

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Cafer Berk ZEVKLİLER

YOKSULLUK ve İŞSİZLİĞE POST KEYNESYEN YAKLAŞIM

İktisat Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Cafer Berk ZEVKLİLER

YOKSULLUK ve İŞSİZLİĞE POST KEYNESYEN YAKLAŞIM

Danışman

Prof. Dr. Sayım IŞIK

İktisat Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Cafer Berk ZEVKLİLER'in bu çalışması jürimiz tarafından İktisat Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

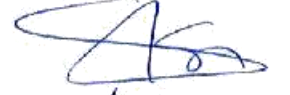
Başkan

: Karay Duman

Üye (Danışmanı)

: Prof.Dr. Saygun İSK

Üye

: Yrd. Doç. Dr. Mehmet MERT

Tez Başlığı:

Yoksulluk ve İşsizliğe Post Keynesyen Yaklaşım

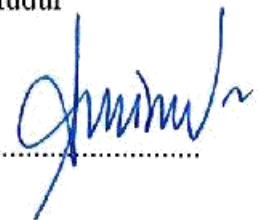
3*

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 10/08/2012

Mezuniyet Tarihi : 14/08/2012

Doç.Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	vi
SUMMARY.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARL POLANYI'NİN PİYASA, DEVLET ve YOKSULLUK ÜZERİNE

YAKLAŞIMI

1.1 Piyasa ve Devlet Üzerine.....	4
1.2 İşsizlik ve Yoksulluk Üzerine.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

EMEK PİYASASININ DÖNÜŞÜMÜ ve TEMEL GELİR

YAKLAŞIMI

2.1 Emek Piyasasının Dönüşümü.....	25
2.2 Temel Gelir Yaklaşımı.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞSİZLİK ve YOKSULLUKTA POST KEYNESYEN

YAKLAŞIMIN ÖNCÜLERİ: KEYNES ve MİNSKY

3.1 Keynes'in Politik İktisadı.....	47
3.2 Minsky'nin Kamu İstihdamı Stratejisi Yaklaşımı.....	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

POST KEYNESYEN YAKLAŞIM

4.1 Post Keynesyen Yöntem.....	65
4.2 İşsizlik ve Yoksullukla Mücadele.....	72
4.3 Eleştiriler.....	85

BEŞİNCİ BÖLÜM
ÜLKE ÖRNEKLERİ

5.1 Çeşitli Ülkelerdeki Uygulamalar.....	101
SONUÇ.....	117
KAYNAKÇA.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	125

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 5.1 Ülke Örnekleri ile İlgili Yapılanların Kısa Özeti	109
Tablo 5.2 Açlık ve Yoksulluk Sınırı (2007-2010).....	111

KISALTMALAR LİSTESİ

A.B.D: Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e: Adı geçen eser

AMS: Sweden National Labour Market Board (İsveç Ulusal İşgücü Piyasası Kurulu)

B.I.G: Basic Income Guarantee (temel gelir garantisi)

Bkz: Bakınız

B.M, (UN): Birleşmiş Milletler

D.İ.E: Devlet İstatistik Enstitüsü

DNİOR: Devletin Nihai İşveren Olması Rolü

E.L.R: Employer of Last Resort (Son İşveren Mercii)

EPI: Economic Performance Insurance (Ekonomik Performans Sigortası)

EU: Avrupa Birliği

FED: Federal Rezerv (Amerikan Merkez Bankası)

GBİP: Genişletilmiş Bayındırlık İşleri Programı

GDP: Gross Domestic Product (Toplam Yurtiçi Üretim)

ILO: International Labour Office (Uluslararası İşgücü Kurumu)

IMF: International Money Fond (Uluslararası Para Fonu)

JG: Job Guarantee (İş Garantisi)

MB: Merkez Bankası

NAFTA: North American Free Trade Agreement (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması)

NAIBER: Non Accelerating Inflation Buffer Employment Ratio (Enflasyonu Hızlandırmayan Tampon İstihdam Rasyosu)

NAIRU: Non Accelerating Inflation Ratio of Unemployment (Enflasyonu Hızlandırmayan İşsizlik Rasyosu)

NREGA: National Rural Employment Guarantee Act (Ulusal Bölgesel İstihdam Garantisi Hareketi)

PEL: Programa de Emergencia Laboural

P.S.E: Public Service Employment (Kamu Hizmetleri İstihdamı)

PTC: Professional Transition Contract (Profesyonel Aktarma Kontratı)

SYDT: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşkilatı

TDM: Taxes Drive Money (vergi çekişli para)

TGG: Temel Gelir Garantisi

UK: Birleşik Krallık

WB: (DB), Dünya Bankası

ÖZET

Bu tezin hedefi , işsizliğe ve yoksulluğa karşı güncel politik öneriler olan temel gelir ve devletin nihai işveren olma rolü ile ilgili bilgi vermek olmaktadır. Klasik liberalizm döneminden başlanarak, günümüze değin olan piyasa-devlet ilişkisi ve işsizlik-yoksulluk ilişkisi farklı ekollerin perspektifinden anlatılacaktır. Var olan işsizliğe yönelik olarak post keynesyen ekolün teorik ve politik önerileri günümüz koşullarının terimleriyle tanıtılacaktır. Bunun için ise klasik dönem iktisatçıları olan Marx, Smith, Ricardo, Polanyi ve fikirleri referans alınacaktır. Keynesyen teori içinse öncelikle John Maynard Keynes ve ikinci olarak da takipçisi olan Minsky'nin fikirleri analiz edilecektir. Birinci bölümde Polanyici bir perspektifle işsizlik, yoksulluk, devlet ve piyasa ilişkisi incelendikten sonra emek piyasalarının uğradığı dönüşüm tartışılacaktır. İkinci bölümde temel gelir politikaları ve bunu deneyimleyen ülkeler incelenecektir. Üçüncü bölümde Keynes ve onun takipçisi olan Minsky hakkında bilgi verilecektir ve post keynesyen iktisat hakkında Minsky'nin fikirleri anlatılacaktır. Dördüncü bölümde post keynesyen okulun metodolojisi ve post keynesyen ekolün işsizlik ve yoksulluğa yönelik politik önerileri analiz edilecektir. Beşinci bölümde ise ülke örnekleri anlatılarak Türkiye'de devletin son işveren mercii olma rolünün uygulanabilirliği ile ilgili bir kıyaslama yapılacaktır.

SUMMARY

Target of this thesis is to give information about the newly political suggestions which have been named “basic income guarantee” and “employer of last resort” to unemployment and poverty. Starting from the classical liberalism period ‘till today, relationship between market and government and relationship between unemployment and poverty will be analyzed by the different perspectives of views. Post keynesian school’s political and theoretical suggestions to unemployment will be presented in terms of today’s conditions. For this, we will refer to classical economists, such as Marx, Smith, Ricardo, Polanyi and their ideas. For Keynesian theory firstly John Maynard Keynes’s and secondly his follower Minsky’s ideas will be analyzed. In the first section, unemployment, poverty, government and market system will be investigated by a Polanyian perspective and then change in the labour market will be discussed. In the second section basic income policies and countries which have experienced this policy investigated. In third chapter, information about Keynes and his follower Minsky will be given and Minsky’s ideas about the post keynesian economy will be presented. In the fourth chapter, the post keynesian school’s methodology and political suggestions of post keynesian economy to unemployment and poverty will be analyzed. In the fifth chapter national examples of employer of last resort will be investigated and then this theory will be compared with Turkey.

ÖNSÖZ

Öncelikle değerli vaktinden bana ayıran tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Sayım Işık Hocam'a teşekkürü bir borç bilirim. Bu meşakkatli zamanda gece ve gündüz bana yoldaşlık eden benimle birlikte uykusundan fedakarlık eden anneme ve yine aynı şekilde işinden bulunduğu vakitlerde bana maddi manevi yardım eden babama ayrı ayrı teşekkür ederim. Bunun yanında sahip olduğum bilgiyi bana kazandıran Gazi Üniversitesi hocalarımdan Sayın Prof. Dr. Kemal Çakman, Prof. Dr. İşaya Üşür, Prof. Dr. Muhteşem Kaynak, Prof. Dr. Nejat Coşkun'a ve nice neferleri yetiştirmekte olan hocalarımdan hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans bölüm hocalarımdan , Yrd. Doç. Dr. Koray Duman'a, Prof. Dr. Ali Koç'a, Yrd. Doç. Dr. Adil Korkmaz'a, Doç. Dr. Kemal Türkcan'a ayrı ayrı öğrettikleri bilgilerden dolayı teşekkür ederim. Bunun yanında manevi desteklerini esirgemeyen dostlarım, Bilgin, Kemal, Ozan, Can Çağan, Başak Köksal, Mehmet Ayanoglu, Selmi, Yağmur, Deniz ve adını saymadığım hayatımdan geçmiş ama ben olmamda katkısı olan bütün dostlarıma da teşekkürü ayrı bir borç bilirim.

GİRİŞ

Tez “Yoksulluk ve İşsizliğe Post Keynesyen Yaklaşım” başlığını taşımaktadır. Tez kapsamında tarihsel bir süreç veri alınarak klasik liberalizm ekolünden Adam Smith, Ricardo, Marx ve özellikle Polanyi’nin fikirleri ile piyasa-devlet ve işsizlik-yoksulluk bağlamı tartışılmaktadır. Keza endüstri devriminin ortaya çıkmaya başladığı dönem, dinamikleri gereği emeği, toprağı ve parayı; ama özellikle emeği, yani insanı, toplumsal bağdan ve sosyolojik bağından kopuk bir şekilde metalaştırmaktadır. Öyle ki üretim aracından kopuk hale gelen emeğin satabileceğı tek şey emeğinin gücü olmakta ve bu da bireyi sosyal bir varlık olmaktan çıkarıp üretim sürecinin bir girdisi haline getirmektedir, doğal olarak bu durum emeğin (yani insanın) sadece kendi kendini üretebilecek şekilde ücretlendirilmesi durumunu oluşturmaktadır, işte bu noktada o dönem de başlayan bir yoksulluk ve işsizlik açığı oluşmaktadır, keza Marx’ın bakış açısında bu durum “yedek işsizler ordusu” olarak can bulmaktadır. Ve bu kesime uygulanan “yoksullar yasası”, “zanaatkarlar yasası” ve “iskan yasaları”nın piyasa-devlet ve sosyal politika bağlamında Polanyici bir perspektifle anlatımı yapılacaktır. Ardından Büyük Buhran ve sonrasında ortaya çıkan Keynesyen devlet politikalarının, tam istihdamın gerekliliğı ve hükümet harcamaları vasıtasıyla sosyal politikaların uygulanması gerekliliğı yine piyasa-devlet ve işsizlik-yoksulluk bağlamında tartışılacaktır. Çünkü dönemin Büyük Buhranı yaşamayı artık her arzın kendi talebini yaratmadığını ve devletlerin kendi içlerinde bir istihdam açığının bulunduğunu göstermektedir, işte bu noktada dikkatler, yoksulluğı azaltmanın bir yolu olarak bölgesel ya da ulus bazında devletlerin istihdamı arttırıcı politikaları uygulaması gerekliliğine çekilecektir ve 1945 dönemi ardından değışmeye başlayan emek piyasaları şekline de değınilerek bölüm sona erdirilecektir. Bunun ardından ise sosyal politikalara ve uygulamalara daha geniş bir bakış açısı ile bakılacak ve temel gelir politikalarının bir anlatımı yapılacaktır. Temel gelir politikalarının yararları ve zararlarından bahsedilecektir. Keza en basit temeli gereğı bir kesim bu politikanın (Marksistler) verimliliğı düşürücü, bireyi asalak haline getirici ve işsizlik kapanı yaratıcı etkisine dikkat çekerken, bir kesim ise bu politikanın kısa vade de yoksulluğı çözücü, istihdam piyasalarını; emeğın pazarlık gücünü arttırıcı etkisinden ötürü geliştirici ve bireylerin gelir kaybı korkusunu azaltmasından ötürü psikolojilerini düzeltici etkilerine değınmektedir. Bunun ardından ise Buğra (2007)’nin temel gelir politikaları bağlamında Türkiye üzerine yaptığı çalışma ile Türkiye’de böyle bir politikanın mali yükü tartışılıp, devletin son işveren olması ile ilgili post Keynesyen literatürün anlatımı

yapılacaktır. Bu anlatım ise Keynes sonrası dönemde ortaya çıkan ve özellikle 2008 finansal krizi ile doruğa tırmanan işsizlik ve yoksulluk konularına yönelik Post Keynesyenlerin politika önerileri tanıtılarak yapılacaktır. Ancak politika önerilerinden evvel Post Keynesyen iktisadın, neo-klasik iktisattan hangi bağlamlarda ayrıldığı; hem temeline aldığı birey anlayışı ve bu vasıta ile oluşturduğu metodolojik yaklaşım bağlamında, hem de teoriye bakış açısı bağlamında anlatılacaktır, keza birey bu ekole göre yarışçıdır, bir tüketimi sadece fayda maksimizasyonu temeliyle yapmaz, aynı zamanda komşularıyla da yarışmaktadır ve iktisadi anlayışı gereği kurumları ve onların yaşadığı değişimi ve bu vasıta ile ortaya çıkan tüketim şeklini; devleti sosyal tedarik sürecinin bir yönlendiricisi olarak temeline almakta, bütün bu değişkenlerin nasıl yönlendiğini ve kontrol edildiğini bu minvalde araştırmaktadır ve neo-klasik yaklaşımın teorilerini ampirik desteklerle çürütmeye çalışmaktadır. Ardından Keynes'in istihdama olan vurgusu "Paranın, Faizin ve İstihdamın Genel Teorisi" bağlamında anlatılacaktır. Çünkü Post Keynesyenler inanışları gereği asıl vurguyu tıpkı Keynes gibi istihdam olgusuna yapmaktadır ve bu noktada Keynes'in Post Keynesyenlerle olan bağı kurulmaya çalışılacaktır, keza Post Keynesyenlere göre Keynesin temel argümanı yanlış anlaşıldığı için 1970 stagflasyon krizi ortaya çıkmıştır çünkü hükümetler, piyasanın geride bıraktıklarını, istihdamı arttırarak desteklemek yerine üst tabakadakilerin istihdamını arttırarak ücretlerin aşırı şişmesi, beklentilerin aşırı yükselmesi ve yatırımların patlaması durumunu yaratmışlardır ve bu da askeri keynesyencilik olarak adlandırılmıştır. Keynes sonrası dönemde hedeflenen bir politika stratejisiyle istihdamı arttırmaya yönelik argümanlardan ilk bahseden Hyman Minsky olmaktadır ve Post Keynesyenlerinde büyük ölçüde ilham kaynağı olarak gördüğü bir akademisyen olmaktadır. Bu noktada bahsedeceğimiz devletin son işveren olması bağlamında Hyman Minsky'nin ilk argümanları anlatılıp bunun ardından devletin son işveren olması politikalarının daha modern bir literatür anlatımına geçilecektir, keza Post-Keynesyen iktisatçıların inanışı gereği eğer hükümetler diptekilerin istihdamını hedeflerler ise o zaman enflasyonist beklentiler mark-up fiyatlamasının bir gereği olarak artmayacak, beklentilerin iyi olacağı beklentisi ile ekonomi aşırı ısınmayacak çünkü var olan sistemde bir tür kamu işçileri stoğu bulunacak ve bu sistemin ücretleri özel sektörün ücretleri ile rekabet içinde olmayacak, tam tersine bu havuz bir tür düzenleyici görevi görerek, özel sektör, işgücü talebi artınca ücretlerin ve buna bağlı enflasyonun artmasına gerek kalmadan bu havuzdan var olan ücret düzeyinden işçi alacak ve talebin düştüğü dönemde de devlet işsiz kalan kesimi istihdam edecektir. Bu teorik temele dayanan devletin son işveren mercii olması durumu anlatımından sonra, global düzeyde bu politikayı uygulamakta olan ülkelerin ne tür projeleri hayata geçirdiği ve bu projelerin maliyet ve fayda düzeylerinin ne olduğu gösterilecektir ve ardından bizim ülkemizde

uygulanabilirliğin uygunluğu; hem sosyal politika sürecimiz anlatılarak hem de AKP döneminde yapılan aktif işgücü politikaları bağlamında anlatımı ve savunusu yapılmaya çalışılacaktır. Daha sonra ise tez bir sonuca bağlanarak sonlandırılacaktır. Yani özetlersek: 1. bölümde Karl Polanyi'nin piyasa-devlet ve işsizlik-yoksulluk üzerine vurgusu incelenecektir. Ardından emek piyasalarının modern dönüşümü ve çalışan kesime, sıradan bireye yönelik olarak temel gelir yaklaşımı incelenecektir. 3. bölümde ise işsizlik ve yoksulluğa vurgu ve çözüm bağlamında Keynes ve Minsky anlatılacaktır. 4. bölümde ise post keynesyen yaklaşım yöntem, teori ve eleştiriler bağlamında anlatılacaktır ve son olarak da 5. bölümde ülke örnekleri incelenerek tez sonuçlandırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARL POLANYI'NİN PİYASA, DEVLET ve YOKSULLUK ÜZERİNE YAKLAŞIMI

1.1 Piyasa ve Devlet Üzerine

Bu bölümde piyasa ve devlet arasındaki ilişki bağlamında, Polanyi'nin devlet tanımına göre Polanyi'nin analizi ele alınacaktır. Polanyi'nin devlet tanımına göre devlet karşılıklılık, simetri gibi bir kurumsal kalıbın tanımladığı aile türü grupların varlığıyla işlerlik kazanmaktadır. Yeniden dağıtım, “merkezleşme” kalıbının tanımladığı devlet türü yapıların varlığını gerektirmektedir. Değişim ise, ancak piyasanın varlığıyla ekonominin işleyişini etkiler hale gelmektedir. Polanyi'ye göre, piyasalara tarihin her döneminde, her çeşit toplumda rastlamak mümkündür. Ama piyasanın varlığı, piyasa sisteminin varlığına işaret etmemektedir. Aradaki fark, Polanyi'nin düşüncesinin temel unsurlarından birini oluşturmaktadır ve onun piyasa sistemini sadece 19. yüzyıla özgü bir garabet olarak tanımlayıp incelemesine zemin hazırlamaktadır. Piyasa sistemi, ekonomik faaliyetin tamamının toplum kontrolünden kurtulup kendi kurallarına göre işleyen piyasalarca yönlendirildiği bir sistem olmaktadır. Bu insan doğasıyla bağdaşması imkansız bir sistemdir ve toplumsal yapıyı parçalamadan uzun süre var olamaz. Polanyi, bu imkansızlığı piyasa sisteminin iki özelliğine bağlı olarak açıklamaktadır (Polanyi, 1986, s: 19).

İlk olarak, değişim ve onunla birlikte var olması gereken kurumsal kalıp, yani piyasa, niteliksel olarak karşılıklılık ve simetriden de yeniden dağıtım ve merkezleşmeden de farklıdır. Davranış ilkeleri olarak karşılıklılık ve yeniden dağıtımla onların içlerinde işlerlik kazandığı toplumsal kurumlar, öncelikli olarak ekonomik nitelikli değillerdir. Yani aileler, cemaatler ve kabileler de, devlet de, ekonomik kaynakların dağıtımında oynadıkları rollerden bağımsız olarak ortaya çıkmakta ve var olmaktadır. Oysa değişim ve piyasa, sadece ve sadece ekonomik amaçlara hizmet etmek üzere, bu amaçlarla sınırlı bir varlığa sahiptirler. Dolayısıyla, ekonomik faaliyetin tamamının piyasa tarafından, değişim ilkesi doğrultusunda yönlendirilmesi demek, insanın maddi var oluşunun temellerinin toplumsal olmayan, toplumsal olandan kopuk bir mekanizmaya teslim edilmesi anlamına gelmektedir. Bu şekilde ekonomi sadece toplumun bütününden kopmakla kalmaz, zamanla o bütüne hakim olmaya başlamaktadır. Toplum ve toplum içindeki insani ilişkilerin tamamı ekonomiye baş eğer duruma gelmektedir (Polanyi, 1986, s: 19-20). Yani bu ifade ile bağlantılı olarak piyasanın kendi kurallarına göre işleminin Polanyi için tam olarak ne anlama geldiğini şu şekilde ifade etmek mümkündür: Ekonomik faaliyet için ekonomik nitelikte bir güdü gerekmektedir

ki bu güdü kişinin mallarını arttırması arzusu olmaktadır. Bu da bu güdülere bağlı şekilde piyasa kurumuna yol açmaktadır. Ancak Polanyi'ye göre insanın doğa ile üretim ilişkisi ise ekonomik olmayan üç ilkeye dayanmaktadır. Bu ilkeler karşılıklılık, yeniden dağıtım ve ev idaresidir ki, piyasa sistemi sonuncusuna değişimi de eklemektedir (ya da takas, trampa ve ticaret). Ancak Polanyi'ye göre bu ilkeler ancak mevcut kurumsal yapı izin verdiği takdirde işlerlik kazanmaktadır. Dolayısıyla toplumsal kurumlar merkezleşme ve simetri çerçevesinde şekillendiğinde, yazılı hiçbir kayıta ihtiyaç duyulmadan karşılıklılık ve yeniden dağıtım ekonomik sistemin işlerliğini sağlamaktadır. Değişim ilkesine karşılık gelen kurumsal kalıp piyasa olmaktadır; kendine yeterlilik ev idaresine karşılık gelmektedir (Lacher, 2009, s: 92-93).

Toplumsal kalıp ile ekonomik davranış ilkeleri arasındaki fark, Polanyi'nin birinci ve ikinci büyük dönüşümlerinin niteliğine ilişkin görüşlerini yorumlamak açısından büyük bir önem arz etmektedir. Merkantilist dönemde var olan ticaretin, emeğin ve toprağın metalaşmasına yol açmamasının sebebi ticaretin merkezleşme kalıbı içinde yer almasından kaynaklanmıştır. Yani ticaret tam anlamıyla piyasa güçlerine bırakılmış değildir ve devletin yoğun müdahalesi söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla amaç, kar etmekten ziyade ticaret fazlası verme üstüne yoğunlaşmaktadır. Böyle bir sosyal kalıpta, o toplumdaki ekonomik örgütlenmenin niteliğini oluşturmaktadır. Böylece merkeziliğe dayalı bir ekonomide ekonomik süreci düzenleyip bütünleştirecek olan yeniden dağıtım ilkesi olmaktadır (ya da olmalıdır). Bir miktar değişim yapılacak, ancak bunun anlamı ve dinamiği piyasa kalıbına dayalı bir toplumda olduğundan farklı olmaktadır (Lacher, 2009, s: 93).

Polanyi'ye göre ekonomik liberalizm, sosyal olayları ekonomik açıdan açıklamakta direndiği için sanayi devrimi tarihini yanlış yorumlamaktadır. Polanyi bu tezini, Sanayi Devrimi ile bağlantılı olan İngiltere'de yün sanayisinin gelişimi için devlet müdahalesiyle gerçekleştirilen toprak çevrilmesi hareketine ve toprağın piyasa sistemine uygun metalaştırılması örneğiyle açıklamaktadır. Sanayi devriminde yün sanayinin gelişimi için devlet müdahalesiyle gerçekleştirilen ve bireysel çiftçiliği yok eden çitleme hareketi ile toprağın piyasaya uygun metalaştırılması durumunun yol açtığı sosyal ve toplumsal dönüşüm anlatılmaktadır. Keza toplumsal anlamda yaratılan durum, insanların köyden kente topraksızlaşma vasıtasıyla göçünü hızlandırarak serseriliğin, katilliliğin ve ahlaksızlığın artmasına katkıda bulunması olmaktadır, bu ise ekonomik anlamda çitlenen toprağın koyunların otlamasını sağlayacak şekilde dönüştürülmesi ile yaratılmaktadır, çünkü artık söz konusu olan tarımsal üretim ve buna bağlı istihdam şekli olmamaktadır, endüstriye yönelik yün hammaddesi sağlanması durumu oluşmaktadır. Ancak buna rağmen yün arzı, şehirde gelişmekte olan ev tipi üretimin artmasına ve topraksızlaşan kesimin istihdamının artmasına

sebeptir, ancak bireyin toprağından koparılması artık çok farklı toplumsal bir çözülmeye yol açmaya başlamıştır. Bununla birlikte hiç olmazsa yıkıcı bir olaya dönüşmesine engel olan durumun Tudor ve erken Stuart döneminde alınan önlemlerin olduğu belirtilmektedir. (Polanyi, 1986, s: 78). İşte toprakta ki bu dönüşüm piyasa düzeninin bir alt kalemi kabul edilebilecek emek piyasasının da dönüşümüne sebep olmaktadır ve bu noktada da ortaya karşı bir emek hareketi çıkmaktadır. 1870'den sonra korumacılığa yönelik hareket içinde yer alan sınıf ve gruplar, bunu birincil olarak ekonomik çıkarları adına yapmamışlardır. Bu özel önem taşıyan yıllarda alınan "kolektivist" önlemler, ancak kural dışı olarak işin içinde tek bir sınıfın çıkarlarının bulunduğu, öyle bile olsa bunların nadiren ekonomik çıkarlar olarak tanımlanabileceklerini göstermektedir. Şehir yetkililerinin, o zamana kadar ihmal edilmiş bazı güzel mekanları ele almalarına yol açan bir yasanın "dar görüşlü ekonomik çıkarlara" hizmet etmediği açık; fırınların en aşağı altı ayda bir sıcak su ve sabunla temizlenmesini şart koşan düzenlemelerin veya kablo ve çengellerin sağlamlığını kontrol etmeyi zorunlu kılan bir yasanın da bu çıkarlara hizmet ettikleri söylenememektedir. Bu önlemler, yalnızca sanayi uygarlığının piyasa yöntemlerinin karşılayamadığı ihtiyaçlarına karşılık vermektedirler. Bu müdahalelerin büyük çoğunluğu, gelirler üzerinde çoğu zaman ancak dolaylı bir etki yapmaktadır. Bu sağlık ve yerleşme, kamu hizmetleri ve kitaplıklar, çalışma koşulları ve sosyal sigortayla ilgili yasaların hemen hemen hepsi için geçerli olmaktadır. Aynı şey belediye hizmetleri, eğitim, ulaşım ve sayısız başka alan için de aynı derecede geçerli olmaktadır. Ama parasal değerler söz konusu olduğunda bile, bunlar öteki konulara göre ikinci planda kalmaktadır. Hemen hemen her zaman, mesleki konum, güvenlik, insanın yaşam biçimi, var oluşunun genişliği, çevresinin dengesi söz konusu olmaktadır. Gümrük tarifeleri veya işçi tazminatları gibi bazı tipik müdahalelerin parasal önemi hiçbir biçimde küçümsenmemelidir. Ama bu durumlarda bile, parasal olmayan çıkarları parasal çıkarlardan ayırmak olanaksız olmaktadır. Kapitalistler için kar, işçiler için ücret anlamına gelen gümrük tarifeleri, sonuçta işsizliğe karşı güveni, yerel koşulların dengesini, sanayi sektörlerinin tasviyesine karşı önlemleri, ve belki de en önemlisi, insanın daha az beceri ve deneyime sahip olduğu bir iş alanına geçerken karşılaştığı çok acılı sosyal konum yitirilerinin engellenmesini de içermektedirler (Polanyi, 1986, s: 219-220). Doğal olarak dönemin müdahaleciliğinin yol açtığı serbest piyasaya giden yolun kurulması, merkezi bir biçimde düzenlenen ve kontrol altında tutulan sürekli bir müdahaleciliğin sınırsız artışından geçmektedir. Adam Smith'in "basit ve doğal özgürlüğünü" toplumla uyumlu kılmak son derece karışık bir iş olmaktadır. Sayısız toprak çevrilmeleri yasalarının getirdiği karmaşık düzenlemeler, Kraliçe Elizabeth'in yönetiminden beri ilk kez merkezi yetkililer tarafından denetlenen yeni yoksullar yasası uygulamalarındaki bürokratik kontrolün genişliği, veya

belediye reformunu başarmak için gereken idari tasarruf artışları, hep buna tanıklık etmektedirler. Ama hükümet müdahalesinin bütün bu kaleleri, toprak, emek veya yerel idari alanındaki gibi, özgürlüğün örgütlenebilmesi için kurulmaktadır. Beklenenin aksine, emek tasarruf eden makinelerin insan emeği kullanımını azaltmayıp çoğalttıkları gibi, serbest piyasaların yerleşmesi de kontrol, müdahale ve düzenlemeleri ortadan kaldıracığına, bunların etki alanını sonsuz genişletmektedir. İdareciler, sistemin serbestçe işleyebilmesi için sürekli tetikte bulunmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla, devleti gereksiz görevlerden kurtarmayı en çok isteyenler, felsefelerinin tümü devlet faaliyetlerinin kısıtlanmasını öngörenler bile, devlete *laissez-faire*'i yerleştirmek için yeni güçler, organlar ve araçlar yüklemekten başka çare bulamamaktadırlar (Polanyi, 1986, s: 202-203).

Bağlantılı olarak piyasa ve devlet bağlamında, merkantilizm ve fizyokrasinin ardından ortaya çıkan klasik iktisat okuluna bu noktada değinmek gerekmektedir. Adam Smith ise Polanyi'nin müdahaleli ekonomisine kıyasla müdahalesiz piyasa varsayımını doğal fiyat kavramı üzerine kurmaktadır ve Smith'e göre doğal fiyat; rantı, emek ücretini, metayı yetiştirmek, üretmek ve pazara taşımak için kullanılan mal mevcudunun karını doğal oranlarına göre ödeyen¹, her metanın fiyatının çekimine kapıldıkları bir merkez fiyat olmaktadır². Bu şekilde tanımlanmış olan doğal fiyat "sosyal fenomene uyarlanmış bir yer çekimi yasasıdır ve ticari sınırlamalar, çıraklık tüzükleri, yoksullara yardım yasaları, imtiyazlı tekeller bu çekime engel olmaktadır³. Gerçekten de Barber'ın belirttiği gibi, "tabi fiyatın, bir ürünün reel değerini temsil ettiğinin kabul edilmesi, -gerek hükümetler tarafından (örneğin ticarete sınırlamalar getirmek veya patent sahibi şirketlere imtiyazlar vermek suretiyle) gerekse özel çıkar çevreleri tarafından (tekeller veya çıraklık tüzükleri şekillerinde) başlatılan- piyasanın işleyişini engelleyici tüm uygulamaların toplumsal açıdan kınanmayı hak ettiklerini kabul etmek anlamına gelecekti"⁴. Müdahalenin olmadığı "normal koşullar altında" piyasanın görünmez eli, doğal durumdan sapma gösteren piyasa fiyatlarını tam rekabet sayesinde doğal fiyatlara dönüştürecek, aynı görünmeyen el, kişisel çıkarları doğrultusunda hareket edecek olan bireylerin, farkında olmadan aynı zamanda toplum çıkarlarını da gerçekleştirmelerini sağlayacaktır (Kara, 2004, s: 67).

Ancak bütün bu klasik dönem iktisatçılarında görülen meta fetişistliği ile ilgili olarak. Polanyi, piyasa toplumunun insan yaşamıyla bağdaşmazlığını ileri sürmektedir. Polanyi'nin

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Adam Smith, **Ulusların Zenginliği**, C.I, Çev.: Ayşe Yunus-Mehmet Bakırcı, (Üçüncü Basım. İstanbul: Alan Yayıncılık, 2001), s. 56

² Ayrıntılı bilgi için bkz. **Aynı**, s. 58.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. David Reisman, **Welfare and State** (Third Edition. London: Macmillan Press, 1987), s. 212.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. William J. Barber, **İktisadi Düşünce Tarihi**. Çev.: İhsan Durdu (Üçüncü Basım, İstanbul: Şûle Yayınları, 1999), s. 43-44.

deyişiyse, “Piyasa mekanizmasının insanların ve onların doğal çevresinin ve kaderinin, hatta satın alma gücünün miktarı ve kullanımının, tek yönlendiricisi olmasına izin vermek toplumun çöküşüyle sonuçlanırdı. Çünkü sözde meta emek, bu özel metanın sahibi olan insanı etkilemeksizin sağa sola taşınmaz, istenildiği gibi kullanılamaz, hatta kullanılmadan bırakılamaz. İnsanın emek gücünü kullanırken sistem aynı zamanda bu etikete yapışık fiziksel, psikolojik ve ahlaki bir birim olarak “insanı” da kullanmak durumundadır. Kültürel kurumların koruyuculuğunu yitiren insanlar, maruz kaldıkları sosyal etkiler altında yok olabilir, günah, sapıklık, cinayet ve açlığın yol açtığı şiddetli sosyal çözümlerin kurbanları olarak yitip gidebilirlerdi. Doğa ilkel unsurlara indirgenir, askeri güvenlik tehlikeye girer, yiyecek ve hammadde üretme gücü kaybolurdu. Nihayet satın alma gücünün piyasa tarafından idare edilmesi, işletmeleri belirli aralıklarla yok eder; para darlığı veya fazlası, iş yaşamı üzerinde sel ve kuraklıkların ilkel toplumların üzerindeki etkisine benzer bir etki yapardı” demektedir (Polanyi, 1986, s: 21). Ancak Smith’e göre, piyasanın kendi seyrine bırakılması halinde ekonomik büyümenin temeli olarak gördüğü işbölümünün işlevini yerine getirebileceği ve gene piyasayı dengede tutan rekabet etmeninin de ancak bu sayede işlerlik kazanacağı savında olmaktadır. Bu doğrultuda, yararlanma koşulu olarak sabit bir ikametgahı öne süren “yoksullara yardım yasaları”na da emeğin serbest dolaşımını engelleyip piyasanın işleyişine müdahale ederek ekonomik gelişmeyi yavaşlattığı için karşı olmaktadır⁵. Sonuç olarak Smith, emek talebinin, ülkenin geliri ve mal mevcudundaki değişkenliğe olan bağımlılık ilişkisini belirlemiştir⁶. Dalgalanmaya örnek olarak ani ve olağan dışı bolluk durumunda bir önceki yıla göre daha fazla işçi çalıştırabilecek kadar kaynak vardır; olağandan fazla işçi tutmak isteyen patronlar, onları elde etmek için birbirleriyle rekabete girip ücretleri arttırlar... Ani ve olağandışı kıtlık olan bir yılda ise bunun tam tersi olur... İş elde etmek için birbirleri ile rekabete giren hatırı sayılır sayıda insan işsiz kalır⁷. Düşünür emek talebinde bir yetersizliği olasılık dahilinde tutuyorsa da bunu kapitalizmin yapısal bir sorunu olarak görmemektedir, aynı şekilde aşırı bir üretim artışı ile emek talebinde bir artış olacağı varsayımı da her arzın kendi talebini yaratacağı varsayımı ile tutarlı olmaktadır. Yani piyasanın kendi işleyişine bırakılması ile bir istihdam sorunu bulunmamaktadır.

Adam Smith’in düşüncelerine ek olarak bu sorunların, Ricardo, Say, Malthus, üçlüsüyle tartışma konusu yapıldığı görülmüştür. Öncelikle belirtmek gerekir ki sorunsal, artan üretim hacminin yarattığı ürün arzının, bu artış oranında bir taleple karşılanıp karşılanmayacağı hususuyla ilgili olmaktadır ve bu husus, kapitalist üretime özgü bir eğilimin direk bir sonucu görünümündedir. Bu eğilim, her üretim-satış evresinin başlangıçta konan

⁵ Bkz. Smith, **a.g.e.**, s. 118

⁶ Bkz. Smith, **a.g.e.**, s.66.

⁷ Bkz. **Aynı**, s. 79.

sermayenin genişletilmiş yeniden üretimiyle sonuçlandırılması dürtüsünden kaynaklanmaktadır. Bir üretim maliyeti olarak emek giderlerinin kısılması ve üretimin sürekli artan bir nicelikte yürütülmeye çalışılması, söz konusu eğilimin tezahürleri olmaktadır. Bununla birlikte, Ricardo belli bir mal bakımından geçici bir üretim fazlalığı sorununun yaşanabileceği görüşündedir. Ücretlerin yüksek, karların düşük olduğu bir durumda, “üretilen temel gereksinimlerin bir bölümünün derhal tüketilememesi söz konusu olabilir. Son derece sınırlı sayıda meta açısından gerçekten de genel bir bolluk meydana gelebilir ve bu metaların daha fazla üretilmesi için talep bulunmayacağı gibi, bunların üretiminde daha fazla sermaye kullanılabilmesine yol açacak kar da olmayabilir. Böyle bir durumun meydana gelebileceğini kabul etmek, genel ilkenin geçerliliğine kuşku düşürmez”⁸ demektedir. Ricardo, tüm gelirin bir şekilde –tüketim veya yatırım mallarına- harcanacağı varsayımından hareket ettiği için, bir yerde ki talep düşüklüğü başka bir yerdeki talep artışıyla dengelenecek ve bu gelişim de yaşananın bir kısmı üretim fazlası olduğunun teyidi olacaktır. Bu kavrayışa göre, “kendi başlarına bırakılmaları durumunda, piyasanın doğal güçleri geçici bir kısmı üretim fazlasını bertaraf etmek için gerekli olan itici gücü oluştururdu”⁹. Sonuç olarak, “hiçbir metanın üretiminde asla uzun sürelerle fazlalık olamaz”¹⁰, genel aşırı üretim durumu olasılık dışı olmaktadır. Diğer yandan, üretim fazlası ancak kısmi olabileceğinden, yaşanması olası işsizlik de başka sektörlerin sonunda gidereceği, geçici bir durum olabilirdi”¹¹.

Döneminin işsizlik ve üretim fazlası sorunlarını inceleyen Thomas Robert Malthus’un düşüncelerine değinecek olursak, Malthus “genel bir üretim fazlasının olmayacağı” tezini karşısına alarak eleştirisine başlamaktadır. Ona göre yatırım, “toplumun üretim kapasitesinin tüketim kapasitesinden daha hızlı artması tehlikesini yaratmaktadır”¹². İşçi sınıfının tüketim gücünün sınırlılığı, beğenilerin ve tüketim alışkanlıklarının değişmesinin zorluğundan dolayı tüketim talebi arzın gerisine düşecektir. Malthus için, verimsiz harcamaların teşviki fazlayı yok etmenin, işsizlik sorununu gidermenin bir çaresi olarak görülmüştür. “Zenginlerin (özellikle büyük toprak sahiplerinin) hizmetçilerinin sayısını arttırmaları toplumun yararındır”¹³.

Marx sınıfları ekonomik terimlerle tanımlarken Ricardo’yu izlemektedir ve ekonomik sömürü kuşkusuz burjuva devrimin bir özelliği olmaktadır. Popüler Marksizmde bu, kaba saba bir sınıfsal sosyal gelişme kuramına yol açmaktadır. Pazarlar ve etki alanları elde etme

⁸ Bkz. David Ricardo, **Ekonomi Politîğin ve Vergilendirmenin İlkeleri**. Çev.: Tayfun Ertan (İstanbul: Belge Yayınları, 1997), s. 254

⁹ Bkz. Barber, **a.g.e.**, s. 93.

¹⁰ Bkz. Ricardo, **a.g.e.**, s. 253.

¹¹ Bkz. Ricardo, **a.g.e.**, s. 338.

¹² Bkz. Michael Stewart, **Keynes Devrimi**. Çev.: Asım Baltacıgil (İstanbul Minnetoğlu Yayınları, 1980), s. 20.

¹³ Bkz. Barber, **a.g.e.**, s. 95.

çabaları, yalnızca bir avuç sermaye sahibinin kar amacına bağlanmaktadır. Emperyalizm, hükümetleri büyük iş adamlarının çıkarlarına hizmet etmek için savaşlar başlatmaya iten bir kapitalist komplo biçiminde açıklanmaktadır. Savaşları, bu çıkarların, ülkeleri, kendi hayati çıkarları hilafına korkunç politikalara sürükleyebilmek gibi mucizevi bir güce sahip olan silah firmaları ile birleşerek başlattıkları öne sürülmektedir. Yani, liberallerle Marksistler, korumacılık hareketlerini değişik çıkarlara bağlamaktadırlar, sanayi devlerinin kar açlığını tekelci işletme türlerinin gelişmesini açıklamak için kullanmakta ve savaşları ilerleyen ticaretin sonucu olarak göstermekte birleşmektedirler (Polanyi, 1986, s: 216-217). Ancak Marx dikkatleri öncelikle sabit sermayenin amortismanı ve bunun sermayenin birikim sürecindeki rolüne çekmektedir¹⁴. Buna göre, bir makinenin yıllık aşınmasına denk düşen ürün değeri parçası, gerçekte yıllık yenilemenin varsayımsal olması dolayısıyla –çünkü, gerçek yenileme, söz konusu makine ömrünü doldurduğunda yapılacaktır- bir birikim fonu oluşturmaktadır. Bu fon, yeni bir sermaye yatırımına uygundur. Makine yapım sanayisi, “yıllık olarak yeni sermaye yatırımlarını önceden göz önünde bulundurmaktadır... Makine yapımıcısının sermayesini kullanmaya devam etmesi ve o sermayeyi yalnızca yeniden üretmesi için, yaptığı bu makineleri kullanan sanayi dallarındaki üretimin sürekli genişlemesi gerekmektedir. (Hatta eğer o da sermaye birikimi yapıyorsa, daha da büyük bir genişlemeye gerek olur)¹⁵. Sermayenin üretim sürecinin başlangıcındaki haline dönebilmesi için metaların pazarda hazır durumda olması, birikim yapılarak üretim sürecinin sürdürülebilmesi (genişletilmiş yeniden üretim) için de, tüm alanlarda sürekli fazladan üretim gereklidir. Marx’a göre tüm bu süreçler şu eğilimden kaynaklanmaktadır: “Her bir sermaye (sipariş, özel gereksinim gibi) bireysel taleple belirlenmeyen ama olabildiği ölçüde emeği ve dolayısıyla olabildiği kadar çok artı değeri gerçekleştirme ve belli bir sermayeyle olabilecek en fazla metayı üretme çabasından kaynaklanmaktadır”¹⁶. Diğer bir anlatımla, bu üretme faaliyeti, “üretici güçlerin belirlediği sınıra kadar üretme, başka deyişle, pazarın fiili koşullarını ya da ödeyebilme gücüyle desteklenen gereksinimleri dikkate almaksızın” üretme biçiminde tezahür etmektedir¹⁷. Marx’a göre, “nüfusun çoğunluğu, emekçi insanlar tüketimlerini çok dar sınırlar içinde genişletebildiklerine, emek talebi, her ne kadar mutlak olarak büyüyorsa da, kapitalizmin gelişim ölçüsünde, görece olarak azaldığına göre, tüketim daha başından engellenmiştir”¹⁸. Marx’a göre krizin kaynağı üründen beklenen değişim değerinin elde edilememesidir. “Pazar, düşen fiyatlarda, maliyet fiyatının altına düşen fiyatlarda, eski

¹⁴ Bkz. Karl Marx, **Artı-Değer Teorileri**, C. II, Çev.: Yurdakul Fincancı, (Ankara: Sol Yayınları, 1999), s. 459 vd.

¹⁵ Bkz. **Aynı**, s. 463.

¹⁶ Bkz. **Aynı**, s. 512.

¹⁷ Bkz. **Aynı**, s. 512.

¹⁸ Bkz. **Aynı**, s. 473.

fiyatlarından emebileceğinden daha büyük bir bölümünü emebilir. Meta fazlası her zaman görelidir; başka deyişle fazlalık belli fiyatlarda bir fazlalıktır”¹⁹. “Yeniden üretim sürecinin kesintiye uğraması değişen sermayede azalmaya, ücretlerde ve istihdam edilen emek miktarında düşüşe neden olmaktadır. Bu durum yeniden fiyatları etkiler ve yeniden düşmelerine yol açar”²⁰. Bunun yanında Marksist görüşün kriz çözümlemesi ise şu şekilde olmaktadır: “Satma güçlüğü, metanın paraya dönüştürülmesinin gerekmesinden ama paranın derhal metaya dönüştürülmesi gibi bir gereksinim olmamasından ve dolayısıyla satım ve alımın birbirinden ayrılabilmesinden ileri gelir”²¹ şeklindedir. Görüldüğü gibi, Marx’ın çözümlemesi genel aşırı üretim krizini olası görmenin ötesinde kaçınılmaz bir yapısal sorun olarak kavramakta ve eksik tüketimin krizdeki rolüne vurgu yapmak yerine²², dikkatleri kriz üreten doğasıyla sermayenin yeniden üretim ve birikim sürecine çekmektedir (Kara, 2004, s: 75). İşte var olan bu durum dönemin aşırı müdahaleciliğinin gerek farkında gerek farkında olmadan devlet tarafından yapılmasına, yapıyor olsa dahi toplumun piyasalaşmasına engel olmada ne denli etkili olduğu ya da olmadığı noktasında bir referans teşkil etmektedir. Bundan sonraki dönemler konjonktürel olarak piyasa-devlet ilişkisi bağlamında incelenecek olursa 1920’li yıllar ekonomik liberalizmin saygınlığın zirvesine ulaştığı yıllar olarak görülmektedir. Yüz milyonlarca insan enflasyonun kamçısı altında inlemekte ve sosyal sınıflar ve uluslar bir bütün halinde mülksüzleşmektedirler. Ulusal para dengesinin sağlanması halklar ve hükümetler için politik düşüncenin odak noktasını oluşturmaktadır; altın standardına dönülmesi, ekonomi alanındaki bütün örgütlü çabaların en önemli amacı durumuna gelmektedir. Dış borçların ödenmesi ve para değerinin dengesi, siyasette akılcılığın temeli olarak görülmektedir ve parasal saygınlığı sağlamak için göze alınması gereken hiçbir kişisel acı, ulusal egemenliğin karşılaşacağı hiçbir tehlike, kabul edilemez bir özveri olarak değerlendirilmemektedir. Deflasyonla işlerini kaybeden işsizlerin çektikleri sıkıntı, beş kuruş verilmeden işlerine son verilen kamu görevlilerinin sefaleti, hatta ulusal haklardan vazgeçilmesi ve anayasal hakların yitirilmesi, dengeli bütçe ve sağlam para gibi amaçların, ekonomik liberalizmin bu ön koşullarının, elde edilebilmesi için ödenen kabul edilebilir bir bedel olarak görülmektedir (Polanyi, 1986, s: 204-205). Kırklı yıllarda ise ekonomik liberalizm daha da kötü bir yenilgiye uğramaktadır. Büyük Britanya ve Birleşik Devletler, parasal tutuculuğu bırakmakla birlikte, sanayi ve ticarete, ekonomik yaşamlarının genel düzeni içinde liberalizmin ilke ve yöntemlerine bağlı kalmaktadırlar. Bunun savaşı hızlandıran ve savaşmayı güçleştiren bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü ekonomik

¹⁹ Bkz. Aynı, s. 485.

²⁰ Bkz. Aynı, s. 476.

²¹ Bkz. Aynı, s. 489

²² Bkz. Karl Marx, **Kapital**, C. II, Çev.: Alaatin Bilgi, (Beşinci Basım. Ankara: Sol Yayınları, 2003), s. 366.

liberalizm, diktatörlüklerin ekonomik felaketlerle sonuçlanmaya mahkum oluğu inancını yaratmakta ve sürdürmektedir. Bu inanç yüzünden ulusal para değerin kontrol edilmesi ve ticaretin yönlendirilmesinin sonuçlarını en geç görenler, durum gereği kendileri de bu yöntemleri kullandıkları zaman bile, demokratik hükümetler olmuştur. Ayrıca ekonomik liberalizmin mirası bütçe dengesi ve serbest ticareti korumak adına zamanında silahlanmayı engellemiştir; denk bir bütçe ve serbest ticaret savaş içinde ekonomik gücün tek güvenilir temeli olarak görölmektedir. Büyük Britanya’da, ortodoks bütçe ve para politikaları, topyekün savaşla karşı karşıya bir ülkede, sınırlı katılma gibi geleneksel bir stratejik ilkenin benimsenmesine yol açmaktadır; Birleşik Devletlerde petroldekiler ve alüminyumdakiler türünden çıkarlar, liberal ticaret tabularını siper alarak, sanayide karşılaşılabilecek bir acil duruma hazırlanılmasına başarıyla karşı çıkmışlardır. Ekonomik liberaller yanlışlarında bu derece inatla direnmemiş olsalardı, insanlığın liderleri de, özgür insan kitleleri de çağın felaketini daha hazırlıklı karşılayabilirler, hatta Polanyi’ye göre belki de bu felaketin engellenmesini başarabilirlerdi (Polanyi, 1986, s: 205-206).

Özetleyelim: Ekonomik liberalizme ve laissez-faire’e karşı hareket, hiçbir yanılığa yer vermeyecek biçimde kendiliğinden bir tepki niteliğinde olmaktadır. Birçok ilgisiz noktada, doğrudan etkilediği çıkarlar arasında herhangi bir bağlantı veya ideolojik uyum olmadan ortaya çıkmaktadır. İşçi tazminatları durumundaki gibi tek bir sorunun karara bağlanmasında bile, ortadaki ekonomik çıkarlar, ideolojik etkiler ve siyasal güçlerde hiçbir değişme olmadan, yalnızca söz konusu sorunun niteliğinin anlaşılması sonucu, çözümler başta bireyciyken, sonra “kolektivist”, liberalken anti liberal, laissez-faire yanlısıyken müdahaleci biçimler olarak değişmektedirler. Ayrıca laissez-faire’den “kolektivizme” çok benzer geçişlerin, çeşitli ülkelerde sanayileşmenin belirli bir aşamasında yer aldıkları gösterilebilmektedir. Bu da, ekonomik liberaller tarafından, son derece yüzeysel bir biçimde, ideolojik havanın değişmesine ve dağınık çıkarlara bağlı olarak açıklanan sürecin temelinde yatan nedenlerin derinliğine ve birbirinden bağımsızlığına işaret etmektedir. Nihayet, çözümlenme, ekonomik liberalizmin en radikal savunucularının bile, laissez-faire’nin gelişmiş sanayi koşullarına uygulanamayacağı kuralından kaçamadıklarını ortaya koymaktadır; çünkü kritik bir alanda, işçi sendikaları yasası ve tekelleşmeye karşı düzenlemeler alanına, aşırı liberallerin kendileri, kendi yasalarına göre işleyen piyasanın ön koşullarını tekelci birleşmelerden korumak amacıyla, sayısız devlet müdahalesi talebinde bulunmak durumunda kalmışlardır (Polanyi, 1986, s: 214).

Devletin tekelleşmeye karşı müdahalesine Polanyi şu cümleleri ile değinmektedir: “Ticareti ayrıcalıklı şehrin kısıtlamalarından kurtarıp özgürleştiren devlet müdahalesi, şimdi, şehrin o zamana kadar başarıyla göğüsleyebildiği birbiriyle yakından ilgili iki tehlikeyle,

tekel ve rekabetle, baş etmek durumunda kalmaktadır. Rekabetin sonunda mutlaka tekelleşmeye yol açacağı, o zamanlar çok iyi bilinen bir gerçek olmaktadır. Tekellerden ise bu gün olduğundan daha çok korkulmaktadır, çünkü bunlar çoğu zaman günlük ihtiyaçları etkilemektedir ve bütün toplumu ilgilendiren bir tehlikeye dönüşebilmektedirler. Ekonomik yaşamın, artık yalnızca yerel yönetim düzeyinde değil ulusal düzeydeki topyekün düzenlenişi, buna karşı düşünülmüş çareyi oluşturmaktadır. Modern bakış açısıyla, rekabetin dar görüşlü bir kısıtlaması olarak görülebilecek yöntemler, devrin koşulları altında piyasaların işleyişini sağlama aracı olarak kullanılmaktadırlar. Çünkü piyasaya geçici olarak bazı alıcı ve satıcıların girmeleri dengeyi bozacak ve sürekli alıcı ve satıcıların işini karıştıracaktır. Bunun sonucunda da piyasa işlemez olacaktır. Eski satıcılar mallarının uygun bir fiyat bulup bulamayacağından emin olmadıkları için piyasadan çekilecekler, piyasa da yeterli bir arz düzeyi oluşmadan tekelcilerin eline kalacaktır. Daha önemsiz olmakla birlikte, aynı tehlikeler, hızlı bir talep azalışının bir alıcı tekeline dönüşmesi durumunda, talep yönünden de söz konusu olmaktadır. Devletin piyasayı partikülarist yasaklar ve kısıtlamalardan, harçlar ve yasalardan arındırmak için attığı her adım üretim ve dağıtım sisteminin düzenini bozmaktadır (Polanyi, 1986, s: 112-113). Polanyi burada dikkati “piyasa” ve “devlet müdahalesi” kavramlarına çekmektedir. Piyasa düzeninde bir işleyişi tekelleşmeye yol açan kontrolsüz bir güç olarak görmekte ve zannımca Marksizme olan inancından dolayı da piyasa kavramının var olmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Öteki türlü devletin her türlü piyasaya müdahalesini, piyasanın devamlılığına olan katkısından dolayı ve piyasanın, emeğin metalaşmasına olan katkısından dolayı yol açtığı aşırı üretim ve aşırı tüketim ya da eksik talep durumlarına yol açmasından ötürü eleştirmektedir. Bunun yanında piyasanın uğradığı bu dönüşüm içinde, emek piyasasının uğradığı dönüşümü ve piyasa düzeninin sürdürülebilirliği bağlamında emeğin ücretinin etkisinden bahsetmek gerekmektedir.

Emeğin ve piyasaların dönüşümü ile ilgili olarak Marx'ta, Polanyi ile bir noktada paralellik göstermektedir. Marx, feodalizmden kapitalizme geçişte, uluslararası ekonomik alanın merkezi rolünü fark etmiştir. Marx, üretim sistemindeki sınıf ilişkilerinin merkezi rolünü vurgulamış olsa da, içsel ekonomik gelişmeleri iten bir dışsal güç olarak uluslararası pazarın çerçeveleyici özelliklerine ilgi göstermektedir. Doğal olarak da sermayenin gittiği her bölgede ekonomik ilişkileri aşağı yukarı aynı şekilde dönüştürmekte olduğunu düşünmektedir ve Marx çeşitli ürünlerin değiş-tokuşundan başka bir şey olmayan ticaretin arz ve talep yoluyla nasıl dünyaya hükmettiğini tartışarak piyasaların egemen gücünü sorgulamaktadır (Marx, 1978, s: 162). Marx ayrıca feodalizmden kapitalizme tarihi geçişin, kapitalist ticaretin dönüştürücü gücüyle açıklanabileceğini düşünmektedir ve bunu şu cümlelerle desteklemektedir: “Amerika'nın keşfi, Ümit Burnu'nun dönülmesi, yükselen burjuvazi için

yeni sahalar açtı. Doğu Hindistan ve Çin Pazarları, Amerika'nın kolonileştirilmesi, diğer kolonilerle ticaret, değişim araçlarındaki ve mallardaki artış genel olarak ticarete, denizciliğe, endüstriye önceden bilinmeyen bir itici güç sağladı ve bu suretle sendeleyeni feodal toplumdaki devrimci elemente de itici bir güç, hızlı bir gelişme sağladı” (Marx, 1978, s: 474) demektedir. Bu noktadan itibaren de piyasaların bireyler üzerindeki dönüştürücü gücüne değinmektedir. Marx'a göre dünya pazarlarının oluşumu kapitalist gelişmenin bir sonucu değil bir nedeni olmaktadır ve pazarın bu nedensel gücü etkisini bireyler üzerinde göstermektedir. Marx, sermayenin insanlar arasında evrensel bir ilişki yarattığını ve bu ilişkinin uluslarda mülksüz yığınların oluşmasına sebep olarak her ulusu diğer ulusların devrimlerine bağımlı hale getirdiğini ve sonuç olarak kapitalist ticaret ve piyasaların, evrensel bireyleri yerel bireylerin yerine koyduğunu düşünmektedir (Marx, 1978, s: 162). Bu sebeple kapitalizm doğasına uygun bireyler yaratmak ve bu bireyleri eşzamanlı olarak aynı kılmak gibi ironik bir yapıya sahip olmaktadır. İdeolojik olarak kapitalizm bireysellik için gerekli olan koşulları, aynı zamanda bireysel otonomi ihtimalini yok eden maddi koşulları da yaratarak kendi sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Bu ise devrimci bir proleterya sınıfının gelişmesi için ön koşul olmaktadır. Bu sınıf farklılıklarından ziyade, benzerliklerinin farkında olan ve dolayısıyla devrimci bir amaç için birleşebilme yeteneğinde olan bir sınıf olmaktadır (Kimmel, 2011, s: 6-7). Polanyi'ye göre ise pazar hareket özgürlüğünü gerektirmektedir, fakat sosyal düzen ve sosyal sınıflar arasındaki siyasal denge bu özgürlük üzerinde bazı zorlamaları gerektirmektedir. Bu özgürlük (liberty) (sosyal ve siyasal zorlamalar olmaksızın kişinin pazardaki çıkarlarını kovalayabilme yetisi) ve demokrasi (sosyal ve siyasal kurumların ortak çıkarlar için bireysel özgürlüğü sınırlama kapasitesi) arasındaki çatışmanın kaynağı olmaktadır. Piyasalar, geleneksel düzenlemeleri ve insan ilişkilerini bozmaktadır. Sonuç olarak da insanlar siyasal regülasyonlara başvurmaktadır. Polanyi, piyasanın insanlığa ve sosyal yapıya bir tehdit olması durumunda, insanların düzenlemelere karşı şiddetli bir arzu duymasını ya da koruma talep etmesini doğal bir durum olarak görmektedir (Polanyi, Kimmel, 2011, s: 15-16). Yani Marx'ta birey devrim için birleşip sistemi yıkarken, Polanyi'nin merkezine aldığı birey düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır. Ancak ikisinde de piyasa ekonomisi bireyi değiştirmekte ve dönüştürmektedir.

Emeğin ve piyasanın dönüşümü ile bağılı olarak Polanyi, emeğin piyasanın dışına alınması tahayyülünden bahsetmektedir, bu şekilde emeğin ücret sözleşmesi özel bir sözleşme olmaktan çıkmaktadır, Polanyi'ye göre çalışma saatleri, fabrika koşulları, vs.nin yanında ücret de piyasanın dışında belirlenecektir; bu şekli ise işçi sendikaları, devlet organları, kurumların niteliği yanında üretim yönetiminin değiştirilmesi ile sağlayacaktır. Ücret farklılıkları ekonomik sistem içinde rol oynayacaktır ancak, parasal gelirle ilgili

olmayan dürtüler emeğin mali yönüne göre daha fazla önem kazanabilecektir (Polanyi, 1986, s: 335). Bu durumla bağlantılı olarak Sanayi Devrimi, büyük ölçekli yatırımlar için gerekli olan girdilerin satılık olmasını gerektirmektedir ve bunu da sağlamak için toprağın dönüşümü sağlanmıştır, paranın kullanımı üzerindeki engeller kaldırılmıştır ve emeğin metalaştırılması, liberal ve sosyal politika önlemleriyle sağlanmıştır. Geçim artık baskın bir güdü değildir, geçim aracı olmayanlar ücretler için emekleri üzerinde birkaç kısıtlamaya izin vererek çalışmak zorundadır, çalışma kapasitesi metalaştırılmıştır ve her bir birey istihdam edilebilmek için rekabet etmek zorundadır. Bunun yanında sermayedar sınıf üretim araçlarını ve toprağı karlı bir şekilde birleştirilmekte ama diğer üreticilerle var olan rekabet yüzünden de gelirlerini güvenceye alacak şekilde üretim yapmaktadırlar (Lacher, 2009, s: 88-89).

İşte bu üretim şekli merkezinde ticaret döngüsü bulunmaktadır ve bu döngü sayesinde ekonomik çevrim oluşmakta, bunun da sonucunda kitlesel işsizlik ortaya çıkmaktadır, işte bu kitlesel işsizlik piyasanın bir kusuru olmamakta, tam tersine yedek işsizler ordusunu oluşturarak işçi kesimini boyunduruk altında tutmaktadır. Eğer bir ekonomide tam istihdam durumu tam aksi oluşursa bu işçilerin nominal ücretlerinde bir artış talep etmelerine ve doğal olarak enflasyonist baskılara sebep olabilmektedir. Nitekim de 1970'ler de ortaya çıkan durum bu olmaktadır, ticaret döngüsü etkin bir şekilde durdurulmuştur ve dönem içinde enflasyon çatışmasının temelini oluşturacak olan ücretlerin baskı altında tutulması gerekliliği ile ilgili argümanlar hem sağda hem de solda parasalcı yaklaşıma karşı geliştirilmiştir (Devine, 2009, s: 62-63). Bağlantılı olarak ekonomik çevrim olgusu liberal iktisatçılarında önemsemek zorunda kaldıkları bir durumdur, çünkü bireysel kapitalistler rekabet gereği üretimlerini arttırmakta ancak pazarlar aynı hızda gelişmemektedir, işte bu durumda arzın, talebi aşmasıyla sonuçlanmaktadır²³. Üretim fazlasının fiyatları aşağı çekmesi, küçük işletmelerin iflasına sebep olmakta ve bu vasıta ile işsizliği arttırmaktadır ve eğer bu süreç işsizlik ödeneklerinin olmadığı bir ekonomide cereyan ederse satın alma gücü iyice azalmakta ve işsizlik iyice yaygınlaşmaktadır²⁴. Bağlantılı bir örnek 1921-29 döneminde ABD'de meydana gelmektedir, sanayi üretiminde % 90'lık bir artış olmakta, saatlik bazda % 47'lik bir artış oluşmakta, yatırım oranı GSMH'nin % 20'sini aşmaktadır. Ancak sonuçta yatırım patlaması bir çöküşle sonuçlanmakta ve kar oranları aşağı düşmektedir²⁵. Benzer durum 1948-1971 dönemi için de geçerlidir. Bağlantılı olarak durum azalan verimler yasasına, marjinal verimliliğe ve ücretlerin yüksekliğine dayanılarak açıklanmaktadır²⁶.

²³ Bkz. Jacques Gouverneur, **Kapitalist Ekonominin Temelleri**. Çev.: Fikret Başkaya (Ankara: İmge Kitabevi, 1997), s. 241-242.

²⁴ Bkz. Aynı, s. 242.

²⁵ Bkz. Michel Beaud, **Kapitalizmin Tarihi**. Çev.: Fikret Başkaya (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2003), s. 204-205.

²⁶ Bkz. Stewart, **a.g.e.**, s. 42-45.

Bunun yanında başka bir konjonktür örneği ise emeğin ücreti, piyasası ve bölüşümü açısından farklı bir şekil ihtiva etmektedir. 1948-73 arasında görülen kapitalizmin altın çağında üretim ve istihdam artmaktadır, ancak bu artış sermaye, emek ve diğer faktörler arasında adil dağıtılmaktadır, dolayısıyla da insani ve toplumsal gelişme olumlu gelişmektedir (Bienefeld, 2009, s:40-41). Polanyici bir perspektiften (1921-1929, 1948-1973) bu iki dönem bakıldığında görülen durum, birinde emeğin piyasa ile ilişkisinde metalaştırılması, diğerinde ise sanki piyasanın dışındaymış gibi adil bir davranış biçimine maruz kalması durumu olmaktadır, yani sorun kapitalizm açısından ilişkisel bir sorun olmakta ya da olmamaktadır (Bienefeld, 2009, s: 41).

1921-1929 dönemine dönersek emeğin ücretiyle ilgili bir argüman şöyle dile getirilmektedir: Neo-klasik yaklaşımın bölüşümü açıklarken temel aldığı azalan verim ve marjinal verim kuramı veri kabul edilirse, o dönemde teknoloji uzun dönemde gelişme halinde olmasından ötürü artan getiriye sebep olmaktadır, işte bu noktada kronik işsizlikle ilgili olarak, üretime katılan son birim emeğin diğerleriyle birlikte düşük ücret almaları gerekirken, yüksek ücret almaları kronik işsizliğin sürmesine yol açmaktadır, buna ek olarak savaş döneminde artan emek talebi ücretleri yükseltmektedir ve sendikalar da güçlü olduğu için ücretler düşürülemezdir²⁷. Yukarıda bahsedilen bu ilişkisel sorun İngiltere’de, işçilerin ve kapitalistlerin devletten isteklerde bulunması şeklinde ortaya çıkmaktadır, işçiler özel tüketimleri arttırmayı istemelerinin yanında, kolektif tüketimde de artış istemektedir, buna ek olarak kapitalistlerde alt yapı yatırımları istemektedir, işte bu durumda ücret-fiyat sarmalının, ücret-fiyat-vergi sarmalına dönüşmesine yol açmaktadır (Devine, 2009, s: 63-64).

1921-29 döneminin ardından, Büyük Buhranla bağlantılı olarak ortaya çıkan Keynesçi kurama değinecek olursak, devletin ekonomik işleyiş karşısındaki geleneksel konumundan kopuşunu gerektirecek açık bir mesaj ortaya çıkmaktadır: Devlet tam istihdamı sağlayarak, efektif talebi arttırmak zorundadır, böylelikle yatırım ve tüketim daralmaları engellenecektir, bu da yatırımların harekete geçirilmesi ile mümkün olmaktadır, yatırım kararı ise bir ülkede faiz haddinin yatırımın verimliliği oranlarıyla karşılaştırılması ile verilmektedir²⁸, yani bir ülkede yatırımı faiz haddi belirlemektedir²⁹. Dolayısıyla da ödünç paranın ucuzlaması gerekmektedir, ancak para politikasının yanında maliye politikaları da önemlidir devletin yatırım boşluğunu açık bütçe ile doldurması gereklidir³⁰, yani devletin gelirden fazla

²⁷ Bkz. Aynı, s. 46-49.

²⁸ Bkz. Sadun Aren, **100 Soruda Para ve Para Politikası** (Altıncı Basım. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2000), s. 72.

²⁹ Bkz. Aynı, s. 72.

³⁰ Bkz. Sadun Aren, **İstihdam Para ve İktisadi Politika** (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1963), s. 60.

harcama yapması yeni bir bütçe anlayışıyla yararlı olmaktadır³¹. İşte bu yaklaşım dönemin konjonktüründe ortaya çıkan ücret-fiyat-vergi sarmalına bir sebep teşkil etmektedir. İşte bu nokta da demokratik sosyalizmin ortaya çıkmasına bir göstere olmaktadır. Bununla bağlantılı olarak Polanyi, savaş sona ermeden hemen önce küresel durumun muhasebesini yaparak, liberal kapitalizmin çöktüğü iddiasını tekrarlamaktadır ve demokratik sosyalizmin Sovyetler’de ve Birleşik Krallık’ta arttığını ve uluslar arası düzeyde bölgesel sistemlerin yan yana var olduğu saptamasında bulunmaktadır³² ve sistemlerin evrensel bir planlamacılık yerine planlamaya dayalı ulusal ve bölgesel nitelikte sistemler olarak ortaya çıktığını söylemektedir (Lacher, 2009, s :79). Yani bir noktada “Büyük Buhran”ın ardından ortaya çıkan ulusal ve bölgesel nitelikte planlama özü itibariyle Keynes’in öncelikle devletlerin kendi iç istihdam seviyelerini arttırıp tam istihdam seviyesine ulaşarak ardından karşılaştırmalı üstünlükler teorisine uygun bir şekilde birbirleri arasında ticarete başlamalarını öğütlemesi durumuyla tutarlılık arz etmektedir. Dolayısıyla açık bütçe ile finansman durumu ve borçlanma vasıtasıyla devletin devreye girmesi Keynes tarafından da bu dönemde bu sebeple önerilmektedir. İşte entegrasyon bölgesel anlamda bu noktada sağlanmaktadır ve bu şekilde global (ya da evrensel düzeyde) rekabetçiliğin önüne geçilerek aşırı üretim krizinin önüne geçilmektedir ve bu şekilde bir devlet yatırım planlamasıyla demokratik sosyalizmin yükselmeye başladığı argümanı savunulmaktadır. Ancak piyasaya bu şekilde dönüş Birleşik Krallıktan değil, bölgesel planlamaya karşı olan ABD’den gelmektedir. “ABD, 19. yüzyıl toplum modeline uymaktadır, Britanya ve diğer güçler ise yeni bir geçiş aşamasındaki başka bir modele dahil olmaktadır”³³. Bu tez, Büyük Dönüşüm’den sonra New Deal’ın yeniden değerlendirildiğini göstermektedir. New Deal’ı yeniden yerleştirmeye ve planlamaya nazaran Polanyi daha dikkatli görünmektedir. Polanyici bir perspektiften New Deal’a değinecek olursak, Büyük Buhran sonrası çözüm için başvurulan New Deal, Roosevelt döneminde devletin piyasaya müdahalesini öngörmektedir ancak hala laissez-faire yanlısı çıkar çevreleri reform önerilerine karşı çıkmaktadır. Bu durum Polanyi’nin öngördüğü büyük dönüşüme engel teşkil etmektedir ve bu noktada Polanyi New Deal vasıtasıyla Amerika’nın para politikasında hala altın standardına dönme isteği içinde olduğunu ve bunun sürdürülemeyeceğini, sabit döviz kuru ile ödemeler dengesi sorununu çözmeye yeltenildiğini ancak yükün açık veren ülkelerin sırtına yüklendiğini ve laissez-faire yanlısı olmasa da devletin sınırlı bir Keynesyen rol ile hareket etmekte olduğunu düşünmektedir. İngiltere, Amerika’nın ticaret ve kurların serbestleşmesi yönündeki baskılara en sonunda boyun

³¹ Cahit Talas, **Sosyal Ekonomi** (Üçüncü Basım. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1972), s. 125.

³² Bkz. Karl Polanyi, “Universal Capitalism or Regional Planning?”, London Quarterly of World Affairs 10, no. 3 (1945), s. 87.

³³ Bkz. A.g.e., s. 86.

eğmektedir ve sonuç itibarıyla sınırlı bir Keynesyen rol gibi Bretton Woods sistemi de kendi çöküş tohumlarını kendi içinde taşımaktadır. Polanyi'ye göre Amerikalılar, tamamen laissez-faire ile tanımlamasalar da, yaşam biçimlerini özel girişim ve rekabete dayandırmaktadırlar. Büyük Buhran bu görüşe zarar vermemiş, sadece etrafındaki övgüyü bulanıklaştırmıştır³⁴.

1.2 İşsizlik ve Yoksulluk Üzerine

Polanyi'nin, yoksulluk ve işsizlik üzerindeki görüşleri, 18 ve 19. yüzyıl İngiltere'sinde işsizlere ve yoksullara sağlanan asgari gelir düzenlemesi olan Speenhamland sistemi referans olarak analiz edilecektir ve buna ek olarak değinilmesi gereken bir konuda İngiliz Yoksul Yasaları olmaktadır ve sosyal devlet öncesi yoksullara yardım işinin devletçe üstlenildiğini gösteren bir örnek teşkil etmektedir. 1531'de örgütlü bir yardım ağının yönetimine doğru bir ilk adım olmaktadır, çalışabilecek durumda olanların dilenmesini engellemektedir, çalışamayacak durumda olanların ise dilenebilecekleri bölgeler tahsis edilmektedir. Bu yasayı takiben de 1536'da yeni bir yasa çıkarılmıştır ve kamu görevlileri vasıtasıyla, kiliselerde toplanan yardımların, yoksullara, özürlülere, hasta ve yaşlılara dağıtılması sağlanmaktadır. Bunun ardından 1795'te ise çalıştığı halde ücret düzeyi düşük olanların desteklenmesini sağlayan Speenhamland sistemi kabul edilmektedir. 1834 yılında değiştirilen yoksul yasası ise yalnızca çalışamaz durumda olan düşkünlere yardımı içermektedir. Özünde yapılan uygulamalar bireysel hak kavramının epey uzağında bulunmaktadır ve 1834'teki Yoksul Yasası'nın aldığı son şekil, liberal anlayışın, yani kişisel sorumluluk ve kendine yardım anlayışının şekillendirmesiyle oluşmaktadır. Sonuç olarak sosyal hakların ortaya çıkmasını sağlayan dinamiklerin kökeni 19. yüzyıla dayanmaktadır. Sanayi devriminin yarattığı işçi sınıfının, piyasa sisteminden korunması gerekliliği ve eşitsiz gelişme sonucu ortaya çıkan bölüşüm çatışmasının bu hakların doğmasındaki etkisi büyük olmaktadır. Zaten bununla bağlantılı olarak da çalışma koşullarının iyileştirilmesi ile ilgili sosyal hak düzenlemeleri yapılmıştır. 1802, 1825, 1831, 1833, 1844 tarihli yasalarla İngiltere'de, çalışma yaşı, süresi, gece çalışması, dinlenme araları bakımından çocuk ve yetişkinlerin çalışma koşulları düzenlenmiştir. 1842'de de kadınların çalışma koşulları düzenlenmiştir. Ancak daha spesifik bir içeriğe ve toplumsal sonuca yol açmasından ötürü Polanyi ve Speenhamland Sisteminin piyasa üzerindeki etkisine değinirsek: "Berkshire yargıçları tarafından, yoksullara kazançlarından bağımsız olarak belirli bir asgari gelir sağlanması için, ekme fiyatlarına göre düzenlenen bir ölçüte göre ücretlerin desteklenmesine karar verilmiştir. Yargıçların ünlü önerisi şöyle olmaktadır: Belirli nitelikteki bir galonluk bir somun ekmeğin 1 şilin olduğu durumda, her yoksul ve emekçi geçimi için haftada 3 şilin,

³⁴ Bkz. A.g.e., s. 87.

karısının ve diğer aile bireylerinin karısının ve diğer aile bireylerinin geçimi için de 1 şilin 6 peni alacaktır. Bu, ya kendisinin veya ailesinin emeğiyle, ya da bu amaçla konulan vergi geliri ile sağlanacaktır. Galonluk somunun fiyatı 1/6 olursa, haftada 4 şilin artı 1/10, ekmek fiyatlarının 1 şilin üstüne çıktığı durumlarda da 1 penilik her yükseliş için kendisi için 3 peni, diğer aile bireyleri için de 1 peni alacaktır. Bu rakamlar bölgelere göre değişmektedir, ama çoğu yerde Speenhamland sistemi kabul edilmektedir. Bu bir olağanüstü hal önlemi olarak düşünülmüş ve gayrı resmi olarak kabul görmüştür. Çoğunlukla yasa olarak anılmasına karşın, ölçütün kendisi hiçbir zaman yasalaşmamıştır. Ama kısa sürede kırsal kesimin büyük bir kısmında, hatta daha sonraları bazı sanayi bölgelerinde, yerel yasa dönemine gelmiştir; fiilen getirdiği, “yaşam hakkı” denebilecek sosyal ve ekonomik bir buluş olmaktadır ve 1834’te yürürlükten kaldırılmasına kadar rekabetçi bir emek piyasası oluşmasını engellemiştir” (Polanyi, 1986, s: 126-127). Çünkü sonucu itibariyle kendisine garanti edilmiş geçimlik bir düzeyin bireye verileceğinin bilinmesi emeğin verimini düşürmüştür. Bu durumla ilgili olarak Polanyi şöyle demektedir: “Speenhamland’ın önerdiği durum, Yoksullar Yasası’nın esnek bir biçimde uygulanması olmaktadır –gerçekte ise, başlangıçtaki niyetinin tam tersi bir duruma yol açmıştır. Elizabeth Devri Yasası’na göre, yoksullar ücret ne olursa olsun bulabildikleri işte çalışmak zorundaydılar, yalnız iş bulamayanların yardım almaya hakkı var olmaktadır; ne niyette ne uygulamada ücretlerin desteklenmesi diye bir şey var olmaktadır. Speenhamland Yasası’na göre, ücretlerin ölçütün öngördüğü aile gelirini sağlamadığı durumlarda, işi olan biri bile yardıma hak kazanmaktadır. Dolayısıyla, ücreti ne olursa olsun aynı geliri elde eden işçinin, işvereni memnun etmekten sağlayacağı herhangi bir maddi çıkar olmamaktadır; durum yalnızca ödenen ücret ölçütü aştığı zaman farklılaşmaktadır, bu da, işveren ne kadar düşük ücret verirse versin, vergilerle karşılanan destekler geliri belli bir düzeye çıkardığından hemen hemen her ücret düzeyinde işçi bulunabildiği için, özellikle kırsal kesimde pek sık rastlanan bir şey olmamaktadır. Birkaç yıl içinde, emek verimliliği dilenci emeğinin düzeyine düşmüştür; bu da, işverenler için, ücretleri ölçütün üzerinde bir düzeye çıkarmamak için fazladan bir sebep oluşturmaktadır (Polanyi, 1986, s: 127-128). Ancak uzun dönemde sonuç korkunç olmaktadır. Halktan insanların yoksul yardımı almayı ücrete tercih edecek derece kendilerine olan saygılarını yitirmeleri epey zaman almıştır, doğru, gene de kamu kaynaklarından desteklenen ücretlerin durmadan düşmesi ve işçinin yardım almak zorunda kalması kaçınılmaz olmaktadır. Yavaş yavaş kırsal kesim halkı muhtaç duruma düşürülmüştür, “bir kere yardım alan hep yardım alır” vecizesi doğru çıkmıştır (Polanyi, 1986, s: 128-129).

Speenhamland’ın tek başına bırakıldığı takdirde ulaşacağı doğal sonucu, ücretlerin yükselmesini engelleyen işçi örgütlenmesine karşı yasalar oluşturuyor olmasıdır. 25 yıl daha

yürürlükten kalkmayan örgütlenmeye karşı yasalarla birlikte Speenhamland çok tuhaf bir durum yaratmıştır: Mali önlemlerle uygulanan “yaşama hakkı”, sonuçta, onca gösterişle yardımlarına koştuğu insanların felaketine yol açmıştır. Daha sonraki nesiller için hiçbir gerçek, ücret sistemi ve “yaşama hakkı” gibi kurumların bağdaşmazlığı kadar, veya başka bir deyişle, ücretler kamu kaynaklarından desteklendiği sürece kapitalist sistemin işleminin olanaksızlığı kadar ayan beyan ortada olmamaktadır. Ama o dönemde yaşayanlar, zeminini hazırladıkları düzeni anlayamamaktadırlar. Yoksulların kayıtsız şartsız yardım alma haklarının ortadan kaldırılması gerekliliği, ancak kitlelerin üretim kapasitesinin ciddi bir biçimde düşmesinden ve makine uygarlığının ilerlemesine karşı engellerin gerçek bir ulusal sorun oluşturmalarından sonra toplumun bilincine işlemektedir (Polanyi, 1986, s: 130-131). Sonuçta görünüşte çalışanlara yarar sağlayan, ama aslında kamu kaynaklarıyla işverenleri destekleyen bir ücret yardımı olarak başlamıştır. Yardım sisteminin esas etkisi ücretleri geçim düzeyinin altına düşürmek olmaktadır. Bütünüyle sefaletе düşmüş bölgelerde, çiftçilere hala bir parça toprağa sahip olan tarım işçilerini çalıştırmak çekici gelmemektedir, çünkü “mülk sahibi olan kimseler kilise yardımından yararlanamamaktadır ve yürürlükteki ücretler o kadar düşüktür ki, belirli bir destek olmaksızın evli bir adam için yetersiz kalacakları açıktır”. Sonuçta bazı bölgelerde yardım alan kimselerin iş bulma şansına sahip oldukları görülmektedir; yardım almadan kendi emekleriyle geçinmeye çalışanların iş bulması hemen hemen olanaksız olmaktadır. Gene de, ülkenin bütününde kendi emekleriyle geçinenler çoğunluktadır ve bu durumda, vergilerle sisteme katkıda bulunmadan düşük ücretlerden yararlanan işverenler bir sınıf olarak bu tür emekçilerin her birinin sırtından kar etmektedir (Polanyi, 1986, s: 150).

Aslında burada dikkat çekici olan şudur: Polanyi bu devlet eliyle yardım ve sosyal devlet olma namına yapılan devletin piyasaya müdahalelerini, hepsini top yekün bir eleştiriye tabi tutmaktadır. Yaratılan Speenhamland sisteminin bir taraftan emeğin verimliliğini düşürdüğünü göstermektedir, öteki taraftan da bu sistemin ücretleri geçimlik düzeyin altına düşürdüğünü savunmaktadır, bunun yanında piyasa sisteminin bu yardım sayesinde emeğin metalaşmasını engellediği yönünde de saptamada bulunmaktadır. Ayrıca bir diğer noktada İskan Yasalarına değinmesidir, bunun da emeğin dolaşımını kısıtlayarak bir emek piyasasının oluşmasını engellemiş olması noktasında durmaktadır ve dolayısıyla tekrar emek metalaşmasını önlemesine atıfta bulunmaktadır, bütün bu devlet müdahalelerin bireyin iyiliği için dahi olsa piyasa düzeninin sürdürülebilir kılınmasını sağlamasına, piyasanın toplum içinde var olamayacağını sosyolojik temellere dayandırarak bir eleştiriye tabi tutmaktadır. Yani Polanyi yaptığı saptamalarla sosyal devlet uygulaması olarak Speenhamland’a, piyasa müdahalesi olarak gördüğü iskan yasalarına ve piyasa kavramının kendisine özünde karşı

durmaktadır. Doğal olarak burada bahsedilen iskan yasalarına ve zanaatkar yasalarının sosyal devlet uygulamaları arasında ki bağı ve bunların piyasa sistemindeki yansımalarını Polanyi şu şekilde tanımlamaktadır: “Merkantilist sistemde İngiltere’nin emek düzeni, Yoksullar Yasasına ve Zanaatkarlar Yönetmeliğine dayanmaktadır. 1536 ve 1601 yasalarına yansıdığı biçimiyle Yoksullar Yasasının adı oldukça yanıltıcı olmaktadır; aslında bu yasa ve daha sonra geçirdiği değişiklikler İngiltere emek düzenlemelerinin yarısını oluşturmaktadır; öteki yarısı da 1563 Zanaatkarlar Yönetmeliğinin kapsamına girmektedir. Bu sonuncusu çalışanlarla ilgili olmaktadır; Yoksullar Yasası ise işsiz ve (yaşlılarla çocukların dışında) işe alınamayacak durumda olanlarla ilgili olmaktadır. Daha sonra 1662 İskan Yasası eklenmektedir. Bu önlemle ise insanların bölgeler arasında hareket edebilmesine kısıtlamalar getirilmektedir. Zanaatkarlar Yönetmeliğine göre ise, emek düzeni üç unsura dayanmaktadır: Çalışma zorunluluğu, yedi yıllık çıraklık ve kamu görevlileri tarafından yıllık ücret saptamaları şeklindedir. Üzerinde durulması gereken nokta, Yönetmeliğin zanaatkarlar kadar tarım işçileri için de geçerli olması ve şehirler kadar kırsal bölgelerde de uygulanması olmaktadır. Zanaatkarlar Yönetmeliğini Yoksullar Yasası tamamlamaktadır; bu terim “yoksul” ve “muhtaç” arasındaki ayrıma çok duyarlı olmayan modern anlayış açısından oldukça kafa karıştırıcı olmaktadır. Aslında İngiliz efendiler tarafından, çalışmadan yaşamlarına yetecek kadar geliri olmayan herkese yoksul gözüyle bakılmaktadır. Yani “yoksul”, “halktan insanla” eş anlamlı olmaktadır” (Polanyi, 1986, s: 136-137). Zanaatkarlar Yönetmeliği ve Yoksullar Yasası birlikte bir iş yönetmeliği oluşturmaktadırlar. Ama, Yoksullar Yasası yerel olarak uygulanmaktadır; her kilise mıntikasına –küçük bir birim- yetki alınındaki gücü-kuvveti yerinde kişileri çalıştırma yöntemlerine, bir yoksullar evi bulundurmak, öksüz ve bakıma muhtaç çocukların çıraklık eğitimini ve yaşlılarla sakatların bakımını üstlenmek, muhtaçların cenazelerini kaldırmak olanaklarına sahip olmaktadır; her kilisenin kendi vergi ölçütleri bulunmaktadır (Polanyi, 1986, s: 138). Buradan da görüleceği gibi dönemin kiliseleri bir çeşit STK veya yardım vakıf-dernek görevi görmektedir. Emek piyasasının düzenlenmesinde en küçük devlet organı gibi hareket etmektedir. Ama ulusal bir emek sisteminde işsizlik ve yoksulluk yardımının yerel olarak düzenlenmesi apaçık bir tuhafılık olmaktadır. Yoksullarla ilgili yerel düzenlemelerin çeşitliliği arttıkça, sosyal hizmetleri iyi örgütlenmiş kilise mıntıklarının “profesyonel düşünlerin” istilasına uğraması tehlikesi de artmaktadır (Polanyi, 1986, s: 138).

Yoksullar Yasası, emeği tam anlamıyla metalaştırmaya yöneldiğinde, emekçileri ücretlere bağımlı hale getirdiğinde; koruyucu fabrika yasaları ve sosyal yasalar aracılığıyla, sendikaları ve ıslah edici siyasal hareketleri kabul etmek suretiyle devletin, “toplumun kendisini koruması” amacıyla harekete geçmesine yol açacak büyük acılara neden olmaktadır

(Standing, 2009, s: 120). Mali politikalar gerilemektedir ve yeniden metalaşmanın motoru olmaktadır. Ekonominin toplum içine yerleşik olduğu son aşamada, riskleri ve güvensizliği sermaye taşıdığı ve işçiler ise emeğe dayalı güvenlik karşılığında yönetim taleplerinden vazgeçmiş oldukları halde; içinde bulunduğumuz ekonominin toplumun bütününden koptuğu bu yeni aşamada, sermaye daha çok gelir ve güvenlik kazanırken, işçiler gelirden daha az, güvensizlikten daha büyük pay almaktadır. Bu da eşitsizliğin geleneksel istatistiklerle görülebileceğinden çok daha büyük bir boyuta ulaştığı anlamına gelmektedir (Standing, 2009, s: 122-123).

Özetleyecek olursak: Polanyi devleti üç tane sac ayağına oturtmaktadır: Bunlar merkezilik, simetri ve karşılıklılık olmaktadır. Karşılıklılık ve simetri için aile türü yapılar, gerekli olmaktadır ve bu yapı devleti işlevsel kılmaktadır. Merkezleşme ise yeniden dağıtımı sağlamaktadır. Ancak işin içine piyasa girince yeniden dağıtım ve ekonominin işleyişi değişmektedir, ekonomi toplumun ve devletin kontrolünden çıkmaktadır. Geçim, yeniden dağıtımın toplum ve devletin kontrolünde olması vasıtasıyla devlet eliyle sağlanabilmektedir ancak piyasa karşılıklılık ilkesini bozmakta bu vasıtayla insanın geçimini sağlamak için piyasada karşılıklılık ilkesi gereği emeğini satmasını gerektirmektedir. Keza endüstriyel kapitalizm emeği üretim araçlarından kopardığı içinde insanın satabileceği tek şey emeği olmaktadır ve işte bu da tam olarak Polanyi'nin bahsettiği emek metalaşmasını başlatmaktadır ve insanın sosyal bir varlık olmasından ziyade, artık insan üretim sürecinde bir girdiye dönüşmektedir. Polanyi yeniden dağıtım ilkesinin en geçerli haline örnek olarak merkantilist dönemi vermektedir çünkü ticaretin ve ekonominin kontrolü hala devletlerin elinde olmaktadır. Böyle bir piyasa-devlet tahayyülünü de “Büyük Buhan”, birinci “Yeni Düzen” dönemlerini de içerecek şekilde bağdaştırmakta ve emek-piyasa dönüşümünü genel hatlarıyla analize tabi tutmaktadır. Daha sonra ise işsizlik-yoksulluk bağını ele almakta ve Elizabeth dönemi uygulamalarının emeğin verimini düşürmesi ve ancak bir miktarda olsa emeğin metalaşmasına engel olması dolayısıyla analiz etmektedir. Bu uygulamalar ise “Zanaatkarlar Yasası”, “Yoksullar Yasası”, İskan Yasası” ve “Speenhamland Sistemi” olmaktadır. Speenhamland Sistemi'nin çalışan ya da çalışmayan herkesin belli bir ücret düzeyini yakalamasını sağlamasının, üretimde ne yönden etkisi olduğunu, bununla bağlantılı İskan Yasasının emek piyasalarının oluşmasına nasıl engel olduğu yönünde eleştiriler sunmaktadır. Yoksullar Yasası ile Zanaatkarlar Yasası birbirini tamamlamaktadır. İlk yasaya göre kişi bulabildiği her ücret düzeyindeki işte çalışmak zorundadır ve yalnızca çalışamayacak durumda olanlar yardım alacaktır. Zanaatkarlar Yasası ise çalışma zorunluluğunu dayatmaktadır, yedi yıllık çıraklık dönemi olmaktadır ve kamunun ücret saptamalarına dayanmaktadır. Yani bir taraftan iki yasaya göre de çalışmak zorundasınızdır

ve ikinci yasaya göre de ücretiniz devlet tarafından belirlenmektedir ve bu da ücret belirlemelerinin suistimal edilmesine yol açabilecek bir düzenlemedir. İşte Polanyi ve onu takip edenler, bu düzenlemeleri veri alarak günümüz emek koşullarına, emeğin haklarına ve piyasada uğradıkları dönüşüme değinmektedir ve bu yönde emeğin gerileyen haklarına ya temel gelir ya da işsizlik söz konusu ise iş bulma yöntemleriyle (aktif işgücü politikalarıyla) destek olunması gerekliliğini savunmaktadırlar. Polanyi'nin piyasa-devlet ilişkisi bağlamında, devletin piyasa karşısında yoksullaşma sürecini engellemek namına sosyal korumayı öne alan yaklaşımı, demokratik bir toplumun gerekliliği olarak öne çıkmaktadır. Keza Polanyi bir noktada iki kötü tanımlamaktadır. Bu iki kötü sosyal demokrasi ve faşizm olmaktadır. Sosyal demokrasi endüstriyel kapitalizmin koşullarının sürdürülmesini sağlarken, faşizm piyasaları kontrol altına alarak, piyasaların yok olmasını sağlamaktadır. İşte bu noktada Polanyi tercihini sosyal demokrasiden yana kullanmaktadır. Demokratik bir toplumun, sahip olacağı barışın sürdürülmesi yönünde ki düşünceler bağlamında ise temel gelirin gündeme gelmesi ve gündemde kalması da işte bu minvalde sağlanmaktadır³⁵.

---

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kimmel, 2011, s: 17.

İKİNCİ BÖLÜM

EMEK PİYASASININ DÖNÜŞÜMÜ ve TEMEL GELİR YAKLAŞIMI

2.1 Emek Piyasasının Dönüşümü

Emek hakları gelişmekte olan dünyada sistematik bir şekilde geri çekilirken, kayıt dışı istihdam daha da güvenilirmez biçimleriyle gelişmekte olan dünyanın önemli bir kısmında norm haline almaktadır. Bu bağlamda Polanyi (1986, s: 311)'nin şu tespiti son derecede önem arz etmektedir: “devletin müdahale etmediği bir piyasa düzeninde yani özel girişim sisteminde işçinin hiçbir iş güvenliği yoktur, bu durum da, onun sosyal konumunda ciddi bir bozulmaya yol açmaktadır”. Bugün ekonomilerini idare etme kabiliyetini büyük ölçüde muhafaza eden – ya da yakın zamana kadar muhafaza etmiş olan- ülkelerin – Güney Kore, Tayvan, Japonya, Almanya, Çin- deneyimlerini saymazsak, küresel gelir eşitsizliği hızla artmakta; küresel servet eşitsizliği neredeyse tahayyül edilemez ve muhtemelen eşi görülmedik boyutlarda, yoksulluk nispeten artmakta, bu artış dünyanın bir çok yerinde mutlak nitelikte olmakta; çalışma şartları kötüleşmekte, kimi yerlerde görülen sosyal destek ağlarının çoğu genellikle hızla aşınmaktadır. Bunların hepsi bir araya gelince, aile ve cemaatlerde uzun vadeli sorumlulukların sürdürülebilmesi için gereken güvenliğe sahip olmanın ya da kişinin işe katkısının makul ve adil bir şekilde değerlendirilip tanınabileceği ve ödüllendirilebileceği bir ortamda kariyer yaparak becerilerinin geliştirilmesinin insanlar için çok daha güç bir hal aldığı bir dünya belirlemektedir (Bienefeld, 2009, s: 34).

Aynı zamanda hala çalışma hakkını tanıyan birçok uluslar arası anlaşma mevcut bulunmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 23. maddesi şunu ilan etmektedir: “Herkesin çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.” Aynı madde şöyle devam etmektedir: “Herkesin hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit iş karşılığında eşit ücrete” ve çalışan ile ailesi için “gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan, insanlık onuruna uygun bir yaşayış” sağlayan “elverişli bir ücrete” hakkı var olmaktadır. Bildirge ayrıca herkesin “dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma saatlerinin makul surette sınırlandırılmasına ve belirli aralarla yapılan ücretli tatillere hakkı” olduğunu iddia etmektedir. Çalışma hakkı, Amerikan İnsan Hakları ve Sorumlulukları Bildirgesi; Avrupa Sosyal Şartı; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslar arası Sözleşme ve şu anda bir belirsizlik içinde olan Avrupa Anayasa'sını kuran anlaşma tarafından benzer şartlarda tanınmaktadır (Perez, 2009, s: 140). İşte bu çalışma

hakkıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan devlet tarafından yaratılan işler, bir görüşe göre de emek piyasasında istihdam edilmemiş olanlar için son çare olabilmektedir ancak bu da kişilerin damgalanmasına yol açabilmektedir. Keza bu dalgalanmayı önlemek maksatlı ücret artırımını ise özel firmaların piyasadan çekilmesi sürecine kadar gidebilmektedir. Yani devlet tüm ekonomiyi kamulaştırmadan ve ikinci sınıf bir iş gücü oluşturmadan çalışma hakkını garanti edememektedir (Perez, 2009, s: 145). İşte bu anlamda ortaya çıkan yeni bir refah devleti şeklinin, gelişme döneminde, çalışma hakkı ve iş edinme hakkı eş anlamlı olmaktadır. Çünkü tam istihdama dayalı emek piyasası insanların sosyal olarak tutunmalarının yolu olmaktadır. Sosyal tutunma hakkının güvencesi emek piyasası olmaktadır. Bu günlerde bu güvence artık işlememektedir. Emek piyasası ters bir etkiye sahiptir, aksine sosyal dışlanmaya yol açmaktadır. Sosyal dışlanma sadece ekonomik kaynakların yokluğu demek olmamaktadır, aynı zamanda topluluğun hayatında sosyal faaliyetlere katılma fırsatlarının da yitirilmesi demek olmaktadır (Perez, 2009, s: 152-153).

Gerçeğe dönersek, yine de devletin müdahale etmediği bir piyasa düzeninde yani özel girişim sisteminde işçinin hiçbir iş güvenliği yoktur, bu durum da, onun sosyal konumunda ciddi bir bozulmaya yol açmaktadır. Buna kitle halinde işsizlik tehlikesini de eklersek, işçi sendikalarının gördüğü işlevin, halkın çoğunluğunun asgari bir geçim düzeyi tutturulabilmesi için ahlaki ve kültürel açıdan hayati bir önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Gene de işçileri koruyan bütün müdahale yöntemlerinin kendi kurallarına göre işleyen piyasa mekanizmasını engellemeleri ve sonuçta ücretleri oluşturan tüketim malları fonunda bir azalmaya yol açmaları kaçınılmaz olmaktadır (Polanyi, 1986, s: 311).

Bu noktada günümüz piyasa reformlarına değinecek olursak, bu reformlar toplumsal yeniden üretim maliyetlerini ve piyasa riskini işveren ve devletten alıp ailelere ve cemaatlara aktararak, işçilerin geçim şartlarını ve ekonomik güvenliğini tehdit etmektedir. Gelişmekte olan birçok ülkede, özellikle de IMF'nin borç yeniden yapılandırma anlaşmaları altında, devlet sübvansiyonlarında ve hizmetlerinde reform odaklı kısıntılar kentsel nüfusun sosyal ücretini baltalamaktadır. Emek piyasasının düzensizleşmesinin çeşitli biçimleri –politika temelli ya da yapısal- toplumsal geçimin gittikçe daha fazla altını oymaktadır. Politika temelli düzensizleşme işverenlerin ödeme, yardımlar, iş güvencesi, emekli aylıkları vb. konulardaki yasal yükümlülüklerini azaltmaktadır (Deyo-Ağartan, 2009, s: 266).

Piyasa, devlet ve işgücü bağlamında daha güncel çalışmalarda ise günümüzün piyasa düzeni daha esnek istihdam şekline dayanmaktadır (Burgoon-Dekker, 2010, s: 127). AB15 örneğinde, geçici sözleşme ile çalışan kişiler 1990 yılında %10 iken 2007 yılında %15 olmaktadır. Yarı zamanlı çalışanlar ise 1990 yılında %10 iken 2007 yılında %17 ye çıkmıştır. Bu yükseliş AB 15 ülkelerini kapsamakla beraber bazı istisnalar vardır ve bunlardan bir tanesi

de Danimarka'dır. Danimarka'da hem geçici zamanlı hem de yarı zamanlı iş ilerleyen yıllarda düşüş göstermiştir. Geçici işte çalışma oranı özellikle İspanya'da (%32) ve Portekiz'de %22'ye yükselmektedir. Bunun sebebi kalıcı işlerde çalışanların işlerinin çok sıkı bir şekilde korunuyor olması olabilmektedir. Bu sayede işten çıkartmaya koyulan sınırlar geçici işleri etkilemektedir. Yarı zamanlı çalışmanın en yüksek oranda olduğu ülke Hollanda (%36) ve İngiltere'dir (%23). Belli işçi grupları ile yarı zamanlı çalışma arasında kesin bir ilişki kurulmamasına rağmen, hem Hollanda'da hem de İsviçre'de yarı zamanlı çalışanların çoğunun kadın olduğu ortaya çıkmaktadır (Burgoon-Dekker, 2010, s: 127). Ayrıca uluslararası ticaret ve teknolojik gelişmelere ayak uydurma gereği de esnek istihdama neden olmaktadır. Fakat, araştırmalar göstermektedir ki esnek istihdam, işinden belli bir süreliğine ayrılmış olan kişinin yerine geçici süreli bir kişi çalıştırmayı, ürün talebindeki dalgalanmaları ya da uzman yeteneklere ihtiyaç duyulması gibi sebepleri de yansıtmaktadır. Esnek istihdam ayrıca iş verenlerin istihdam korumasına karşı tepkileri ve daha genel olarak iş verenlerin çalışanlara nazaran pazarlık edebilme kabiliyetlerine bağlı olmaktadır (Burgoon-Dekker, 2010, s: 128).

Kökene ne olursa olsun, esnek istihdam modellerinin refah devlet politikaları üzerinde hatırı sayılır bir etkisi olmaktadır. Teorik ve ampirik çalışmaların gösterdiği esnekliğin, iş piyasasındaki farklı negatif etkileri, objektif ve subjektif riskleri yumuşatmak yerine teşvik ettiği gösterilmektedir. Refah devleti ile ilgili kaynaklar göstermektedir ki, bu riskler aynı zamanda sosyal siyaseti destekleyici bir siyasi destek yaratmaktadır. Bu modeller genel beklentiyi motive etmektedir. Şöyle ki, esneklik, subjektif ekonomik güvensizliği azaltmanın/köreltmenin tam tersine teşvik etmektedir ve dolayısıyla özellikle de işsizlik riskleri ile alakalı olan sosyal politikaları desteklemektedir (Burgoon-Dekker, 2010, s: 128).

Esnek istihdama dair siyasi çıkarımlar, esnek sözleşmelerin sadece objektif riskleri değil aynı zamanda subjektif ekonomik güvensizlikleri de etkilediğini göstermektedir. Objektif ekonomik riskler, işi kaybetme riski veya uzun süreli işsizlik veya yoksulluk seviyesine düşme risklerini içermektedir. Subjektif ekonomik güvensizlik ise bu riskle alakalı çalışanın kendi tecrübesine ve yargısına dayanmaktadır (Burgoon-Dekker, 2010, s: 128).

Geniş siyasi araştırmalar göstermektedir ki, esnek istihdam ile ekonomik güvensizlik arasında güçlü bir bağ vardır. İş piyasası şartları, hem teorik hem de deneysel olarak iş güvensizliği duygusu ile bağlantılı olmaktadır. Yaşlı kişiler, fabrika çalışanları ve vasıfsız kişilerin işsizlik riskleri en üst seviyededir ve yoksulluğa düşme riskleri en fazladır ve bu kişilerin aynı zamanda güvensizliklerinin de en yüksek seviyede olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, uluslararası ticaret ve yabancı kaynaklı yatırım ile alakalı sektörlerde çalışanlar da benzer işsizlik riskleri taşımaktadır ve bunların da iş güvensizliği mevcut olmaktadır. Ayrıca, belli şirketlerde veya sektörlerde çalışan ve uzmanlık alanı olan kişiler -genel vasıflara sahip

olanlara nazaran- de uzun süreli işsizlik riski taşımaktadır. Yine bu kişilerin de hem gelirleri hem de işleri ile ilgili güvensizlikleri bulunmaktadır (Burgoon-Dekker, 2010, s: 128-129).

Esnek istihdam odağına biraz daha yaklaşacak olursak, gelecekteki işsizlik ve yoksulluk riskleri aynı zamanda işgücü piyasası “dışındakilere” de sıkıntı vermektedir, bu kişiler gerek işsiz gerekse standart olmayan iş sözleşmeleriyle çalışan (yarı zamanlı, geçici veya tam zamanlı iş) kişilerdir. Bu tür şartların net sonucu, işsizlik tecrübesi yaşamış işçilerin gelecekteki iş imkanları ile alakalı daha az olumlu olacakları olmaktadır. Tüm bunlar subjektif ekonomik güvensizlik içinde, işçilerin düşünce yapılarında gözlenen iş piyasası içindeki riskler olmaktadır (Burgoon-Dekker, 2010, s: 129). Belli ülkeler üzerine odaklanarak yapılmış olan çok sayıda araştırma, esnek istihdam ile güvensizliğin yani geçici, yarı zamanlı veya esnek istihdamın diğer türlerinin Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ülkelerindeki iş güvensizliğini arttırdığı yönündedir (Burgoon-Dekker, 2010, s: 129).

Esnekliğin güvensizlik üzerindeki etkileri tartışmalı olsa da hem geçici hem de yarı zamanlı istihdamın iş güvensizliğini teşvik ettiği düşünülmektedir. İlk önce geçici ya da belli süreli iş sözleşmelerinin olası sonuçlarını düşünmekte, geçici işlerin kalıcı işlere kıyasla iş döngüsüne nasıl daha hassas olduklarını ve geçici işlerin iş güvensizliği ile ilgili subjektif yargıları nasıl teşvik ettiğini düşünmekte fayda vardır (güvensizlik ile ilgili endişelenmek ya da güvensizlik ile ilgili tatminsizliğin aksine). Bazı çalışmalar geçici işte çalışan işçilerin çoğunun daha kalıcı kontratları tercih ettiğini göstermektedir. Yani geçici işte çalışan işçiler geçici işlerini kalıcı işe geçmek için bir basamak olarak kullanıyorsa bile bu mevcut geçici işlerinden memnun olmadıklarının göstergesi olmaktadır. Son olarak, geçici sözleşmeler, tercih edilmeyen maaşlar ve çalışma koşullarını göz önünde bulundurursak, gelir güvensizliğini teşvik ettikleri ve yoksulluğa yol açma riski taşıdıkları ortaya çıkmaktadır (Burgoon-Dekker, 2010, s: 129).

Yarı zamanlı istihdamın da ekonomik güvensizliği teşvik ettiği beklenebilmektedir, fakat bu geçici ise ilk duruma kıyasla daha az olmaktadır. Sebep ne olursa olsun, Eurostat raporuna göre 2007 yılında yarı zamanlı çalışan Avrupalıların %16 sı işlerinin “gönüllü olmadığını” söylemektedir. Özellikle İspanya’da ki oranda yüzde %32’lerdedir, İtalya’da %28, Portekiz’de %27 ve Fransa’da %27 olmaktadır. Bu kişiler kesinlikle tam zamanlı işi tercih etmektedirler. Oranlardan da görüleceği gibi yarı zamanlı iş, şirket içinde subjektif olarak ötekileştirmeye yol açmaktadır. Dolayısıyla, yarı zamanlı işin, iş güvensizliğine dair daha belirsiz çıkarımları olmaktadır ve geçici ise, kıyasla, kişinin iş güvenliği tatmini daha çok olmaktadır. Yoksulluk riskine gelince ise yarı zamanlı çalışanlar, tam zamanlı çalışanlara kıyasla çok daha az geliri olacak ve hem subjektif hem de objektif gelir güvensizliği ya da yoksulluk riski taşıyacaklardır (Burgoon-Dekker, 2010, s: 129).

Teorik olarak, işsizlik yardımı sistemlerinin, subjektif istihdam güvensizliği üzerinde iki şekilde etkisi olmaktadır. Öncelikle, daha az olan işsizlik yardımları, seviye ve süre açısından, bireyde iş kaybetme korkusu ve uzun süreli iş kaybı oluşturarak istihdam güvensizliğini arttırabilmektedir. İkinci olarak, ekonomik alanda daha cömert olan işsizlik yardımları sayesinde ise, işsiz olan bireyler uzun dönemde kendi becerilerine daha uygun iş bulabilme fırsatı yakalayabilmektedirler. Bu durumda, bireyler kendilerine daha uygun işi daha uzun süre yapabilmektedirler. Buna göre, işsizlik yardımı daha fazla olan ülkelerde, çalışanlar kendi becerileri ile uyumlu işlerde çalışmaya daha yatkın olmaktadır, böylelikle de uzun dönemde istihdam güvenlikleri artmış olmaktadır (Chung-Oorschot, 2011, s: 289).

Teorik ve ampirik çıktılarına dayanarak, analiz için şunlar varsayılmaktadır: Hipotez 1: İşsizlik yardım sistemlerinin daha fazla olduğu ülkelerde, çalışanlar daha az istihdam güvensizliği içerisinde olmaktadır. Aktif iş gücü piyasası politikaları, genellikle esneklik politikalarının en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu politikalar, istihdam edilmiş ve işsiz olan çalışanların istihdam olanaklarını arttırmak açısından önemli olmaktadır, aynı zamanda işten atılma olasılıklarını da azaltmaktadır (Chung-Oorschot, 2011, s: 289-290).

Böylelikle sırada ki hipoteze ulaşılmış olmaktadır: Hipotez 2: Aktif iş gücü piyasası politikalarının daha yaygın olduğu ülkelerde, çalışanlar daha az istihdam güvensizliği içerisinde olmaktadır. İstihdam Koruma Mevzuatı, hem geçici hem de kalıcı sözleşmeler olmak üzere, işçilerin işe alımları ve çıkarılmaları konularında ki düzenlemeleri içermektedir. Kalıcı işçiler için İstihdam Koruma Mevzuatı endeksleri, kalıcı sözleşmelerde çalışanların işten çıkarılması durumunda, çalışanın işverene olan maliyeti ile ilgilenmektedir. Geçici işçilerin işten çıkarılması durumunda ise, geçici sözleşmelerde ki düzenlemeler ile ilgilenmektedir. Çoğu durumlarda, İstihdam Koruma Mevzuatı literatür ve teoride öncelikle düzenli çalışanlar için yer almaktadır. İstihdam güvensizliği ve İstihdam Koruma Mevzuatı arasında ki ilişki aşikar olmamaktadır. Başlangıçta, sıkı bir istihdam koruma mevzuatı, işçilerin işten atılmalarını zorlaştıracak şekilde istihdam güvenliğinin sağlanması için tasarlanmış görünmektedir. Fakat, özellikle bazı gruplar ve geçici sözleşmelerin geniş kullanıcıları için işsizlik süresinin daha da fazla artmasına neden olmaktadır ve bu şekilde istihdam güvensizliği hissini artmasına yol açmış olmaktadır. (Chung-Oorschot, 2011, s: 290).

Öte yandan, geçici işçiler için İstihdam Koruma Mevzuatını gevşetmek, böylelikle geçici işçilerin kiralama /işe alınma süreçlerini kolaylaştırmak, işçilerin yeni iş pozisyonları bulmasını kolaylaştırdığından, hem geçici hem de kalıcı işçilerin güvensizlik algısını düşürmektedir. Ancak daha sonra geçici anlaşmalarla çalışan işçilerin sayısı artacağından, ülkedeki genel güvensizlik hissi de artacaktır. Bireylerin sahip olmuş oldukları sözleşme

çeşitleri kontrol edildiği zaman, hızlı iş arama üzerinde ki etkinin daha fazla olacağı beklenilmektedir. Fakat unutulmamalıdır ki düzenli işçiler için olan istihdam koruma mevzuatında çapraz ulusal varyans, geçici sözleşmelerin kullanımı içerisinde, geçici işçilerden ziyade düzenli işçileri daha iyi açıklamak için gösterilmektedir. Dolayısıyla, istihdam koruma mevzuatının düzenli işçiler için kontrol edilmesi, geçici işçiler üzerinde hangi derecede güçlü olduğu konusu tartışmalı olmaktadır. Bilimsel analiz verileri, işçilerin iş güvenliği açısından İstihdam Koruma Mevzuatının (düzenli işçiler için odaklanıldığında) zarar verici olabileceği düşüncesini onaylamaktadır. İki değişkenli yöntemler kullanıldığında, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Kuruluşu (2004), Böckerman (2004), Pacelli ve arkadaşları (2008) bazı ülkelerde bireylerin daha sıkı istihdam koruma mevzuatı ile, pozisyonları hakkında nasıl daha fazla güvensizlik içerisinde olduklarını göstermektedir (Chung-Oorschot, 2011, s: 290).

Anderson ve Pontusson (2007) iş gücü piyasasında önemli bir etkisi olmamasına rağmen, bu durumun iş güvensizliği algılarını gerçek anlamda azalttığını göstermektedir. Analiz için şunlar varsayılmaktadır: Sorunsal 3a: Bazı ülkelerde, düzenli işçilerin işten atılmalarını engelleyecek sıkı bir istihdam mevzuatı, kalıcı sözleşme olmadan çalışan bireyler üzerinde istihdam güvensizliği algısının oluşmasına yol açmaktadır. Sorunsal 3b: Bazı ülkelerde, düzenli işçilerin işten atılmalarını engelleyecek sıkı bir istihdam mevzuatı, kalıcı sözleşme ile çalışan işçiler üzerinde daha az istihdam güvensizliği algısının oluşmasına yol açmaktadır. Sorunsal 3c: Bazı ülkelerde, geçici işçilerin işten atılmalarını engelleyecek sıkı bir istihdam mevzuatı, tüm işçiler üzerinde istihdam güvensizliği algısının daha fazla olmasına yol açmaktadır fakat, düzenli işçiler için istihdam koruma mevzuatı kontrol edildiği zaman bu etki azalabilmektedir (Chung-Oorschot, 2011, s: 290-291).

İşgücü piyasası koşulları ve iş güvensizliği duyguları arasında ki ilişki birçok ampirik çalışmanın konusu olmaktadır. Böckerman (2004) iki değişkenli analize dayanarak, bireylerin algıladığı iş güvensizliğinin işsizlik oranları ile pozitif ilişki içerisinde olduğunu bulmuştur. Clark ve Postel-Vinay (2009), kamu sektöründe kalıcı işçilere dayanarak iş güvensizliği etkisinin az olmasına rağmen, geçici işçiler üzerinde iş güvenliğinin daha kötümser olduğu ile ilişkili olarak negatif yerel piyasa koşullarının nasıl işsizlik oranı ile ilişkili olduğunu göstermek için 5 yıllık yerel işsizlik ortalamalarını kullanmaktadırlar. Anderson ve Pontusson (2007) tarafından, hem bireylerin iş bulma olasılıklarının değerlendirilmesi hem de başka bir pozisyon bulma olasılığının değerlendirilmesi için daha önce ki yılların işsizlik oranları bulunmaktadır. Bunun neticesinde, işsizlik oranı ortalamasını bulurlarken, diğer taraftan da bireylerin mevcut işlerini kaybetme ile ilgili olumsuz bir etkinin var olduğu sonucuna da erişmektedirler. Bununla birlikte, Green ve arkadaşları (2000), 1986 ve 1997 verilerini kullanarak, İngiltere örneğinde önceki yıllarda işsizlik oranının yıllık değişimlerinin, bireylerin

iş güvensizliği hisleri üzerinde hiç bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmaktadırlar fakat yeni bir iş bulma konusunda önemli ölçüde zorluk algısı artmaktadır. Erlinghagen (2008) tarafından, bireylerin algılanan iş güvensizliği konusunda, uzun vadeli işsizlik oranlarının önemli derecede etkisinin olduğu saptandı. Bu bulgulara dayanarak şu sorunsallara ulaşılabilmektedir: Sorunsal 5a: Yüksek işsizlik oranı olan ülkelerde, çalışanlar daha fazla istihdam güvensizliği hissetmektedirler. Sorunsal 5b: İstihdam oranı ortalamaları düşük olan ülkelerde, çalışanlar daha fazla istihdam güvensizliği hissetmektedirler. Sorunsal 5c: 2008 yılının ikinci çeyreğinden, 2009 yılının ilk çeyreğine kadar olan süreç içerisinde ekonomik kriz nedeni ile işsizliğin keskin artış gösterdiği ülkelerde çalışanlar daha fazla istihdam güvensizliği hissetmektedirler (Chung-Oorschot, 2011, s: 291-292).

Bazı çalışmalar, ampirik olarak önemli sonuçlar ortaya koymasa da, ortalama gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranlarını, ülkelerin ekonomik koşullarının ölçülmesi olarak kullanmaktadırlar. Avrupa Toplumsal Araştırma anketi sırasında (2008'in sonundan 2009'un başına kadar) ve kriz süresince kurumların performanslarının test edilmesi sırasında oldukça büyük çapta ekonomik durgunluk var olmaktadır ve bu durumun etkilerinin kontrol altında tutulması gerekmektedir. Her ne kadar kriz 2008'in sonlarında başlamış olsa da, finansal durum sadece 2009'un gayri safi yurtiçi hasıla oranları göstergeleri ile doğru bir şekilde algılanmaktadır. Bu nedenle 2009 gayri safi yurtiçi hasıla büyüme oranları, ülkelerin ekonomik süreçlerinde, küresel mali krizin etkilerini ölçmek için bir temsilci veya vekil niteliğinde kullanılmıştır (Chung-Oorschot, 2011, s: 292).

Sorunsal 6a: Kötü ekonomik koşullara sahip olan ülkelerde, daha düşük oranlarda ki gayri safi yurtiçi hasıla büyüme oranı ortalamaları daha düşük olduğunda, çalışanlar istihdam güvensizliğine daha yatkın olmaktadır. Sorunsal 6b: Mali krizin daha sert vurduğu ülkelerde, 2009 için ifade edilen düşük seviyelerde ki GSYİH büyüme oranları doğrultusunda çalışanlarda istihdam güvensizliği algılaması daha fazla olmaktadır (Chung-Oorschot, 2011, s: 292).

Ekonomik koşullar hakkında ki bilgi, bireylerin gelecek ile ilgili güvensizlik algılarında, işsizlik tablolarından daha fazla rol oynamaktadır. Böylece, aşağıda ki sorunsala ulaşılmaktadır: Sorunsal 7: 2009 için GSYİH büyüme oranı, iş gücü piyasa faktörleri kontrol altına alındığı zaman, bireylerin istihdam güvensizliklerinde hala önemli rol oynamaktadır (Chung-Oorschot, 2011, s: 292).

Kurumlar, ülkelerin piyasa koşulları gibi, istihdam oranlarını belirlemektedirler, istihdam oranları ile aktif iş gücü piyasası politikaları ve pasif iş gücü politikaları harcamaları arasında yüksek korelasyon olduğu bulunmaktadır (0.6). Daha da önemlisi, kurumsal düzenlemelerin, bireyin sermayesi ve karakteristik seviyesi üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin

aktif iş gücü piyasası politika aktiviteleri, bireyin iş deneyimi üzerinde doğrudan bağıntılıdır ve bireyin nasıl güvensiz hissettiği konusunda da oldukça önemli etkiye sahiptir (Chung-Oorschot, 2011, s: 299).

Politik temelli olarak emek piyasasındaki düzensizleştirme ile devletin düzenlemeleri azalmaktadır. Azalan devlet düzenlemesi ille de tüm işçiler için istihdam koşullarında ödüne yol açmamaktadır. Devlet düzenlemeyi ortadan kaldırdığında, işverenler vasıflı, çekirdek işçilerini doğrudan emek piyasası rekabetinden koruyabilmektedir; öte yandan genellikle merkezi öneme sahip olmayan faaliyetlerde gündelik, geçici ve taşerona bağlı işçilere daha fazla dayanarak bu yükü telafi etmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca sayıları gittikçe artan korumasız işçiler için koruma ya da güvenlik ağı hükümlerinin olmaması, güvencesiz olarak algıladıkları istihdama girme isteklerini daha da azaltmaktadır. Bu sorun, özellikle de metalaşmaları en çok Asya ekonomilerindeki hızla büyüyen ihracat-işlem sektörlerinde belirgin olan düşük vasıflı işçiler arasında güçlü olmaktadır. İşverenlerin, sosyal yeniden üretim maliyetlerini topluma yüklemesiyle birlikte aileler ve cemaatler diğer ekonomik kaynaklara dayanmaya, aile üyelerinin emek piyasasına katılımını desteklemek amacıyla sosyal ve ailevi ağlarına yaslanmaya zorlanmaktadır. Yük en fazla kadınların üstüne düşmektedir; kadınların hem sosyal yeniden üretim alanında başlıca tedarikçi olmaları hem de vasıfsız geçici işçiler arasında büyük ölçüde yer almaları ile birlikte düzensizleşmenin doğurduğu bu toplumsal gerilimlerde ağırlaşmaktadır (Deyo-Ağartan, 2009, s: 267-268).

Hem emek piyasasının düzensizleştirilmesi hem de devlet işletmelerinin özelleştirilmesi karşılıklı yükümlülüğe dair mevcut ve beklenen kalıplarda bir aşınmaya işaret etmektedir. Toplumsal düzenlemenin, piyasaların gayri şahsi yönetişimine boyun eğmesiyle birlikte menfaat, güç ve sömürü; işe alımda ve üretim alanında yükümlülüğün yerini almaktadır. Böylece şirketler ile hükümetler emeğin düzenlenmesine ilişkin yeni biçimleri tesis etmeye ya da sağlamlaştırmaya çalışırken, işçilerin karşı çıkarak eski sistemin normlarını istemesi durumunda felç eder nitelikte bir çatışma ortamıyla karşı karşıya kalabilmektedirler (Deyo-Ağartan, 2009, s: 273).

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından şiddetle desteklenen ve ekseriyetle işverenler ile işçilerin ücret vergileriyle finanse edilen sosyal sigorta ve emeklilik programları, kayıtlı sektör işçileri için bir miktar koruma sağlıyor ise de ihtiyaçları genellikle çok daha büyük olan, çok sayıdaki kayıt dışı sektör ve kırsal kesim işçilerine erişmekte başarısız kalmaktadır. Bu sorun, büyük sayıda işçinin kayıtlı sektörden kayıtdışı sektör istihdamına geçtiği ekonomik kriz döneminde büyümektedir. Esasen sosyal güvenlik programlarını bu kayıtdışı sektör işçilerini de kısmen kuşatacak şekilde genişletmek mümkün olmaktadır. Çin'de yeni emeklilik planı kırsal işçileri de artık isteğe göre kapsamaktadır. Üstelik Çin hükümeti işverenleri

göçmen işçileri sigortalamak ve bunun için gerekli tüm masrafları karşılamakla yükümlü kılan yeni düzenlemeleri yürürlüğe koymaktadır. (Deyo-Ağartan, 2009, s: 289-290).

Esnek istihdam, geçici istihdam ve yarı zamanlı istihdam ve bunlarla bağlantılı sorunsalları özetleyecek olursak, bu tarz istihdam şekillerinin uygulandığı ülkelerde ki bireylerin, bazı istisna ülkeler dışında, kendilerini güvende hissetmemelerine yol açtığı yönünde olmaktadır. Subjektif anlamda bu işlerden elde ettikleri gelirlerin azlığı kendilerini her an yoksulluğa düşme tehlikesinde hissetmelerine yol açmaktadır ve işlerini kaybederek uzun süreli işsizliğe düşme tehlikesi yaşamalarına sebep olmaktadır. Esnek ve geçici istihdama, ekonominin uluslararasılaşması ile iş döngülerinin bölgelere göre iniş ve çıkışlar göstermesi sebebi yanında, teknolojinin gelişimi ile emekten tasarruf eden bir endüstri yapısının oluşması ve bu yapının daha kalifiye bir işgücü talep etmesi sebep olmaktadır. Ayrıca bazı bölgelerde kalıcı işlerin hükümetler tarafından hukuki olarak sağlamlaştırılması, teknolojik gelişim ve üretimin uluslararasılaştırılması, bu noktada yaratılmak istenen esnek istihdamın bir piyasa kusuru görünümünde olmasına ve bu piyasa kusurunun da hükümetlerin reformları adı altında sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Hepsi bir yana uzmanlığı olan, uzun süredir bir işte istihdam edilen bireyler bile uzun süreli işsizlik ve gelir kaybı sebebiyle yoksulluğa düşme tehlikesini taşımaktadırlar (hem subjektif, hem objektif olarak). Buna ek olarak, esnek istihdamın sermayedar kesim tarafından tercih edilmesinin (AB 15 ülkelerinde esnek istihdam artmaktadır) sebebi sözleşmelerde de esneklik sağlaması dolayısıyladır. İşte bu noktada aktif iş gücü politikalarına olan ve işsizlik ödemelerine olan destek artmaktadır. Tam da bu noktada bu şekilde istihdam edilen kişilerin, oy verme dönemlerinde bu tip sosyal politikaları uygulamaya çalışan parti liderlerine desteklerinin artıp artmayacağı noktasında bir tartışmaya yol açmaktadır. Bu oy desteği tartışmasının ardındansa ikinci bir sorunsal, bu sosyal politikaları sağlayan partilerden ziyade, bu sosyal politikalara neden destek verildiğiyle ilgilidir. Keza bu politikaları desteklemektedirler çünkü bunun vergisel yükü kendi maaşlarından kesilmemektedir tam tersine bu yük tam zamanlı istihdam edilenlerin maaşlarına vergi yükü olarak binmektedir, işte bu durumu bu desteğe bir ispat olup olmayacağı yönünde tartışmaktadırlar. Bu bağlamda işsizlik yardımı sistemlerinde ise işsizlik ödeneklerinin az ve süresinin kısa olması subjektif istihdam güvensizliğini arttırmakta, miktarı ve süresi yeterli yardımlar ise bu riski azaltmaktadır ve uzun süreli ve cömert yardımlar bireylerin yeteneklerine uygun işleri bulmalarına sebep olmaktadır ve istihdam güvenliklerini arttırmaktadır. Bununla bağlantılı bir şekilde aşağıda ki sorunsal bir ortaya çıkmaktadır ve uzun süreli cömert yardımların ve bunun yanında aktif iş gücü politikalarının istihdam arttırıcı ve istihdam güvensizliğini azaltmada ki rolü tartışılmaktadır.

Ardından ikinci sorunsalda, birinci sorunsalla olan bağ, aktif iş gücü politikalarının uygulanması ve İstihdam Koruma Mevzuatları arasındaki bağ minvalinde tartışılmaktadır ve bu sorunsala göre aktif işgücü politikalarının olduğu ülkelerde istihdam güvensizliği azalmaktadır. Ancak geçici işçilerin yaptığı sözleşmeler ve bunlara karşı istihdam koruma mevzuatı olmadığı için istihdam güvensizliği riskinin artmakta olduğu tartışılmaktadır. Çünkü İstihdam Koruma Mevzuatı kalıcı işler için geçerli olmaktadır. Bunun yanında elbette ki geçici işçiler için de İstihdam Koruma Mevzuatı var olmaktadır ancak bunun gevşetilmesi diğer geçici işçilerin işe alınması ya da kiralanmasını kolaylaştırmaktadır ama ekonomi içinde geçici işçilerin sayısı arttıkça bu da toplum içinde istihdam güvensizliğinin artmasına yol açabilecektir. Birçok çalışma göstermektedir ki sıkı istihdam koruma mevzuatlarına dahil olan çalışanların bile istihdam güvensizliklerinin olabileceği durumlar gösterilmiştir (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Kuruluşu (2004), Böckerman (2004), Pacelli ve arkadaşları (2008)). Bununla bağlantılı olarak da sorunsal 3a, 3b ve 3c ortaya çıkmaktadır ve bu sorunsallarda da düzenli işçilerle ilgili olan sıkı istihdam mevzuatının, kalıcı sözleşme yapmadan çalışan işçiler üzerindeki istihdam güvensizliğini arttırması, düzenli işçilerle ilgili olan sıkı istihdam mevzuatının kalıcı sözleşmeyle çalışan işçiler üzerinde istihdam güvensizliğini azaltması ve geçici işçilerin işten atılmalarını engelleyecek sıkı bir istihdam mevzuatının, tüm işçiler üzerinde istihdam güvensizliği algısının daha fazla olmasına yol açması konuları tartışılmaktadır. Bunun ardındansa kamu sektöründeki kalıcı işçilerle geçici işçilerin istihdam güvensizliği araştırılmaktadır ve iş güvensizliği ile işsizlik oranlarının bağlantılı olduğu sonucuna varılmaktadır. Geçici işçiler üzerinde iş güvenliğinin daha kötümser olduğu ile ilişkili olarak negatif yerel piyasa koşullarının nasıl işsizlik oranı ile ilişkili olduğunu göstermek için 5 yıllık yerel işsizlik ortalamalarını kullanmaktadırlar. Ve bununla bağlantılı olarak da sorunsal 5a, 5b ve 5c kurulmaktadır ve bu sorunsallarda ise sırayla yüksek işsizlik durumunun daha fazla istihdam güvensizliği yaratması durumu, istihdam oranı ortalamalarının düşük olması ile yüksek istihdam güvensizliği durumu ve 2008 yılının ikinci çeyreğinden, 2009 yılının ilk çeyreğine kadar olan süreç içerisinde ekonomik kriz nedeni ile işsizliğin keskin artış gösterdiği ülkelerde çalışanların daha fazla istihdam güvensizliği hissetmesi durumu tartışılmaktadır. Bundan sonra ise 2008 krizi ile bağlantılı olarak ülkelerin ortalama GSYİH büyüme oranları kullanılarak ekonomik koşullarının iyi ya da kötü olup olmaması durumları oluşturulmuş ve bunun da istihdam piyasalarındaki bireyler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu ise sorunsal 6a, 6b ve 7'yi ortaya çıkarmıştır. Sırasıyla kötü ekonomik koşula sahip ülkelerde yani büyümenin az olduğu ülkelerde istihdam güvensizliğinin fazla olması durumu, mali krizin daha sert vurduğu ülkelerde, 2009 için ifade edilen düşük seviyelerde ki GSYİH büyüme oranları doğrultusunda çalışanlarda istihdam güvensizliği algılamasının fazla

olması durumu, 2009 için GSYİH büyüme oranı, iş gücü piyasa faktörleri kontrol altına alındığı zaman, bireylerin istihdam güvensizliklerinde daha fazla etkili olması durumu tartışılmaktadır.

Bugün küresel krizin, işsizlik ve yoksulluk üzerindeki yıkıcı etkisi dikkate alındığında karşılaşılan sorunların ne kadar hayati olduğunu göstermektedir. Ayrıca yaşı 15-24 arası olan genç nüfus arasında 1/5'ten fazlası işsiz görünmektedir ve bununla birlikte kötü işlerde istihdam edilme durumu 2011'in ilk çeyreğinde fazla görülmektedir. Başka bir duruma değinecek olursak işsizliğin uzun dönem sürmesi işgücü piyasası resesyonu yani bireyin bir seneden daha uzun süre işsiz kalması durumu gelişmiş ülkelerde de gözlenmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oran %10 dolaylarındadır. Bu ise, 6 milyon insana tekabül etmektedir (ILO, 2011, s: 7-8). Diğer yandan bu işsizlerin çoğu işgücü piyasasını terk etmiş durumda bulunmaktadır. 2009'un ilk çeyreğinden beri gelişmiş ekonomilerde 8 milyonun üstünde kişi iş bulma umudunu kaybederek iş arama sürecine son vermiştir (ILO, 2011, s: 8). İş arayan nüfustaki artış özellikle gençlerinde iş arama sürecine katılımıyla yaratılan işlerle kişiler arasında bir açığın oluşmasına yol açmaktadır. Ölçümlere göre önümüzdeki 2 sene boyunca 2012 ve 2013 için toplam 80 milyon kişilik iş yaratımı 2007 düzeyindeki işsizlik rakamlarına geri dönülebilmesi için gerekli olmaktadır. Ancak iş yaratımındaki ölçümlerin gösterdiği durum önümüzdeki 2 sene boyunca yaratılabilecek işlerin sayısının 40 milyonunda altında olduğunu göstermektedir (ILO, 2011, s: 9-10). Ancak var olan büyüme tahminlerine göre gelişmiş ekonomilerde istidam büyümesi beklenildiği gibi 2016'dan önce kriz öncesi seviyesine dönmeyecektir. Çalışma yaşındaki nüfus artışı da hesaplama katıldığında istihdam edilme oranları orta vadede iyileşmemektedir. Bütün bu sorunların varlığı yeni politika önlemleri ve vizyonuna ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu yaklaşımlardan biri de temel gelir yaklaşımıdır.

Yukarıdaki analiz Karl Polanyi'nin 1. bölümde ifade edilen yoksulluk üzerindeki vurgusuyla bağlantılı bir şekilde, bu yoksulluğa yönelik herhangi bir sosyal politika uygulamasının gerekliliğini ifade etmektedir. Aslında yoksulluk ve işsizlikle mücadele bağlamında, ana akım iktisadın dışındaki diğer görüşlerde sunulan yaklaşımlar Polanyi'nin perspektifini takip ediyor görünmektedir. Polanyi'ye göre ekonomik liberalizm prensip olarak, pazarın ekonomik yürüncesini belirlemektedir; bu prensip, ticaret eden sınıfların desteğine dayanmakta ve metot olarak piyasaların tam serbestliğini ve serbest ticareti kullanarak kendi kendisini düzenleyen pazarın kurulmasını amaçlamaktadır. İkinci prensip ise piyasaların metalaştırıcı doğasına karşı sosyal ve siyasal önlemleri içerecek şekilde öz korumanın güçlendirilmesi olmaktadır. Bu prensip ise pazarın, emeği ve toprağı metalaştırmasını engellemeye yönelik yasa yapıcılığını, koruyucu derneklerin açılmasını ve diğer müdahale

araçlarını oluşturmasını kapsamaktadır. Amaç ise insanın, doğanın ve üretici organizasyonun korunmasını amaçlamaktadır (Polanyi, Kimmel, 2011, s: 15). Temel gelir politikalarının temelinde Polanyi'nin argümanlarının bir paralelliği olduğu ise bu argümandan görülebilmektedir.

2.2 Temel Gelir Yaklaşımı

Ana-akım iktisadi yaklaşımına göre “doğru iktisat politikaları uygulandığı takdirde, ekonomik büyüme gerçekleşir, büyüme istihdam artışlarına, istihdam artışları da yoksulluğun ortadan kalkmasına yol açar”. Ekonomik büyümenin otomatik olarak istihdam artışına yol açacağı varsayımı, hem de iş sahibi olan herkesin yoksulluktan kurtulacağı varsayımı artık geçerli değildir (Buğra-Sınmazdenir, 2007, s: 92). Bu inanç, yoksulluğun sadece makro ekonomik değişkenlerin doğru manipülasyonu ile ortadan kaldırılabilecek bir sorun olarak görüldüğünü yansıttığı ölçüde, kuramsal olarak da ampirik olarak da temelsiz olmaktadır. Aslında, gelişme iktisatçısı Amartya Sen'in Nobel ödülü almasına yol açan en önemli çalışmasının, bu inancın neden temelsiz olduğunu göstermeye yönelik olduğunu söylemek mümkün olmaktadır (Sen 1981, 1983, 1999). Ekonomik gelişme ile insani gelişme arasındaki farkı tanımlayan bu katkılar, ilk olarak, bir toplumda yoksulluğun ve açlığın ortaya çıkması veya çıkmamasının gerisinde, o toplumdaki bireylerin, sadece o toplumun üyesi olmaları nedeniyle, ulaşabildikleri mal ve hizmetlerin bulunduğunu göstermektedirler. Başka bir deyişle Sen'e göre yoksulluğu kontrol altında tutan şey, büyümeden çok insanların karar alıcılara seslerini duyurabilmelerini sağlayan siyasi haklar dahil, en geniş tanımıyla vatandaşlık hakları olmaktadır. İkincisi, Sen, yoksulluğun yoksulların niteliğiyle, dolayısıyla onların herkese sunulan imkanları herkes gibi değerlendirememeleriyle de ilgili bir şey olduğunu göstermektedir. Eğitimsizlik ve vasıfsızlık, bedensel ve zihinsel kısıtlar, irade dışı yer değiştirmeler, sorunlu aile ilişkileri veya ailevi sorumlulukların niteliği gibi nedenlerle ortaya çıkan yoksulluğun, yoksulun farklı ihtiyaçlarını dikkate almadan çözülecek bir sorun olmadığı açık olmaktadır. Belki özel çaba göstererek, bu durumlardan bazılarını sahip kişilere uygun iş yaratma imkanı olabilmektedir, ama böyle bir çaba gösterilmesi durumunda bile yaratılacak işin yoksulluk sınırının üstünde düzenli bir gelir sağlayacağına hiçbir garantisi olmamaktadır (Buğra-Sınmazdenir, 2007, s: 91).

Ayrıca sosyal dışlanmayla bağlantılı olarak artık yoksulluk durumu basit bir gıda sepeti ya da giyim ihtiyacını sağlayacak sıradan giysiler topluluğu ya da onun nakit değeri veyahut sıradan bir evde ortalama bir kira bedelinden sağlanan barınma ihtiyacından ibaret olmanın çok ötesi olduğu düşünülmektedir. Çünkü bireylerin psikolojilerindeki yoksulluk algısı artık her şeyden önce sosyal olarak dışlanmalarıyla başlamaktadır. Bu ulusal üretim düzeyinde

sistem birilerini geride bırakmış ise bunun sorumlusu istihdam olanağı arayıp da bulamayan bireyin kendisi olmamalıdır, eğer çalışmak evrensel bir insan hakkı ise birilerinin bireye bir iş bulması gerekmektedir, ya da “ulusların tanımladığı yoksulluktan” (sınırından) kırılıyorsa insanlar, birilerinin bu insanlara destek olması gerekmektedir ki kendilerini psikolojik olarak toparlayabilsinler, çünkü üretimden pay almak ya da sosyal olarak dışlanmamak sadece ve sadece bireyin o toplumun bir üyesi olması dolayısıyla değil, her şeyden önce bir insan olması dolayısıyla hakkı olmaktadır.

Bütün dünyada yapılan anketler, yoksulluğun yıkıcı etkilerinden dolayı insanların sosyal adalet ve temel geliri savunduklarını göstermektedir. İnsanlar, daha altına düşmek zorunda kalmayacakları bir gelir sınırı olduğuna inanmaktadır. Yoksul toplumlar bile bunun olması gerektiğine inanmaktadır ve hatta bunun olabileceğini anlayacak kadar zekidirler; çünkü diğer şeyler için yapılan bütün harcamaları görmektedirler. Temel gelir uygulamasının da altından kalkılabileceği aşık olmaktadır (Standing, 2007, s: 34). Bütün bunlar insanların inandıkları bir yoksulluk sınırına işaret etmektedir. Global düzeydeki üretim ve tüketimin miktarının başka ülkelerde fazla, geri kalmış ülkelerde, gelişmekte olan ekonomilerde az olması insanların bir şeylerin yolunda gitmediğinin farkında olmasına yol açmaktadır.

Ayrıca temel gelir ve sosyal içerme bağlamında ILO'nun sosyal korumayla ilgili 2011 raporunda (Social Protection Floor For A Fair and Inclusive Globalization) 3 temel prensibe değinilmektedir: Sosyal adalet evrensel bir hak olarak, sosyal koruma ve daha iyi hayat standartları. Daha iyi hayat standartları kavramını ise sağlığa erişim, yiyecek, giyinme, barınma ve gerekli olan sosyal hizmetlerin hepsini kapsayacak biçimde oluşturmaktadır. Bu durum temel haklar temelinde çekirdeği ve ana fikri bu bakış açısıyla oluşturulmuş bir fikir olarak lanse edilmektedir. Yani sosyal korumanın mantığına göre hiç kimse belli bir gelir seviyesinin altında yaşamamalı ve herkes nitelikli işlere ulaşabilme hakkına sahip olmalıdır.

Dolayısıyla sosyal koruma birey için belli bir gelirin garanti edilmesi ve sosyal hizmetlere erişimin sağlanarak hayat döngüsünde bağımsızlığı olmayan kişileri güçlendirme olarak tanımlanmaktadır. Bu da şu şekilde özetlenmektedir; çeşitli transfer harcamalarıyla temel bir gelir garantisi, yaşlılara ve çalışamayacak durumda olanlara aylık bağlanması, çocuk ödemeleri, işsizlere ve çalışan yoksullara iş garantisi sağlama şeklinde olmaktadır. Bunun yanına temiz su kaynaklarına ulaşım, yiyecek güvenliği ve barınma da eklenmektedir (ILO, 2011, s: 9). Dolayısıyla bugün yoksulluk ve işsizliğin yol açabileceği tehlikelere dikket alındığında bu tür temel sorunların çözümüne yönelik literatürde gelişmeye başlamıştır. Bu tartışmalar daha çok sosyal devletin bireyin refah seviyesini arttırmasını ve bunu hangi kanallarla ve hangi kurumsal mekanizmalarla yapacağı tartışmalarına odaklanmaktadır. Bu tartışma iki konu üzerinde dönmektedir: İlki temel gelir (asgari gelir) uygulamaları ve ikincisi

ise post keyneynen devletin nihai işveren mercii olmasıdır. Bu iki politika önerisi üzerine yapılan tartışmalar, bu politikaların birbiri ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Her şeyden önce, bu iki politika önerisi farklı noktalara vurgu yapmakla birlikte aynı ortak bir amacı hedeflemektedirler: Devlet bir kişinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gelirinin belli bir düzeyin altına inmesini engellemelidir ve bunu garanti etmelidir (Tcherneva, 2003, s: 4). Bu bölümde önce temel gelir yaklaşımı ele alınacaktır.

Temel gelirin bir vatandaşlık hakkı olduğunu savunanlar, devletin yaratacağı istihdamın bireye uzun dönemde bir refah artışı sağlayacağını ve yaratılan işlerin ise avam tabiri ile boş işler olacağını savunmaktadır. Devletin istihdam yaratması gerektiğini ya da hiç bir işte uzmanlaşması olmayanlara eğitim verilmesi gerektiğini ve eğitim alanların iş gücü piyasasına kazandırılması gerektiğini savunanlarsa temel gelirin bireyde tembellik yaratacağı savı üzerinde durmaktadırlar. Bu tartışmalar sosyal devlet uygulamaları anlamında hem teorik bir temel hem de politik bir tartışma zenginliği yaratmaktadır, amaç bu zenginliği sunarak insanları bu konular üzerine düşünmeye yöneltmektir. Bu bölümde genel olarak temel gelir garantisi politikası üzerinde durulduktan sonra post keynesyen politika önerileri incelenecektir.

Son dönemlerde özellikle temel gelir garantisi (Basic Income Guarantee-BIG) (ya da Temel Gelir Garantisi-TGG) üzerine literatür oldukça gelişmiştir. Genel olarak tanımlarsak temel gelir kavramı, bir toplumda yaşayan bütün insanlara, çalışma hayatındaki bugünkü veya geçmişteki yerlerinden bağımsız olarak, sadece toplumun bir ferdi oldukları için, koşulsuz olarak sağlanan düzenli bir nakit geliri ifade etmektedir. Bu kavramın yansıttığı yaklaşım, kapitalist değerler sistemini ciddi bir biçimde sorgulayan bir yaklaşım olmaktadır. Çünkü emeğe verilen değer yerine, insana ve insanın haklarına verilen bir değeri koymaktadır. Sivil, siyasi ve sosyal hakların tamamını içeren bir vatandaşlık statüsüne atıfla, asgari bir gelire sahip olmayı temel bir vatandaşlık hakkı olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla “temel gelir” kavramını, “vatandaşlık geliri” şeklinde ifade etmek de mümkün olmaktadır (Buğra – Keyder, 2007, s: 8). Buğra’nın buradaki temel gelir tanımında ana akım iktisada bir başkaldırı dikkat çekmektedir. Çünkü neoklasik iktisadın emeğin değerini marjinal verimliliği ile ölçmesinin insana yapılan bir haksızlık olduğunu da söylemektedir. Ekonomik yapı incelendiği takdirde, bireye ürettiği şeyi ücret olarak vermek, büyük ihtimalle sermayedar kesimin yapacağı en büyük aptallık olmaktadır. Yoksa sermaye sahibine, sahip olduğu sermaye ile oluşturduğu sermaye yapısının (makine, teçhizat) çıktısını almak yetseydi o zaman emeğe ihtiyaç duymazdı.

Burada önemli olan, söz konusu sosyal güvencenin bireyin çalışma hayatındaki konumuna göre mi, yoksa vatandaşlık statüsüne göre mi sağlanacağı durumu önemlidir. Korporatist nitelikli sistemler veya uygulamalarda, sosyal güvence bireyin bir memur, bir işçi

veya kendi hesabına çalışan biri olarak çalışırken ödediği primlere bağlı olmaktadır. Yani sosyal haklar, bireyin emeğini hangi bağlamda ve hangi süreyle sattığına bağlı olarak tanımlanmaktadır ve emek merkezli yaklaşım varlığını sürdürmektedir. Öte yandan bütün vatandaşların yararlandığı genel sağlık sigortası uygulamalarının, bedava eğitim olanaklarının, belirli bir yaş üstünde herkesin sahip olduğu sosyal emeklilik haklarının, çocuk ve aile yardımlarının durumunda, emek merkezli yaklaşım yerini, vatandaşlığı temel alan ve bütün insanların, toplumun vatandaşlık statüsünde eşit fertleri olarak, topluma katılabilmelerine olanak tanımayı amaçlayan bir yaklaşıma bırakmaktadır (Buğra–Keyder, 2007, s: 9).

Temel gelir uygulamasının sağladığı bir diğer avantaj da sosyal yardım ve kimi sosyal sigorta formları ile birlikte oluşan yoksulluk ve işsizlik tuzaklarını yok edecek olmasıdır. Söz konusu uygulama, işgücü pazarı esnekliğinin daha emniyetli bir şekilde işlemlerini teşvik edecektir. Firmaları işleri daha cazip kılma yönünde teşvik edecektir çünkü firmalar işçileri kötü koşullardaki işlere zorlamaktansa cezp etmek zorunda kalacaklardır. Pozitif makro – ekonomik getirileri olacaktır. Genel bir koruma sisteminin tabanını inşa etmenin idari anlamda kolay bir yöntemi olacaktır ve tüm biçimleriyle devlet paternalizminin azaltılmasına katkıda bulunacaktır (Standing, 2007, s: 35).

Temel gelir politika önerisi temel olarak, neo-liberal iktisat politikalarının büyüme odaklı oluşu ve büyümenin ise sermaye yoğun olması sebebiyle global düzeyde işsizliği arttırmaktadır. Keza artık gelişmişliğin göstergesi kişi başına düşen gelirin fazla oluşundan çıkmış ve sağlık, eğitim, adalete erişim ve bunun gibi değişik göstergelere bağlanmıştır. Bunun yanında büyüme tüketime dayalı bir büyüme olunca çalışan sınıf, borçlu çalışan bir sınıfa dönüşmekte, büyüyen kesim ise sermayedar sınıf olmaktadır ki bu dünyada var olan gelirin eşitsiz dağılımına bir temel oluşturmaktadır. Borçlu çalışan bir sınıf dedim çünkü tutup da anayasal bir hak olarak çalışan kesimin ücretlerine onların hakkı olan insan gibi, refah düzeyi yüksek bir hayatı yaşamalarını sağlayacak bir taban ücret belirlemesi yoluna gidilmesi durumunda tam olarak bireyin daha fazla tasarrufa mı, yoksa tüketime mi, yöneleceği konusunda denkleme dayalı bir kesinlik olmadığı için – elbette ki Keynes’in tüketim ve tasarruf fonksiyonlarını biliyoruz ancak birey açısından bunun nasıl çalıştığı bir muamma-sistemin gereği tüketimi pompalayan ve bunun sürdürülebilir olması için bireyi gerekirse eksi tasarruf düzeyine iten bir kalkınma anlayışına sahip olmak gerekmektedir. Doğal bir sonuç olarak insanın ulaşabileceği sosyal imkanların farkında olması, daha adaletli bir gelir dağılımının olabileceğinin farkında olduğu dünyamızda, sosyal rahatsızlık durumunun ortaya çıkması normal gözükmemektedir. Çünkü bu sistemin içinde bu şekilde yaratılan yoksulluğun zorunlu bir yoksul bırakma şekli olduğu artık insanlar tarafından da fark edilmektedir.

Doğal olarak yoksulluğu önlemeyi amaçlayan politikalar istihdam yaratmaya yönelik olanları da kapsamaktadır. Ama bunu ifade ettikten sonra bazı noktaların önemle üzerinde durmak gerekmektedir. İlk olarak, büyüme hızını yükseltecek ve büyümenin istihdamını da arttıracak biçimde gerçekleşmesini sağlayacak iktisat politikası önlemleri, yatırımların düzeyini ve yapısını etkileyerek sonuç verecekleri için, ancak uzun vadede etkili olabilecek önlemler olmaktadır. Başarı ile gerçekleştirilmeleri mümkün olsa dahi, kısa vadede sonuç verecek sosyal politika önlemlerinin gerekliliğini ortadan kaldırmamaktadırlar. İkincisi, devletin, kısa vadede, bir sosyal politika önlemi olarak özellikle yoksullar için yarattığı iş imkanlarının da bir takım sorunlara yol açabileceğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Belirli bir anda, ekonomideki iş imkanlarının kısıtlı oluşu talebin kısıtlı oluşu ile ilgili olmaktadır. Dolayısıyla, yoksulların devlet desteği ile üretime yönlendirilmelerinin aynı alanda devlet desteği olmaksızın sürdürülen üretim faaliyetlerini ve bu faaliyetlerde istihdam edilen işçilerin durumunu etkilemesi söz konusu olabilmektedir. Devletin işsizlikle mücadele kapsamında işverenlere bir istihdam sübvansiyonu sağlaması ise, işverenleri sübvansiyonsuz çalıştırdıkları işçilerin sayısını azaltmaya yönelik arayışlara iterek çalışma hayatına çalışanlar aleyhine bir müdahale niteliği kazanabilmektedir. Özetle, devletin işveren olarak veya sübvansiyonlarla çalışma hayatına müdahale etmesinin ciddi sakıncaları olabilmektedir. Maalesef, “insanları üretime yönlendirmek” fikrinin ideolojik çekiciliği içinde bu sakıncalar çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Aynı şekilde, sosyal politika önlemlerinin, yukarıda değindiğimiz gibi, herhangi bir nedenden ötürü çalışması imkansız olan kimseleri de dikkate alarak geliştirmek durumunda oldukları da unutulabilmektedir (Buğra-Sınmazdenir, 2007, s: 93-94).

Son dönemlerde temel gelir garantisini de içine alan sosyal koruma politikaları günümüzde daha bir yaygın olarak kullanılmaktadır. Özellikle son küresel krizle birlikte bu politikaların önemi daha bir anlaşılmaya başlanmıştır. Bu gün dünyada sosyal koruma politikasını uygulayan çok sayıda ülke vardır. Bu ülkelerden bazılarında yer verilecektir. Örneğin Arjantin’de sosyal korumanın ana parçalarından biri aileler için çocuk ödeneğidir. Bu program Kasım 2009’da yürürlüğe girmiştir, nakit transferlerle birlikte çocuklar ve genç işsizler için geçerli olan bazı hizmetlere erişimi kolaylaştırmak için kullanılmaktadır, ayrıca bununla birlikte bu sistemden enformel sektörde çalışanlarda faydalanabilmektedir. Bu şemanın altında, çoğu kadın işçilerden oluşan insanlar bu yardım sistemine ulaşım elde etmişlerdir. Arjantin’in maaş sistemi yoksulluk sınırının altında yaşayan yaşlılar için temelinde yardıma dayanmayan bir maaş sistemi olmaktadır. 2009’dan itibaren çocukların ve gençlerin %75’i aile ödeneği, yaşlılarınsa %90’ı maaşa kavuşmuş bulunmaktadır (ILO, 2011, s: 13).

Brezilya’da ise sosyal koruma sisteminde ise bölgelere dayalı, ailelerin durumlarına bağlı olarak verilen aylık gelir desteği (*Bolsa Familia*), toplulaştırılmış sağlık sistemi ve

yaşlılar ve özürllüer için yardıma dayanmayan bir maaş sistemine dayanmaktadır. *Bolsa Familia* şu anda 13 milyon aileyi korumaktadır. 2003'te başlamıştır ve yoksul ailelere gelir desteği sağlamaktadır. Hedefi ise insani gelişmişliği sağlamaktır, çocukların okullardan faydalanmalarını sağlamak, onların eğitimde yer almalarını sağlamak, aşılarının yapılmasını sağlamak, beslenmelerini izlemek ve destek olmak ve vücut gelişim testlerine sokmak gibi bazı uygulamaları kapsamaktadır. Bu arada sosyal korumanın faydalarını arttırmak için daha fazla efor sarf edilmektedir. Özellikle istihdam politikaları geliştirmek ve iş gücü piyasalarında yetenek arttırmak için yeni yöntemler benimsenmektedir. Bu işlerin bütçesi 2009'da 11.8 milyar reais olmaktadır ve bu da milli gelirin 0.4'üne tekabül etmektedir. 2011'de hükümet yeni bir program harekete geçirmektedir (*Brasil Sem Miseria*) (Yoksulluğun olmadığı Brezilya). Programın amacı ayda 45 doların altında yaşamaya çalışan 16 milyon Brezilyalıya ulaşmak olmaktadır. 2014'te yoksulluğun bu şekilde olan boyutu yok edilmiş olacaktır (ILO, 2011, s: 13-14).

Afrika'da ise sosyal korumanın gerçekleştirilmesi için gerekli olan elementlerin sağlanması ile ilgili kayda değer denemeler göze çarpmaktadır. Cape Verde'de sosyal koruma, yaşlılar ve çocuklar için gelir güvenliği, eğitim ve önemli sağlık hizmetleri üzerine odaklanmaktadır. 2006'da ülke yardıma dayanmayan iki şema üzerinden bir tür sosyal ödenek sistemi ortaya çıkarmıştır. Bu ödenek sistemi 60 yaş ve üstü insanlarla, özürllüleri kapsar bir nitelik teşkil etmektedir. Şemanın maliyeti ise milli gelirin 0.4'ü olarak ölçülmüştür ve hedeflenen nüfus kitlesinin %90'ına ulaşmaktadır (ILO, 2011, s: 14). Ayrıca Cape Verde sosyal güvenlik sistemini çeşitli grupları da kapsayacak şekilde genişletmektedir. Bu genişleme şekli 2001 yılında yoksulluk sınırının altında olan nüfusun %36.7'den 2007'de %26.6'ya gerilemesini sağlamış bulunmaktadır (ILO, 2011, s: 14).

Güney Afrika'da ise sosyal korumanın temel elementleri ise çocuk yardımı ve yaşlı yardımına dayanmaktadır. Çocuk desteği programında çocuklu fakir ailelerin %90'ı koruma altındadır ya da 7.5 milyon çocuk da diyebiliriz ki bu da GDP'nin %1'ine tekabül etmektedir. Bunun yanında yaşlılık koruması ise 2.6 milyon insana ulaşmaktadır ve GDP'nin %1.4'üne tekabül etmektedir, vergiyle finansmanı sağlanmaktadır. Bu yardıma dayanmayan sosyal transferler ve hizmetler Güney Afrika'da zayıf olan hane halkı bağışıklığını arttırarak yaşam standartlarını iyileştirmektedirler. Bu da hükümete ve sosyal programlara olan desteğin artmasını sağlamaktadır. 2011 ve 2012 boyunca devlet 97.6 milyar rand yani 14.2 milyar dolarlık sosyal yardım harcaması yapmayı planlamaktadır ki bu da GDP'nin %3.5'una ve devlet harcamasının da %12'sine tekabül etmektedir.

Asya, Çin ve Hindistan'da yaşayan insanlar için sosyal koruma alanında çok önemli gelişmeler olmaktadır. Çin'e bakacak olursak halka sağlanan sağlık hizmetlerinin alanı nüfus

olarak 2003'ten 2008'e kadar %15'ten %85'e çıkarılmıştır. 800 milyon insan kapsamıştır bölgesel sağlık tedavi merkezleri şeması tarafından. Kasım 2009'da, kırsal bölgelerde yaşayan 700 milyon insanı 2020'ye kadar kapsamış olacak bir aylık sistemi için pilot bölge seçilmiş ve aylık ödenek çalışmalarına başlanılmıştır. Bu dünyanın şu ana kadar gördüğü en hızlı ve en büyük sosyal kapsama sürecidir ve Çin'in toplam talebini arttırıcı bir etki beklenmesi yanında iç piyasada ki büyümeyi dengelemesi beklenmektedir. Hindistan'ın Mahatma Gandhi Milli Bölgesel İstihdam Garanti Şemasıysa her bölgesel hane halkına senede 100 günlük istihdam sağlama projesi olmaktadır. Dünyanın en büyük hak temelli sosyal koruma insiyatiflerinden biri olmaktadır ve 52.5 milyon hane halkını kapsamaktadır. Diğer bir durumda Hindistan'ın yakın zamanda harekete geçirdiği sağlık sigortası sistemi olan (*Rastriya Swasthya Bima Yojana*) olmaktadır. Akıllı kart temelli, nakit kullanmadan, 30000 rupi değerinde yani kişi başı 640 dolar değerinde bir sigorta koruması sağlamaktadır. Bu sistem enformel sektörde ve yoksulluk sınırının altında yaşayan insanlar için hastane ve doğum evi masraflarını karşılamayı kapsamaktadır. 2008 Nisan başlangıcından beri, Ağustos 2011'e kadar 24 milyon akıllı kart kullanıcılarına ulaşılmıştır. Mahatma Gandhi İş Garanti Şeması, finansal yılı 15 gün çalışarak geçirmiş inşaat işçilerini, ev işleriyle uğraşanları ve sokak satıcılarını kapsayacak biçimde genişletilmiştir. Ayrıca bu genişletme tartışmaları, maden işçilerini, taksi sürücülerini, demiryolu kapıcılarını ve çöp toplayıcılarını kapsayacak biçimde olup olmaması üzerine sürmektedir (ILO, 2011, s: 15).

Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunda ise sosyal koruma temellerinin çoğu minimum gelir programları ve temel bazı sosyal hizmetleri de kapsayacak şekilde oluşturulmuş durumdadır. Ancak bazen koordinasyon ve uyum problemlerinin yanında, sistemde açıklar ve birbirini aşan durumlara da rastlanmaktadır. 80 milyon insan Avrupa Birliği'nde yoksulluk riski altında yaşamaktadır ve bunların %25'ini çocuklar oluşturmaktadır (ILO, 2011, s: 15).

Temel gelir politikasının Türkiye'de uygulanması koşulu ile ortaya çıkabilecek bazı rakamlara Ayşe Buğra'nın çalışması vasıtasıyla değinmek bu noktada gerekli olmaktadır. Bazı yoksulluk sınırı tanımları ve bunlara verilecek nakit destekleri ile oluşacak senaryoları anlatmakta fayda vardır.

(Buğra ve Sınmazdenir, 2007) çalışmalarında 4 adet gelir desteği miktarı ve 6 adet yoksulluk oranı kullanarak 24 tane nakit desteği miktarı oluşturmuşlardır (Buğra-Sınmazdenir, 2007, s: 102). Bu 4 adet gelir desteği miktarı belirlenirken, yoksul eşiği tespitleri ile birlikte etnografik araştırmaların olduğu gözlemlerden faydalanılmaktadır ve 2004 yılı ilk yarısında geçerli asgari ücret düzeyiyle birlikte 2022 sayılı kanun bağlanan aylıklar dikkate alınmıştır (Buğra-Sınmazdenir, 2007, s: 102). 4 gelir desteği miktarı 3 kaynaktan sağlanmıştır ve en düşük miktar 50 dolar olarak belirlenmiştir ve bu miktar Ayata (2003) çalışmasında, en yoksul

ailelerin mutfak harcamasının üst dilimi olarak belirtilmektedir³⁶. İkinci sırada 65 dolarlık gelir desteği vardır ve bu da 2.15 dolarlık yoksulluk sınırının aylık miktarına denk gelmektedir. Üçüncü miktar 100 dolardır, asgari ücretin % 45'ine denk gelmektedir.

Bu dört miktarın en düşüğü aylık 50 dolar. Bu, Ayata ve Ayata (2003) çalışmasında belirtilen en yoksul ailelerin mutfak harcamalarının üst sınırını oluşturmaktadır. Ayrıca, 2022 sayılı yasaya göre 65 yaşın üstündeki çiftlere bağlanan aylık miktarına aşağı yukarı eşit olmaktadır. İkinci sırada 65 dolarlık bir gelir desteği var olmaktadır. Bu da günde 2,15 dolarlık yoksulluk sınırı gelirinin aylık miktarına tekabül etmektedir. Belirlenen üçüncü destek miktarı 100 dolar olmaktadır ve Yusuf Ziya Özcan'ın Dünya Bankası'nın 2003 tarihli yoksulluk raporunda yer alan görelî yoksulluk tespitine eşit olmaktadır. Son rakam 112 dolar olmaktadır ve DİE 2004 raporuna dayanmaktadır, 4 kişilik ailenin asgari gıda harcamasını temel almaktadır (Buğra-Sınmazdenir, 2007, s: 102-103).

Gelir desteği verilmesi gereken hanelerin miktarını belirlemek üzere geliştirilen senaryolarda, farklı çalışmalarda farklı yoksulluk tanımlarına tekabül eden 6 oran seçilmiştir (Buğra-Sınmazdenir, 2007, s: 103). Birincisi DİE (2004) raporuna dayanan gıda yoksulluğu altında kalan nüfus oranı olmaktadır (% 1.35). İkincisi Dünya Bankası'nın (2003) tarihli raporuna dayanan günde 1 doların altında yaşayan nüfus oranı olmaktadır (% 3). Üçüncüsü Yusuf Yardımcı vd. verilen 2003 yılı gıda yoksulluğu sınırı altındaki nüfus oranı (% 7.76). Dördüncüsü Dünya Bankası (2003) raporuna dayanan günlük 2.15 doların altında yaşayan nüfus oranı olmaktadır ve DİE (2004) raporunda % 14,74 olan görelî yoksulluk oranına aşağı yukarı eşit olmaktadır. Beşincisi Yusuf Yardımcı vd. (2003) görelî yoksulluk oranında yaşayanlar olmaktadır (% 17,5). Altıncısı ise Yusuf Ziya Özcan (2003)'e göre görelî yoksulluk oranı olmaktadır (% 21,5).

Aylık 50 dolarlık bir nakdi yardımın, %1,35'lik bir kesimi içeren 243.010 haneye verilmesi ile yıllık toplam maliyet 145.806.000 dolar olmaktadır ve bu GSMH'nin %0,06'sına tekabül etmektedir. Aylık 112 dolarlık bir yardımın %21,5'luk bir kesimi içeren 3.536.105 haneye verilmesi ile maliyet, 4.794.958.358 dolar olmaktadır ve GSMH'nin %2'sine tekabül etmektedir. 24 senaryonun sadece 5 tanesinde, toplam maliyet GSMH'nin %1'ini geçmektedir (Buğra-Sınmazdenir, 2007, s: 104).

Aynı egzersiz, yardım maliyetleri konsolide bütçe giderlerine oranlanarak tekrarlandığında, bu oranların senaryoların 9 tanesinde %1'i, 3 tanesinde %2'yi geçtiği görülmektedir. Faiz dışı bütçe giderleri temel alındığında bile, senaryoların sadece 6 tanesinde oranların %2'yi aştığı görülmektedir (Buğra-Sınmazdenir, 2007, s: 104).

³⁶Ayrıca, 2022 sayılı yasaya göre 65 yaşın üstündeki çiftlere bağlanan aylık miktarına aşağı yukarı eşit olmaktadır.

Bir çok ülke sosyal koruma politikası bağlamında temel gelir gibi politika araçlarını kullansa da bu tür politikalar bir çok açıdan eleştirilmektedir (Standing, 31-34 ve İnel, 2007:42). İlk eleştiri olarak maliyet kavramı öne çıkmaktadır, artan mali baskı enflasyona ve faizlerin yükselmesine yol açabilecektir ve bunun yanında bu politikanın uygulanması ile yabancı yatırımın ülkeden kaçırılacağı durumu ortaya çıkmaktadır yani mali baskı dışlamaya sebep olabilmektedir, ancak sosyal huzursuzluk ve iç savaşın maliyetlerine katlanmaktansa gelirin yoksulluk sınırı ile olan açığını kapatma fikri daha iyi bir fikir olmaktadır ve buna ek olarak yoksullara verilecek bir gelir desteğine nazaran zenginlere sağlanan kolaylıklar ve aktarılan kaynaklardan hiç bahsedilmemektedir çünkü bu bir maliyet meselesi değil bir öncelik meselesidir. Bunun yanında ise bu gelir bir vatandaşlık hakkı olarak verildiği için karşılıklılık ilkesini yok etmektedir, keza bu gelir karşılığında hiçbir şey yapmanız gerekmemektedir, zaten ne yapmanız gerektiğine karar verilmesi ve kimin tarafından karar verilmesi durumu paternalistiktir, ancak bu geliri alan kesiminde toplumun üretici kesimi tarafından asalak olarak damgalanma riski vardır ve sanki ömürleri boyunca yardıma muhtaç bireylermişçesine görülmelerine sebep olmaktadır. Bu temel gelir sağlandığı için işgücü piyasasında sağlıklı olmayan işlerin yapılmasına gerek yoktur, çünkü işler artık bireyler için çekici hale getirilmeye çalışılacaktır ve tam tersine ücretler düşmeyecek, düşük ücret teklifleri ise bir güvence sayesinde geri çevrilecektir. Ancak ücretlerle ilgili bir diğer nokta ise keynesyen ve Marksist iktisatçılar tarafından; bir kesime asgari gelirin sağlanması, asgari gelir üzerinde gelir elde eden üretici kesimin üretim motivasyonuna zarar vererek bu kesimin verimliliğini düşürecek şekilde eleştirilmektedir, çünkü Marksist ve keynesyenlere göre de verimlilik düşüşleri ile temel gelir politikaları işsizlik kapanı yaratabilecektir.

Bu minvalde işsizliğin yarattığı psikolojik çöküntü ve dünyada büyüme rakamlarının artmasına rağmen bu büyümeden emekçi kesimin gelir dağılımı bağlamında hakça emeklerinin karşılığını alamaması dolayısıyla bu kesime sağlanacak temel gelir politikaları kısa vadeli bir çözüm teşkil etmektedir. Global ticaretin ve sermayenin sınırlarının kalktığı bir dünya görünümünde ticaretin karşılaştırmalı üstünlüklere uygun bir şekilde sürdürülmesi diğer ülkelerin işsizlik oranlarını arttırmaktadır, yani büyüme rakamlarının artmasının gelir dağılımına etkisinin olmaması durumuna ek olarak bu büyümenin istihdam yaratımına da etkisi olmamaktadır. Ancak Keynesyen bağlamda öncelikli olarak iç istihdamın diğer ülkelerle eş güdümlü olarak arttırılması fikrinden yola çıkarak, ülkelerin kendi istihdam seviyelerini yükseltmeleri gerekliliği, şu anda var olan rekabete dayalı dış ticaret vasıtasıyla ancak bir miktar arttırılabilen istihdam seviyelerine tercih edilmelidirler. Keza bu kadar rekabet ve diğer ülke pazarlarında üstün gelmeye çalışma durumu, eş güdümlü ve devlet müdahalesiyle istihdam artışlarına tercih edilmesi sadece diğer ülkelerdeki işsizliği de arttırmaktadır ve bunun

yanında sermaye hareketlerinin serbestliği dolayısıyla da öncelikli makro iktisadi hedef tam istihdamın sağlanması durumundan çıkıp, ödemeler dengesi hedefi ve faiz oranlarının diğer ülkelere nazaran düşük tutulması ya da yükseltilmesi durumlarına sebep olmaktadır ve ödemeler bilançosuyla bağlantılı olarak ülke parasının kur değerinde devalüasyona gidilmesi durumları ortaya çıkmaktadır. Yani Keynesyen bağlamda öncelikli hedefin sosyal politika bağlamında kamu harcamaları vasıtasıyla istihdam yaratılması durumu olmaktadır. Bilindiği üzere bu tam istihdam politikaları yaklaşımı ise 1970'lerde stagflasyon krizi ile terk edilmektedir, kriz çıkmıştır çünkü temelinde, askeri keynesyencilik uygulamalarına dayalı olarak ortaya çıkan işsizlik ve enflasyon artışı var olmaktadır. İşte tam olarak bu noktada ortaya çıkan Post Keynesyenler daha eğitimli kesimi korumaya yönelik tam istihdam politikaları yerine, daha eğitimsiz ve kronik yoksul kesimleri istihdam etmeye yönelik istihdam politikalarını devletin son işveren mercii olması yönündeki politikalarla savunmaktadırlar. Bu bağlamda post keynesyen yaklaşıma geçmeden önce öncü iktisatçılar olan Keynes ve Minsky'nin yaklaşımı bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞSİZLİK ve YOKSULLUKTA POST KEYNESYEN YAKLAŞIMIN ÖNCÜLERİ: KEYNES ve MINSKY

Bu bölümde, tezin temel konusu olan yoksulluk ve işsizliğe post keynesyen iktisat yaklaşımının temel politikalarını oluşturan öncü iktisatçılar olan Keynes ve Minsky'nin görüşlerine yer verilecektir. Keynes'in politik iktisada yaklaşımı ve Keynes'i izleyen Minsky'nin devletin nihai işveren olma rolünün dayandığı kuramsal yapı analiz edilecektir. Bu bölüm, Keynes sonrasında toplam talep yönetimi düşüncesiyle yoksulluk ve kronik işsizlik bağlamında daha çok eğitimsiz-niteliksiz kesimleri koruyan ve kollayan bir politika anlayışına yönelimi açıklamaktadır. Post keynesyen yaklaşımın toplam talep yönetimi yerine çalışma hakkını savunan bir yaklaşım olduğu gösterilecektir. Çalışma hakkını savunan bu yaklaşım, enflasyonu hızlandırmadan işsizliği azaltıcı politik araç olarak devletin son işveren mercii olmasını savunmaktadır.

3.1 Keynes'in Politik İktisadı

Yoksulluk ve işsizliğe post keynesyen yaklaşıma geçmeden önce bu yaklaşımın politik önerilerine rehberlik eden Keynes ve Keynes'in fikirlerini izleyen Minsky'nin, Keynes'den esinlendiği devletin son işveren merci olması rolü önerisi üzerinde durulacaktır, Minsky'nin (DNİOR) rolüyle getirdiği politik önerilerle, bir rehber niteliği taşıyan Keynes ve onu izleyen Minsky'nin görüşlerine yer verilecektir.

Ana akım iktisatçılar tarafından iddia edilen durum, post keynesyen teorilerin ekonomik teoriye olan katkılarının negatif yönde olduğu şeklinde olmaktadır, post keynesyenler ortodoks yani arz yanlı bakış açısına sahip iktisat teorisine saldırmaktadır ve bu, teoriye pozitif hiçbir katkı sağlanmadan yapılmaktadır. Dahası Post Keynesyen teorinin hiçbir şey sağlayamaması başarısızlığının temelinde Keynes'in Genel Teorisi'nin dayanağı olan kapalı ekonomik sistem analizinin yer aldığı düşüncesi bulunmaktadır, bunun da sebebi olarak 21. yüzyılın ekonomilerinin uluslararası ticarete açık ekonomiler olması gösterilmektedir. Keynes'in, büyük buhranı yaşayan, 20. yüzyılın ortalarında var olan gelişmiş ekonomilerle alakalı olarak ortaya çıkan politika önerileri, 21. yüzyılda globalleşmiş ve dış ticarete açık ekonomiler için fazla bir anlam içermiyor olabilmektedir (Davidson, 2006, s: 69).

Keynes gibi tüm hayatını neredeyse açık ekonomileri analiz ederek geçirmiş bir insanın, Genel Teori'sini kapalı ekonomik model üzerine kurmuş olması bir paradoks gibi

gözükmektedir. Keza Keynes'in "Paranın Faizin ve İstihdamın Genel Teorisi" kitabının kapalı bir ekonomik model için kurulduğu bir gerçekliktir. Bütün bu kapalı ekonomik modele odaklanılmasının tek geçerli sebebinin; Keynes'in teoriyi böyle kurması, yani uluslararası ticaretin komplikasyonlarını hariç tutma isteği, kapalı ekonominin ticaret vasıtasıyla hiçbir şekilde tam istihdama giden otomatik piyasa mekanizmalarını içermiyor olmasıdır. Bu durum kurulduktan sonra, buna rağmen Keynes Genel Teorisinde bazı açık ekonomi örnekleri vermektedir. Şu şekilde:

1. Ticaret, toplam istihdam çoğaltanının hacmini tadil edebilmektedir (Keynes, 1936, s: 120).
2. Parasal ücretlerdeki bir düşüş ticareti kötüleştiribilmektedir, bunun yanında reel ücretlerdeki bir düşüşle tekrar ticaret dengesi sağlanabilir (Keynes, 1936, s: 263).
3. Ve toplam yatırım ve yabancı yatırımı uyararak toplam istihdam artışında bir yükselme yaratabilir (Keynes, 1936, s: 335).

21. yüzyıldaki ekonomik sistem görünümünde, ana akım iktisatçıların yaptığı klasik ekonomik analizlerin gölgesi altında, hükümetler, tedbirli bir şekilde dahi olsa toplam talebin herhangi bir parçasına müdahale etmekten, bütçe açığı yaratarak enflasyonist bir etki ortaya çıkabileceği sebebiyle korkmaktadırlar. Dolayısıyla bağlantılı olarak ihracata dayalı büyüme görüntüsü, tam istihdamın büyümesi için tek alternatif olarak görülmektedir. Kayda değer bir ticaret dengesi, tabii sağlandığı takdirde, çok da büyük olmamak kaydıyla; tam istihdamı büyük ölçüde sağlayacağı görülecektir sözleri Keynes tarafından ifade edilmektedir (Keynes, 1936, s: 338). Hatta istihdam olanaklarında bir artış da beraberinde takip edecektir.

Günümüzün ekonomik kurulumuna referans olabilecek bir pasajda Keynes şöyle demektedir: "Kamu otoritesinin himayesi altında direk yatırımların niye yapılmadığıyla ilgili bir sorunun sorulmadığı bir toplumda (hükümetin bütçe açıkları korkusuyla), ekonomik amaçlar; hükümetler için elde edilmesi önemli olanlar, faiz oranlarının ayarlanması ve dış ticaret dengesinin sağlanması şekline dönüşmektedir. Ancak milletler sermaye fonlarının serbest dolaşmasına izin verir ise otoriteler faiz oranları üzerinde ve yatırımların ülke içinde kalmasını sağlayan saikler üzerinde hiçbir kontrol hakkına sahip olmamaktadır. Böylelikle yabancı yatırım odaklı politikalar ve bu vasıta ile tam istihdama ulaşmak ülkelerin dış ticaret dengesini arttırmak için gerekli olan miktarlara bağımlı hale gelmesini sağlamaktadır" (Keynes, 1936, s: 335-336). Ardından Keynes şunu özellikle belirtmektedir: "İhracata dayalı büyüme politikası izleyerek elde edilmiş bir tam istihdam seviyesi muhtemel bir şekilde başka ülkelerin eş değerinde bir dezavantajına sebep olmaktadır. Birbirinden bağımsız şekilde diğer ülkelerinde aynı genişleme politikalarını izlediği düşünülürse (Japonya, Asya, Almanya ve Çin), bu ülkelerin ticaret partnerlerinde bir işsizlik durumuna yol açmaları mümkün olmaktadır. Sonuç olarak bu ülkelerinde dış ticaret dengesi kaygısıyla bu politikaları izlemeye

başlamasıyla birlikte birbirlerine yara veren ülkeler topluluğuna dönüşmeye başlamaktadırlar (Keynes, 1936, s: 338-339). Dolayısıyla bir ülkenin endüstrisini daha rekabetçi bir hale getirerek ticaret dengesini arttırmayı amaçlayan ihtiyatlı bir politika hedefi ya nominal ücretleri, iş gücünün üretim maliyetlerini düşürerek aşağı çekmekten ya da kurlarda devalüasyon yaratmaktan geçmektedir. Bu değişkenleri manipüle ederek elde edilen rekabetçi kazançlar sadece daha fazla global durgunluğa ve resesyona sebep olmaktadır. Çünkü bu iki politik yaklaşım diğer ülkelerdeki işsizliğe ve durgunluğa daha fazla sebep olmaktadır (Davidson, 2006, s: 70).

Klasik teorisyenlerin aksine Keynes merkantilistlerin fark ettiği bir şeyin farkında olmaktadır. Ucuzluk aldatmacası rekabet etmek için gerekli olabilmektedir ancak aşırı rekabet sebebiyle ucuz üretim çılgınlığı aynı şekilde ülkenin ticaret hadlerini bozacak bir potansiyel de taşımaktadır, bunun yanında yaşam standartları da düşmektedir (Keynes, 1936, s: 345). Ticari hadlerin bir ülkenin aleyhine dönmesi, daha fazla çalışıp daha az kazanmak anlamına gelebileceği için gözden kaçmaması gereken bir noktadır (Davidson, 2006, s: 70). Doğal olarak Keynes şu durumun farkında olmaktadır: “Açık bir ekonomide global düzeyde tam istihdamı yakalamak için bütün ulusların aynı şekilde ama bağımsız olarak kamu yatırım programını tam istihdamı yakalamak için kullanmaları gerekmektedir. Öteki türlü laissez-faire sisteminin sıkı mali disipline dayalı politikaları ile uluslararası para akımlarının olduğu bir düzende her millet kendi işsizlik problemini yalnızca ihracata dayalı büyüme ile uluslararası rekabet avantajları arayarak çözmeye çalışacaktır ki bu da diğerlerine yara veren bir politika durumu oluşturacaktır” (Keynes, 1936, s: 338-339).

20. yüzyılın sonlarına kadar Keynes’in uyarısı hiçbir şekilde dikkate alınmamaktadır. Ana akım iktisatçılar şiddetle ihracat odaklı büyüme yaşamış olan (Japonya, Almanya, Çin ve Hindistan’dan) ülkelere bahsetmektedirler, lakin dünyanın geri kalanında kayda değer bir değişme görülmemektedir. Ne zaman ki hükümetler toplam harcamanın miktarını uyaracak bir irade sergilemezler ise o zaman işsizliği azaltmak için başvurulmuş yöntem ihracat odaklı büyüme yöntemleri olmaktadır ki bu, bunu uygulayan milletlerin kazanan değil birer kaybedene dönüştüğü bir rekabet şekli olmaktadır (Keynes, 1936, s: 349).

Her milletin birbirinden farklı bir şekilde, global durgunluğu aşmak ve refah düzeyini yükseltmek için, Keynes’in önemle üzerinde durduğu uygulanmaması gereken politika, ihracat odaklı büyüme politikalarıdır. Daha ziyade uygulanması gereken, otonom faiz oranının politikası olmalı, uluslararası bir zihin meşguliyeti ile engellenmemeli ve olması gereken tam istihdam odaklı bir milli yatırım programı olmalıdır. Keza bu politikanın iki yönlü bir faydası olmaktadır, hem kendimiz için hem de komşularımız için faydalıdır. Ülkeler tarafından bağımsız bir şekilde izlenecek bu politika yolu, hem ekonomiyi uluslararası bir düzeyde

sağlıklı, hem de güçlü kılacaktır, keza istenilirse bu uluslararası ticaretin hacmi düzeyinde ölçülebilecektir ya da tam istihdama ulaşma kapsamında ele alınabilecektir (Keynes, 1936, s: 349).

Keynes'in Genel Teorisi'ndeki dersler açık ekonomi görünümünde anlaşılana kadar, laissez-faire doktrininin yetersiz teorileri sebebiyle ve sağ duyusu yetersiz ortodoks ekonomistlerin mantık hatalarının değerlendirilmemesi ile geçmiş hatalar tekrar edilmiştir. Piyasaya yönelik devlet düzenlemelerinin olmadığı bir ekonomide, ortodoks ekonomistler, milletlere ait olan zenginliklerin karşılaştırmalı üstünlükler vasıtasıyla artacağına inanmaktadırlar ve bunun yanında küresel düzeyde arz kısıtlarının kaldırılması ile de küresel olarak tam istihdamın oluşacağını düşünmektedirler. Kehanet niteliğinde olan bir pasajda Keynes, Bretton Woods'dan beri ekonomik çevre ile ilgili şöyle bir uyarı da bulunmaktadır: "Karşılaştırmalı Üstünlükler teorisi ancak, bütün milletler tam istihdamı hedefleyen toplam talep yönetimi içerikli kamu politikalarını uyguladıktan sonra geçerli olmaktadır. Ne zaman ki milletler piyasaların serbestliği anlayışının altında çalışmaya başlasa, kayda değer bir işsizlik gözlenmeye başlanmaktadır, daha sonra eğer zengin ve eski bir ülke, piyasa ve pazar için savaşmaktan vazgeçerse onun refah düzeyi aşağı seviyelere inmeye başlamaktadır. Ama eğer bütün milletler toplamda kamu politikalarına bağlı olarak tam istihdam politikalarına tutunursa kendi faiz oranını komşusu olan diğer ülkenin faiz oranıyla rekabet içine sokacak herhangi bir ekonomik güce ihtiyaç duymayacaktır. Dolayısıyla var olan tahsis edilmiş koşullarda hala işgücünün uluslararası dağılımında ve uluslararası borç alma işlemlerinde rahatlık olacaktır. Dahası bir ülkenin mallarını başka ülkeye satmak gibi bir motivasyona ihtiyaç duymaması gibi komşusunun da mallarını almama gibi bir motivasyonla hareket etmesine gerek kalmayacaktır. Sadece satın almak istediklerini almasına gücü yettiği için değil, ayrıca tanımlanmış amaç olan ödemeler dengesindeki dengeyi bozarak ticaretteki dengeleri bozmak gibi bir amacında olmayacaktır artık. Uluslararası ticaret olması gerektiği gibi yavaşlayacaktır, korkunç bir yol olarak kullanılan, ülke içinde istihdamın sürdürülmesi namına malların yabancı piyasalarda satılmaya çalışılmasına ve satın alımların kısıtlanmasına gerek kalmayacaktır, eğer güçlü ülkenin ihracata dayalı büyüme politikası işsizliği yok etmede başarılıysa, işsizlik problemini bir miktar kaldırıp zaten bu piyasa savaşında kötü durumda olan komşu ülkenin sırtına yüklemektedir ama bunun yerine her ülkenin tam istihdam seviyesinde olması, karşılıklı faydaya dayanan daha irade dahilinde ve mani olunmamış bir tür malların ve hizmetlerin değişimini söz konusu kılmaktadır (Keynes, 1936, s: 382-383).

Bütün bunlara rağmen birçok hükümet, ana akım iktisatçılar tarafından, serbest ticaretin küresel düzeyde kişi başına iş yaratımı konusunda işe yarar olduğu yönünde yanlış bir yöne sevk edilmektedir. Fakat Keynes'in Genel Teorisi aksini önermektedir ve post Bretton

Woods uluslararası ödemeler sistemi, esnek kur oranlarıyla birlikte ticari ortakları karşı karşıya getirerek, yavaş büyümenin sürekli olduğu bir dünyada aksi yönde bir teşvik edicilik yaratmıştır. Keynes'in Genel Teorisi açık ekonomilere genelleştirilecek olursa, her milletin toplam talep politikaları izleyerek tam istihdam düzeyine ulaşmış olacağı ve ödemeler dengesi kısıtı gibi bir korkuyu taşımayacağı daha rasyonel bir uluslar arası ödemeler sistemi görünümüne kavuşmuş olunacaktır. Ancak bundan sonra karşılaştırmalı üstünlüklere dayalı kazançlar daha alakalı bir hale gelebilecektir (Davidson, 2006, s: 72).

Keynes'in politik önerileri, toplam talebin 1970'lerde aşırı şişmesi ve üstüne işsizlikle birleşerek stagfasyona yol açması sonucu terkedilmiştir, ancak Keynes'in vermeye çalıştığı dersin anlaşılmadığını düşünen Post Keynesyenler, Keynes'in politik önerilerinin Askeri Keynesyenizm olarak uygulanılmasından ötürü toplam talep şişmesinin oluştuğunu düşünerek yeniden tam istihdama yönelik politik önerilerde bulunmaya başlamışlardır. Aşırı talep şişmesi sonucu ortaya çıkan durum onlara göre tam istihdamın ötesine geçilmesi ile oluşmuştur ve hedefi olan politikalar vasıtasıyla sıfır işsizlik noktasına ulaşılabilme ihtimali bulunmaktadır. Post Keynesyenler'in referans olarak aldığı önemli isimlerden birisi de Hyman Minsky olmaktadır ve onun ilham kaynağı olduğu politik önerilerle ilgili bilgi vermek konumuz açısından yararlı olacaktır, çünkü onun ardından gelen bir çok post keynesyen iktisatçıya referans kaynağı oluşturmaktadır.

3.2 Minsky'nin Kamu İstihdam Stratejisi Yaklaşımı

Keynes (1973)'e göre kapitalist ekonomilerde girişimciler kaçınılmaz olarak belirsizlik problemiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Yatırım yapanlar, yatırımın ne kadar kar getireceğini bilememektedirler. Finansal piyasaların temel işlevi ise yatırımların likiditesini arttırarak bilinmezlikten kaynaklanan problemleri azaltmaktır. Finansal araçların görece olarak derinliği olan piyasalarda serbestçe el değiştirdiği durumlarda, likit olmayan yatırımlar, kurumsal ve teknolojik yapının izin verdiği ölçüde hızlı bir şekilde nakit veya likit varlıklara çevrilebilecek finansal haklara dönüşebilmektedir. Buna karşın, Keynes'e göre varlıkların likiditesi kapitalist ekonomilerin istikrarı için ciddi problemler yaratmaktadır. Piyasa aktörlerinin firmaların uzun vadeli üretken kapasitelerini öngörmek yerine kısa vadeli piyasayı öngörmeye dayanan davranışları, likit finansal piyasalarla birlikte hareket eden istikrarsızlığın temel kaynağı olmaktadır. Piyasaların kısa vadeli, geçici bilgiye dayalı olarak çalışması nedeniyle piyasalar sürü psikolojisiyle hareket etmektedir. Dolayısıyla, Keynes'e göre yüksek likit finansal piyasalar, spekülasyon ve istikrarsızlık eğilimi taşımaktadır (Işık, 2010, s: 301-302).

Büyük ölçüde Keynes'ten esinlenen Minsky (1986: 99)'e göre ana akım iktisat, kapitalist bir ekonomiye özgü olan içsel istikrarsızlığı açıklayan tatmin edici bir teoriye sahip

olmamaktadır. Minsky'e göre ana akım iktisadın en büyük çıkmazı, Keynes'in ifade ettiği gibi yaşadığımız dünyanın ekonomi problemlerini analiz etmek yerine soyut bir ekonomi tasavvuruyla mevcut kurumları ve finansal uygulamaları ihmal etmesi olmaktadır. Dolayısıyla ana akım iktisat kurumsal faktörleri dikkate alması nedeniyle de ekonomide yaşanan dalgalanmaları ve finansal kırılganlıkları açıklayamamaktadır. Minsky'e göre ihtiyaç duyulan teori, kapitalist sistemin doğasından kaynaklanan finansal yapılardaki değişimleri ve kırılganlıkları açıklayacak olan teoridir. İşte bu noktada Minsky, Keynes'in radikal ve ayırt edici analizini takip ederek argümanlarını kurmaktadır (Işık, 2010, s: 302).

Fiyat seviyesi istikrarı, istihdam ve büyüme arasında değiş tokuş olduğunu gösteren dikkate değer miktarda çalışma var olmaktadır. Politika önerileri; para ve mali politika önerilerinde muazzam ve mantıklı seçiciliği, yüksek seviyede istihdam düzeyine götürücü ve büyümede artışın, fiyat seviyelerinde artışa sebebiyet vermeden var olabileceği etkisini yansıtmaktadır. İşsizliğin olduğu sektörlerde artan talep, büyümeye eşlik eden gerekli yeniden kaynak dağılımını geciktirmektedir. Bu çok önemli bir zayıflığı göstermektedir: Enflasyon ve büyümedeki farklılıkların halledilmesi gerekmektedir. Ekonomik büyüme genel ve toplam olarak, enflasyon ile birlikte işleyen piyasa süreci ile analiz edilmektedir. Hatta fiyat seviyelerinin artışını minimize etmek için tanımlanmış bazı seçici tanımlamalar da büyümeyi tersine çevirecek belli bir işsizlik seviyesi ile var olmaktadır, ancak ekonominin yapısal karakteristiklerinin, işsizlik, büyüme ve fiyat seviyesi arasındaki değişimi analiz etmesini sağlayacak ciddi bir yapısı var olmamaktadır (Minsky, 1961, s: 2).

Enflasyona alternatif açıklama iki temel yapı taşından oluşmaktadır, ekonomideki fiyat katılıkları kaynak dağılımı sürecinde etkin olmaktadır, “umumi maliyetler, toplam maliyetlerin bir oranı olarak savaş sonrası dönemde artmaktadır” (Minsky, 1961, s: 4).

Kaynak dağılımının enflasyon yaratma süreci iki önerme üstüne kurulmaktadır: Birincisi, fiyatlar ve ücretler yukarı doğru esnektir ve ikincisi ekonomik değişimler dengesizdir. “Eğer talep ve arz yaklaşık olarak ekonomide bütün sektörlerde aynı oranda büyüyorsa, toplam talepteki artış, toplam arzdaki artıştan daha hızlı olmuyorsa, talep itkili enflasyon ortaya çıkmayacaktır. Eğer diğer şekilde farklı sektörlerde, arzla bağlantılı farklı talep artış oranları ortaya çıkıyorsa, arz ve talebin aynı oranda artmasına nazaran, talep itkili enflasyon ortaya çıkabilir”. Bütün fiyat artışları, talepten güç alan bir şekilde ya da otonom fiyat artışları yönetiminin fiyatları yukarı itişinden kaynaklanmayabilir (Minsky, 1961, s: 4). Talep artışının genişlediği sektörlerde ki fiyat artışları, diğer sektörlerde ki girdilerin maliyetlerinin artışından da kaynaklanabilmektedir. Maliyetler arzın genişlediği sektörlerde arttıkça, fiyatlar da maliyet artışlarının miktarıyla bağlantılı olmayacak şekilde de artabilmektedir. Bununla bağlantılı olarak, talebin genişlediği sektörler vasıtasıyla karakterize

edilen enflasyonda, fiyatlar, talebin ve arzın genişlediği miktarda artmaktadır (Minsky, 1961, s: 4). Girdi olarak kullanılan malların maliyetlerinde ki artışla itki kazanmış enflasyon görünümünde, işgücü maliyetleri de, arz genişlemesi ile birlikte artacaktır. Sektörel işgücü arzındaki artışa rağmen ücretlerdeki artış, ticari birliklerin varlığıyla bağlantılı bir ilişki göstermektedir. İşgücü başına düşen çıktı, işgücünün moraline bağlı olmaktadır, eğer ücretler komşu sektörlerde yükselirse, işçilerin içerlemesi ve kıskanması ile birlikte, çıktı arzını arttırmış olmalarına rağmen, kişi başına saatlik üretimde verimliliklerini azaltmaya doğru gideceklerdir. Yönetimdeki modern kısıtlar veri kabul edildiğinde, işgücü başına düşen maliyetlerin artışı morallerin yenilenmesi ile engellenir. Bunu takiben “ çoğu endüstrideki ücret oranları kazançları, diğer endüstrilerdeki artış oranlarıyla neredeyse aynı olacaktır” (Minsky, 1961, s: 4).

Farz edelim ki bir sonraki periyotta tekrar talep kayması yaşansın, dolayısıyla talep artışları arz artışlarının önüne geçmiş olsun ve talep artışı olan sektörde de talep azalışı olsun, var sayımsal olarak karşılıklı hareket eden talep kaymaları tam mükemmel olmayan veri faktör hareketliliği varlığında fiyat artışlarına sebep olmayacaktır. Ancak fiyatlar ve ücretler eğer aşırı talep artışı sonucu birlikte artmaz ama yükselmekte olan talebe bir cevap olarak fiyatlar artmaya devam ederse, bu şekilde olan karşılıklı talep kayması hareketi, yavaş ve sürünerek artan fiyatlar yaratacaktır. Diğer bir deyişle, talebin genişlediği sektörlerde artan fiyatlar sonuç olarak arzı genişleyen sektörlerde maliyetlerin artışına sebep olmaktadır, bu şekilde karşılıklı hareket eden bir dişli yaratılmış olmaktadır, başarılı fiyat artışları talep artışlarına eşlik ederek, devamlı artış halinde olan fiyatlar düzeninden kurtulunmuş olunmaktadır (Minsky, 1961, s: 4).

Minsky'e göre ekonomik amaç, yüksek büyüme oranlarına ulaşma ve işsizliği düşük bir ortalama seviyeye geriletme etrafında toplanmış olmalıdır. Eğer mekanizmada enflasyon meyli yaratılmış ise buna bağlı olarak kaynakların tahsisatı, talepteki değişimlere bağlı olarak yapılacaktır, ardından kaynakların artışını gerektiren büyüme süreci enflasyonla sonuçlanacaktır. Tek alternatif görünümü sergileyen kaynaklardaki kayma, büyük bir işsizliğe bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat belirtmelidir ki sektörel kapasite aşımı, geliştirilmesi gereken öncü sektörlerin büyüme sürecine nazaran, küçükte olsa var olan sektörlerde genişleyen yatırım olarak ortaya çıkmaktadır (Minsky, 1961, s: 7).

Çalışmalar göstermektedir ki kaynak dağılımı sürecinde enflasyonist bir eğilimin olduğu bir ekonomide “ hangi kamu politikasının, büyümeyi, fiyat istikrarını ya da yüksek istihdamı hedef alacağıyla ilgili bir ikilem var olmaktadır”. Bu durumda üç tane kamu politikası tanımı yapılmaktadır:

1) Dinamik uyarıcılar vasıtasıyla, genişleyen sektörlerde, seçici kredi ve mali araçlarla, genişletilen talebin, kaynakların yeniden dağıtımı vasıtasıyla limitlenmesi.

2) Talebin genişlemesinde genel mali ve parasal kısıtlamalar yapılması.

3) Kaynak kullanımındaki dinamik ayarlamalara engellemelerin minimize edilmesiyle (Minsky, 1961, s: 7).

İlk alternatif yüksek istihdam düzeyi ve fiyat istikrarı ile sonuçlanmaktadır. Buradaki tehlike, ekonominin büyümesi için gerekli olan yatırımların kesintiye uğraması olmaktadır. Büyük bir tutarlılıkla yatırımların depolanmasına bağlı olmaktadır, dolayısıyla seçici kontrollerin gevşetilmesiyle, yatırımlar ancak geride bırakılmaktadır ya da geciktirildiği takdirde bu yatırımlar sonsuza kadar kaybolmaktadır. Şöyle de olabilmektedir, yatırım, öncü sektörde büyüme sürecinin güvenli kontrolü ardından salınabilmektedir, genel genişleyici yatırım, ki hızlandırıcı bir itkisi de olan bir şekilde, enflasyonist süreçte kullanılabilir ve sonra kaldırılabilir (Minsky, 1961, s: 7).

Sektörler; eğer tam istihdam sürdürülmek isteniyorsa, para ve maliye politikaları ile kontrol edilemezler. Bu böyle olmaktadır çünkü fiyat seviyesini toplam talebi düşürerek sabit tutmayı isteyen politikalar sırası gelince aşağı doğru fiyat katılığı olan bölgelere saldırmaktadır ve belki de enflasyonla mücadelede pek efektif olmaktadır ve aynı zamanda çıktı ve istihdam düzeyinde düşümlere yol açabilmektedir. Bu durumda sıkı para periyotlarında daha az kısıtlayıcı para ve mali politikalar, materyal olarak artmış enflasyonist baskılara sebep olmamaktadır şeklinde tartışmalar yapılmaktadır. Aynı zamanda reel çıktıda daha göze çarpan bir büyümeye ulaşabilmektedir (Minsky, 1961, s: 8).

Bahşedilmiş bütün parasal, mali ve borç yönetimi operasyonları, kısmi sektörel etkiler oluşturmaktadır, ancak hala arzulanan sona ulaşmak için gerekli bir takım ölçüm karışımlarına sahip olmak gerekmektedir. Bu tanımlama yapılar yapılmaz, veri bir toplam talep düzeyine çeşitli para ve maliye politika araçlarıyla ulaşılabilir. Gerekli olan seçim, para ve maliye politikalarının büyüme üzerine olan farklılaştırılmış etkileri üzerine yapılmaktadır. Mali fazlayı arttırmak için, toplam üretimden sağlanan toplam ulusal tasarruf rasyosunu arttırmak gerekmektedir. Daha geniş bir şekilde yüksek bir ekonomik büyüme için gelecekte daha fazla bir tasarruf miktarı yakalamak gerekmektedir, mali politika bağlantılı olarak, daha serbest parasal koşullara ve daha sıkı mali kısıtlara ulaşmak zorundadır (Minsky, 1961, s: 9).

ABD'de yoksulluk ve yoksulluğa yakın yaşayan insanların büyük bir kısmının bu şekilde yaşamasındaki sebep işlerinden elde ettikleri gelirin zayıflığı olmaktadır. Cevaplanması gereken soru, eğer bir gün yoksulluğa karşı nispeten kısa vadede gelir dağılımını etkileyecek ve kısa vadede gelir dağılımını etkileyecek politika araçlarını etkileyecek ciddi bir savaş verilip verilmeyeceği olmaktadır. Kısa vade üzerine yapılan vurgu, hızlandırılmış yatırımlara dayalı programlarla alakalı olmaktadır, insanlarla bir bağı bulunmamaktadır. Bu aynı zamanda büyümedeki patlamanın,

yoksulluğun büyüklüğüyle bir ilgisinin olmadığı anlamına da gelmektedir, yani büyüme yoksulluğu azaltmamaktadır. Bir politika sorunu olarak gelir dağılımına etki etmek, veri bir üretim kapasitesi, yetenekler ve bölgeler hepsi temsilini işgücünde bulmaktadır (Minsky, 1968, s: 328).

Minsky'nin tezi sıkı bir tam istihdam politikasıyla yoksulluğun en azından iki yolla yok edilmesi şeklinde olmaktadır:

- 1) İşsizleri ve kısmi zamanlı çalışanları tam istihdam sınıfına ait kılarak
- 2) Düşük ücretlerin yüksek ücrete kıyasla daha hızlı bir oranda artmasını sağlayacak şekilde işgücü piyasası koşullarını geliştirmek (Minsky, 1968, s: 329).

1967 yazından sonra, gelir dağılımı sorusunun, sadece parasal gelir bazında değil, gelirin bütün şekillerinin bölüşümü ile ilgili olarak sorulmaya başlanması temel bir konu olarak ortaya çıkmıştır. Problemi açıklamanın bir yolu, bölüşümde maksimum bir eşitsizliğin, sosyal istikrarla rekabet içinde olan gelirin genel halinde ortaya çıkması olmaktadır. Şu çok açık görülmektedir ki sürükleyici sosyal zorunluluklarla ilgili edilebilecek en iyi laf “tam anlamıyla barış ve sükunetin sağlanıldığından emin olunmalı” olmaktadır (Minsky, 1968, s: 329). Maksimum eşitsizlik ile tutarlı olan herhangi bir sosyal amaç seti değişmezlik sergileyememektedir. Scitowsky’i takip ederek şunu farz etmek yararlı olacaktır, teknolojik olarak sofistike bir hal almış, yüksek şehirleşmenin olduğu toplumda ölçülebilir gelirdeki eşitsizlik, daha az sofistikasyon ve kırsal çevreye sahip bir ekonomik görünüm sergileyen topluma göre subjektif ya da gerçek gelirdeki eşitsizliği yansıtmaktadır. Kazançlar ve harcamalar tarafından ölçülmemiş şahsa ait harcanabilir kişisel gelir, küçük kasabalarda hayatın, kamuya yapılan katkılar vasıtasıyla ya da bedava malların daha iyi bölüştürülmesi yoluyla modern şehirlere nazaran daha kolay olabildiğini sağlamaktadır. Bunun yanında özel gelirin bölüşümünde var olan “eşitsizlik” kısmi olarak bir seviyede bedava kamu mallarının bölüşümü ile engellenebilmektedir. Modern şehir gettolarında bedava malların sağlanması azalmış ve kamu malları tipik olarak gelir adaletsizliğini arttıracak şekilde bölüştürülmüştür. Diğer bir deyişle, öngörü ve gelenekle ilgili problemler ortaya çıkmaktadır: kırsal yoksulluk belki de statü farklılığı inancıyla bağlantılı olarak kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkmaktadır, bunun yanında şehirleşmiş toplumlarda ise ekonomik ve sosyal hareket kabiliyetiyle ortaya çıkmaktadır (Minsky, 1968, s: 329-330).

Kaba tabir konuşursak, gelir dağılımını etkilemek için iki sınıf politika enstrümanı görülmektedir: İlk set üretimden alınan faktör ödemelerini etkilemektedir, diğeri ise transfer ödemeleri sistemi ile harcanabilir geliri etkilemektedir (Minsky, 1968, s: 330).

Yeni bir konu olarak, negatif gelir vergisi olarak adlandırılan, vergi sistemini genişletme yoluyla transfer ödemelerinin arttırılmasını öneren vergi düzeni üstüne çok fazla

tartışma yapılmıştır. İki düzlemde negatif gelir vergisine karşı çıkmıştır. Birincisi eğer gelir garantisi yeterli ise kayda değer ölçüde teşvik edici olmayan durumlar oluşabilir (kişinin tembelleşmesi), bunun yanında da ulaşılabilecek reel toplam ulusal üretim seviyesi gerileyebilir. İkinci bir karşı çıkış ise politik ve sosyal olmaktadır: Bu kadar büyük bir sınıf olarak “sosyal para havalesi kadın ve adamlarının” yaratılması sosyal uzlaşma ve sükunetin yaratılmasına destek olmayacaktır (Minsky, 1968, s: 330).

Negatif gelir vergisinin tesirlerinden biri damgalanmayı yok etmesi diğeri de nüfusta ekonomik anlamda aktif olmayan bir çok kişinin gelire sahip olmasını sağlaması olmaktadır. Daha spesifik bir şekilde ifade edersek, yeterli refah ve ödenek şemaları, diğeri bir deyişle bu tarz bir gelir korumasını garanti eden bir devlet anlayışı, kanuni bir hak olarak gerekli olmaktadır. Ancak bu üretim sürecinin sosyal amaçlara cevap verememesi sürecinin de onayı olmaktadır (Minsky, 1968, s: 330).

1960’lar, ortaya çıkmakta olan Keynesyen politikaların galibiyetine sahne olmaktadır. Ancak, Keynesyen politikalara başarılı başvurular inatçı bir şekilde istikrarlı olamayan bir ekonomik görünüme sebep olmaktadır. Bu istikrarsızlık durgunluk ya da resesyon meyli sonucuyla olmamaktadır, daha çok bir patlama eğiliminden olmaktadır (Minsky, 1968, s: 331). Dolayısıyla II. Dünya Savaşı ve 66 krizi arasında, Amerikan ekonomisi karar alıcıların artan bir şekilde tam istihdam beklentisinde oldukları hane halkları ve iş çevrelerinin her şeyin geçen seneye oranla daha iyi olacağı beklentilerine dayalı bir havada işlemektedir. Beklentisel havadaki bu trend 1960’ların ortasında özel sektör yatırımlarına olan talebin patlamasına neden olmaktadır (Minsky, 1968, s: 331). O dönemde %4 olarak ölçülmüş işsizlik oranının, tam istihdam seviyesi olarak doğması durumunun temelinde 1966-67 yıllarındaki fiyat artışları olmaktadır. Ancak, ücret artışları 1966 boyunca istikrarlı olmaktadır, menüler (mal fiyatları) daha fazla fiyat artışı göstermektedir ve enflasyon Philips Eğrisi görünümünden uzak olmaktadır (Minsky, 1968, s: 331). Yine aynı şekilde o dönemde genişleme öncesinde özel yatırımlar 3 sene durgunluk sergilemektedir ve sonraki ikinci 3 senelik süreçte de patlama göstermektedir. Bu yatırım patlaması, FED’in girişimleriyle de birlikte finansal piyasalar üstünde çok büyük baskılar yaratmaktadır ve FED bazı kısıtlamalar getirmeye başladığı anda da mini panik oluşmaya başlamaktadır (Minsky, 1968, s: 332). 1966’nın mini paniği, devamlı tam istihdam durumunun, yatırım talebinde bir patlamaya yol açmasına bir kanıt olarak okunabilmektedir. Bunun yanında sürdürülebilir büyüme için gerekli olan istek vasıtasıyla sürdürülebilir tam istihdama ulaşmak imkansız olmaktadır. Bu beklentisel atmosferin çok yukarılara çıkmış olmasıyla alakalı bir durum olmaktadır ve yatırım patlamasına engel olmak için beklentilerin değiştirilmesi gerekmektedir. Beklentiler değiştirildiğinde ancak o zaman özel sektör birimleri de ağırlaşacaklardır. Tesadüf eseri, kamu talebi yeterli ve hızlı bir şekilde

artarsa doğal olarak bağlantılı bir resesyondan kurtulmuş olunacaktır (Minsky, 1968, s: 332).

Toplam talep; sırası geldiğinde ürünler ve faktörler için özel talepler (bölgesel de dahil olmak üzere) oluşturan bir yapıya sahiptir. Toplam talebin üzerindeki devlet etkisinin de bir yapısı vardır. Gelir dağılımı “önemsiz” ya da “kayda değer olmayan” bir politika hedefi olduğu sürece, devlet programlarının özel yapısının gelir dağılımı üzerindeki etkisi göz ardı edilebilir. Herhangi bir azami eşitsizliğin gerçekleştirilmesinin, bilinen sosyal bir zorunluluk haline gelmesi durumunda, devletin gelir dağılımını etkileme şekli politika kararlarının verilmesinde bir faktör haline gelmektedir (Minsky, 1968, s: 336).

Son 10 ila 15 yıldaki emek piyasalarında “üretim fazlalıklarının içindeki eksikliklerin” ve bunun sonucunda meydana gelen nispi gelirlerin yaygınlaşmasının meydana gelmesi bir dizi faktörün bir araya gelmesiyle gerçekleşmiştir. Bu faktörlerden biri, devletin alışılmadık talep modelidir. Araştırma ve geliştirmeye harcama yapan devletin nasıl büyüdüğünü göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu gerçeği de, öncü sektörlerin toplam talebinin artması sonucundan yola çıkarak, yüksek becerilere sahip profesyonel ve teknik işgücüne yönelik ilk talebi oluşturduğunu fark etmek gerekmektedir. Bu talep artışının ve büyümenin temelinde ise, devletin eğitim harcamalarını arttırdığı gerçeğinin bulunduğu saptanması gerekmektedir. Yani sonuç olarak devlet etkisi, büyük ölçüde dur-kalk sistemiyle hareket etse de, araştırma artı eğitim artışı ciddi biçimde istikrar sağlamış durumdadır (Minsky, 1968, s: 336).

Gerçek liyakata yönelik bir öneri de devletin son çare olarak işveren haline gelmesidir (Minsky, 1968, s: 338). Bu tür bir kılavuz-işverenin özelliklerinden biri de, herkes için asgari ücreti belirlemiş olmasıdır. Böyle bir durumda asgari ücret mevzuatının “kapsamı” ile ilgili herhangi bir tartışma söz konusu değildir. Buna ilaveten bu şekilde belirlenen bir asgari ücret, istihdam üzerinde de herhangi bir olumsuz etki yaratmamaktadır. Bu durum mevcut asgari ücret mevzuatı için de geçerlidir. Son çare işvereni tarafından belirlenen ücretin nispi oranı, özel ve kamu sektörleri arasındaki emek gücü ayrımının sınırlarını çizmektedir (Minsky, 1968, s: 338).

Nominal ücretlerin her yıl artmasının beklendiği bir dünyada, son işveren merciinin uygulamayı tercih ettiği koşulların arasına iyileştirme faktörünün de dahil edilmesi gerekmektedir. Son iş veren merciinin iyileştirme faktörünün, ortalama ve ortalamanın üzerinde hıza sahip bir oranda yükselmesi durumunda, nispi ücret aralığı azalmaktadır. Bu tür diferansiyel değişim oranlarının sürdürülmesi durumunda zaman içerisinde asgari ve ortalama arasında bir hedef oran yakalanabilmektedir (Minsky, 1968, s: 338). Dolayısıyla yüksek ücretli işçilerin nominal gelirlerinin belli bir “verimlilik oranında” artması durumunda, düşük ücretli işçilerin nominal gelirlerinin daha hızlı bir oranda artması gerekecektir; daha büyük bir eşitsizlik meydana getirmeyi zorunluluklarından biri olarak gören bir gelir politikası,

enflasyona yönelik ön yargıları içinde barındırabilmektedir. Buna ek olarak karları ve yatırımı kısıtlamak gerekmektedir; özellikle de patlayacak olan yatırım talebine yönelik ciddi seviyedeki istikrar bozma eğiliminin kontrol altına alınması gerekmektedir (Minsky, 1968, s: 338).

Her ne kadar an itibariyle gelir dağılımındaki krizin kentsel varoşları merkez aldığı kabul ediyorsak da, yoksulluk büyük ölçüde kırsaldadır. Çalışmak isteyen herkesi istihdam etme arzusuna ve kabiliyetine sahip olan son iş veren merciinin, daha yoksul olan kırsal kesimler üzerinde büyük etkisi olacaktır. Bu tür bir ulusal istihdam politikası, kentsel komplekslere yönelik göç düzeyini yavaşlatma amacını taşımaktadır. Kentsel sorunların, göç oranındaki hızlı artış ile bağlantılı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, son işveren merciinden gelen bu tür bir destekleme etkisi fazladan bir erdem olmaktadır (Minsky, 1968, s: 338).

Kılavuz istihdam politikalarına ve muadillerine dair fazlaca tecrübeye ve de ilk ana etkilerini istihdam edilmemiş mevcut iş gücü üzerine gösterecek olan programların yaratılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak amaç, iş gücünü mevcut haliyle almak ve uygun işlerin mevcut olmasını temin etmek olmaktadır. (Minsky, 1968, s: 338).

Aktif ekonomi politika çağında gelir dağılımı, kaçınılmaz olarak benimsenen politika stratejisinden etkilenmektedir (Minsky, 1973, s: 93). Minsky tarafından, Keynes'in teorisinin ve bu teorisinin gelir dağılımı politikasına yönelik göndermelerinin kaybolan özelliklerinin bazılarını geri getirmek adına, Keynes'in teorisinin ihmal edilen özelliklerini bütünleştiren bir finansal istikrar hipotezi geliştirilmiştir (Minsky, 1973, s: 93).

Teorisinin gelir dağılımı politikasına niçin uygulanabileceğine dair Keynes iki neden göstermiştir: (1) Kaynakları, tüketim faaliyetlerinden kurtarıp yatırımın sonuçlarına sunma ihtiyacına dayanan eşitsizlik savunmasını çürütmektedir; (2) daha da önemlisi; Keynes'in teorisi, rantiyeye sınıfının mutlak ötenazisine işaret etmektedir. Minsky'e göre sermaye geliri dağılımının iş gücü geliri dağılımından daha eşitsiz olması nedeniyle, sermaye gelirin toplam gelir içerisindeki ağırlığının azaltılması eşitsizliği de azaltma eğiliminde olacaktır (Minsky, 1973, s: 93).

Tam bir istihdam için iki politika stratejisi ön plana çıkmaktadır. Birincisi; İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Amerika Birleşik Devletleri'ndeki politika tröstünü domine etmektedir ve özel yatırıma vurgu yapmaktadır. Bu strateji, hem tam istihdamın hem de hızlandırılmış büyümenin başarılmasına yönelik bir çabayı yansıtmaktadır. Bu stratejinin bir yan etkisi ise gelir dağılımındaki eşitsizliğin artmasının yanı sıra mali istikrarsızlığa yönelik şiddetli bir eğilimin ortaya çıkmasıdır. İkinci politika stratejisi ise İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen önceki yıllarda iyileşme politikasını büyük ölçüde karakterize etmiştir ve kamu

istihdamına vurgu yapmaktadır. Minsky'nin savı, bu stratejinin uygun şekilde uygulanması durumunda sermayenin gelir payını düşürmek suretiyle eşitsizliği azaltabileceği yönünde olmaktadır. Mali bir darlığın meydana gelme ihtimali de kamu istihdamı stratejisi vasıtasıyla azaltılabilir (Minsky, 1973, s: 93-94).

Ekonominin işletilmesi; sermaye gelirinin dağılımı, iş gücü gelir dağılımı, sermaye ve iş gücü gelirlerinin toplam gelir içerisindeki nispi ağırlıklarından oluşan ilk gelir hisseleri vasıtasıyla oluşmaktadır. Gelir dağılımı politikası; ilk gelir dağılımının elde edilmiş şeklini göz ardı edebilmektedir ve arzulanan dağılımı başarmak için vergi, devir ve devlet hizmetleri yoluyla ilk dağılımı değiştirme yönünde işleyebilmektedir (Minsky, 1973, s: 94).

Minsky, "Finansal İstikrarsızlık Hipotezi" ile Keynes'in Genel Teori'sini (The General Theory), toplam talebi finansmana ve varlıkların spekülasyon fiyatlandırmasına bağlamaktadır (Minsky, 1973, s: 94). Minsky'nin hipotezindeki kilit önerme, tam istihdamın kendisinin istikrarsızlaştırıcı olduğudur; yani, sürdürülmekte olan tam istihdam, aksi durumda istikrarlı bir durumda olacak olan büyümeyi kontrolsüz bir yatırım patlamasına dönüştüren spekülasyon çıkarımlarına neden olan bir dengesizlik durumu yaratmaktadır. Böyle bir patlamada şirketlerin ve finans kurumlarının nakit ödeme taahhütleri, gelir üretimine katılımdan elde edilen nakit makbuzlarından daha hızlı artış göstermektedir. Sürmekte olan bir yatırım patlaması iki şeye gereksinim duymaktadır: (1) yatırım birimlerinin borçlulara gelmiş geçmiş en büyük nakit akışlarını taahhüt etmeleri; ve (2) her zamankinden daha büyük ve daha sıkı bir biçimde eklenendirilmiş finans piyasaları dizisinin muntazam bir şekilde işlemesi. Bu gelişmeler, mali sıkıntının meydana gelme ihtimalini arttırmaktadır. Bu tür bir sıkıntı ya da kriz, tam istihdam hedefinden uzaklaşma noktasında tetikleyici olmaktadır (Minsky, 1973, s: 94). Başka bir kaynakta ise (Işık, 2012, s: 2-3)'te bu durum şöyle özetlenmektedir: "Minsky'de Keynes gibi üç temel kusura sahip olan kapitalist bir ekonomide istihdamı, öncelikli olarak çözülmesi gereken temel sorun olarak görmektedir. Bunun temel nedeni ise, Minsky'nin işsizlik ve yoksullukla mücadeleyi ekonomik istikrar ve demokrasi için ön koşul olarak görmüş olmasıdır. Minsky, bu bağlamda kapitalist sistemde II. Dünya Savaşı sonrası uygulanan yoksulluk ve işsizlikle ilgili mücadele politikalarını yakından izlemiş ve alternatif politika önerilerinde bulunmuştur". Ve paragraf şu şekilde devam etmektedir: "Minsky'e göre, II. Dünya Savaşı sonrası gelişmiş kapitalist ekonomilerin toplam talebi arttırıcı politikaları yoksullukla mücadelede başarısızdır. Ayrıca, bu tür politikalar, yalnızca yoksulluk ve işsizlikle mücadelede başarısız olmamış; aynı zamanda makro ekonomik istikrarsızlığı da arttırmıştır. Öte yandan, kapitalist sistemin zaman içinde evrilerek para yönetici kapitalizme geçişi ve neo-liberal politikaların baskısı iktisadi güvensizliği de yaygınlaştırmıştır. Minsky'nin kapitalist sisteme yönelik analizi ve sistemin kusurları üzerine yaptığı vurgu, onu "zenginliğin

paylaşıldığı kapitalizm” modeline götürmektedir. Bu modelin temel politika bileşenleri; yoksullukla mücadelede kamu istihdamı stratejisi, sermayenin gücünü sınırlandıran gelirler politikası ve finansal reformları kapsamaktadır”.

Dönemsel beklentilerin ve tecrübenin olduğu bir dünyada istihdam edilenlerin mevcut sermayeye ve iş gücü hizmetlerine oranı değişken olagelmektedir ve değişken olması beklenmektedir. Sonuç olarak sermaye ve iş gücü arasındaki ve de bunların içerisindeki gelir dağılımı üretim fonksiyonu karakteristikleri tarafından belirlenmemektedir. Standart ekonomi teorisinde sermaye ve iş gücü arasındaki ilk gelir, vergi öncesi gelir, gelir dağılımı ve iş gücü içerisindeki dağılım, donatımlar ve üretim faktörü karakteristiklerince belirlenmektedir. Mali istikrarsızlık açısından bakıldığında üretim ilişkileri gelir dağılımının belirlenmesinde baskın rol oynamamaktadır. Özele inildiğinde kar beklentileri yatırım sonucunu doğurmaktadır; ve yatırım oranı gelirdeki kar paylarını belirler. Böylelikle politika, gelir dağılımında değişiklik yapma amaçlı olarak vergi, devir ya da devlet hizmetlerinin kullanımıyla sınırlandırılmamış olmaktadır. Politika; talebin yapısını etkilediği gibi iş gücü içerisindeki gelir dağılımını ve iş gücü ve sermaye gelirlerinin toplam gelir içerisindeki ağırlıklarını da etkilemektedir (Minsky, 1973, s: 94).

Tam istihdam için; tüketim ile tam istihdamın sonuçları arasındaki farkın, özel yatırım ve devlet talebi kombinasyonu ile doldurulması gerekmektedir (Minsky, 1973, s: 97). Ekonomik büyümenin arzalandığını öngören bakış açısının altında tam istihdamın yaratılması için tercih edilen yöntemin özel yatırımların olduğu hususu üzerine yapılan vurgu bulunmaktadır ve bu büyüme oranı, özel yatırımların oranı ile belirlenmektedir. Bunun yanında, bölüşümsel payların teknik koşullarca belirlenişine yönelik peşin hüküm standart ekonominin içine nüfuz etmektedir; böylece yoksulların mutlak hissesini iyileştirmenin en etkili yolunun toplam geliri artırmak olduğuna inanılmaktadır (Minsky, 1973, s: 97). Bu ise büyük devletin, özel yatırımlardaki dalgalanmalarını önlemesini ve büyük Merkez Banka’larının bankacılık sistemini denetlemesini, sağlam finansmanı teşvik etmesini gerektirmektedir (Işık, 2012, s: 12-13).

Sermaye varlıklarının mülkiyetinden beklenen nakit akışı – gayrisafi kar – özel yatırımın en yakın belirleyici etkenidir. Amaç yatırımı artırmak ise, sermaye gelirinin hacmini ve kesinliğini artırıcı önlemler almak gerekmektedir. Sermaye gelirin ayrıcılık muamele sağlayan hızlandırılmış amortisman, yatırım vergisi kredileri ve de savunma ve uzay teknolojileri tedariki, otoyol inşaatı, mesken sübvansiyonları ve araştırma gibi garantili kara sahip sözleşmelere dönüştürülen harcama programları gibi vergi uygulamaları da bu önlemlere dahil olmaktadır. Vergi muafiyetleri doğrudan eşitsizliği artırmaktadır. Özellikle çok yönlü savunma ve uzay sistemlerine yönelik sözleşmeli harcamalar, kısa ömürlü ve yüksek gayrisafi

kar sonuçlarına yönelik talep oluşturma eğilimindedir. Bunun yanında; ortak iş gücü talebi, iş gücü içi gelir eşitsizliğini artıran beceri sahibi, yüksek ücretli iş gücüne yöneliktir (Minsky, 1973, s: 97-98). Yüksek sermaye gelirleri, zenginlerin bol miktarda tüketim yapmasına ve bu tüketimin daha az zengin olan yüksek ücretli işçilerce taklit edilmesine neden olmaktadır. Eşitsizliğin bir sonucu olarak tüketim talebinin artması, sırası geldiğinde sermaye kıtlığını ve gelirini ayakta tutmaktadır (Minsky, 1973, s: 98).

Özel yatırım bağımlılığı, enflasyonla ilgili beklenmedik durumlarla dolu olmaktadır. Patlamalar esnasında sermaye kazanımları tarafından tetiklenen tüketime yönelik sürekli artan istek, toplam talepteki büyümenin toplam desteği geçmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum da talep itişli enflasyonu oluşturmaktadır (Minsky, 1973, s: 98).

Örneğin; inşaat sektöründe bir yatırım stratejisi ile istikrarsız bir ticaret birliğinin kombinasyonu, diğer ücretlere nispeten inşaat ücretlerinde, ve dolayısıyla da diğer ürünlere nazaran bina ticaret ürünlerinde bir yükseliş sağlayabilmektedir. Bu da sırası geldiğinde – eğer yatırımın sürdürülmesi gerekiyorsa – gerçekleşmesi gereken nakit akışlarını arttırmaktadır. Bunun olması için ürünlerin fiyatının inşaat ücretleri ile tutarlı bir seviyeye gelmesi gerekmektedir. Bir yatırım stratejisi de, yatırım üretimindeki enflasyon baskılarının ve yatırımın finanse edilmesi için kullanılan borca hizmet etmesi adına söz konusu enflasyonun genelleştirilmesine yönelik ihtiyacın bir arada var olma ihtimalini ortaya koymaktadır. Bunun yanında; inşaat işçilerinin gelirinin diğer işçilerin gelirin göre yüksek olması nedeniyle, özel yatırım stratejisi – bina alım satımlarında ticaret birliklerinin daha büyük nispi güce sahip olmaları bağlamında – düşük ücretli işçilere nispeten yüksek ücretli işçilere yaklaşma eğiliminde olmaktadır. Bu nedenle, özel yatırım stratejisinin dört kusuru mevcuttur: Tam istihdamı ve mali istikrarı tehdit eden kırılmalı mali ilişkiler yaratmaktadır. Enflasyon baskılarını harekete geçirmektedir. Toplam gelir içerisindeki sermaye geliri oranını arttırmaktadır. İşgücü geliri içerisindeki eşitsizliği tetiklemektedir (Minsky, 1973, s: 98-99).

Bir kamu istihdam stratejisi için gereken temel bileşenler 1930'ların İşler Projeler İdaresi (Works Projects Administration – WPA), Ulusal Gençlik İdaresi (National Youth Administration) ve Sivil Koruma Topluluğu'nda (Civilian Conservation Corps) mevcut bulunmaktadır. Bu stratejinin altında yatan felsefe, işsizleri oldukları gibi ele almaktadır ve yeteneklerine göre kamuda istihdam etmektedir. Yetişkin işçiler için bu tür bir kamu istihdamı ulusal asgari ücret seviyesinde olmalıdır; sosyal güvenliği ve iştirak nafakasını tamamlayıcı yarı zamanlı işler de mevcut olmalıdır; gençlik ücretleri mevzuat ile belirlenmiş asgari ücretin biraz altında olabilmektedir. Bu, üretici fiyatı desteklerine benzer; mevzuatla belirlenmiş asgari ücretin yerine her zaman mevcut bir alternatif olarak belirlenmiş bir taban ücret belirlemesi olmaktadır. Herkes için iş vardır; katılım için herhangi bir tür test

uygulanmayacaktır (Minsky, 1973, s: 99). Böylelikle emeğin daha homojen bir hale gelerek, çalışmayanların bir iş sahibi olabilmesi sağlanacak ya da düşük ücretten çalışanların istihdam edilecek şekilde müdahaleci iktisat politikalarının uygulanması gerektiği ileri sürülmektedir (Işık, 2012, s: 13).

İstihdam; daha temiz şehirler, daha bakımlı ve daha çok sayıda parklar ve yenilikçi faaliyetler gibi halihazırda gözle görülebilir kamu yararları sağlayan, iş gücü yoğunluğuna sahip hizmetlerde mevcut olacaktır. Sürekli olarak mevcut kalacak asgari miktarda bir kamu istihdamının mevcut olmasının yanı sıra, kamu yararını öngören bazı hizmetlerde – yani hastanelerde, okullarda ve polis kuvvetlerinde – söz konusu işçiler için aynı şekilde kalıcı kadro açılacaktır. Her ne kadar Keynes’in sözünü ettiği mutlak ihtiyaçlar için yeterli olandan fazla olsa da elde edilen gelir herhangi bir kimse için, hatta programların idarecileri için bile zengin edici gelirler olmayacaktır (Minsky, 1973, s: 99).

Sonuç olarak finansal istikrarsızlıkla ilgili olarak ortaya çıkan krizlerin, işsizliği de artırması ve çözüm olarak devletin son işveren mercii olması durumunu ana akım iktisadın eleştirisiyle birleştiren (Işık, 2012, s: 19-21)’de şöyle demektedir: “Ana akım iktisadın serbest piyasa düzeninin tanrısal özelliğine ve kutsallığına olan inancına karşın, kapitalist ekonomiler 1970-2008 döneminde, önceki dönemlere göre daha sık krizlerle karşı karşıya kalmışlardır (Işık, 2010: 324). Serbest piyasanın kendiliğinden dengeye geldiği fikrinin yanlışlığı son 2007 krizi ile daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır. Özellikle 2007 küresel krizinin etkileri, bütün dünyada duyulmuş ve duyulmaya devam etmektedir. Bu krizlerde varlık fiyatları düşmüş, üretim ve istihdam azalmış, işsizlik ve yoksulluk artmıştır. Minsky’nin öngördüğü gibi hükümetler para ve maliye politikalarıyla krizin etkilerini azaltmaya ve borç deflasyonunu durdurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda son küresel krizin akademik ve medya dünyası tarafından “Minsky Anı (Minsky Moment)” olarak adlandırılması hiç de rastlantı değildir” demekte ve devam etmektedir.

“Minsky’nin ifade ettiği gibi kapitalist ekonomiler, doğası gereği istikrarsızdır. Piyasanın gelecekle ilgili iyimser beklentileri, finansal sistemin sağlam ve istikrarlı bir yapıdan kırılgan ve istikrarsız bir yapıya doğal olarak dönüşmesine neden olmaktadır³⁷. İktisadi büyümenin yol açtığı iyimserlik, risk alma yoluyla borçlanma eğilimini arttırmış ve yeni finansal türev araçları yaygınlaştırmıştır. Borçlanma düzeyi arttıkça, bu borçlanma içinde kısa vadeli borçların oranı yükselmiş likidite düşmüş ve finansal sistemin kırılganlığı artmıştır. Süreç, riskli borçlanma eğilimi ve artan spekülasyon ile finansal varlıkların fiyatlarının artmasıyla sonuçlanmıştır. Gelecekle ilgili beklentilerin bozulması ile süreç tersine dönmüş ve finansal varlıkların fiyatlarını hızla düşürmüştür. Minsky’in öngördüğü gibi sürekli olarak kâr

³⁷ bilgi için bkz. Işık (2010).

peşinde koşan finans ve bankacılık sektörünün yarattığı bu yeni finansal araçlar, piyasaların var olan istikrarsızlığını iyice arttırmıştır. Dünyada reel sektörün çok üzerinde büyüyen ve dünyanın her yerine hızla yayılan bu finansal araçlar, merkez bankalarının öngördüğünden daha fazla finansal işlem hacminin artmasına neden olmuştur. Bu ise reel kesim ile finansal kesim arasındaki bağın kopmasına, piyasaların istikrarsız-spekülatif davranışlarına maruz kalmasına sebep olarak krizleri tetiklemiştir. Amerika örneğinde olduğu gibi düşük kaliteli konut kredilerinin ödenmesinde ortaya çıkan sorunlar, tüm piyasa aktörlerinin gelecekle ilgili beklentilerini bozarak tüm finansal ve reel piyasalara sirayet etmiştir. Ekonominin büyüme dönemlerindeki risklere yönelik güvenlik marjlarının azaltılması ve yatırımların finansmanında hane halkı ve firmaların sürekli olarak dış kaynaklara dayanarak büyümeleri ekonominin genelinde borçluluk oranını yükseltmiştir. Finansal sistemde beklentilerin kötüleşmesiyle düşen varlık fiyatları ve yükselen faizler ise bu borçlu (reel) kesimlerin iflaslarıyla sonuçlanmıştır³⁸ (Işık, 2010, s: 324-28).

Minsky, rekabet ve kâr arayışına dayanan kapitalist ekonomilerin doğası gereği istikrarsız olduklarını, para yönetici kapitalizm aşamasının bunun için en iyi örneğini oluşturduğunu ileri sürmektedir. Minsky; bugünkü para yönetici kapitalizmin belirsizliği arttırdığı ve iktisadi güveni azalttığı dikkate alındığında, toplumların dar anlamda bir iktisadi etkinlik anlayışına kurban edilmemeleri gerektiğini savunmaktadır. Minsky'e göre tam istihdam, adaletli gelir dağılımı ve demokrasi için, gerekirse piyasa etkinliğinden vazgeçilebilecektir. Çünkü Minsky, kapitalizmin temel kusurları olarak tanımladığı tam istihdamın sağlanamamasını, adaletsiz gelir dağılımını ve finansal istikrarsızlığı birbirleriyle ilişkili olarak ele almaktadır. Bu ise Minsky'i kapitalist ekonomilerde uzlaşmaların, sınırlamaların ve müdahalelerin gerekli olduğu düşüncesine götürmektedir. Minsky'nin bu yaklaşımı, zenginliğin paylaşıldığı kapitalizm modelinin esas itibarıyla kendisidir. Zenginliğin paylaşıldığı kapitalizm, serbest piyasalara göre daha az etkin ve dinamik olsa bile, ona göre daha eşitlikçi ve daha demokratiktir. Bu nedenle Minsky, yeni kapitalizm modelinin, öncelikle tam istihdamın sağlanmasını taahhüt etmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Işık, 2012, s: 24-25).

---

³⁸ bilgi için bkz. Işık, 2012, s: 20

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

POST KEYNESYEN YAKLAŞIM

Post-Keynesyen yaklaşımın yoksulluk ve işsizlik üzerindeki yaklaşımına geçmeden önce bu yaklaşımın (akım ya da okul olarak) nasıl bir metodolojisi olduğu, metodolojisinde nelerin gizli olduğu önemli olmaktadır, bu sebeple konumuz açısından ve nasıl bir birey varsayımı ile teorik yapısını kurmaya başladığı ya da hangi anlamda hipotetik teori kurmacasından kaçındığının anlaşılması gerekmektedir. Daha sonra post keynesyen yaklaşım ele alınacaktır.

4.1 Post Keynesyen Yöntem³⁹

Post keynesyen bir ekonomist olan Alfred Eichner, tamamlanmış bir ekonomik paradigmanın tarihi bir süreci takip etmesi gerektiği konusunu tartışmaya açmaktadır. Paradigmanın ilk önce gerçek ekonomik işleyişin nasıl olduğunu açıklayan bir teorik yapısının olması gerektiğini söylemektedir. Daha sonra ise bu teorik yapının var olan işleyişle ilgili muazzam miktarda ampirik kanıtlarının olması gerektiğini söylemektedir. Eichner neo klasik ekonomik paradigmanın hem teoride hem de ampirik desteklemede başarısız olduğunu belirtmektedir ve özünde tamamlanmış bir paradigma olmadığını söylemektedir. Eichner, neo klasik ekonomik paradigmanın kendini hem bir sosyal bilim olarak tanımlamasına ve hem de gözlemlenebilir gerçek dünya ile ilgili gözlenebilir bilimsel önermeler sunamamasını çok ironik bulmaktadır (Holt-Pressman, 2007, s: 3).

Neo klasik ekonomi, bireysel ve sosyal optimizasyon üzerine olan modelleri geliştirmeye yönelmektedir. Daha sonra ise teoremleri kendi içindeki aksiyomlar vasıtasıyla kanıtlamaya yönelmektedir, bütün varsayımlar kendi içinde tutarlı bir görünüm sergilerken, gerçek dünyada teorinin aksiyomlarıyla tutarlı bir görünüm sergilemiş gibi görünmektedir. Ancak Eichner neo klasik teorinin ampirik olarak test edildiğinde tutarlı olmadığını düşünmektedir. Eichner neo klasik teorinin çekirdeğini oluşturan anahtar fikirlerin deneysel olarak test edilmesi aşamasında başarısızlığa uğradıklarını düşünmektedir. Yani kayıtsızlık eğrilerinin, ekonominin endüstriyel sektörüne uygulanan pozitif eğimli arz eğrilerinin, Philips Eğrilerinin ve sermayenin marjinal fiziki ürünü gibi kavramların gerçeklerle tutarlılığı olmadığını düşünmektedir. Tabi ki bu fikirlerden bazıları modifikasyona uğramıştır ancak

---

³⁹ Bu bölüm büyük oranda Richard P. F. Holt- Steven Pressman (2007) ve Tae Hee Joo (2011) makaleleri kullanılarak özetlenmiştir.

ciddi problemler neo klasik paradigmanın görünümünde hala hasıl olmaktadır. Mesela ampirik datalardan kayıtsızlık eğrilerinin hesaplanması imkansız bir durum olmaktadır. Daha da kötüsü, ortaya çıkan etkileri belli bir paradigmal çerçevede sunma çabası, psikolojik literatür ve tercihlerin tersine dönebilmesi sebebiyle kayıtsızlık eğrilerinin ekonomik nosyonunu ve insanın tercihlerine olan neo klasik bakış açısını yanlışlar görünmektedir. Eichner'in kendisi pozitif eğimli arz eğrilerini test etmiştir ve ortaya azalan getiri yerine artan getiri sonucu çıkmıştır (Holt-Pressman, 2007: 3).

Eichner'a göre post keynesyen anlayışla neo klasik anlayış arasında çok açık bir fark vardır. Post keynesyen anlayış gerçek dünyayı ampirik olarak test etmeyi amaçlamaktadır. Bu durum ekonomi üzerine çalışmalarda defalarca üzerine tartışılmış bir konudur ve bu konuda etkili tartışmayı Wassily Leontief American Economic Association başkanlığı döneminde yapmış bulunmaktadır. Şu anda post keynesyen yaklaşımın çok kesin bir teorik yapısının yanında kesin bir metodolojik görünümüne de sahip olduğu söylenmektedir (Holt-Pressman, 2007: 3-4).

Eichner post keynesyen ekonominin gelişimi için iki ayrı kanal tanımlamaktadır. Birincisi 19. yüzyıl sonundan 1960'lı yıllara kadar uzanan neo klasik ekonominin teorik yapısı ile ilgili olan tartışmalar olmaktadır. Bu tartışma Marx ve Veblen ile başlamaktadır, keza Eichner her ikisini de Bir tür post keynesyen ekonomist olarak tanımlamaktadır. Veblen keskin zekasıyla, neo klasik ekonominin rasyonel bireyini ve otonom ekonomik ajan anlayışını tabiri caizse yıkılmış bulunmaktadır. Veblen'e göre tüketim davranışı doğası gereği sosyal bir yapı arz etmektedir. Harcama, bireyin; Veblen'in tabiriyle komşularına yetişme, tüketim seviyesinde onları geçme arzusuyla güdülenmektedir. Yani bir çeşit rekabet söz konusu olmaktadır. Arabalar sadece bireylerin kendi faydalarını arttırmaları sebebiyle satın alınmamaktadır, bunun yanında komşularının arabalarına nazaran daha pahalısını ve daha gösterişlisini de almak namına onlardan daha müsrif olabilme şeklinde bir gösterişin sonucu da harcama yapılabilenmektedir. Aynı durum evler, giysiler ve bir çok tüketim malı için de geçerli olabilmektedir. Marx'ta Veblen gibi tüketim davranışının sosyal çevreden etkilendiği görüşünü taşımaktadır. Kapitalist ekonomilerde, etken gücün, hususi olarak bireyin ekonomik sınıfıyla alakalı olduğunu düşünmektedir (Holt-Pressman, 2007: 5).

Veblen ve Marx'tan yıllar sonra, Pierro Sraffa ve Joan Robinson tartışmalara katılmaktadır. Sraffa'nın (1926) Economic Journal'da ki başlığı artan verimin söz konusu olduğu bir dünyada arz ve talep analizleri gerçek dünyaya pek de uyumlu görünmemektedir şeklinde olmaktadır. Sraffa'nın "Malların Mallarla Üretilmesi" kitabı neo klasik iktisadın değer teorisi ve bölüşüm teorisi ile ilgili daha genel bir tartışma yapmaktadır ve neo klasik iktisadın kendi iç yapısı gereği bölüşümün döngüsel olduğunu göstermektedir. Ve bu noktadan

hareketle bölüşüm ve değer teorisi ile ilgili olarak, ekonomik artığın, klasik nosyona geri dönerek bölüşümü ve değer teorisi ile ilgili yeni bir yaklaşım geliştirmektedir, buradan da sonuç olarak ekonomik büyüme ile ilgili olarak yeni bir anlayışa ulaşmaktadır. Robinson ise şöyle bir soru sormaktadır: Sermaye'yi ve onun getirisini hesaplamak nasıl mümkün olmaktadır? Toplam sermaye yapısını ölçmenin (sermaye getiri oranını bunun dışında tutarsak ve bunun hesaplamasının bir yöntemi olarak kullanmazsak) bir yolu olmadığından beri, neo klasik teorinin bölüşüm ve değer ile ilgili bir açıklama getirebileceğini düşünmemektedir. Bu durum ünlü "Cambridge Anlaşmazlığı"na dönüşmüştür, bir taraftan Harcourt, bir taraftan da Robinson tarihsel sürecin ekonomik analiz yaparken denge hesaplamalarından daha önemli olduğunu büyük bir hüner ve keskin bir zeka örneğiyle göstermektedirler, keza ana akım iktisatçılar denge analizlerini çok kullanmaktadırlar (Holt-Pressman, 2007, s: 5).

2. kanal ise Eichner'a göre 1930'dan günümüze kadar süren tartışmalar olmaktadır. Bu tarih boyunca, post keynesyenlerin asıl amacı neo klasik ekonomiye teorik bir alternatif yaratma çalışmaları olmaktadır. John Maynard Keynes, Michal Kalecki ve Nicholas Kaldor post keynesyenler için anahtar aktörler olmaktadır. Keynes ([1936] 1964) Genel Teori'sinde üretimin parasal teorisini geliştirmiştir. Keynes para kullanımlı bir ekonomide, bu ekonominin nasıl kolaylıkla uzun dönemli yüksek işsizlik rakamlarına düşebileceğini anlatmaktadır. Bunun yanında ekonominin bu işsizlikten nasıl kurtulması gerektiği ile ilgili politika önerisini anlatmaktadır. Kalecki ise mark-up fiyatlamanın önemini ve nasıl belirlendiğini anlatmaktadır. Ayrıca mark-up fiyatlamanın gelir dağılımını, yatırım ve iş çevrimlerini nasıl etkilediğini anlatmaktadır (Holt-Pressman, 2007, s: 5-6).

Kaldor ise marjinalist olmayan bir post keynesyen bölüşüm teorisi yaratmaya çalışmıştır. Toplam harcama düzeyinin kapital ve işgücü arasındaki dağılımda nasıl meyil ettiğini araştırmıştır. Bu bölüşüm teorisi açıklaması toplam iş gücü ve kapital düzeyine bağlı olmamakla birlikte, toplam sermaye düzeyine de bağlı olarak kalmamaktadır. Çok yakın zamana dayanan Luigi Pasinetti'nin çalışması ise, neo klasik bir doğası olmayan bölüşüm teorisinin matematiksel alt yapısını Kaldor'un çalışması üzerine kurarak oluşturmuştur (Holt-Pressman, 2007, s: 6).

Eichner'e göre artık teorik yapı olarak post keynesyen yaklaşım neo klasik yaklaşıma göre daha keskin hatlara kavuşmuş bulunmaktadır. Post keynesyen yaklaşım, bölüşümden ziyade üretime odaklanmaktadır, değişim etkisinden ziyade gelir etkisine odaklanmaktadır ve değiş tokuş ya da pazarlık ekonomisinden ziyade daha parasalcı bir yapıya odaklanmaktadır. Post keynesyen modeller daha çok zaman içinde ekonominin içinde var olan değişikliklerle ilgilenerken ekonomik sürecin sonunda ortaya çıkan çıktı ya da sonucu nasıl değiştirmek gerektiği ile ilgilenmektedir. Bu modellerde ayrıca yatırım ve sermaye döngüsünün, fiyatları,

gelir dağılımını ve ekonomik büyümeyi etkilediği sonucu ortaya konmaktadır. Post keynesyenler, ekonominin içindeki gelir dağılımını, daha çok güç ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir durum olarak değerlendirmektedirler. Farklı olarak neo klasik iktisatta gelir dağılımı, bireylerin marjinal ürünlerinin sonucu olarak ortaya çıktığı bir durum olarak düşünülmektedir. Rasyonel beklentiler ve iş çevrimleri teorilerinin penceresinden bakan ekonomistler devletin ayrıca makro ekonomik çıktıyı etkilemede etkin rol oynamayacağını düşünürlerken, post keynesyen ekonomistlere göre ekonominin stabil bir yol izlemesi ve tam istihdam hedefine ulaşması için devletin etkin bir rol oynaması gerekmektedir (Holt-Pressman, 2007, s: 6).

Ancak Eichner'a göre bütün bu gelişme ve ilerlemeler yeterli düzeyde görünmemektedir. Eichner'a göre üçüncü bir kanal daha gerekmektedir. Bu önemli kanal da, post keynesyen teorik paradigmanın test edilmesi ve bu testlerin hesaplanabilir olması şeklindedir. Bilim tarihçisi Thomas Kuhn'un belirttiği gibi, olgunlaşmış olan bütün bilim kollarında olduğu gibi teorik konuların hepsi test edilebilir olmalıdırlar. Elbette hala açıklanması gereken anomaliler ve yapbozlar var olacaktır, tabi ki bu konular üzerine çalışan pratikçiler de var olacaktır. Ancak pratikle uğraşanların ampirik uğraşlarını mantıkla açıklanabilecek şekilde göstermeleri ve paradigmanın hedeflerini kurup onun tutarlılığını onaylatarak geliştirmeleri gerekmektedir. Bu ampirik uygulamalar ise doktora eserlerinde bilgi verebilmeli, aktarılabilmesi, bunun yanında profesyonel kariyer yapanların eserlerinde referans gösterilebilmeli ve böylelikle paradigma kendini sürdürülebilir kılmalıdır. Ancak bu noktaya gelene kadar post keynesyen paradigma Eichner'a göre yetersiz kalmaktadır. Ancak böyle bir noktada Eichner'a göre post keynesyen ekonomi genel ekonomide ve spesifik olarak kendi içinde bilimsel bir hal alabilir (Holt-Pressman, 2007, s: 6-7).

Şimdi metodolojiyi ve iktisadi yaklaşımı etkilemesi bakımından ortodoks ve heteredoks iktisat yaklaşımından bahsetmek gerekmektedir. Çünkü ana akım iktisatçılar biraz daha enstürümentalist bir yaklaşımla iktisadı ele alırken, heteredoks yaklaşım daha çok sosyo ekonomik yapıyı kurumlar ve bireyler bazında incelemektedir. Ortodoks ve heteredoks iktisat anlayışları arasındaki radikal farklılık, farklı kapitalist sosyo ekonomik sistemlerden kaynaklanmaktadır. Ekonomiyi sosyal tedarik bilimi olarak tam yerinde ve memnun edici bir şekilde tanımlayan heteredoks görüş, ekonominin evrimleşen sosyal yapının bir parçası olduğunu tarif etmektedir, sosyal kurumlar ise kültürel ve sosyal yapı içinde eklemlenmiştir. Sosyo-ekonomik değişim ise teknik ve kültürel değişim tarafından belirlenmektedir, tedarik süreci de buna bağlı olarak hep açık uçlu olmaktadır. Böyle bir perspektif ise gerçek anlamda ekonomiyi modelleme alanında muazzam metodolojik ve teorik neticeler sağlamaktadır. Bu da mikro ve makro düzeyde bir sentez görünümüne kavuşabilmektedir (Jo, 2011, s: 1094).

Bitmeyen bir değişim içerisinde olan toplum, belirsizlik taşıyan eylemler ve sosyal kurumların etkileşim içerisinde olmasından ötürü hiçbir zaman sabitlik barındırmamaktadır. Sosyo ekonomik yapıda tarihsel bir değişim tahmin edilemezdir ve her zaman dönemin baskın olan sosyal kurumları tarafından kontrol edilemez bir hal taşımaktadırlar. Kapitalist piyasalar, sosyal, politik ve ekonomik güçle donanmış kurumlar tarafından kurulmakta ve yönetilmektedir. Edinilmiş amaçlar, malların ve hizmetlerin tedariki vasıtasıyla korunmaktadır. Bunu da yapabilmek için kaynaklar baskın kurum tarafından elde edilebilir kılınmaktadır. Tüketim de üretim kararlarını verenler tarafından belirlenir bir hale gelirken, üretimde kar beklentilerine bağımlı bir hale gelmektedir. Malların ve hizmetlerin tedarik süreci de bağılı olarak kısıtlanmış bir rasyonel seçim yapma sürecinden çok sosyal bir süreç haline gelmektedir. Neo klasik ekonomistler tarafından böyle bir hikaye anlatılmamış ve teorize edilmemiştir, onlar daha çok veri bir kıtlıkta dışsal olarak izole edilmiş optimizasyon davranışına bel bağlamaktadırlar. Hiçbir kurum dolayısıyla en geniş anlamıyla bile neo klasik ekonomi içine girmemektedir. Aynı şey bireyler ve ekonominin kendisi içinde geçerlidir (Jo, 2011, s: 1094-1095). Bu bakış açısının anlamlı olmasının altında, ekonominin sosyal tedarik sürecinin bir çalışması olması ve sonsuz değişim içinde olan ekonominin hesaplanmasında ki uygunluk olmaktadır. Sosyal tedarik sürecinin, sosyal gerçekliği sorgulaması yöntemiyle, yeterli miktarda modellemeyle malların ve hizmetlerin sosyal tedarik sürecinin, sosyal yapı ve fiyatlarla bağlantısını da ortaya koyarak daha derin bir anlayışa sahip olabilmektedir, ancak yeterli değildir, keza sınıf, cinsiyet, kültür, güç, politika ve çevresel faktörleri de içermelidir. Çoğu heterodoks ekonomist tarafından açık bir şekilde tasdik edilmektedir ki, veri kabul edilen rekabet halinde olan bu ilim görünümüne nazaran, sosyal tedarik süreci konsepti heterodoks ekonominin gelişimi için kullanışlı bir rehber görünümündedir. Kurumsalcılar, post keynesyenler, Marksistler, sosyal ekonomistler, feministler, çevreci ekonomistler ve diğer herkes sosyal tedarik süreci vasıtasıyla heterodoks ekonomi görünümüne katkıda bulunmuşlardır (Jo, 2011, s: 1095).

Takip eden bir neticede şudur ki: Sosyal tedarik süreci konsepti çok ihtiyaçlı ve çapraz iletişimli fikirlerin, çeşitli heterodoks ekonomik geleneklerin ve diğer neo-klasik iktisadın değer teorilerinden ve metodlarından özgür, farklı kafadaki sosyal bilimcilerin katkılarıyla gelişmektedir. Diğer bir deyişle sosyal tedarik konsepti sosyo-ekonomik evrimin temelini bakan bir sosyal ontoloji şekli olmaktadır (Jo, 2011, s: 1094-1095).

Neredeyse bütün ekonomistler, heterodokslar ya da diğerleri gerçek dünyayı açıkladıklarını düşünmektedirler. Ancak iyi bilinmektedir ki sorgulamanın seviyesi ile teori yapmanın şekli birbirinden farklılaşmaktadır. Günümüzün ortodoks ekonomistleri aksiyomatik varsayımlarla, sıfatıyla bir teori yaratma peşinde olmaktadır. Örneğin kıt kaynaklar,

hedonistik-rasyonel homo economicus, dışlanmış bir karar verme süreci ve bağlantısız ekonomi görünümü gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. İyi bir modelin, ampirik olarak rakamsal veriler arasında uyumluluğu sorgulayarak yüksek bir tahmin oranı tutturması beklenmektedir. Bir yüzyıllık geleneği olan, formel bir matematiksel modayı kullanan ortodoks ekonomistler yüksek derecede modelin ne anlattığını yorumlayan kişilere dönüşmüşlerdir. Gerçeklik açıklanmaktan ziyade uydurulmadır, daha doğrusu modeller vasıtasıyla bir şekle sokulmaktadır (Jo, 2011, s: 1096). Tam tersine heterodoks ekonomistler ise matematiksel modellemeyle bu kadar uğraşmamaktadırlar, bunun yerine sosyal gerçeklik konusunu merkeze almaktadırlar. Rakamlara karşı tepkisiz kalma, yapılması gereken bir fedakarlık olmaktadır. Bunun sebebi ortodoks iktisatçılara nazaran heterodoks iktisatçıların, Marksistlerin, Post Keynesyenlerin ve kurumsalcıların sosyal gerçeklikle ilgili kavrayışlarının derin olması olmaktadır. Toplumun yapısı tarihsel zamana açık olmaktadır çünkü belirli sosyal kurumlar ve süre gelen sıradan mekanizmalar her zaman gözlenebilir olmamaktadır. Dolayısıyla değişimi hep açık uçlu olan toplumu açıklamak adına yapılanlar, sıradan bir devamlılık gösteren, ortaya atılan argümana kuvvet verici (intensive), hem de geniş bir anlamda pozitif-ampirik (extensive) araştırmalar gerektirmektedir. Ancak böyle metodolojik bir pozisyon sosyal dönüşümü, verilerin manipülasyonu yerine, kurumlar tarafından gerçekleştirilmiş değişimler vasıtasıyla anlamlı kılmaktadır (Jo, 2011, s: 1097).

Heterodoks geleneğe kaynak olabilecek gerçekçi bir mantık Marks tarafından şöyle ifade edilmektedir: “Sosyal üretimin varlığında, insanlık kaçınılmaz olarak tanımlı bazı ilişkiler içine girmektedir, ki bu ilişkiler bütünü, onların iradelerinden bağımsızdır, bu isimlendirilmiş üretim ilişkileri üretimin meta güçlerini veri bir gelişme durumunda tahsis etmektedir. Bütün bu üretim ilişkilerinin toplamı toplumun ekonomik yapısını kurumsallaştırmaktadır ve gerçek temelini kurmaktadır ki bu durum da politik ve kanuni yapının en temel dayanağını oluşturarak bunun da sonucunda uyumlu sosyal konsensusun tanımlanmış bir şeklini ortaya çıkarmaktadır. Materyal hayatın üretiminin bu şekli, genel olarak sosyal, politik ve entelektüel hayatın süreçlerini belirlemektedir” (Marx, 1970, s: 20-21).

Veblen’e değinecek olursak: Her hangi bir uygarlığın ekonomik hayat tarihine bakarsak, bu tarihin onun hayat hikayesi olduğunu görürüz, ki bu hayat insanın, hayatın materyal yanına olan merakı tarafından şekillendirilmektedir, ekonomik merak, daha çok uygarlıkların kültürel büyümesinin şekillendirmesine bağlı olmaktadır. Temel olarak ve daha da önemlisi, bilgiye yön veren durum da, büyümenin kümülatif artışına da, bu sebep olmaktadır, bunun yanında adetlere bağlılığı, ekonomik kurumlar vasıtasıyla tanınan hayatı yaşama metodunu da bu durum belirlemektedir; fakat aynı merak uygarlığın hayatına ve onun

kültürel büyümesine, kati ve kesin şekilde ekonomik görünümde olmayan, sonuç olarak ortaya çıkan yapısal şekillere içten içe bazı noktalarda sızmaktadır. Ekonomik ilgi, insanlıkla birlikte hayatın içinde ilerlemektedir, hatta milliyetlerle birlikte, kendi içsel kültürel gelişim süreciyle birlikte ilerlemektedir. Bu, kültürel yapıyı her noktada etkilemekte dolayısıyla kurumlarla ilgili olarak, her kurumun kendini ölçen ekonomik kurumlar olduğu söylenebilmektedir” (Jo, 2011, s: 1098). Dolayısıyla, daha karmaşık ve evrimleşen sosyal gerçeklik şunu gerektirmektedir: “İdeal bir ekonomi politikçi farklı yönlerde yüksek bir standarda ulaşmış olmalıdır ve bir çok yeteneği bir araya getirip farklı bir yetenek oluşturmalıdır. Aynı zamanda matematikçi, tarihçi, hatip ve bir noktaya kadar filozof olmalıdır. Sembollerden anlamalı ve onu cümlelerle konuşabilmelidir. Hususi konuları daha genel terimlerle mütalaa etmeli ve o düşünce karmaşası içinde özeti yakalamalı ve düşüncenin özünü inşa etmelidir. Geçmişin ışığından faydalanmalı ve geleceğin amacı için günümüzü çalışmalıdır. Hiçbir insanın doğası ya da onun kurumları kendi nazarının dışında olmamalıdır. Çok ehemmiyetli olmalı ve aceleci bir tavırda olmamalıdır, yalnız ve kirlenilemez bir sanatçı gibi, bazen de dünyaya yakın bir politikacı gibi olmalıdır” (Keynes, 1972, s: 173-174).

Bunun yanında teorik farklılıklarına rağmen, dünyaya mal olmuş Marx, Veblen ve Keynes gibi düşünürleri bir tema altında birleştirmek mümkün olmaktadır ve bu durum da heterodoks iktisadı ortodoks iktisattan keskin bir şekilde ayırmaktadır. Onlar sosyal tedarik sürecine daha sıradan açıklamalar yapmaktadır (Jo, 2011, s: 1098). Ortodoks görüşe de radikal bir karşı duruş şöyle ifade edilmektedir: “Ekonomi, insan davranışını sonuçlara ve kıtlık yerine de alternatif kullanım şekillerine yoğunlaştıran bir sosyal bilimdir” şeklinde olmaktadır (Robbins, 1932, s: 15).

O zaman sosyal tedarik süreci ile ne kastedilmektedir? Kısaca, bütün ekonomik aktivite sosyal bir tertip içinde gerçekleşmektedir – kültürel değerler, sınıf ve güç ilişkileri, normlar, ideolojiler ve ekolojik sistem. Bu tema ile birlikte ekonomik problemlerle ilgili çok derin bir anlayışa ama toplumun ortaya çıkışı ile ilgili çok az bir açıklamaya sahip olduğumuz ortaya çıkmaktadır. Örneğin Marks kapitalist üretim şeklinin yönetici küçük bir sınıf tarafından kontrol edilmesinin ortaya ne gibi sosyal hastalıklar çıkardığını anlatmaktadır (yabancılaşma ve sömürü), uyumsuzluk (krizler) ve irrasyonellik (para ve mal fetişizmi) gibi. Veblen güçlü bir şekilde sosyal evrimin iki etken güç tarafından nasıl ortaya çıktığını, oluşturulduğunu anlatmaktadır – iş prensipleri ve sosyal prensipler- ve yönetici sınıfın ilgi alanları tarafından nasıl etrafının çevrildiğinden de bahsetmektedir. Keynes bu fikirleri monetarist üretim teorisi ve efektif talep teorisi ile geliştirmektedir, daha da ötesi artık mal ve hizmetlerin meta olarak üretilmesi, toplumun bir temeli olarak talep tercihleri vasıtasıyla, iş kurumları, şirketleri ve kapitalist devlet vasıtasıyla belirlenmektedir (Jo, 2011, s: 1098-1099).

Sosyal tedarik süreci kavramı Allan Gruchy tarafından popülerleştirilmiştir: “Ekonomi, devam eden ekonomik sürecin çalışılmasıdır, bu süreç, toplum tarafından ihtiyaç duyulan mal ve hizmet akımlarının, ki yine üretim aşamasında da yer alan bu toplum olmaktadır, yine toplum tarafından üretilmesi durumudur... Ekonomi sosyal bir tedarik sürecidir” (Gruchy, 1987, s: 21). Gruchy (1987: 21-23) şöyle devam etmektedir: “Sosyal tedarik süreci; kültürel, tarihi, teknolojik açık ve bunun yanında, iktisadi anlamda disiplinler arası ve bir çok anlamlılık içeren, dolayısıyla sosyal gelişme sürecinin temeli gereği potansiyel materyal bolluğunu açıklayan bir süreçtir”. Bu bir çok heterodoks ekonomistin kabul ettiği bir tanımlamadır, insan toplumu hem piyasa hem de piyasa dışı aktivitelerin yer aldığı sosyal bir tabiattır. Polanyi 1968’de bunu çok açık bir şekilde tanımlamaktadır: “Ekonomi, insanın çevresiyle olan ilişkisinin kurumsallaşmış bir sürecidir, ki bu durum devam eden bir şekilde meta anlamında arzın, istek ve tatmin çerçevesinde sonuçlanması anlamını taşımaktadır. İnsan ekonomisi bundan sonra ekonomik ve ekonomik olmayan şekillerde kurumların içine girmekte ve onlara eklenmektedir. Ekonomik olmayan süreci dahil etmek çok daha hayati olmaktadır. Din için veya devlet için önemli olabilecek durum, monetarist kurumlar ya da alet ve makinelerin iş gücünün çalışmasını sağlayacak şekilde elde edilebilirliği de ekonominin yapı ve işlevselliği için gerekli olmaktadır (Polanyi, 1968, s: 145-148).

4.2 İşsizlik ve Yoksullukla Mücadele

Günümüzde çoğu ekonomist mübadele usulü ekonomi çalışmalarının, bütün ekonomik sistemi anlamak için iyi bir proxy sunduğunu varsaymaktadır. Mübadeleye dayalı teorik sistemde, ekonomik ajanlar veri bir kaynak miktarına sahiptir ve piyasadaki değişim işlemi, arzu edilen malları onlara sağlayarak pozisyonlarını iyileştirmektedir. Para bu hikayeye eklenebilir ancak değişim işlemi değişmez, dahası, saf mübadeleden çıkarılan sonuçlar da değişmemektedir. Para akıcı değişimi sağlayan bir araçtır, bireyler sadece bir karar vermeden önce değişimden kaynaklanan meta kazançları ve kayıpları üstünde durmaktadır, dolayısıyla asimetrik bilgiye girişe temel oluşturulmaktadır, finansal yapıyla münasebeti yoktur. Bu kayıplar ve kazançlar tamamlanmış bir piyasa setinde hesaplandığında, bütün değişimler derhal, bugün ve gelecek tesadüfleri için yapılmaktadır ve hiçbir şey, şoklar sistemi etkileyene kadar değişmemektedir. Gelecek bir kesinlik olarak bilinmektedir, en azından bütün tesadüfler doğru hesaplanmıştır ve karar alma sürecine dahil edilmiştir. Dahası, eğer bir şok sonucu, birey aldığı kararın tersini almaya karar verdiyse bunu derhal ve kolayca yapabilmektedir (Tymoigne, 2008, s: 4).

Keynes var olan sistemi reel değişim ekonomisi olarak adlandırmıştır ve kapitalizmle alakası olmadığını tartışmıştır. Kapitalizm para içerikli bir üretim ekonomisi olmaktadır.

Mallar değişmeden önce üretilmelidir ve üretim, çıktının ne kadarının satılabileceği ile ilgili beklentiler vasıtasıyla yapılmaktadır, bu üretimin finanse edilmeye ihtiyacı vardır ve tedarik süreci ile tamamlanma süreci zaman almaktadır, farklı ekonomik ilgiye sahip çeşitli grupları toplamak gerekmektedir ve geri dönölmez kararlarla alakalı olmaktadır. Bütün bunlar rekabetin olduğu bir çevresel görünümde, parasal akımdan gücünü alarak ve bireylere parasal dönüşlere yol açarak var olmaktadır. Bağlantılı olarak kapitalizmin iki göze çarpan özelliği olmaktadır, bu bireyi, rakipleri karşısında avantajlı bir konuma geçirmek için belirsiz bir geleceği tahmin etmeye sevk etmektedir, finansal kararlar sistemin kalbinde yer almaktadır. Sonuç olarak, para kendine ait bir rol oynamaktadır, motivasyonları, kararları, tedariki, bölüşümü, üretimi etkilemektedir. Diğer bir sonuç ise sistemin yüksek derecede dinamik ve sonsuz değişimli olması olmaktadır; istikrar, sabit yenilikler vasıtasıyla, diğerleri ile yarış halinde olma durumundan tutarsız olmaktadır (Tymoigne, 2008, s: 5). Dolayısıyla mübadele sisteminin bu kesin görünümünde; para teorik görünüme eklenebilecek bir parça olmaktadır, kapitalizmi anlamayı sağlamak için para teorik yapının temelinde oturtulmalıdır. Kapitalist bir ekonomide, insanlar likiditeye; borç ödeyebilme gücünü ve finansal amaçlar satın alma gücünü sağlaması sebebiyle ihtiyaç duymaktadır. Bağlantılı olarak, paranın satın alma gücünden daha çok insanlar paranın finansal gücü ile ilgilenmektedirler, ya da finansal gereklilikleri karşılama kapasitesiyle ilgilenmektedirler. Finansal özelliklerin öneminin merkezi, bilginin asimetrik oluşuna dayanmamaktadır ama kapitalizmin doğasına dayanmaktadır (Tymoigne, 2008, s: 5). Minsky ve yeni konsensus tamamen kapitalizm görüşüne karşı koyduğu için, onların devletin rolü ile ilgili görüşlerinin tamamen farklı olması çok şaşırtıcı olmamaktadır. Yeni konsensusta, eğer ancak piyasa başarısızlıkları varsa, fiyat katılıkları ya da asimetrik bilgi gibi, o zaman devletin devreye girmesi gerekmektedir. Devlet geçici girişimlerde bulunmalıdır, hızlı ve hedefli politikalar uygulamalı ki başarısızlıkları tazmin edebilsin ve bu şekilde ekonomiyi doğal yoluna koyabilsin (Tymoigne, 2008, s: 8). Diğer bir deyişle, Minsky, devleti, kar donanımlı özel sektöre tamamlayıcı olarak görmektedir. Verilmiş olan Minsky'nin Finansal İstikrarsızlık Hipotezine bağlı olarak, piyasa mekanizmaları tam istihdama doğru giderken enflasyonist baskıyı ve finansal oynaklığı arttırmaya eğilimlidir, devletin temel görevi tam istihdamı sağlamak olmalıdır, bu enflasyonist olmayan ve finansal olarak uygun bir tam istihdam olmalıdır. Bu durum devletin, ara sıra inişler ve çıkışlarda müdahalesinden ziyade devamlı bir surette iş çevrimlerine müdahale etmesini gerektirmektedir. Veri kurumsal görünümde, spesifik finansal gelişmeler stagflasyon ya da resesyon yaratma eğilimi göstermektedir ve politikanın işaret ettiği nokta, bu gibi durumların oluşmasını, kısa vadeli kar etmeden ve refah kazanımlarından bağımsız olarak engellemek ya da sınırlamak olmaktadır (Tymoigne, 2008, s: 9). Dolayısıyla devletin devam

eden bir süreçte döngülere müdahale etmesi için yapısal makro ekonomik programlar uygulaması gereklidir, bu politikalar işgücünü yönetme, fiyatlama mekanizmaları, yatırım projeleri, finansal gelişmeleri hesaplamak gibi politikalar olmaktadır. Çünkü bu programlar geçici ve bir yönetim şekline uygun olmaksızın devamlı ve yapısal olması gerekmektedir, geçici politik kararlar, politik döngüden ve politik kararlaştırmadan yüksek derecede izole edilmiş olmaktadır. Diğer bir deyişle uygulanması gereken politikalar hedefe, dolaylı olarak faiz oranları manipülasyonu, vergi uyarıcıları ya da dolaylı harcamalar yoluyla ulaşmaktansa direk ulaşma yolunda yararlı olmaktadır. Bütün bu durumlar gecikme problemlerini, kredibilitiyi ve zaman tutarsızlığını engellemektedir (Tymoigne, 2008, s: 9).

1950'lerde ekonomistler, işsizliğin düşürülemeyecek minimum bir oranını tanımlamayı hedeflemişlerdir. Ancak, işsizlik ve enflasyon arasında bir değiş tokuşu öngören ve bu politik terimlere bağlı olan Philips Eğrisi ortaya çıkmıştır. İşlerin yeterliliği konsepti olarak tam istihdam anlayışı, Friedman'ın ve Phelps'in (1967, 1968) beklentilere dayalı Philips Eğrisi anlayışı vasıtasıyla çürütülmüştür (1968). Bu model, Keynesyen öncesi makro ekonomik düşüncenin monetarist bir formda öncü bir yeniden doğuşu olmaktadır. Her şeyin en başında gelen ve uzun dönemde enflasyonla işsizlik arasında bir değiş tokuş olmadığını varsayan Friedman'ın Doğal Oran Hipotezi olmaktadır. Fiyat sinyallerinin izahında bir tehlike var olmadığı takdirde, tam istihdamın her zaman var olduğu var sayımı olmaktadır (işsizliğin doğal oranı ile birlikte). Bu durum, toplam talebin ihtiyati yönetimi için çok az yer bırakmaktadır, ya da hiç. Doğal orana bağlı olan konsept enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı olmaktadır (non accelerating inflation rate of unemployment) (NAIRU). Sonraki konsept, modern politika önerileri, doğal oran konseptinden daha fazla dikkat çekmektedir, buna rağmen pratik terimlerle iki konsept de, işlerin yeterliliği bağlamında tanımlanan tam istihdamı ulaşma anlamında ölümçül olmaktadır (Jüniper-Mitchell, 2005, s: 2). Bu tanımlanan şekliyle tam istihdam yeni bir politik öncelikle, sosyal kararlılığın sürdürülmesi ile farklı bir görünüm ihtiva edebilmektedir. Bob Jesop gibi ekonomik coğrafyacılar, üretim teknolojisi ve neo liberal politika stratejilerindeki değişime bağlı olarak gelişmiş endüstrilerde Şumpeteryan Uluslar-sonrası İşgücü Devleti (Shumpeterian Post-National Workfare State) (SPWS) anlayışının haritasını geliştirmişlerdir. Bu gelişmenin karakteristiği, bölgesel hak intikali ve süper ulusal politik formların oluşması ile birlikte (NAFTA, EU), yeni devletçilik formlarının gelişmesi gereği (kolaylaştırıcı, çabuk tesir eden, NGolarla (non governmental organization) ve özel sektör ajanlarıyla ortaklıkları içeren) ve Keynesyen refah devletinin, eski endüstri bölgelerinin küçülmesine rağmen, uluslar arası rekabet avantajının gelişmesini sağlayan sistemle birlikte gelişmesi, ulusal devletin içinin boşaltılmasını gerektirmektedir (Jüniper-Mitchell, 2005, s: 3). Bunun yanında bir diğer nokta da, her şeyin en üstündeki hedef olan tam

istihdamın ve devamlılığı ve sosyal topluluğun sağlığı, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik için gerekli durumlar olmaktadır. Ancak, bu durumlar kendi içlerinde elverişli durumlar olmamaktadır. Bu yapı taşları ve doğal çevre arasında bir dengeye ulaşılmadığı takdirde, makro ekonomik durumun sürdürülebilir olması durumu mümkün olmamaktadır. Sonuç olarak, son politika amacı, bütün bir görünümü teşkil eden ve ileri görüşlülüğü yüksek olan post keynesyen ekonominin, çevreyle tutarlı bir ekonomik aktivite içinde olmasını gerektirmektedir. Bu makro ekonomik politikalarla bağlantılı sürdürülebilirlik konseptinin iki görünümü var olmaktadır: Üretim ve tüketim seviyesinin fiziksel çevre talebiyle tutarlı olması gerekliliği, bölgesel ya da topluluk temelli üretimin özendirilmesi gerekliliği (Jüniper-Mitchell, 2005, s: 4). Bunun yanında bütün post keynesyenler, enflasyon kontrolüne yönelik olan ortodoks işsizlik tampon stoku görüşünü (NAIRU) maliyetli ve kabul edilemez bulmaktadırlar. Açık olmaktadır ki enflasyonist baskılar, inatçı yüksek işsizlik oranları ve gelir kayıpları vasıtasıyla kontrol edilebilmektedir. Bu probleme neo liberal çözüm, arz yanlı politikaları izlemek olmaktadır, yani iş gücü piyasalarının regülasyonu, refah devletinin küçültülmesi, özelleştirme, kamu-özel sektör işbirliği ve ekonominin maliyet baskıları olmadan genişleyebileceği alanın yaratılması için kamu tedarik sürecinde kesintilere gitmek gerektiği gibi durumları içermektedir. Post keynesyenler genel olarak bu stratejiyi, fedakarlık rasyoları yüksek ve bölüşümsel sonuçları en geride kalanı korumayacak yetersizlikte olduğu gerekçesi temeline reddetmektedirler (Jüniper-Mitchell, 2005, s: 13-14). Dolayısıyla da İş Garantisi (JG-Job Guarantee) stratejisi yaşanabilir bir ücret düzeyinden çalışmaya hazır ama piyasa da istihdam edilemeyen (sıradan kamu işleri de dahil) herkes için iş yaratan bir politika olarak para-nakit yaratıcı devlet için takip etmesi etkili bir strateji olmaktadır. Direk olarak talep eksikliğine bağlı olan işsizliği yok ederek, DNİOR ayrıca gelir güvensizliğinin de kökenine çare sunmaktadır (Jüniper-Mitchell, 2005, s: 15). Bağlantılı olarak verilen bir örnekte şu şekilde olmaktadır: 1970'lerde makro ekonomik rejim kaymasıyla DNİOR, NAIRU görüşüyle yan yana koyulmaktadır. NAIRU görüşü, düşük enflasyonu hedefleyen sıkı para politikası ile ispatlanmaktadır, işsizliği hedeflenmesi gereken bir politika amacı olarak görmektense işsizlik bir politika aracı haline getirilmektedir. Bütçe fazlalıkları gidişatının, engellenmiş talep çevresi gidişatını desteklediği görülmektedir. 1970'lerde yüksek işsizliği mağlup etmiş ülkeler herhangi bir sektörü, zamandan zamana ortaya çıkan şoklara karşı son işveren mercii olarak kullandıkları projelerle ve en az iş deneyimine sahip insanlar için yaratılan işleri elde edilebilir kıldığı için işsizliği yenmeyi başarmışlardır. DNİOR, yanlış uygulanan politikalar sonucu oluşan ataletli işsizliğin bir sistemik risk olarak yapılandırılması durumuna bir çözüm olmaktadır. Ataletli işsizlik, devamlı yetersiz olan bütçe açıklarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Devlet bu talep açığını iki yolla çözebilir: Net harcamaların

arttırılması vasıtasıyla, piyasadan mal ve hizmet satın alarak ya da piyasa ücretinden iş gücü satın alarak. Bu standart Keynesyen görüş olmaktadır ve birçok post keynesyen tarafından tartışılmıştır. Ya da nakit yaratma gücünden faydalanıp, özel sektörde istihdam edilememiş kişilere sabit ücretlerden işler yaratan devlet talep üstüne tampon stoğu işlerden yaratarak son işveren mercii olmaktadır. Sonuç olarak talep eksiğiyle köprü kurup tam istihdamı yeniden oluşturan minimum net harcama düzeyi ortaya çıkmaktadır (Jüniper-Mitchell, 2005, s: 15).

DNİOR, özel sektör talep dalgalanmalarının gerçek maliyetlerini emmekte ve sonuçta minimize etmektedir. Özel sektör istihdamı azaldığında (arttığında), DNİOR işçi havuzu otomatik olarak artacak (azalacak) ve tam istihdama ulaşılacaktır. DNİOR ücret oranları minimum ödül seviyesinde tutularak özel sektörün ücret yapısını bozmamaktadır (Jüniper-Mitchell, 2005, s: 15).

DNİOR, Keynesyen genişlemeden farklı olmaktadır. Çünkü DNİOR piyasa harcamaları ve çoğaltanlara dayanmaktansa minimum uyarıcılığı temsil etmektedir. DNİOR ayrıca tabiatı gereği enflasyona karşı, Keynes'in genelleştirilmiş teorisinde eksik olan bir çıpa oluşturmaktadır (Jüniper-Mitchell, 2005, s: 15).

İşsizliği bir piyasa başarısızlığı olarak gören başka bir görüş ise şu şekilde dillendirilmektedir: İşsizlik, iş beklentilerini istikrarsızlaştıran bir durumdur, çünkü işin temelinde düşük talep ve soğuk özel sektör yatırımları yer almaktadır. Buna bağlı olarak, işsizlik ayrıca teknolojik durgunluğa da sebep olmaktadır. Eğer, Marks ve diğerlerinin önerdiği gibi, yüksek istihdam düzeyi teknik yenilikleri uyarıyorsa, işsizlikte daha düşük yenilik anlamına gelmektedir. Yüksek ve istikrarlı talep seviyesine sahip firmalar kaynaklara sahiptir ve teşvik edici desteklerle ileri teknoloji seviyesine ulaşılmaktadır, yüksek işsizlik durumlarında ise iş gücü daha ucuzdur, firmalar kaynaklardan yoksundur ve alet edevat yenilemek için gerekli olan destekten yoksundurlar. Ayrıca işsizliğin yol açtığı bir durumda işgücünün yeteneklerinde bir azalmaya sebep olmasıdır. Bütün bu durumlar, işsizliğin düşük seviyede verimlilik büyümesine sebebiyet vermesine yol açmaktadır (Forstater, 2002, s: 2). Ama kapitalist ekonomilerin tam istihdamı sürdürme noktasında bir sorunu var olmaktadır, eğer ulaşılabilir olsa bile, yapısal ve teknolojik değişimler yüzünden, işgücü arzı, doğal kaynakların arzı, teknik değişim sonucu işgücü ile sermayenin yer değiştirmesi ve talebin kompozisyonunun son şeklinin değişmesi ile tam istihdam sürdürülememektedir. Tam kapasite ve tam istihdamda çalışan ekonomi bu gibi değişikliklere cevap veremeyebilir ve sektörel dengesizlik işsizlik sonucu açığa çıkmakta ve toplam dengesizlik durumuna eklenmektedir (Forstater, 2002, s: 4). Ancak özel sektörü tam istihdama yöneltecek şekilde hızlandırmak, yapısal değişim problemlerine sebep olmamaktadır, toplam talep problemlerine sebep olmaktadır. Daha doğrusu, yapısal değişim problemleri daha çok yüksek düzeydeki kapasite

kullanımı ve yüksek istihdam düzeyinde ortaya çıkmaktadır, uyarılmış özel sektör talebi yapısal değişim problemlerine yol açabilmektedir. Bazı post keynesyenler gelirler politikasını bazı semptomlarla başa çıkmak için faydalı görmektedirler. Diğer rotalar da kamu işlerinin geliştirilmesi ve “yatırımların sosyalleşmesi”ni ortaya çıkarmaktadır. Sonradan ortaya çıkan bu görüşler, doğru bir şekilde planlanırsa, konvansiyonel mali uyarıcılara nazaran yapısal problemlerle başa çıkmada daha etkili olabilirler. Kapitalist ekonominin tam istihdam çıkarımı, efektif talebi yapısal katılıklara sebep olmadan arttıracak ve işsizliği azaltacak, fonksiyonellik sorusuna cevap olacak, kurumsal mekanizmalar yaratacak politika setlerini gerektirmektedir (Forstater, 2002, s: 6). Yakın zamanda post keynesyenler sürekli İşler Süreci Yönetimi (Works Progress Administration) vasıtasıyla bu tür politika önerisinde bulunmaktadır. Hyman Minsky (1986) bu durumu devletin son işveren mercii olması olarak refere etmektedir. Böyle bir politika altında, çalışmaya gönüllü ve hazır olan kişilere devlet kamu hizmeti işleri (Public Service Employment) (PSE) sağlamaktadır. Ekonomi genişlerken, özel sektörün işgücüne olan talebi artmaya başlamaktadır ve PSE sektörü küçülmektedir, tersinde de tersi durumlar geçerli olmaktadır. PSE işçileri her türden kamu ve sosyal hizmetlerinde toplumun faydasını arttıracak şekilde istihdam edilebilmektedir. Uzun dönemli işsizliği yenmiş olmak iş gücünün verimini bir taraftan arttırmakta ve bunu korumaktadır. İşsizlik, sosyal ve ekonomik maliyeti olan gelir güvensizliği ve yoksulluk bu vasıtayla azalmaktadır ve toplum azalan suç oranı ve işsizlikle bağlantılı diğer problemlerde ki azalışla muazzam bir fayda artışı deneyim etmektedir. Efektif talep problemi yüksek seviyelerde sürdürülen gelir seviyesi ile çözülmektedir, ama PSE çözümlenmesi, geleneksel olmayan talep uyarıcılığına bir alternatif sunmanın yanında, yapısal problemlere de bir çözüm sunmaktadır. İşçilerin, işsizlik ya da istihdam arasında bir seçim yapmasındansa, sektörel ve toplam değişim yalnızca özel sektörde ya da kamu sektöründe çalışanların oranlarını değiştirmektedir. PSE ayrıca çevresel problemlere de dikkat çekmektedir. Özel sektörü tam istihdama yöneltmek büyük bir kirlilik ve kaynaklardan elde edilen faydada bir tükenme yaratabilmektedir, bunun yanında PSE ise daha az fosil yakıt kullanmayı ve daha az kirliliği özendirilmektedir (Forstater, 2002, s: 6-7).

Son olarak, DNİOR programının destekçileri belirtmektedir ki herkese eş düzeyde verilen maaşlar, ekonomik istikrarı ve fiyat istikrarını sağlamaktadır. DNİOR otomatik bir istikrarlandırıcı olarak kullanılmaktadır, programdaki istihdam, resesyon dönemlerinde büyümekte, ekonomik genişleme dönemlerinde de küçülmektedir, DNİOR özel sektörde ki istihdam dalgalanmalarını engelleyici bir etmen olarak kullanılmaktadır. Federal hükümet bütçesi daha denge dönümsel olmaktadır, yani resesyon dönemlerinde büyümekte, büyüme dönemlerinde azalmaktadır. Dahası, eş derecede verilen temel ücret genişleme döneminde enflasyonist baskıları azaltmakta, düşüş dönemlerinde ise deflasyonist etkileri azaltmaktadır.

Yükselme dönemlerinde, özel sektör işverenleri DNİOR sistemindeki işçilerden kullanmakta, ücretin üzerinde mark-up fiyatlama yapmaktadır. DNİOR havuzu, istihdam edilenlerin rezerv ordusu olarak iş görmektedir, özel sektör istihdamı artarken ücret artışı baskılarını engellemektedir. Resesyonda ise özel sektör iş verenleri tarafından dışlanan işçiler DNİOR ücretinden kamu da iş bulabilmektedir ki bu DNİOR ücreti bir ücretin ya da maaşın düşebileceği minimum noktayı temsil etmektedir (Wray, 2009, s: 8).

Tcherneva devletin son iş veren mercii olmasının etkisi ile ilgili 3 çıkarım yapmaktadır:

- 1) İşsizlikte azalma, döngüsel ya da yapısal olup olmasının önemi yoktur,
- 2) Piyasada avantajlı olmayan spesifik bir nüfus grubunu hedef almaktadır (uzun dönemli işsiz olanlar, yoksulluk sınırının altında olanlar, gençler, yaşlılar ve yerli halk).
- 3) Diğer devlet ya da özel sektör hizmeti olarak üretilmeyen sosyal olarak kaliteli bir mal ya da hizmet sağlamaktadır (Tcherneva, 2003, s: 2-3).

Tam istihdamın merkezinde ve fiyat istikrarının ilerlemesine katkıda bulunduğu başka bir öneride 6 anahtar kavram bulunmaktadır:

1) Program, çalışmaya gönüllü olanın, ırkına, cinsiyetine, eğitimine, iş deneyimine ya da göçmen statüsünün ne olduğuna bakmadan ve ekonomik performans ne olursa olsun herkese iş önermektedir. Şu durumları listelemek bile aslında özel sektörün, firmaların neden sonsuz seviyede elastik bir şekilde iş gücüne talebi olmadığını göstermektedir. Devlet bu rolü üstlenmelidir. Alt seviyede, milli devlet bir ücret ödemeli ve program vasıtasıyla bir fayda sağlamalıdır, ki tam anlamıyla ELR (Employment of Last Resort) (ya da DNİOR: Devletin Nihai İşveren Olma Rolü) devlet tarafından yürütülen bir program olmamalıdır.

2) DNİOR en diptekileri kiralmalıdır. Bu bir istihdam güvenliği ağıdır. Bu program özel sektör ile rekabet etmemelidir, ya da DNİOR'a dayanmayan kamu istihdamı ile de rekabet etmemelidir. Bu toplam talebi çok arttırıcı bir uygulama değildir. Toplam talebi aşırı arttırarak tam istihdam düzeyine ulaşmaya çalışmak (örneğin ordu harcamalarını arttırmak gibi) enflasyon yaratmaktadır. Böyle olmasının sebebi militarist keynesyencilğin diptekileri değil üsttekileri kiralaması olmaktadır. Fakat tanım gereği DNİOR diptekileri kiralamaktadır. Bu bir tampon stoku politikası olmaktadır ve her tampon stoku politikaları gibi bu politika da fiyat istikrarını hedeflemektedir. Tampon stoku burada diptekilerin ücreti olduğu için de bu insanların ücretlerini istikrarlı kılmak amacı taşımaktadır.

3) Amaç tam istihdamdır, ama gevşek bir iş gücü piyasası ile birlikte olmak şartıyla. Eğer DNİOR diptekileri kiralar ise bu hakikat gerçekleşmiş olacaktır. DNİOR ile iş gücü piyasaları gevşek kalmaktadır çünkü her zaman DNİOR'den çekilip özel sektörde istihdam

edilmek üzere bir iş gücü havuzu bulunmaktadır. Günümüzde ise gevşek iş gücü piyasaları ancak yedek işsizler ordusu ile birlikte sağlanabilmektedir.

4) DNİOR ücret paketi düzgün bir hayat standardını sağlamalıdır, bunu yaparken de yaşanabilir bir ücret ve fiyat istikrarı ile birlikte yapmalıdır. Amerika'da önerilen ücret düzeyi başlangıçta \$6.25/hr olmalıdır. Ayrıca fayda paketi, sağlık bakımını, çocuk bakımını, hastalık iznini, seyahat ya da taşınma iznini ve ayrıca sosyal güvenlik bağışlarını da kapsamalıdır. Dolayısıyla DNİOR sistemi içinde çalışarak geçirilen zaman sonunda da insanlar emekli olabilmelidir.

5) DNİOR deneyimi, işçileri, özel sektör ya da kamu sektörü için, DNİOR sonrası işlere hazırlamayı hedeflemektedir. Dolayısıyla DNİOR işçileri yarayışlı çalışma alışkanlıkları ve yetenekleri edinmelidirler. Eğitim ve yeniden eğitim her DNİOR işinin en önemli parçaları haline gelmelidirler.

6) Son olarak, DNİOR işçileri yararlı işlere entegre edilmektedir. Amerika için önerilen, kamu hizmeti tedariki olmaktadır, ancak Arjantin içinse gerekli olan kamunun sağlayacağı alt yapı çalışmaları olabilmektedir (yol, kamu faydası, sağlık hizmeti, eğitim gibi). DNİOR işçileri işe yarar işlerle uğraşmalıdırlar, hali hazırda yapılan işleri yapmamalıdırlar ve özellikle özel sektörle rekabet içinde olmamalıdırlar (Tcherneva, 2003, s: 3-4).

İş garantisi ve gelir garantisi şemalarının finansmanı ile ilgili bir çok tartışma yapılmaktadır. 1999 yılında Amerika'da TGG programını uygulamanın maliyeti 2 trilyon dolar olarak belirlenmiştir. Wray ise DNİOR program maliyeti ile ilgili ölçümde 50 milyar dolar gibi bir maliyet bulmaktadır. Avustralya içinse Mitchell ve Watts (1997) senelik 7.4 milyar civarında bir rakamı tartışmaktadırlar (Tcherneva, 2003, s: 5). Ölçüm miktarları kamu bütçesi ile karşılaştırıldığında maddi olarak yapılamaz büyüklükte değildir, özellikle politik bir karar süreci için herhangi bir devletin kendi kurları üzerinde kesin ve güçlü bir kontrol etkisi varsa, herhangi bir program ne kadar pahalı olursa olsun bunu devlet olarak karşılayabilecek güçte olması gerekli olmaktadır (Tcherneva, 2003, s: 5). Bu durumla bağlantılı olarak DNİOR destekçileri, DNİOR'un makro iktisadi teorik alt yapısı ile ilgili şunları söylemektedir: Dalgalanan bir kur rejiminde kendi nakit değerine sahip olan güçlü devlet finansal olarak DNİOR programını destekleyebilmektedir. Programın teklif ettiği ücret düzeyinde çalışmaya hazır işçiler olduğu müddetçe, devlet onları kiralamak için harcama yapabilmektedir. Ücret ve maaşlar çek yazarak ya da banka hesabına kredi olarak düşülmektedir. Güçlü devlet, vergileri, vergi mükelleflerinin banka hesaplarına borç zimmet ederek tahsil edebilmektedir. Eğer devlet vergi tahsilatlarından daha çok banka hesaplarına kredilendirme yaparsa, bunun sonucunda açık oluşmaktadır. Bütçe açıklarının anlamı, işçilerin ve vergi mükelleflerinin banka hesaplarında depozit olarak daha fazla net krediye sahip olması olmaktadır. Aynı şekilde

bankalardaki net krediler, bankaların rezervi olarak saklanmaktadır. Eğer rezerv hesapları çok genişlerse, bankalar gecelik faizleri aşağı çekmektedir. Devlet böyle bir noktadan sonra kendi gecelik faiz oranlarını destek noktasına çekmektedir ya da faiz ödemesi yaptığı bonoların faiz oranlarını arzulan seviyeye çekerek satışına müdahale etmektedir; böylelikle aşırı rezervler emilmiş olacaktır. Böylelikle hiçbir şekilde DNİOR üzerine yapılan devlet harcamaları ne vergi gelirleri ne de bonolara olan talep tarafından kısıtlanmaktadır (Wray, 2009, s: 10).

DNİOR programına yapılan harcamanın limitsiz olması gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. DNİOR işçi havuzunun miktarına göre harcama dalgalanmaları döngüsel olmaktadır, özel sektör büyürken otomatik olarak havuzdaki işçi sayısı azalacaktır. Resesyon zamanında ise özel sektör tarafından işinden olan işçiler DNİOR işleri bulabilmektedirler, devlet harcamalarının artması sonucu ve bunun yanında özel sektörü uyarması ile DNİOR havuzundan tekrar işçiler kiralanmaya başlanacaktır (Wray, 2009, s: 10-11).

Bunun yanında Tcherneva DNİOR ile TGG'yi kıyaslamaktadır ve Tcherneva'ya göre DNİOR dizaynı TGG'ye göre üç kritik farklı görünüm sergilemektedir:

- 1) DNİOR nakit miktarının değerine bir çıpa sağlamaktadır.
- 2) Gelir desteği programlarına karşı DNİOR, iş çevrimleri için daha iyi bir istikrar aracıdır.
- 3) DNİOR fiyat istikrarını güçlendirmektedir.

Vergi itişli para görünümünün önerisine göre nakit miktarının değeri vergi yükümlülüklerini ödemek için gerekli olan nakit miktarı tarafından belirlenmektedir. TGG uygulamasında ise böyle bir gereklilik yoktur, gelir ödemeleri evrensel ve şartsız bir şekilde ödenmektedir. Eğer program nüfusun onu özgürce elde edebileceği yerlerde tasarlanırsa, ki bu yolla vergi mükellefligi de yerine getirilmiş olacaktır, nakit değeri keskin bir şekilde bozulacaktır (Tcherneva, 2003, s: 7).

Görünüşte, DNİOR programında nakit değeri kamu sektörü ücretleri ile bağlantılı olmaktadır. Arjantin'de program hane halkı reislerine ayda 150 peso ödemektedir, alıcılarına haftada 20 saat çalışması gerekmektedir ve temel kamu işlerini saatlik 1.89 pesodan yapması gerekmektedir (hesaplama kolaylığı olsun diye 2 peso kabul edilmiştir). Ücretteki değişimlerin nakit miktarının değeri üzerindeki etkilerini daha açık ifade edebilmek için farz edelim ki hükümet 150 peso yerine 300 peso ödemeyi kabul etsin. Saatlik ücretler 2 pesodan 4 pesoya çıkacaktır ve işçiler veri vergi mükellefligi ve fiyat istikrarı var sayımı altında eski ücret düzeylerini şu an eski çalıştıkları sürenin yarısı kadar çalışarak elde edeceklerdir. Ancak bunun yanında nakit değeri keskin bir şekilde düşecektir. Diğer bir görünümde, hükümet ücretleri aylık 75 pesoya çekerse işçiler eski kazandıkları peso miktarını kazanmak için iki misli fazla

çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Değeri yükselmiş olan aynı miktarda nakiti kazanmak artık daha zor hale gelmiş bulunmaktadır (Tcherneva, 2003, s: 7).

Şunu belirtmek gerekir ki devletin kamu istihdamına harcadığı para döngüsel olarak oynaklık sergilemektedir. İniş dönemlerinde, özel sektörün iş kuruluşları işçileri işten çıkarmakta ve bu işçiler kamu sektöründe istihdam edilmektedirler. Sonuç olarak, hükümet harcamaları otomatik olarak yükselmekte ve ekonomi için gerekli olan uyarıcıyı sağlamaktadır. Tersisi durumda ise ekonomi gelişirken özel sektör genişlemekte ve kamu sektöründe istihdam edilen işçi havuzundan işçi almaktadır, böylelikle de azalan devlet harcamaları sayesinde bütçe açığı da azalmaktadır. Bu, devletin tam istihdamı sağlamak için doğru bir harcama düzeyinde olduğunu gösteren otomatik bir istikrarlandırıcı olarak hizmet etmektedir (Tcherneva, 2003, s: 7-8).

DNİOR ve TGG gibi programlar diptekileri yani düşük gelir grubundakileri hedef almaktadır ve enflasyonist bir baskı oluşmamaktadır. İki program arasında ki fark şudur ki, TGG programının doğasında enflasyonist olmayan bir durum yoktur gibi bir iddia vücut bulmamaktadır. Gelir garantisi ile ilgili söylenebilecek tek şey fiyatlar üzerindeki etkisinin muğlak olduğu olmaktadır. DNİOR ise görünüşü gereği kendi sağlamlasını yapmaktadır ve enflasyonist olan hiçbir baskı yaratmamakta ve fiyat istikrarını bozmamaktadır (Tcherneva, 2003, s: 8). Açık verici harcamayla ilgili kastedilen durum daha çok kovalanan amaç ile bağlantı göstermektedir. TGG destekçilerine göre doğru seviye, toplum içinde herkese temel bir gelir sağlayabilecek nokta olmaktadır. DNİOR destekçileri içinse doğru seviye tam istihdam düzeyini sağlayabilecek nokta olmaktadır. Ancak iş garantisi programının döngüsel dizaynı enflasyonist ya da deflasyonist baskılara engel olmaktadır. Ancak TGG programı böyle bir tedarik sağlamamaktadır (Tcherneva, 2003, s: 9).

Enflasyon ya da deflasyon, ekonomide toplam talep, toplam üretime ya da üretim kapasitesine bağlı olarak çok arttığında ya da çok azaldığında ortaya çıkmaktadır. Bu baskıları azaltmayı sağlayan kilit nokta, geliri ve harcamayı, var olan tam istihdam düzeyindeki çıktıyı satın almaya yetecek kadar arttırmaktan geçmektedir, ne daha az, ne de daha fazla. Planlama gereği DNİOR programı var olabilecek bütçe açıklarını ne çok büyük ne de çok küçük kılacaktır. İşsizlik yok edilene kadar devlet harcamaları artacaktır, ki bu noktada açıkların büyümesi duracaktır ve bu noktada da toplam talebin, tam istihdam düzeyindeki toplam arzı geçmesinin önüne geçilecektir (Tcherneva, 2003, s: 9).

TGG ve DNİOR programının beşeri sermayeyi de geliştirmesi beklenmektedir. İşsizliğin ve yoksulluğun yarattığı sosyal maliyetleri dolaylı yoldan azaltmaktadır, bununla birlikte işsizlik sigortası, refah harcamaları ve diğer yardımlara ödenen miktarları azaltmaktadır. Beşeri sermayenin gelişmesi iş gücü veriminin artmasına da sebep olacaktır ki

bu da enflasyonu engeller bir nitelik sergilemektedir. DNİOR ayrıca direk olarak da beşeri sermayenin gelişmesi ve sürdürülmesi durumlarını sağlayacaktır keza eğitim ve çalışma programın kati özellikleridir (Tcherneva, 2003, s: 9). Bunun dışında bazı tartışmalarda DNİOR'un lojistik anlamda bir kabusu dönüşeceği iddia edilmektedir. Elbette TGG sisteminde bir kişiye maaş çeki postalamak yönetim maliyeti açısından, DNİOR'deki organizasyon, koordinasyon ve tedarik sürecine kıyasla çokta maliyetli olmamaktadır. Ancak, her şeye rağmen DNİOR gibi bir sistemin yönetim maliyetinin çok büyük ve sürdürülemez olduğuna inanmak için çok az sebep bulunmaktadır. Şu sıralar Amerika'da ki sosyal güvenlik programı, yararlananlara sosyal güvenlik çekleri kesmekte ve temel gelirden ki bahsedilen yöntemle bu işleyiş sürmektedir. Sosyal güvenlik sisteminin yetersizliği çok daha kompleks ve zor bir yönetim sürecini içermektedir. Çünkü hem dosyalama süreci hem sosyal güvenliğe hak kazananların tayin edilmesi gibi durumların yarattığı bir fayda kaybı olmaktadır. Sosyal güvenlik yönetiminin dikkatsiz, muğlak yönetimine rağmen toplam yönetim maliyetlerinin program bütçesine oranı %1 olmaktadır (Tcherneva, 2003, s: 10). Bu eleştiriler bağlamında Wray şunları söylemektedir: “DNİOR sistemini eleştirenlerin göremedikleri birinci durum talep pompası (tam istihdam seviyesine ulaşmadan enflasyon ortaya çıkmaktadır) politikalarının, hedeflenmiş devlet harcamasına (özel sektörün kiralamak istemediği işsiz devletin istihdam etmesi) göre enflasyon yaratıcı etkiye sahip olmasıdır. İkincisi ise maaşlara taban seviye konulması, maaşların sadece daha fazla düşmesini engellemektedir, özel sektördeki maaşların yükselmesini sağlayan bir etkisi olmamaktadır. Üçüncüsü, onlar devlet harcamalarının program üzerindeki döngüsel engelleyici doğasını anlamamaktadırlar, DNİOR harcamaları resesyonda artmakta, genişlemede azalmaktadır bu vasıta ile otomatik istikrarlandırıcı olarak çalışmaktadır. Son olarak onların anlamadıkları, güçlü devletin finansal olarak, önerilen her hangi bir şeyi satın alabilmesinin önünde hiçbir engel bulunmamaktadır” demektedir (Wray, 2009, s: 8-9).

DNİOR programına yapılan harcamanın limitsiz olması gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. DNİOR işçi havuzunun miktarına göre dalgalanmalar döngüsel olmaktadır, özel sektör büyürken otomatik olarak havuzdaki işçi sayısı azalacaktır. Resesyon zamanında ise özel sektörde işini kaybeden işçiler DNİOR işleri bulabilmektedirler, devlet harcamalarının artması sonucu ve bunun yanında özel sektörü uyarması ile DNİOR havuzundan tekrar işçiler kiralanmaya başlanacaktır (Wray, 2009, s: 10-11).

Bu bağlamda yaratılan başka bir kavram ise John Piersen'in Ekonomik Performans Sigortası olmaktadır (Economic Performance Insurance). (EPI) ile ileri sürülen temel mantık, devletin garanti edilmiş tam istihdam politikasına yoğunlaşması gerektiği olmaktadır. Diğer bir deyişle, devlet piyasaya bir iş veren gibi girmek için hazır bulunmalı ve gerektiği takdirde de

geri çekilebilmeli, yani işsizleştirmenin ilk mercii olmalıdır. Pierson'a göre (1980) böyle bir mekanizmaya izin vermek, ulusal düzeyde sığ kalmış kamu hizmet ve servislerini kullanışlı kılabilmektedir. Ancak Pierson'a göre bu eşitliğin yalnızca bir tarafı olmaktadır, diğer bir tarafı da ve en önemlisi uzun dönemli tam istihdamı sağlamak olmaktadır. Buna bağlı olarak da yüksek bir tüketici talebi sağlanmalıdır. Bu tabii ki son iş veren mercii politikalarıyla sağlanabilmektedir. Ancak ekonomide aşırı tasarrufların yer alması durumu kontrol edilemez, ki bu durum talep düşüşü yaratır, sonuç olarak özel sektördeki istihdam seviyesi düşer ve bu tekrar işsizliğe sebep olur; işte bu durum ancak son işveren işlerinin sayısının artışıyla engellenebilir ve piyasanın tembelliği giderilebilir. Böyle bir senaryoyu engellemek için, Pierson'un EPI önerisi, devletin tam istihdamın çıktığı seviyesiyle tutarlı bir tüketici harcaması hacminde artışı garanti etmesi ya da altında harcama yapması gerekliliği sonucuna varmaktadır. Bu durum tüketici vergileri, transfer harcamaları, negatif gelir vergisi, geri dönüşlü federal satış vergileri ya da perakende düzeyinde federal satışları bonusu ile sağlanabilmektedir- ki nakit dönüşü olarak yansımaları vardır- "gelir arttırıcılar" ya da I.B.s (Income Boosters) olarak da adlandırılırlar (Kaboub, 2007, s: 5).

Genel bir toplulaştırma yaparsak özet olarak istihdam garantisi politikaların özellikleri şunlardır:

* Özel sektörde iş bulamayan ve hükümetin belirlediği ücretten çalışmak isteyen herkesi istihdam eden, yani sıfır işsizlik oranını garanti eden bir programdır. Hükümet, özel sektörde iş bulamayan ve hükümetin belirlediği asgari ücretten çalışmak isteyen herkesi (niteliksiz-düz işçi) istihdam etmektedir. Hükümet özel sektörün talep etmediği fakat çalışmak isteyen işsizleri, önceden belirlenen sabit asgari ücretten istihdam etme teklifinde bulunmaktadır. Dolayısıyla hükümet istihdam piyasasında istihdamın fiyatını belirlerken, istihdam miktarını piyasaya bırakmaktadır.

* Hükümet niteliksiz işçinin ücretini asgari düzeyde belirleyerek özel sektör ücretlerinin, maliyetlerinin ve böylece fiyatlarının istikrarlı olmasına katkı sağlamaktadır. Böylece hükümetin sabit asgari ücretten istihdam ettiği kişilerden oluşan istihdam stoku, fiyat istikrarının sağlanmasına da yardımcı olmaktadır.

* Hükümetin istihdam stokundaki değişimler, otomatik olarak bütçe açıklarını belirlemektedir. Hükümetin bütçe açıkları genelde ekonomik konjoktüre bağlıdır. Ekonominin durgun (gerçekleşen tasarruflar, planlanan tasarruflardan büyük) olduğu dönemlerde özel sektörde işsiz kalanlar, asgari ücretle devlette istihdam edilecekler ve böylece bütçe açıkları artacaktır. Ekonominin canlandığı dönemde ise özel sektörün istihdam talebi artacak, hükümetin istihdam stokundan (önceden belirlemiş olduğu asgari ücretin üzerine

koyduğu marjdan) işçi istihdam edecektir. Özel sektörün, hükümetin istihdam stokunu azaltacak şekilde hareket etmesi, hükümetin bütçe açıklarını azaltacaktır.

* Bu programdaki işler, özel sektör tarafından arz edilmeyen işler olması nedeniyle özel sektördeki işlere ikame değildir. Genel olarak yaşlılara refakat, kamu okullarında sınıf asistanlığı, yerel güvenlik hizmetleri, yoksul bölgelerde ev bakım-onarım işleri, çevre güvenliği hizmetleri, bu programdan yararlananlar için günlük çocuk bakımı ve sağlık hizmetleri asistanlığı, toplum ve kültür tarihçiliği gibi hizmetleri kapsamaktadır. Bu program özel sektörle tamamlayıcılık ilişkisi içindedir. Çünkü, devlet tarafından kamu sektöründe istihdam edilen işçilere, özel sektör ya da diğer kamuda çalışanların yaptıkları işlerin dışındaki işlerde çalışmalarını için kapsamlı bir eğitim verilmektedir.

* Bu program, mevcut kamu sektörü istihdamının ikamesi değildir. Kamu sektöründe istihdamı garanti eden program dışında çok sayıda işler de bulunmaktadır. Bu işlerde çalışanlar istihdam garanti programında istihdam edilenlerden daha yüksek ücret almaktadırlar (Işık-Mert, 2011a, s: 56).

4.3 Eleştiriler

Sawyer DNİOR'nin ayırt edici yanlarına olan vurguya, işe ihtiyacı olan bireyin istihdam ofisine gelerek minimum ücretten iş başvurusunda bulunması ve işsizlik ödemeleri şeklinde faydaların son bulması şeklinde başlamaktadır (çünkü DNİOR işleri vasıtasıyla başka türlü faydalar sağlanacaktır: çocuk bakımı, sağlık hizmetleri, vb.). Başka bir yerde iş bulunabildiği takdirde DNİOR işinin bırakılması yönünde beklentiler var olmaktadır, yani DNİOR geçici bir iş sağlama şeklidir. Bu çerçeve vasıtasıyla DNİOR havuzu işçilerinin oluşturduğu bir stokla enflasyon yaratmayan tam istihdam iddiasının çatısı kurulmaktadır. İşte Sawyer'a göre tam olarak bu ayırt edici çerçevenin görünümü vasıtasıyla DNİOR'un olumsuz etkileri ortaya çıkmaya başlamaktadır. Sawyer, devlet harcamalarının birçok bölgede genişlemeye başlaması gerektiği fikrini ve bu sebeple istihdam yaratımı olacağını ve bu yüzden de devletin yüksek derecede ekonomik aktivite sağlamak için tipik bir şekilde açık bütçe ile devam etmesi gerektiği şeklindeki mantığa tam olarak katılmaktadır (Sawyer, 2005, s: 2). Bunun yanında Nancy Rose ise devlette çeşitlilik arz eden işlerin tarihsel bir süreç sonucu kapitalist ülkelerde geliştiğini belirtmektedir. Bu işlerin “cezalandırıcı nitelikteki” işlerden kapsam olarak farklılaştığını belirterek, devletin bu işlere normal ücretler ödediğini, böylelikle başvuranların refah seviyelerinin ücretler vasıtasıyla yükselerek, bu işlerin yardım alma durumunu içinde barındırdığını belirtmektedir ve devletin gerçek anlamda işsizlere iş yaratma eğiliminde olduğunu söylemektedir. Rose şöyle devam etmektedir, “geçmiş yirmi yıllık politikaları ve sağ kanadın teorisinin ideolojik hegemonyasını sabit kabul edersek, ceza

verir gibi olan iş programlarının baskın olduğu göze çarpmaktadır” demektedir (Rose, 2002, s: 184). Dahası cebri katılım yoluyla DNİOR’de işgücü olarak bulunma, sağ kanadın, zavallıları zorla çalıştırma vasıtasıyla işsizlik ve yoksulluktan kurtarma inanışlarını beslemektedir (Rose, 2002, s: 196). Yani onların teorik temellerine göre istihdam, işsizlik ve yoksulluğu çözebilecek tek yol olmaktadır. Ve Sawyer’a göre ise istisnai bir şekilde “cezalandırıcı işgücü” programları olmaktadır, “adil iş programları” olmamaktadır (Sawyer, 2005, s: 2-3). Bunun yanında Sawyer DNİOR çerçevesinin içerdiği negatif elementleri şu şekilde sıralamaktadır:

(1) Sağlanan işler düşük yetenek isteyen işler olmaktadır ve sermaye içeriği ya çok küçük ya da hiç olmamaktadır ya da ekonominin düşüş anında acilen sağlanması gereken işler olduğu için yönetim girdisini hiç barındırmamaktadır (ya da talep yükselişinde azalmaktadırlar). İşler, bireyler tarafından geçicilik temeline dayanarak alınmaktadır.

(2) DNİOR’ye uzmanlık sahibi kişilerin başvurmasında ise düşük yetenek gerektiren işlerle istihdam edilme durumu ortaya çıkabilmektedir (bağlantılı olarak istihdam altı durumda kalmaktadırlar) ya da kendi yeteneklerinin gerektiği işlerde düşük ücretlerle istihdam edilmektedirler.

(3) DNİOR’nin altında açılan bazı işler ana akım kamu işleriyle benzerlik taşıyabilmektedir, dolayısıyla ana akımda ki bazı işlerin DNİOR şemasının altına alınması yönünde devlete bir baskı yaratabilmektedir, böylelikle bu işlerin maliyeti azaltılmış olmaktadır.

(4) Mücadele içinde olan işlerin, DNİOR işleri arasında listelenmesi pek de uygun olmamaktadır: Çünkü bu işler uzmanlık gerektiren işler olabilmektedirler ve katılımcıların çoğu bu yeteneklere sahiptir ve olabilmektedir, bu yeteneklerden yoksun da olabilmektedir ya da bu işler işgücü alımı yapılırken açılıp kapatılabilecek işler olmamaktadır. Örnek olarak inşaat işleri ve yaşlılara bakım verilmektedir (Sawyer, 2005, s: 3). Sonuç olarak bir insanın yaşlılık bakımını ile ilgilenirken onu başka bir iş bulması sebebiyle bırakması sağlık sorunu olan bir yaşlı için etik olmamaktadır ya da bir inşaat işini, inşaat iskelesiyle yarım bırakmak şehir içinde kötü bir görüntüye sebebiyet vermektedir. Ancak Forstater, ihtiyatlı kamu istihdamının; özel sektörden işgücü akışı olduğu takdirde bazı aktivitelere yönlendirilmeleriyle ya da tersi durumda özel sektörün bu işçilere ihtiyacı olması sebebiyle yaptıkları işlerin geciktirilmesi ya da devam edilmesinin kesilmesi vasıtasıyla başarılı olacağını savunmaktadır (Forstater, 1998, s: 559). Sawyer’ın sermayeye dayalı projelerin, kişisel hizmetlerin, özel sektörün işgücü talebine bağlı olarak kolaylıkla kesilemeyeceğini söylemektedir (Sawyer, 2005, s: 3). Sawyer bu noktada DNİOR’e daha farklı bir bakış açısı ile bakmaktadır, ona göre sermaye projeleri, projenin teferruatını, hesabını, kitabını gösteren listede uygun görünüm sergileyebilir, bunun yanında tam zamanlamayla bitmesi hayati bir önem arz etmeyebilmektedir. Sermaye

projelerini öne sürmek, beklenen bir ekonomik düşüşün önüne geçmek için kullanılabilir. Ne zaman muazzam bir düşüş beklentisi öngörülürse, ya da yerel anlamda yüksek işsizlik rakamları ortaya çıkarsa, o zaman sermaye projelerini tedarik etmek, iş ve alt yapı yaratımı için açık bir şekilde fayda yaratıcı olabilir. Sawyer bu durumun, talepteki temel hareketlerin önüne geçmede bir rol oynayabileceğini düşünmektedir. Ancak eklemektedir de, bu durumun beklenmeyen ve küçük çapta olan hareketlilikler için bir anlamı olmamaktadır. Uygun işlerin kapsayıcılığı bağlamından bahsederken, ayrıca bakım ayarlamalarının sık bahsedilen bir konu olmaması da önemli olmaktadır, çünkü yaşlı bakımı uzmanlık isteyen bir konu olmaktadır (hasta bir yaşlıya hemşire bakımı gibi). Dahası eklenmesi gereken bakım işinin işe alınabilir işgücünün varlığında yapılıp, bu işi yapanın sonra bu işi bırakması halinde yarıda bırakılması kabul edilebilir bulunmamaktadır. Eğer bakım işleri sosyal bir gereklilik olarak ortaya çıkıyorsa o zaman bu istihdam şeklinin ana akım kamu işlerine dahil edilmesi gerekmektedir (Sawyer, 2005, s: 3-4). Yani Sawyer bir noktada DNİOR'e uygun bazı işlerin olduğunu ancak hepsinin DNİOR içeriğine alınamayacağını belirtmektedir. Bununla bağlantılı olarak Sawyer, Mitchell ve Wray'in sosyal bakım işleri ile ilgili tartışmasına değinerek şunları söylemekte olduklarını belirtmektedir: "Bakım işlerinin geçici olması pek de mantıklı gelmemektedir". Yani politik yaklaşım biraz daha hassas olursa bakım işlerinin de ana akım kamu işlerine geçirilebileceğini belirtmektedirler. Bu görüşün ilk noktası Sawyer'ın görüşü ile tutarlı olmaktadır ancak, Sawyer DNİOR vasıtasıyla sağlanan işlerin "geçicilik" teşkil edebileceğini söylemektedir. İkinci bir nokta ise bakımın ana akım kamu işlerine dahil edilmesinden sonra, hangi ücret düzeyinde olacağını sorgulamak olmaktadır ve hala DNİOR ücretinden mi bakım işlerinin yapılacağı sorgulanmaktadır. Bu yer değişiminin de ayrıca iki uçlu olabileceği vurgusu üzerinde durulmaktadır, yani kamu işlerinin de DNİOR işlerine geçebileceği durumu var olmaktadır. Dolayısıyla sonrasında Sawyer, DNİOR'nin kayda değer miktarda istihdam altı işler yaratacağı vurgusu üzerinde durmaktadır ve bunun yanında da DNİOR'un iş sağlayamadığı durumda var olacak olan işsizliğin derecesi üzerinde durmaktadır. Sawyer, Mitchell ve Wray'in DNİOR ile ilgili olarak tam zamanlı iş arayan insanlara 6 haftalık istihdam üzerinden ücret sağlama noktası üzerinde durmaktadır – bu ücret DNİOR oranı olarak tahmini bir ödeme olmaktadır. Bu nokta da Sawyer'da DNİOR istihdamının işsizliğin diğer bir adı olduğu düşüncesini oluşturmaktadır. Ek olarak profesyonel meslek piyasalarında, friksiyonel bir işsizliğin olması olası olmaktadır, yetenekli işsizlerin nakit ödemeleri almasının sağlanması vasıtası, bu işsizlerin derhal DNİOR işlerine başvurması ihtiyacını arttırarak ortaya çıkarmaktadır (Sawyer, 2005, s: 4). Yani bu friksiyonel işsizlik durumu, yetenekli olan

işçilerin, iş bulmada başarılı olamamaları yüzünden düşük ücretli DNİOR işlerine başvurması durumunu ortaya çıkarabilmektedir.

Forstater, kamu istihdam programlarından şüphe duyanların, Anderson'un klasik kitabına dönüp, hayvanat bahçelerini, tiyatroları, kamu binalarını, parkları, kanalizasyon sistemlerini, okulları, köprüleri, vs.leri hatırlamalarını istemektedir, ki Sawyer'a göre bütün bu verilmiş hizmetler ve yapılmış yapılar, istihdam altı kişilerin emeğiyle yapılmış yapılardır. Sawyer'a göre de bu temel bir nokta olan, Forstater'ın bahsettiği işlerin ana akım kamu işleri olduğu noktası olmaktadır (Sawyer, 2005, s: 4). Buna ek olarak Sawyer, minimum ücretten sağlanan DNİOR istihdamıyla, bu işlerin "tampon stok" yaratması durumu yanında, iş sayısı ve işin kimliği bağlamında çeşitlilik sağlanması ile işsizlerin DNİOR sisteminde istihdam edilebileceğini söylemektedir. Dahası bu işler yararlı işler ise, işçilerine daha iyi ücretin ödendiği ana akım kamu işlerine dahil edilmeleri gerektiği belirtilmektedir. Misal olarak hayvanat bahçesindeki, hayvanların beslenmesi için gerekli olan iş gücü talebi düşükken burada istihdam edilecek bir iş gücüne gerek duyulmazsa, bu iş gücü talebi hayvanlar açlıktan ölürken mi artmaktadır şeklinde bir sorgulama Sawyer tarafından yapılmaktadır (Sawyer, 2005, s: 4-5).

Forstater, okullarda, oyun alanlarında, toplumda, hastanelerde, metro istasyonlarında ek olarak alınan yardımcı kişilerin, sermaye ekipmanının faydasında bir artış yaratmadan da yararlı hizmetler verebileceğini belirtmektedir (Forstater, 1998, s: 560). Sawyer ise kapasite faydasının, istihdam edilen işgücünün donatıldığı sermaye ekipmanına bağlı olarak ölçülebileceğini söylemektedir ya da sermaye ekipmanına bağlı olarak üretilen çıktının bir ölçüsü olarak ölçülebileceğini belirtmektedir. Açık bir şekilde iki ölçüm altında da kapasite faydası ancak istihdam arttığı takdirde yükselebilecektir. Dolayısıyla da istihdamı genişletmek için boş kapasiteye ihtiyaç olacaktır demektedir (Sawyer, 2005, s: 5). Bununla birlikte Sawyer kamu işlerinin yararlı işler olması gerekliliğini de tartışmaktadır ve dikkatleri kullanışlılık kavramına çekmekte ve bu kavramın geniş bir tasvirinin yapılması gerekliliğini savunmaktadır. Keza Sawyer insanların gereksiz işlerde istihdamının anlamsız olacağını düşünmektedir ve kamu işlerinin ücret konusundaki rekabetsizliğini tartışmamaktadır, ancak bu kamu işlerinin genişlediği bölgelerde özel sektörle bir rekabet yaratabileceği konusunu tartışılabilir görmektedir. DNİOR'un ortaya çıkardığı bir zorluğunda ana akım kamu sektörü işleri ile rekabet etmeme durumu olduğu da Sawyer tarafından belirtilmektedir. Sawyer buna ek olarak, özel sektör işlerinin hepsinin üretici, kullanışlı ve kendini gerçekleştiren işler olmadığını belirtmektedir. Bunun yanında çoğu kamu işinin de, devletin petrolle ilgili amaçları ve karları doğrultusunda yaptığı ordu istilaları kadar faydalı olmadığını belirtmektedir (Sawyer, 2005, s: 5-6). Forstater ise Sawyer'ın özel sektörde yararsız işlerin olmadığını

söylediğini iddia etmektedir, halbuki Sawyer'a göre yararsız işler her yerde bulunmaktadır. Forstater, bunun yanında Sawyer'ın bütün kamu işlerine karşı olduğunu iddia etmektedir ancak Sawyer UK'de yapılan 7 milyar poundluk, 1 milyon iş yaratımı programından hoşnutluğunu belirtmektedir. Bunun yanında Sawyer, Forstater'ın DNİOR ile yaratılan iş hacminin büyük çoğunluğunun düşük ücret ödemelerini kapsadığını savunduğunu düşünmektedir, yani Sawyer'a göre DNİOR, kamu sektöründe düşük ücretli ve geçici nitelikte işler yaratmaktadır (Sawyer, 2005, s: 6).

Bunun yanında Mitchell ve Wray, Sawyer'ın kastettiği gibi istihdamın iş çevrimleri oynaklıklarının fazla olmadığını da belirtmektedir. Ancak Sawyer'a göre US'deki geçmiş inişlerin kullanıldığı datalarda, 3 milyon işin özel sektörde yok olduğu bunun yanında 1 milyon devlet işinin yaratıldığı da gösterilmektedir. Sawyer iniş dönemlerinde DNİOR havuzunun milyonlarca rakamlık bir oynaklığa sahip olduğunu bunun yanında patlama dönemlerinde de 0 işsizlik miktarının olacağı durumunu tartışmaktadır. Sawyer'a göre 8 milyonluk DNİOR havuzunun, 2 milyon kişilik oynaklığı büyük bir mübalağa ifadesi olmaktadır ve Sawyer bu ifade ile bağlantılı olarak kafa karışıklığı yaşamaktadır, çünkü 8 milyonluk DNİOR havuzunun kaynağı nedir ya da nereden gelmektedir tam bir kesinlik bulunmamaktadır (tahmini olarak USA kastedilmektedir), dahası tahmini 8 milyon kişi DNİOR havuzunda bulunacaktır. Oynaklıkların genişliği ayrıca ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilecektir, ayrıca DNİOR başlığı altında ki gelecek varyasyonlarla alakalı olarak, işsizlikle ilgili geçmiş varyasyonların kullanımıyla bir çıkarım yapılabilecektir. Derhal ele alınabilecek bir örnek olarak UK örneği verilmektedir, işsizlik oranları 1986'da % 11,8'den, 1990'da % 5,8'e, 1993'de % 10,3'e, şu an ki % 3 seviyesinin altına düşmeden önce çıkmaktadır. Bu durum ise Sawyer'a göre DNİOR istihdamında dikkate alınması gereken oynaklığın, Wray ve Mitchell'in önerdiğinden daha fazla olduğu görüşünü savundurmaktadır (Sawyer, 2005, s: 6).

Bunun yanında Sawyer yapılan maaş ödemelerine de ekonomide uyarıcı bir etkisi olması sebebiyle katılmaktadır ancak, işsizlik ödemelerinin de aynı etkiye sahip olduğu fikrini de eklemektedir. Ayrıca maaşın büyük ya da küçük olmasının işsizlik ödemeleriyle ne tür bir rekabet içinde olacağı anlayışı ile de bir kıyaslama yapmaktadır. Görünürde olmayan bir çıktı için çalışmakla işsiz kalma arasında bir karşılaştırmanın yapıp yapılamayacağını da tartışmaktadır ve eklemektedir, işsiz kalmak ile oluşan gelir kaybı, depresyon ve öz saygının yitirilmesi, keza DNİOR işlerinde düşük ücretle çalışırken de oluşabilecek durumlar olarak görülmektedir. Bunun yanında DNİOR'un temel olarak görünürde olmayan bir çıktı ile ya da çok az değeri olan çıktı ile bağlantılı istihdamı içermekte olduğunu da söylemektedir. DNİOR önerisi işsiz kalan kişinin istihdam ofisine gelmesi ile derhal düşük bir ücretten bir işin sahibi

yapılması önerisini içermektedir. İstihdam önerisi yapıldığında derhal birkaç günlük açıkla kişi iş sahibi yapılmaktadır, işsizlik faydaları ortadan kalkmaktadır. İstihdamın tipi, işin bu hafta yapılıp yapılmaması ile ilgilenmemektedir, çünkü eğer kişi başka bir iş bulur ise derhal yaptığı işi tamamlamadan işi bırakabilmektedir (Sawyer, 2005, s: 8). Sawyer daha sonra bağlantılı olarak DNİOR'e 6 tane itiraz ortaya koymaktadır:

(1) Sawyer, genel istihdam kanununun DNİOR ile tutarlılığını sorgulamaktadır. Ve mantığa göre tutarlı kabul etmemektedir çünkü işçi hiç fark ettirmeden işi bırakabilmektedir ve bunu yapması için de cesaretlendirilmektedir. İstihdam edilirlilik, bireyin görevlerinin genişliği anlamında daralma göstermektedir. Ancak DNİOR, bireye hangi iş verildiyse onun yapılmasını gerektirmektedir. Bu noktada Sawyer, DNİOR'un işçilere herhangi bir sendikaya üye olması noktasında hak tanıyıp tanımadığını da sorgulamaktadır. Çünkü DNİOR şemaları eşit olmayan işlere eşit ödemeyi öngörmektedir, bu durum bütün işlerin yetenek gerektirmeyen işler olması dolayısıyla geçerli olmaktadır.

(2) Ayrıca Sawyer bütün işlerin sosyalleşmeyi içermese de, ya da bireylerin ahlaki itirazları olsa da bireylere zorla verileceği vurgusu üzerinde de durmaktadır.

(3) İstihdam ofisine gelen öğrenci, emekli ya da başka işi olan insanların istihdam edilip edilmeyeceği konusunda bir şüphe öne sürülmektedir. Yani işsiz ayırt edici bir tanımlaması yapılmamaktadır.

(4) Ne tür kağıtların işe uygun olduğu iletimi konusunda bir soru sorulmaktadır. DNİOR işleri ile ilgili verilen çoğu örnek, çocuk bakımı ve yaşlı bakımı ile ilgili olmaktadır. Ancak bu tip hizmetlerin yalnızca uygun eğitimi alan kişilerin yapması gerekliliği vurgulanmaktadır. Örnek olarak da UK'de bu tür hizmetlere başvuranların özgeçmişlerinde bu işlere uygunluğunun belirtilmesi gerekliliği kanuni bir zorunluluk olmaktadır. Yani çocuklara ve yaşlılara kötü davranan ya da uygunsuz davranan kişilerin bu işlere yönlendirilmesi engellenilmektedir.

5) Ayrıca DNİOR, eğer çok büyük ve ani çöküşlerle yüz yüze kalınırsa direk iş yaratma bağlamında bu çöküşe ani bir tepki verebilecek mi şeklinde bir sorgulama yapılmaktadır. Keza yapılmazsa zaten DNİOR sisteminin ciddi kısıtları ortaya çıkabilecektir ve DNİOR sadece işsiz kalmanın bir diğer adı haline gelecektir.

6) Bir diğer nokta da DNİOR'un ana akım kamu işlerindeki çalışanların ücretlerine baskı yaratacağı yönünde olmaktadır, ya da kamu işlerinde çalışan kişilerin, yaptığı işlerin DNİOR şemalarına dahil edilmesi korkusuyla daha düşük ücretleri kabul edebilecekleri korkusu ortaya çıkmaktadır (Sawyer, 2005, s: 9-10).

Sawyer, DNİOR'e en çetin eleştirilerini finansman ve fonlama bağlamında yapmaktadır. Çünkü Sawyer vergi itişli para görünümü ile DNİOR önerisini bağlantısız

bulmaktadır. Sawyer'a göre TDM görüşü (tax driven money) ile DNİOR bağlantılı hale getirilmeden DNİOR görüşünü savunmak mümkün bir görüntü sergileyebilmektedir. Bütçe açığının ex post fonlamasının anlamı $G - T = DB + DM$ (G, devlet harcaması, T, vergi gelirini, DB, bonolardaki değişmeyi, DM, yüksek güçlü paradaki değişmeyi nitelemektedir) şeklinde bir eşitlik olmaktadır ve bütçe açıkları, bono satışı ve para yaratımının bir karışımı ile kapatılabilmektedir. Mitchell ve Wray ise Sawyer'ın kendisinin, devletin bütçe kısıtı varsayımını savunmaya odaklandığını söylemektedirler ve Sawyer'ın bunu bonolandırma ve para basmanın bütçe açıklarını kapatmak için yapıldığını söylediğini belirtmektedirler. Fakat Sawyer buna cevap olarak yukarıdaki ex post hesaplama kimliğini reddetmediklerini varsaymaktadır. Sawyer bütçe açığının fonlanması gerektiğini, ancak bu fonlamanın bütçe açıklarına bir kısıt koymadığını belirtmektedir, sadece açığı korumak için bono ve para yaratımı yapılabilir. Dahası net özel sektör tasarrufları, bütçe açıklarının yan parçası olmaktadır ve bu özel sektör tasarruf fazlaları bütçe açığını fonlamaktadır, ne zaman ki bütçe açığı ortaya çıkarsa bu net tasarruflar artmaya başlamaktadır (Sawyer, 2005, s: 10-11).

Hadiseleri resmetme bağlamında TDM görüşü şu şekilde takip etmektedir. Devlet harcamalarını finanse etmek için para basmaktadır, sonrada özel sektörden bastığı paraları çekmesini sağlayan vergi gelirlerini toplamaktadır. Özel sektör, basılan bu paraları almaya isteklidir çünkü ödemeleri gereken vergi yükümlülükleri vardır. Devlet kendi parası cinsinden satılığa çıkarılan herşeyi satın alabilecek güce sahiptir ve devlet ayrıca bono satışı vasıtasıyla da piyasadan para çekebilecek güce sahiptir (Sawyer, 2005, s: 11).

Alternatif bir portre ise olaylar sıralamasında şöyle olmaktadır. Harcamaları finanse etmek için merkez devlet, vergileri yükseltir ve bono satışı yapabilmektedir. Merkez Bankası açık piyasa işlemlerini harekete geçirmektedir ve yüksek güçlü para ile bonoları satın alabilmektedir. HPM (high powered Money) miktarı bankaların ve banka dışı kamunun portfolyo seçimine göre değişmektedir. Yani parayı basan MB'dir ancak bunu bono satışlarına cevaben yapmaktadır (Sawyer, 2005, s: 11).

İkinci bir portre görünümü ise bağlantılı olarak endüstrileşmiş ülkeler olan EU, USA, UK ve Avustralya için geçerli olmaktadır. Kendi kendini doğrulayan Eurozone için Sawyer, bu bölgenin MB'sının kanuni olarak bütçe açığını finanse etmek amacıyla para basmasının yasaklanmasını örnek göstermektedir. Bunun yanında basılan paranın direk bir şekilde harcamaların finansmanına gitmediğini, dolaylı bir yoldan, bono satışıyla, yani açık piyasa işlemleri vasıtasıyla borcun parasallaşmasına yol açtığını da anlatmaktadır. Ek olarak açıkların faizleri yükselttiği, dışlama yarattığı sebebiyle bütçe açıklarına ve aktif maliye politikalarına, açıkların fonlanması bağlamında karşı çıkmaktadır. Bir diğer noktada para yaratımı ve bono satışı etkin bir şekilde bankaların ve banka dışı kamunun varlık portfolyosu seçimine de bağlı

olmaktadır, bu seçim faiz oranları tarafından belirlenmektedir. İkincisi ise ne kadar para yaratılacak ve bunun ne kadarı ekonomik ajanlar tarafından tutulacak noktasında belirlemektedir. Ancak şimdi DNİOR'un bazı betimsel yanları fonksiyonel finans bağlamında eleştirilmektedir – DNİOR'un açık bütçe ile sürdürülmesi bağlamında değil, finansal olarak da devlet tarafından sürdürülebilirliği olmadığı hakkında tartışmalar yapılmaktadır (Sawyer, 2005, s: 11-12). Bunun yanında bütçede bir genişlemeyle sağlanan bütçe artışı da anlaşılır olmaktadır. Mali politikaya pasif yaklaşım da bu yönde olmaktadır (Eurozone'un sürdürülebilirlik ve büyüme yolu yaklaşımının temelini de bu oluşturmaktadır). Tipik olarak genişleme sürecinde yatırımlar artmakta, özel sektörün net tasarruf miktarı düşmektedir ve bağlantılı olarak da kamu sektörünün bütçe açığı azalmaktadır. Aktif maliye politikası için özel sektörün düşük talep düzeyinde olması gerekmektedir ki aktif maliye politikası ile düşük talebin önüne geçilebilsin, ancak bu vasıtayla da bütçe açığının genişliği artmaktadır. Mitchell ve Wray ise bütçe dengesinin döngüsel bir oynaklık sergileyeceğini belirtmektedir ama DNİOR'un de bütçe açığı gerektirdiğini düşünmeye bile gerek olmadığını söyleyerek kabul etmektedirler. Bununla birlikte Wray ise bunun devlet için normal bir gereklilik olduğunu söylemektedir. Sawyer ise bütçe açığının hiç sorgusuz sualsiz kabulünü sorgulamaktadır. Sawyer'a göre DNİOR'un işleyişi gereği, bütçenin olduğundan daha negatif bir şekil çizmesi gerekmektedir, bunun yanında kamu harcaması vasıtasıyla yaratılan bütçe pozisyonundaki değişim, vergi üzerindeki yüksek gelir etkisinden daha az olacaktır (Sawyer, 2005, s: 12).

Sawyer bunların yanında, Mitchell ve Wray'in kendisi ile ilgili olarak HPM vasıtasıyla yaratılan paranın, DNİOR vasıtasıyla oluşmuş bütçe açığını kapatırken enflasyon üretebileceğini söylediğini belirtmektedir. Ancak Sawyer tam tersine söylenenlerin, kendi söylediklerinin bir yanlış yorumu olduğunu düşünmektedir. Keza Sawyer aşırı para sonucu oluşacak enflasyondan, sadece aşırı para yaratıldığı için huzursuzlanmamaktadır. Ama TDM tarafından yaratılan görüş vasıtasıyla yaratılan mali politikanın paranın miktarsal temelli arzını belirlediği durumuna değinerek, Sawyer bütçe pozisyonuna göre paranın stokunda bir artış çıkarımı ile paranın piyasada var olması (devletin hangi amaçla bu parayı tuttuğu var sayılıyorsa) sonucu parasalcı bir analiz takibi ortaya çıkmakta olduğunu belirtmektedir. Yani zorunlu olarak teorinin yapısı gereği bu enflasyon görüşünü savunmak zorunda kalmaktadır. Sawyer'a göre özel sektör, var olması istenmeyen nakit para dengesini, sadece hükümet kağıtlarının varlığında, tüketimlerini arttırmak istediklerinde dağıtmaktadırlar. Bu net tasarruf isteğinin azalışı, özel sektör genişlemesine yol açmakta ve açığı kapatmaktadır (Sawyer, 2005, s: 12-13).

Sawyer, merkez hükümetin artık para basamayacağı görüşünü ve mali politikanın sadece devlet harcaması ve vergi geliri arasında denge kuracağı görüşünü almaktadır, ki bu

vasıtayla denge kağıdı görünümüne değişmektedir. Bu yaklaşımda, para stokunda ve bono görünümündeki artışın dağılımı, MB'sının faiz oranı aşılması vasıtasıyla, özel sektörün portfolyo tercihlerine bağlı olarak değişmektedir (Sawyer, 2005, s: 13). Faiz oranı üzerine soru, bono oranının % 50 düşük olmasının sürdürülebilir ya da sürdürülemez olup olmaması değildir, ancak böyle bir oranın kurulması ekonomi üzerinde çok geniş etkiler yaratabilmektedir. Bir mantığa göre MB'sının istediği faiz oranını koyabilmesi mümkün görülmektedir, ancak bunun açık bazı sonuçları ortaya çıkmaktadır ve bu sonuçlar bunun yapılmasını engellemektedir. Mitchell ve Wray, Sawyer'ın faiz oranı belirlenmesi prosedürünü yanlış anladığını söylemektedir ve ayrıca Mitchell ve Wray, faiz oranı hedeflerinin dışsal olarak belirlendiğini belirtmektedir. Sawyer ise dışsal teriminin kullanımıyla, dışsalın ne olduğu ve içselin ne olduğunun belirlenmesi gerekliliğini belirtmektedir. Eğer faiz dışsal olarak belirleniyorsa, onların, MB'sının faiz oranlarını anons ederek ya da hedefleyerek belirlenmesini kastettiğini söylemektedir ve bunun yapılabileceğini belirtmektedir. Eğer onlar, MB'sının geniş bir ekonomi için faiz oranlarını belirlemesinin bazı implikasyonlarının olduğunu reddettiğini söylüyorlar ise o zaman Sawyer bu duruma katılmadığını belirtmektedir (Sawyer, 2005, s: 13). Bu noktalar Sawyer'ın DNİOR'e katılmadığı noktaları oluşturmaktadır.

Mitchell ve Wray ise Sawyer'ın kritiğine karşılık DNİOR savunusunu şu şekilde yapmaktadırlar:

(1) DNİOR, toplam talebi arttırarak istihdamı arttırmaktadır, dolayısıyla Keynesyen mali politikadan ya da para politikasından farklı olmamaktadır.

(2) DNİOR istihdamı arttırabilir ancak fiyat istikrarını geliştirici değildir. Bir şekilde enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı (NAIRU) ile bağlantılı olmaktadır.

(3) DNİOR en iyi şekilde "iş yapma" programı olmaktadır, daha olumsuz bir şekilde, işsizliğin ya da istihdam altı olmanın bir adı olmaktadır.

(4) DNİOR tartışmaları, katılımın çevrimsel değişimleri vasıtasıyla, ortaya çıkan temel tedarik problemlerini reddetmektedir.

(5) DNİOR destekçileri, bütçe kısıtı tarafından dikte edilen uzun vadeli devlet finansmanı etkilerini yok saymışlardır.

(6) DNİOR destekçileri, dış dengenin bozulabileceği faktörünü görmezden gelmektedirler.

İşte Mitchell ve Wray bu şekilde sıraladıkları eleştirilerin tartışmasını yapmaktadırlar ve ilk olarak DNİOR'nin Keynesyen anlamda bir talep genişlemesi yaratıp yaratmadığını sorgulamaktadırlar. Sawyer'ın yanlışlıkla DNİOR'un istihdamı, toplam talebi arttırarak genişlettiğini düşündüğünü söylemektedirler ve bağlantılı olarak, DNİOR vasıtasıyla ulaşılan herhangi bir faydasal sonucun, aslında genel devlet harcamalarının yükselmesi ya da vergilerin

düşürülmesi veya helikopterden para atılması ile de elde edilebileceğini söylediğini belirtmektedirler. Aynı mantıkla bakıldığı takdirde TGG’de toplam talebi, özel sektör istihdamını arttırarak yaratabilmektedir. Bahsedilen durumları başarmak mümkündür çünkü DNİOR sadece talep pompası formunun bir şeklidir. Ancak toplam talebin seviyesi ne olursa olsun tam istihdamın sürdürülebilirliği mümkün olmaktadır (Mitchell-Wray, 2005, s: 1-2). Bunun yanında bu mantıkla düşünülürse, DNİOR gevşek bir tam istihdam yaratmaktadır ki bu terim fiyat istikrarı parçasıyla alakasını kurmaktadır. Tabi ki devletin talep yönetimi, DNİOR’nin işgücü havuzunu çevrimsel talep pompası ile manipüle edebilmektedir. Sawyer’ın kastettiğinin aksine, DNİOR şeması talep açığına bağlı işsizliği toplam talebin tedariki ile silmeyi amaçlamaktadır ve DNİOR tam istihdamı sadece talep pompalayarak sürdürmemektedir, başka bir bakış açısı ile de devlet politikası toplam talebi deflasyonlaştırarak, tam istihdama giden DNİOR yolunu kesebilmektedir (vergiler yükseltilebilir, harcamalar kesintiye uğratılabilir). Ancak Wray ve Mitchell bu tür bir politikayı önermez iken Sawyer’ın mantıki olarak DNİOR programının işlevini yanlış anladığını düşünmektedirler (Mitchell-Wray, 2005, s: 2). Bununla birlikte, bu tür programların daha geniş bir düzeyde başarıya ulaşmaları için devletin talep hedeflemesi yeteneğinin olması gerekmektedir, yani talep uyarımının miktarı hedefleme yeteneğinden sonra gelmektedir, devletin kurumsal bazı kısıtlardan kurtulup bunu yapabilecek yetkinliğinin olması gerekmektedir (Mitchell-Wray, 2005, s: 3). Bir sonraki soru ise DNİOR’nin fiyatlar üzerinde ya da değişim oranlarında toplam talepten farklı olarak muğlak bir etkisinin olup olmamasıdır. Temel prensip basit olmaktadır: İşgücünün tampon stoğu, fiyatlara bir sınır koymaktadır ancak sınırın üstünde kalan fiyatlar üzerinde direk bir baskı yaratmamaktadır. Ücret sınırı koyulması şu şekilde bir değişime yol açabilmektedir: Eğer örneğin bu set var olan düşük ücret düzeyinin üstünde bir sınır ise bahsedilen baskı olmamaktadır. Ancak, eğer yüksek minimum ücretle bir yer değişimi yapılırsa, bu sınır ücret ve fiyat düzeyinde düşüşe yol açabilmektedir. Ancak hala DNİOR’nin, eğer davranışı değiştiriyorsa dolaylı bir etkisi ortaya çıkabilmektedir. Bazı kritiklerde DNİOR’nin işsizlik yardımları ve diğer sosyal faydalanma şekillerine göre daha çekici olabileceği belirtilmektedir. DNİOR sağlandığı takdirde, özel sektör çalışanları daha saldırgan bir şekil alabilmektedir, daha fazla ücret talebinde bulunabileceklerdir ya da DNİOR havuzundaki işçilerle dayanışma içinde, devleti toplam talebi uyarmaya zorlayarak, bu havuzun miktarında azalmaya gitmeye zorlamaya çalışabileceklerdir. Bunun yanında özel sektör işçileri daha fazla cesaretli bir hale bürünebilmektedirler, çünkü kovuldukları takdirde işsizlik ödenekleri yerine tercih edilen herhangi bir DNİOR tazminini elde edebileceklerini bilmektedirler (Mitchell-Wray, 2005, s: 4).

Bunun yanında teorik olarak, doğru bir seviyede, DNİOR işlerinin ücretini sınırlamak, işçileri tembel olmakla DNİOR işlerinde çalışmak arasında farksızlaştırabilir. Her durumda, hatta DNİOR ücretinin bu seviyenin üstünde tutulması bile DNİOR dahilinde olmayan işlerde de bir ücret ayarlamasını gerektirebilmektedir. Bu normal bir şekilde tanımlanmış enflasyon görünümünde olmamaktadır. Ancak Sawyer ve Ramsey, NAIRU argümanına dayanarak işsizliğin belirli bir seviyenin altına düşmesi ile enflasyonun hızlanabileceğini belirtmektedir. Sawyer, DNİOR altında NAIRU'nun daha yüksek olabileceğini belirtmektedir ki buna Mitchell NAIBER (non accelerating inflation buffer employment ratio) (enflasyonu hızlandırmayan stok istihdam rasyosu) demektedir. Mitchell ve Wray; Sawyer'ın, NAIBER'in NAIRU'dan yüksek olmasını⁴⁰, yanlışlıkla toplam talep seviyesinin yüksek olmasının DNİOR geçerliliğinde olacağına bağlamasından kaynaklandığını belirtmektedir. Ramsey ise NAIBER'in NAIRU'dan yüksek olmasını, DNİOR'nin işgücünün gelişmiş farkındalığına yol açmasına bağlamaktadır (Mitchell-Wray, 2005, s: 4).

Ayrıca bundan ziyade Sawyer birçok yazar tarafından sunulan DNİOR'nin ülkeler bazındaki sade maliyetlerini de tartışmaktadır (Sawyer, 2003, s: 888-889), ancak bağlantılı olarak DNİOR'nin talep uyarıcılığı ile alakalı olmadığını da gözden kaçırmaktadır. Ancak şu çok açık olmaktadır ki diğer her şey eşitken devreye sokulan DNİOR şemasıyla, var olan DNİOR istihdam seviyesi, ekonomide NAIRU seviyesindeki talebe nazaran daha yüksek bir talep seviyesi yakalanmasına yol açabilecektir. Ancak bir neo liberalin derhal bilmek istediği konu, işsizliğin istihdamla yer değiştirmesi durumunda neden enflasyonist bir baskı yaratmadığı konusu olmaktadır, çünkü görünürde NAIRU'nun kurduğu dengeyi yeniden dağıtan bir durum söz konusu olmaktadır (Mitchell-Wray, 2005, s: 5-6). Sawyer'ın sözleri ile “ulaşılmış olan işsizlik seviyesi, arz yönlü bir belirleyici olan NAIRU'nun altında olabilmektedir”. Bu önerinin eksik kısmının anlaşılması, DNİOR'nin tampon stoğunun nasıl çalıştığının anlaşılmasına bağlı olmaktadır. Birincisi, tampon stoğu, işsizliktense, meslekler bazında daha spesifik halde olmaktadır –dolayısıyla NAIRU konsepti tampon stoğu terk edilmektedir. İkincisi, DNİOR sonsuz esnek bir tam istihdam yaratmaktadır. DNİOR işçileri var olan özel sektör işçileri için büyük bir tehdit oluşturmaktadır çünkü bu işçiler yetenekli işgücü olarak sabit fiyat stoğu oluşturmaktadırlar ki iş verenler bu vasıflarıyla bu insanları kiralayabilmektedirler. Enflasyonist bir süreçte, belli mesleklerde çalışan kişiler, DNİOR havuzundaki işçiler vasıtasıyla, maliyet kontrolü gereği olarak ücret talebinde direniş göstermektedir. Bu nedenle uzun vadeli bir maliyet kontrolü daha gerçekçi olmaktadır. Dolayısıyla bu mantıkla enflasyon kısıtını kullanmak NAIBER stratejisiyle daha efektif

⁴⁰ NAIBER yüksektir, çünkü biri istihdam rasyosuyken, diğeri işsizlik rasyosudur. Doğal olarak istihdam rasyosu, işsizlik rasyosundan büyük olacaktır.

görülmektedir (Mitchell-Wray, 2005, s: 6). Ramsey ise bununla bağlantılı olarak yanlışlıkla DNİOR'deki enflasyon kontrolü enstrümanının, NAIRU ile akrabalık teşkil ettiğini söylemektedir ama daha farklı bir meyille DNİOR'nin enflasyonist bir süreci olacağını söylemektedir (Ramsey, 2002-3, s: 275). Bunun yanında Ramsey ile ilgili olarak Mitchell ve Wray'ın katılmadıkları bir fikir daha var olmaktadır: “Temel işgücü piyasasında politik olarak organize olmuş işçiler, iş güçlerini çekerek, devletin talep düşürücü politikaları ile DNİOR sektöründe zorla çalışmalarına sebep olunan meslektaşlarına destek verebilmektedirler” (Ramsay, 2002-3, s: 275). Bununla birlikte Ramsey'in bunun nasıl koordine edileceği ile ilgili cümleleri şu şekilde devam etmektedir: “Organize işgücü, fiyat kontrolleri ile ilgili daha geniş bir tedarik sürecini, enflasyon yönetimine bağlı olarak sermaye paylaşımı sorumluluğunu sağlayacak şekilde gerçekleştirilmesini istemektedirler” demektedir (Ramsey, 2002-3, s: 284). Ancak Avustralya örneğinde tam tersi göze çarpmaktadır (Mitchell-Wray, 2005, s: 6).

DNİOR sistemdeyken, enflasyonist baskılar yükselebilmektedir, örneğin özel sektör yatırımları çok güçlü ise bu durum ortaya çıkmaktadır. Enflasyonist baskılar belirlediğinde eğer devlet bununla talebi geriletirerek savaşmaya çalışırsa, o zaman DNİOR tampon stoğunda bir artış ortaya çıkacaktır, tampon stoğunun bir diğer bir diğer adı da enflasyonla mücadele havuzu olmaktadır. DNİOR işçileri, işsizlerden daha iyi bir enflasyonla mücadele gücü olduğundan beri, talebe yapılacak ayarlama, DNİOR işlerlikteyken daha az olmak zorunda kalacaktır. Eğer devlet talebi geriletmeyi seçmez ise DNİOR havuzu hala ekonominin düşük enflasyon baskısı altında ve yüksek toplam talep seviyesinde işlemesine yol açabilecektir, ama buna rağmen yine de ortaya enflasyon çıkabilecektir. Bağlantılı olarak NAIBER, NAIRU'dan daha aşağı bir seviyede bulunmaktadır ve bu mantıkla daha enflasyon bariyeri aşılmadan istihdam seviyesi yüksek olabilecektir (Mitchell-Wray, 2005, s: 7). Bununla birlikte Mitchell ve Wray, Sawyer'ın DNİOR'nin istihdam altı bir durum olduğu iddiasına karşılık, DNİOR'de zamanla bağlantılı bir istihdam altı durumun olmadığı anti tezini ortaya sürmektedirler, çünkü işçilerin haftada 1 saatten, tam zamanlı iş seçimlerine kadar bir çok tercih yapabileceklerini söylemektedirler. Bunun yanında Sawyer DNİOR ücretinin işçinin üretimi ile bağımlı da sormaktadır (Sawyer, 2003, s: 894). Daha sonra da neo klasik iktisadın insan sermayesi ile ilgili üç durumun analiz edildiği nosyonunu kullanarak DNİOR'deki üretimi q , alternatif işteki üretimi de Q olarak isimlendirmektedir ve $q < Q$ olduğu durumu Sawyer (2003, s: 894), DNİOR işlerinin düşük yeteneğe dayalı düşük üretimin olduğu işler olmasına dayandırmaktadır. Ancak tabii ki de DNİOR katılımcılarının hepsi bu kategoriye düşmemektedir ve daha geniş bir spektrumda profesyonel işçiler de DNİOR için gerekli olmaktadır tabii ki iş bulamadıkları ve gelir desteğine ihtiyaçları olduğu zamanlarda, dolayısıyla da Sawyer mantığına göre bir miktar istihdam altı durumu söz konusu olmaktadır (Mitchell-Wray, 2005, s: 8). Bu noktadan

hareketle Sawyer çıktının değerinin hesaplanması noktasına gelmektedir, eğer DNİOR işçisinin aldığı ücret $w > q$ ise o zaman bu kişiler ekonominin üzerinde fazladan net kazançlar elde etmektedir ve hatta Sawyer'a göre çıktının 0 düzeyinde olduğu durumlar da olmaktadır. Ancak buna Mitchell ve Wray katılmamaktadır çünkü çıktı değeri olarak 0 değeri olabilen bir malın sosyal faydası çok fazla da olabilmektedir bunun yanında neo klasik iktisadın çıktı faydasını özel ve sosyal fayda olarak ikiye ayırdığını da unutmamak gerekmektedir, ayrıca çıktının özel faydasının çok olduğu bazı durumlarda da sosyal faydanın hiç olmayabileceği hatta negatif düzeylere varabileceği de belirtilmektedir. Yani bir noktada piyasanın faydayı ölçmede en iyi mekanizma olmadığını anlamak gerekmektedir (Mitchell-Wray, 2005, s: 9). Mitchell ve Wray, Sawyer'ı bir Post-Keynesyen iktisatçı olarak neo-klasik iktisadın marjinal üretim teorisini kullanmakla da suçlamaktadırlar, çünkü Sawyer DNİOR işleriyle yaratılan işlerin hiçbir değeri olmadığını, hatta kullanışlı çıktı artışı yerine ekonomide talep artışı sağlamak namına gerekli olmayan bir çıktı yaratılması durumu olduğunu savunmaktadır ve az değeri olan çıktı ile birlikte ödenmesi gereken maaşında az olması gerektiğini söylemektedir, ancak Wray ve Mitchell yaşlı bakımı programlarının çok yüksek sosyal faydası olduğunu bunun yanına eklemektedir (Mitchell-Wray, 2005, s: 10).

DNİOR ile ilgili bir diğer eleştiri de uzun dönemli finansmanın devletin bütçe kısıtı içinde olması durumunun reddedilmesi olmaktadır. Devletin dış ticaret dengesini ve bütçe dengesini bozduğu için eleştirilmektedir. Ancak Wray ve Mitchell tam aksini iddia etmektedir, güçlü devlet bütçesi ve dalgalı kur rejimi altında bu eleştirilerin katılabilir eleştiriler olmadığını düşünmektedirler. İlk olarak Sawyer DNİOR'un tamamen açık finansa dayandığını söylemektedir, bu noktada Mitchell ve Wray, Sawyer'ın DNİOR'nin izahı ile ilgili olarak sürdürülmesini içeren bütçe açıklarına karşı fonksiyonel finans yaklaşımını yanlış anladığını düşünmektedir. Öncelikle gerçekte devletin bütçe açıkları ile ilgili olarak Mitchell ve Wray açığın endojen olarak belirlendiğini söylemektedir ve bunun özel sektörün harcama eğilimleri ile belirlendiğini eklemektedir. Bu sebeple devlet bütçesi çevrimsel bir hareket sergilemektedir. Şu doğrudur ki ekonomi yavaşladığı zaman DNİOR havuzu genişleyecektir ve bütçe açık verici bir hareket sergileyecektir. Ancak, genişlemenin olduğu durumlarda da bütçenin fazla verir olması akla sığar bir durumdur, hatta DNİOR havuzu çok geniş olsa bile (bu noktada Mitchell ve Wray, Sawyer'ın bu fazlalıklarla DNİOR mi finanse edilecek sorusunu sorabileceğini düşünmektedir). Çok açık bir şekilde, bütçe dengesi döngüsel olarak oynaklık sergileyecektir, ancak DNİOR bütçe açığı finansmanını gerektirmemektedir. Bunun yanında (Kadmos-O'Hara, 2000, s: 10) devletin harcama konusunda kısıtlanabilirliğinin olmadığını belirtmektedir, devletin bütün işsizleri seçtiği bir fiyattan kiralayabileceğini söylemektedir ve tam istihdama ulaşmak için bu kişilerin kiralanmasında para basımının da

kullanılabileceğini belirtmektedir. Doğru kavrayış devletin finansal anlamda kısıtlanabilir olmadığıdır, tabi ki devlet kendini yasama ile kısıtlamaz ise. Bununla birlikte devletlerin harcama yapmak için kullanmak isteyeceği para hiçbir yerden gelmemektedir, sadece bir takım bankacılık sistemindeki hesaplarda elektronik ayarlamalar para basma yerine kullanılmaktadır. Sadece para basma makinesinin işleme durumu ortodoks teoriden kaynaklanmaktadır (Mitchell-Wray, 2005, s: 14). Bunun yanında Sawyer'ın parasalcı aşırı para yaratımı hikayesi de Mitchell ve Wray tarafından eleştirilmektedir. MB bastığı paraları koruma amaçlı kullanmaktadır ve istediği zaman bu parayı piyasadan çekebilmektedir. Eğer hükümet, banka denge kağıtlarını DNİOR maaş ödemeleri yüzünden kredilendirirse bankalarda aşırı sistem rezervleri oluşacaktır ve bu rezervler MB alımları ile otomatik olarak emilebilecektir ya da ödünç vermeleri iskonto penceresinden azaltacaktır ya da açık piyasa işlemleri ile bono satabilecektir (Mitchell-Wray, 2005, s: 16).

Son olarak Sawyer'ın faiz oranı belirleme sürecini yanlış anladığı düşünülmektedir. Sawyer MB'sının faiz oranını istediği noktada belirlemeyeceğini tartışmaktadır ve bütçe açığına dayalı, devletin harcama programı vasıtasıyla bonoları üzerine yarı yarıya düşük oranların koyulabileceği ile ilgili şüphe duymaktadır. Ancak yukarıda da tartışıldığı gibi DNİOR programı açık finansmana dayalı bir program olmamaktadır. Dolayısıyla hiçbir finansal gereklilik içermemektedir. Ancak hala DNİOR'nin bütçe açığını arttıracak ve bunun da faiz oranlarını yukarı iteceği düşünülebilir. Aslında gecelik faiz oranları MB tarafından belirlenmektedir. Ancak bu faizlerin hiçbir ekonomik karara dayanmadan keyfi olarak belirlendiği anlamını taşımamaktadır. MB açıklara uygun olacak miktarda faizleri yükselterek açıklarla mücadele edebilir, enflasyonla savaşılabılır ya da kuru kontrol edebilir veya hedeflediği durum ne ise ona ulaşabilir. Sonrasında da MB ya da hazine tarafından bonolar satılarak aşırı rezervler emilmektedir böylelikle de gecelik faizler hedeflenen düzeyde kalmaktadır (Mitchell, Wray, 2005, s: 16).

Sonuç olarak özetlersek⁴¹: DNİOR kamu istihdam stratejisine dayanan bir devlet politikasıdır ve bu politikanın makro iktisadi temelleri olmaktadır: DNİOR havuzu, kamunun istihdam ettiği işçilerden oluşmaktadır ve yedek işsizler ordusunun aksine, işçilerin gelirleri ve sosyal hakları bulunmaktadır (çocuk bakımı, sağlık sigortası, emeklilik hakları vb.). Ekonomi resesyona girdiği zaman devlet harcama düzeyini arttıracak ve piyasanın işsiz bıraktığı kesimi işe alacaktır, özel sektör ücretleri ile rekabet etmeyecektir ve düşüş dönemlerinde ücretleri belli bir seviyede tutarak efektif talep azalmasını engelleyecektir. Ekonominin aşırı ısındığı yatırım talebinin arttığı dönemlerde ise kendi işgücü stoğundan işçileri özel sektöre

⁴¹ (Mitchell, Wray, 2005), (Sawyer, 2005), (Işık-Mert, 2011a, 2011b, 2012), (Kaboub, 2007), (Wray, 2009), (Tcherneva, 2003), (Jüniper-Mitchell, 2005), (Tymoigne, 2008) kaynaklarının bir özetidir.

verebilecektir. Böylelikle ücretlerin aşırı yükselmesini önleyecektir. Devlet bu politikayı bütçe açığı politikasıyla uygulayabilecektir. Kişilerin maaşlarının ödendiği dönemlerde devlet kişilerin banka hesaplarına ücretlerini yatıracak (para yaratacak) ve bütçe açığı oluşacak, piyasada aşırı para bulunması durumunda ise (bireylerin hesaplarında aşırı para bulunması durumu) vergileri yükseltecek ve bireylerin hesaplarına vergi borcu düşecektir, bu ise bütçe açığını azaltacaktır, ayrıca gecelik faiz oranları düşürülecek ve bonoların faiz oranları gerekli seviyeye çekilecektir. DNIOR ana hatlarıyla böyle işlemektedir ancak buna eleştiriler gelmektedir ve eleştiriler, açık bütçe ve vergi çekişli para politikası kavramlarına yöneltilmektedir. Avrupa Birliği'nin bütçe açığı konusundaki kısıtı örnek gösterilmektedir. Ortodoks iktisadın para basma konusundaki anlayışı gereği (darphanelerin çalışması), para basmanın enflasyonist baskıları arttıracığı ve daha ekonomi tam istihdam seviyesine gelmeden toplam talebin artması esnasında enflasyon ortaya çıkmaya başlayacaktır şeklinde argümanlar geliştirilmektedir. Ayrıca açık bütçenin de borçlanma gereği yapılacağı ve bunun bonolar vasıtasıyla yapılacağı görüşü yüzünden bir kısım ana akım iktisatçılara piyasada ki parayı vergiler vasıtasıyla azaltma ya da hesaplara düşülen alacaklarla para yaratılması pek de tutarlı gelmemektedir, ancak işlemler elektronik ortamda rahatlıkla yapılabildiği için bir saniye önce ekonomide olmayan para bir saniye sonra ekonomide olabilmektedir. Ve bir diğer nokta da tabii ki NAIRU ve doğal oran hipotezi etrafında şekillenen işsizlik enflasyon tartışması olmaktadır. Post-keynesyen iktisatçılar bir miktar enflasyonun ortaya çıkacağını düşünmektedirler ve bunu NAIBER anlayışı ile savunmaktadırlar. DNIOR'e olan inanç eleştirilere karşı sağlam bir duruşla sürdürülmektedir ve işsizliğin önlenmesinde ve piyasa katılıklarının, yani emek talebinin sonsuz esnek olamaması durumunun giderilmesi noktasında DNIOR ve Minsky Anı post-keynesyen iktisatçılar arasında savunulmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÜLKE ÖRNEKLERİ

5.1 Çeşitli Ülkelerdeki Uygulamalar

İşsizlik ve yoksulluğa yönelik olarak, bir çok ülkede post keynesyen politikalar, tıpkı temel gelir politikaları gibi uygulanmaktadır. DNIOR bağlamında benzer politika önlemleri çeşitli ülkeler içinde projesel anlamda uygulanmaktadır. Bu bölümde bu ülkelere örnek teşkil eden, Arjantin, Hindistan, İsveç, Fransa ve Güney Afrika incelenecektir ve bu ülkelerle bağlantılı olarak bir Türkiye değerlendirmesi yapılacaktır.

Aralık 2001’de Arjantin’de ekonomik ve sosyal kriz doruk noktasına ulaşmıştır. Sosyal huzursuzluk, toplam talep düzeyini arttırarak üç yıldır resesyona içindeki ekonomiyi rahatlatacak, işsizliği ve yoksulluğu düşürecek bir müdahaleyi gerekli kılmaktaydı. Arjantin’in işgücü piyasaları ile ilgili deneyimi muazzam olmaktadır. Önceden var olan işgücü eğitimi, maaş destekleri ve diğer iş yaratımı hedefli programları devlet denemiş bulunmaktadır. Kotalı iş programlarına örnek olarak Trabajar programı verilebilir (1995-2002). Trabajar programı tutarlı bir şekilde pozitif bir görünüm sergilerken, müdahaleler zinciri büyük bir zincir oluşturan sosyal yer değişimleri, yoksulluk ve işsizlik çöküşleri için gerekli olan güvenlik ağını 2001-2002 ekonomik krizinde sağlayamamaktadır (Papadimitriou, 2008, s: 8). Sonuç olarak ekonomik krizin sonuçlarını hafifletmek için, devlet Plan Jefes y Jefas de Hogar Desocupados’u Nisan 2002’de tanıtmaktadır. Program günlük 4 saatten 1 ay çalışan 18 yaşın altında çocuğu olan ya da özürli bireyi olan hane halkı reisine 150 peso önermektedir. Jefes programı hedeflediği gruba iş sağlama konusunda çok fazla açık vermemesiyle özel bir programdır çünkü işler neredeyse hedeflenen gruba ulaşmıştır (Papadimitriou, 2008, s: 8). Katılımcılar toplum hizmetlerinde, küçük işletmelerde (tipik tarımsal), küçük inşa/bakım işlerinde çalıştırılmaktadır ya da eğitim programlarına adapte edilmektedirler. Jefes programı Programa de Emergencia Laboural (PEL) programı ile birleştirilmektedir ki bu programla birlikte sosyal yardıma muhtaç kişilere aynı ücret-gelir faydaları ve iş fırsatları sağlanabilmektedir, fakat Jefes için münasip görülmektedir. Programın tepe noktasında 2 milyon hane halkı (1.6 milyonu Jefes, 300 bini PEL içinde olmak üzere) sosyal olarak anlamlı iş fırsatları elde etmiş olmaktadır. Toplamda ise iki program nüfusun %5’ine ve iş gücünün %13’üne denk gelmektedir (Papadimitriou, 2008, s: 8-9).

Dolayısıyla Jefes programının gereklilikleri İstihdam garantisi ve iş yaratımı programlarıyla ilgili birçok dersi ortaya çıkarmaktadır. Birincisi, hedeflenen nüfus kitlesi çocuğu olan fakir hane halkları olmalıdır. İkincisi, hane halkının %55’i yetersiz barınma ve

sağlık hizmetleri sorunlarından birini karşılayamamaktadır. Üçüncüsü, programdan faydalananların %75'i orta okul eğitimini, %65'i ise ulusal gelir dağılımında en dipte gözükmektedir. Dördüncüsü ise program, fakir hane halklarının gelirini arttırmıştır ancak barınma ve beslenme ölçümünü de içeren yoksulluk sınırının üstüne çıkılamamıştır, ayrıca Gini katsayısında ise kayda değer bir düzelmeye yaratılamamıştır. Bu Planı ile Arjantin'de hane halklarının ortalama geliri artmış ve yoksulluk sınırındaki hane halkı oranı 2003'de %42.6'dan 2006'da %19.2'ye düşmüştür (Işık, 2011, s: 61). Son olarak da Jefes programı bir çok kadının iş gücü piyasasına akın etmesine sebep olmuştur, ki katılımcıların %60'ı kadın olmaktadır (Papadimitriou, 2008, s: 9).

Hane halklarına istihdam odaklı programın kısıtlılığı, kimin programa katılıp katılmayacağına karar verme noktasında olmaktadır ki kadın katılımcılar çok iken kocaları da ya işsiz kalmaktadır ya da enformel sektörde istihdam yolunu seçmektedir. Programla ilgili bazı tedarik süreci ve yönetimle ilgili bazı sorunlar olmaktadır. Adam kayırmacılık, ayrımcılık, etkin yönetim sorunları, rüşvet ve benzeri sorunlar ortaya çıkmaktadır. Programın genişlemesi aşamasında ortaya çıkan bu problemlerin yanında genişleme aşamasında işsizlik düşmekte ancak istihdam düzeyinin altında kalmaktadır. Çözümler ise programa giriş esnasındaki gerekli şartların rahatlaştırılması olarak sunulmaktadır ki bunu da tek hane halkından bir bireyin girmesi şeklinde savunmaktadırlar. Ayrıca programda sunulan aylık ücretin 300 peso olması durumunda yoksulluk sınırındaki hane halkının bu sınırın üstüne çıkmasına yardım edeceği görüşü de savunulmaktadır (Papadimitriou, 2008, s: 9). Ayrıca Jefes programı toplulukları etkili bir şekilde güçlendirmekte ve yerel hizmetlere, altyapı eksikliklerine işaret etmektedir. Yönetimin merkezileşmemiş şekilde yürütülebilmesi için belediyelere ve yerel yönetimlere ihtiyaç olmaktadır ki ancak bu şekilde aciliyet gerektiren ihtiyaçlar ve kaynaklar içinde buldukları topluluklara tayin edilebilmektedir, bu vasıta ile Jefes projesi yerel ekonomilerin toparlanması için kayda değer bir katkı yaratabilmektedir (Papadimitriou, 2008, s: 9).

Ekonomi toparlanmaya başladığında, faydalananlar programla ilgili olarak özel sektördeki işler karşılığında önerilen ücretlerinde artışından dolayı heyecanlanmışlardır. Ancak bu program devletin ekonomiyi düzeltmesi ile ilgili ana hedefi olmamaktadır, daha çok makro ekonomik hedeflerle tamamlayıcı olmaktadır. Program, türbülans dönemlerinde önemli bir görevi yerine getirmiştir, sosyal ve ekonomik görünümdeki düzelmeyi sağlamıştır ve bunu da kur oranlarındaki, tüketici ve üretici fiyatlarındaki ve GDP'deki düzelmeye bağlamışlardır. Daha önceden programın maliyetinin GDP'nin %1'i olacağı ile ilgili hesaplama yapılmıştır ancak çoğaltan etkisi ile programın GDP'ye katkısı, GDP'nin %2.7'si olmaktadır, bu da 8,327 milyon pesoya tekabül etmektedir (Papadimitriou, 2008, s: 9-10). Bunun yanında Jefes programı krize acil durum cevabı olarak geliştirilen kısıtlı bir istihdam garantisi programı

olmasına rağmen, başarılı programlar arasında münasip yerini almaktadır. Tam bir konsensus durumu yaratmak görünüşe göre bu tür programlar için temel bir nitelik olarak görülmektedir, inisiyatifin yerel yönetimlerde ve bireylerde olması tedarik için çok önemli olmaktadır. Jefes programının sosyal ve ekonomik etkileri, program küçük bir istihdam garantisi programı dahi olsa yerel topluluklarda hayat kalitesini ne ölçüde yükselttiğini görmek açısından önemli bir örnek olmaktadır (Papadimitriou, 2008, s: 10).

Hindistan'a değinecek olursak, Hindistan istihdam garantisi programlarıyla ilgili uzun bir tarihe sahip olmaktadır, programların çoğu da 40 yıl önce Maharastra eyaletinde 1972 yılında çıkan yıkıcı kuraklıktan sonra yaratılmıştır. Program iki temel amaca ulaşmak için yaratılmıştır: İstihdam garantisi ve yerel alt yapının geliştirilmesi. Program tam anlamıyla çalışma hakkı üzerine kurulmuş bir program olarak gözükmektedir ve bölgede kırsal alanda çalışmak üzere 18 yaşın üzerindeki herkese çalışma hakkı tanımaktadır. Programın temel yapısı şunları içermektedir: Üretici istihdam, ki projeler tarımsal üretimde artışı hedeflemektedir; işin miktarına ve kalitesine bağlı hale getirilmiş ücret düzeyi, iyi bir işin ortalama bir iş gününün kazandırabileceği minimum ücretin yanında bir de refah destekleri; son olarak da programı yeni vergilerle ve fiyatlama ile finanse etmek. Devlet düzeyinde program planlama başkanlığınca, şehir düzeyinde de defterdarlıkça yönetilmiştir (Papadimitriou, 2008, s: 10). Verimli istihdam fikri, sulama ve su kaynaklarına yönelik bir işgücü sarf etmeyi içermektedir (tarım projeleri, kanal inşası, filtreleme ve depolama tankları gibi), gübreleme, toprak geliştirme, ormanlaştırma, yollar ve sel baskını önleme ve koruma buna dahildir. Senelik program maliyeti GDP'nin %1'i civarında dolaşmaktadır, 2001-02'ye kadar kümülatif olarak 3.7 milyar iş günü yaratılmıştır. Sadece 2001-02'ye kadar program 160 milyon iş günü üretmiştir ve maliyeti 9,417 milyon Rs olarak hesaplanmıştır ki bu da GDP'nin %1'inden daha azdır (Papadimitriou, 2008, s: 11).

Daha kesin rakamlarla konuşacak olursak Işık bir makalesinde şu sonuçları sunmaktadır: "Bugün NREGA ilk beş yıllık aşamasını tamamlamış; diğer tüm yoksul-kırsal bölgelere uygulanmaktadır. Bu programın uygulama sonuçları şöyle özetlenebilir (Chakraborty, 2009): 45 milyon hane halkına iş yaratıldı. Programın mali yüküne gelince Ulusal koalisyon hükümeti NREGA programı için 2006-2007 mali yılında ulusal bütçeden 2.5 milyar dolar ayrılmıştır. Bu bütçenin toplam hükümet harcamalarına oranı %1.2, GSYİH'ya oranı %0.2'dir. 2007- 2008 döneminde ise NREGA bütçesinin hükümet harcamasına oranı %1.5 ve GSYİH'ya oranı ise %0.27 düzeyindedir. Bu dönemde, 2006-2007 dönemine göre NREGA'ya ayrılan kaynaklardaki artış yaklaşık %47'dir. 2008-2009 dönemi için tahsis edilen bütçe ise hükümet harcamalarının %2.7'si düzeyindedir ve GSYİH'ya oranı ise yaklaşık olarak %0.5 düzeyindedir. Bu dönemde bir önceki döneme göre NREGA'ya ayrılan kaynaklardaki

artış ise %137 düzeyindedir. Sonuçta NREGA programı sayesinde kırsal bölgelerde işsizlik ve yoksullukla mücadelede büyük başarı kazanılmıştır. Özellikle bu programın mali yükünün sürdürülebilir olması nedeniyle kırsal bölgeler yanında kentsel bölgelerde de uygulanabilirliği yaygın olarak kabul edilmektedir” (Işık-Mert, 2011a, s: 62).

Maharastra deneyiminin inşa edilen projeler, yoksulluk durumları ve işgücünün organize edilmesi üzerinde çok değişik etkileri görülmektedir. Kolonileşme sonrası Hindistan’ında yapılan bir çok istihdam garantisi programlarına nazaran bu programın birçok zayıf yanı bulunmaktadır, bunlar, düşük koruma, katılımcıların büyük bir çoğunluğu ihtiyaç sahibi kişilerden seçilmemektedir, büyük bir bürokrasi vardır, toplum katılımı zayıftır, rüşvet ve çok az bir kısmı kadınlardan oluşmaktadır. Programın ortaya çıkan kıymetinin bütün etkisi biraz karışık olmaktadır. Ancak şu görülmüştür ki program finansal olarak sürdürülebilir olmaktadır, yeterli miktarda gelir ve istihdam yaratılabilmektedir, programın gücü altında, tarıma, günlük endüstriye ve bahçivanlığa dayalı büyümesi ile birçok varlık yaratılabilmektedir. Sonuç olarak işgücünün bazı seviyelerinde, programın işgücünün organizasyonunu güçlendirdiği ve bu şekilde Ulusal Kırsal İstihdam Garantisi Hareketine bir hız kazandırdığı görülmektedir (National Rural Employment Guarantee Act) (NREGA) (Papadimitriou, 2008, s: 11).

NREGA’nın iki tane amacı olmaktadır: Topraksız işgücüne ve tarım mevsimi dışında iş bulamayan marjinal çiftçilere iş sağlamak ve ikinci olarak da toprağın verimini arttıracak dayanıklı varlıklar yaratarak toprağın düşmekte olan verimliliğini tersine çevirmek amacı olmaktadır. Bu amaçlar, kırsal kesimdeki yetişkinlere, evlerinin 5 kilometrelik çapı içinde, kanunun belirlediği bir ücret düzeyinde ve bunun yanında iş yeteneklerinin geliştirilmesi ile birlikte ve bu işlere katılan kişilerin bakılması gereken çocuklarının bakım maliyeti ile birlikte en azından 100 günlük bir istihdam garantisi ile sağlanabilecektir. Yasama ilk yolu, 2006’da açmakta ve 200 yoksul kırsal yerleşim birimini kapsayacak şekilde programı başlatmaktadır ve 5 sene içinde de ülkedeki bütün kırsal bölgeleri kapsayacak biçimde programı genişletmeyi hedeflemektedir (Papadimitriou, 2008, s: 11).

Ulusal program, bir önceki programın zayıflıklarını da giderecek şekilde kurulmaktadır. Program hak temelli bir başlıkla tanıtılmaktadır, istihdama kanuni bir garanti olarak bakılmaktadır ve iradi olarak bütçesel sebeplerle kimse dışlanamayacaktır, bir işin tamamlanması için 15 gün verilmektedir, performans artışında motive edici ödüller verilirken, performans düşüklüğü de aynı şekilde cezalandırılmaktadır, talep temelli bir kaynak elde edilebilirliği üzerine kurulu bir sistemdir ve programın ölçülebilirliği sosyal hesaplamaların tasdik edilmesi vasıtasıyla olmaktadır. Programın ön hesaplamalarında, 2006-07 arasında, 905 milyon kişilik çalışma günü 200 bölgede oluşturulmuştur, sonraki yılda ise (2007-08) 1,437

milyon kişilik iş gününe yükselmiştir, korumanın genişlemesi 330 bölgeye yansımaktadır ve bu tedarikin de yükseldiği anlamına gelmektedir (Papadimitriou, 2008, s: 12).

Bir Avrupa örneği olarak İsveç’i incelersek, daha korporatist bir model uyguladığı görülmektedir ve bu model işgücüne karşı, işsizliği disipline edici bir faktör olarak kullanmadan fiyat istikrarına ulaşmanın bir yolu olduğunu göstermektedir. Model II. Dünya Savaşı’ndan sonra ticaret birliği iktisatçıları olan Rehn ve Meidner tarafından İsveç ekonomisini karakterize eden iki özellik üzerine geliştirilmiştir ve 40 yıl boyunca fayda sağlamıştır. Birincisi yüksek derecede ücret pazarlığına dayanan, ikincisi ise aktif işgücü politikalarını içeren bir düzen olmaktadır. Model “yatırımların sosyalleşmesine” dayanmaktadır ve refah devleti bakış açısına gelir hakkından ziyade çalışma hakkına güçlü bir vurgu yaparak katkıda bulunmaktadırlar (Kaboub, 2007, s: 9).

Güçlü ticari birlikler enflasyonist olmayan tam istihdam düzeyine vurgu yapmaktadırlar ve ücret farklılaşmaları verili bir endüstri kolunda karlılıktan ziyade uzmanlaşmaya ve deneyime dayalı olarak şekillendirilmektedir. Bundan dolayı eşitlikçi bir gelir dağılımı İsveç modelinin temel prensibi haline gelmektedir. İşçi sendikalarının davranışına bağlı olan ücret kısıtları karşılığını karların vergilendirildiği ve sermaye çevriminin finansmanının işçilerin kontrolünde olarak kullanıldığı bir sistemle bulmaktadırlar. İsveçli iş verenler 1950’lerde merkezi ücret pazarlıkları vasıtasıyla potansiyel ücret kısıtı kazançlarıyla ve grev yapmama uygulamasıyla, insiyatifi en sonunda ele almaktadırlar. Bununla bağlı olarak da İsveç şirketsel modelinde temel bir görünüm olan amaç birliği ortaya çıkmaktadır ki bu merkezileşmemiş ücret kısıtı ve merkezleşmiş ücret pazarlığı olarak vücut bulmaktadır (Kaboub, 2007, s: 9). Ulusal İşgücü Piyasası Yönetimi (The National Labour Market Board) (AMS) İsveç’te aktivist iş gücü piyasası politikaları uygulanmasında anahtar bir rol oynamıştır. Bu üç kısma ayrılmış, parlamentonun senelik bütçe tahsisatıyla fonladığı kurumsal bir şekil ihtiva etmektedir (işgücü önceliği, iş ve devlet). AMS ayda iki kere toplantı yaparak, 6 aydır işe yerleştirilmemiş olan işçilerin işgücünde ki değişimleri, eğitim programlarını ve maaş değişimlerini tartışmaktadır. Ancak, bundan sonra bütün istihdam ve eğitim seçenekleri tükendiği takdirde bireyler işsizlerin faydalanabildiği programlara yerleştirilmektedir ve bu programda 6 ay tüketilip de hala bireye bir iş sağlanamamışsa devlet bireyi kamu sektöründe istihdam ederek bir tür son işveren mercii olma rolü üstlenmektedir (Kaboub, 2007, s: 9).

İsveç modelinin teorik alt yapısı, Keynes’in “yatırımların sosyalleşmesi” fikrine dayanmaktadır. Model güçlü bir şekilde, karların yüksek vergilendirilmesinden önce özel sektör yatırımlarını desteklemektedir. Firmaların “aşırı karlarını” “yatırım fonlama” aracı olarak kullanabilmesi için vergi muafiyeti getirilmiştir, böylelikle sermaye dolaşımı teşvik edilmiştir.

Bu yatırım fonları aslında 1938 yılına dayanmaktadır temel olarak yatırımların gerçekten sosyalleşmesi yerine ekonominin döngüsel olduğu durumlarda müdahale aracı olarak kullanılmaktadır. 1983'te, iş verenlerin temsil ettiği beş tane birbirinden bağımsız bölgesel maaş kazananlar fonu yaratılmıştır. Fonlar, İsveç risk piyasasında işlem gören İsveç firmalarını destekleme zorunluluğu ile kar üzerinden vergiler ve devlet fonlaması ile desteklenmiştir. 1990'ların başında, fonlar stok market değerinin %5'ini oluşturmaktadır ve her biri ölçek olarak orta ölçekli özel sektör hisse ortağı büyüklüğünde olmaktadır. Diğer bir deyişle, üretimin parçasal sosyalizasyonuna ulaşmak için, maaş kazanan fonları olması gerektiği gibi sahiplik unvanını tedrici bir şekilde ticaret birliklerine aktarması gerekmektedir (devlete değil). Peşi sıra giden sürecin başarısının yanında, fonlar 1991'de muhafazakar hükümet döneminde yürürlükten kaldırılmıştır (Kaboub, 2007, s: 9-10).

1980'lerin sonuna kadar işsizlik %3'ün altında kalmaktadır, (1995) Mike Marshall'a göre amaç birliğinin, 1970'lerde ve 80'lerde beyaz yakalılar birliğinin yüksek ve düşük kar oranlı endüstrilerde ücret farklılaştırılmasına zıt tepki göstermesiyle etkisini kaybetmeye başladığı öne sürülmektedir, aynı şekilde bölgesel pazarlıklara karşı da bir duruş oluşmaktadır. Bunu takiben maaş kazanan fonları 1991 muhafazakar hükümeti tarafından lav edilmiştir, iş gücü hareketinin "yatırımların sosyalleşmesi" için gerekli politik desteği oluşturmaya çalışması başarısızlığı, birçok İsveç firmasının, düşük işgücü maliyeti vasıtasıyla yüksek kar elde etmek için başka yerler aramasına sebep olmuştur. İşsizlik Temmuz 1993'te rekor seviye olan %9.6'ya ulaşmıştır ve o andan itibaren %4'le, %7 arasında bir seviyede, İsveç'in tam istihdam geleneğinde kabul edilemeyecek seviyelerde dalgalanmıştır (Kaboub, 2007, s: 10).

Fransa'da ise 1984'te ilk defa Jacques Attali DNİOR planını başkan François Mitterrand'a sunmuştur, başkan fikri beğenmiştir ancak takip etmesi ve uğraşması gereken başka sorunlar olduğu için fikir sahiplenilmemiştir. 1994 ve 2004 arası gazete başlıklarında Attali'nin planı tekrar yer almaya başlamaktadır. Bundan sonra bu plan insanların dikkatini çekmektedir ve 2007 yılı dolaylarında kabul edilmesi ve uygulanması ile ilgili ciddi tartışmalar yaşanmaktadır. Sunulan programın ruhu, işsiz olarak aktif şekilde iş arayan ya da aktif şekilde iş uzmanlığını geliştiren iş gücü piyasası dışında kalmış insanların sosyal olarak yararlı işler yaptığını inanılması fikrinden güç almaktadır. Bu insanlar, sosyal faydalardan dışlanmaktan veya ciddi iş arama konusunda efor harcamasalar bile emeklerinin karşılığını almayı hak eden insanlar olmaktadır (Kaboub, 2007, s: 17).

Aralık 2005'te, Başbakan Dominique de Villepin, 6 pilot bölgede önerilen DNİOR programının deneyleneceğini duyurmuştur. Deneysel program ulusal düzeyde kabul görmeden önce 2007'nin ilk çeyreğinde hesaplanıp tartışılacaktır. İşinden çıkarılmış 300 işçiden daha az işçi seçilmeye hak kazanacak ve "Profesyonel Geçiş Bağlantısı" (Professional Transition

Contact), (contrat de transition professionnelle), (CTP) işçisi olacaklardır. Fransa, gelecek yıllarda istihdam oranını yükseltmek (%70) ve işsizlik oranını düşürmek (%5'in altına) için yaşam boyu öğrenme, sosyal diyalogu geliştirme, kamu istihdam hizmeti, mesleki geçiş sözleşmesi (professional transition contract, PTC) gibi önlemlerle istihdam politikasında reformlar yapmıştır (Işık-Mert, 2011a, s: 60). CTP işçileri devlet kurumlarıyla bir anlaşma imzalayacaklar ve pratikte eski emekleri için nasıl bir ödeme alıyorsa yine aynı haklara sahip olarak eski istihdam düzeylerinde işe başlayacaklardır. CTP işçileri özel sektörde ya da devlet kurumlarında istihdam edilebileceklerdir (Kaboub, 2007, s: 18). Ayrıca program yalnızca “aktivite gelirini” garanti etmeyecek ayrıca aktif şekilde iş arayanları da gelir sahibi yapacaktır ve ayrıca “bireyselleştirici koçlar” da sağlayacaktır ve pasif işsizler kategorisinde takip edilecektir, yapısal ve teknolojik değişimlere bağlı, yeni mesleklerdeki dolaşımı kolaylaştırmak için mesleki eğitim parçası da ek olarak program da bulunmaktadır (Kaboub, 2007, s: 18).

CTP kontratı işsizlik sigortası tarafından ve CTP işçilerinden faydalanan şirketler tarafından finanse edileceklerdir, eğer gerekli olursa devlet kalan maliyetleri karşılayacaktır. Programın hesaplanan toplam maliyeti, eğer derhal bütün işsizler işe alınacak olursa, 70 milyar euro olmaktadır ya da GDP'nin %4'ü olmaktadır (%3 aktivite geliri, %4 eğitim programı ve %6 bireyselleştirilmiş takipler). Bu program, GDP'nin %4.2'sine denk gelen bir önceki programdan daha ucuz olan program olmaktadır. Diğer DNİOR şemaları gibi, CTP programı da işçiler ve işverenler tarafından finanse edildiği müddetçe bütçe açığını ve ulusal borcu arttırmayacak ya da enflasyonist baskılar yaratmayacak bir program olmaktadır (Kaboub, 2007, s: 18).

Güney Afrika'ya değinecek olursak, 2000'li yılların ilk yarısında yaklaşık olarak %25-30 düzeyindeki kronik işsizlik nedeniyle 2004 yılında diğer önlemlerle birlikte “Genişletilmiş Bayındırlık İşleri Programı” (GBİP) nı yürürlüğe koymuştur. Bu programının temel amacı işsizlere kısa-orta dönemde mesleki eğitim yoluyla yeteneklerini geliştirmek ve böylece ek istihdam fırsatları yaratmaktır. Program, çoğunlukla hiçbir yeteneği olmayan kişilere devletin daha fazla istihdam fırsatı yaratmasını hedeflemektedir. Bu program, beş yıl içinde bir milyon iş yaratma (yararlananların en az %40'ı kadın, %30'u genç ve %2'si özürülü olacak) hedefiyle, işsizlere maaş karşılığı iş yaratmayı öngörmektedir. Bu programın temel amacı, iş (istihdam) yaratma yoluyla işsizleri ekonomik olarak güçlendirmektir (Antonopoulos, 2009, s:2). Bu programdaki projelerin büyük bir kısmı inşaat ve bakım-onarım gibi emek-yoğun alt yapı yatırımlarına dayanmaktadır (Işık-Mert, 2011a, s: 62-63). Güney Afrika'da bu programın 2004 yılında bir milyon iş fırsatı yaratma hedefi, 2008 yılında öngörülenden daha önce aşılmıştır. 2004-2008 döneminde GBİP programındaki tüm harcamalar (alt yapı bağış bütçeleri olan 2.8

milyar dolar hariç) 1.68 milyar dolardır. GBİP programı üzerindeki bu harcamaların gayri safi yurtiçi hasılaya oranı %0.7 düzeyindedir. Bu harcamaların hükümet bütçesine oranı ise %2.4 düzeyindedir. Dolayısıyla, program bütçesi önemli fakat yeterli değildir. GBİP bu dönemde 440.246 iş yaratmıştır. Bu programın yarattığı iş fırsatlarının resmi işsizliğe oranı ise %11'dir. Programdan yararlananların profiline bakıldığında ise yararlananların %54'ü erkek, %46'sı kadındır. Bu program öncesinde hane halkı geliri 50 ile 90 dolar arasında iken bu programdan sonra hane halkı geliri 90 ile 120 dolar arasında gerçekleşmiştir. Yararlananların yaklaşık yarısı, hane halkı reisidir (Işık-Mert, 2011a, s: 63). Aşağıdaki Tablo 1'de bazı ülke uygulamaları özetlenmiştir.

Tablo 5.1 Ülke Örnekleri ile İlgili Yapılanların Kısa Özeti

Ülke	Yıl	Program Adı
Arjantin	2002-devam	Hane halkı Reisine Ödeme
Avustralya	1940-70	Keynesyen Commonwealth İstihdam Servisi
Bolivya	1986-90	Acil Sosyal Fon
Botsvana	1980-devam	Emek Temelli Destek Programı ve Bayındırlık İşleri Programı
Şili	1975-1987	Asgari İstihdam Programı
Fransa	2005 pilot uygulama	İlk Jacques Attali tarafından önerilen ve 2005'te 6 pilot bölgede uygulanan ve halen süren program
Gana	1988-devam	Uygulanan politikaların sosyal maliyetlerini azaltmayı hedefleyen emek yoğun program
Hindistan	1972, 2005-devam	Maharashtra İstihdam Garantisi Planı ve Ulusal Kırsal İstihdam Garantisi Yasası
Bangladeş	1980'ler ve 90'lar	Bayındırlık İşleri Programları
Endonezya	1988'de yeniden başladı	Padat Kayra Programı
Kore	1997-98	İşsizliği çözmeye yönelik Master Planı
Meksika	1995-devam	Programa de Empleo Temporal: Sosyal ve üretken alt yapı için niteliksiz işgücü kullanmayı amaçlayan kalkınma programı
Fas	1961-devam	Promotion Nationale: Kırsal toplumun kalkınmasına yönelik program
Nepal	1989	Dhaulagiri Sulama Geliştirme Projesi
Peru	1991-95	Bayındırlık İşleri Programı: Temel olarak kadına yönelik
Güney Afrika	2004-devam	Genişletilmiş Kamu Çalışma Programı
Sri Lanka	1985-devam	Ulusal Kalkınma ve Barınma Birimi
İsveç	1938-70	Yatırımların sosyalleşmesi üzerine vurgu vardır ve işsizlik 1980'lerin sonuna kadar % 3'ün altındadır
A.B.D	1933-36	Yeni Düzen Bayındırlık İşleri Programları
Zambia	1991-devam	Yoksulluğu hedefleyen mikro proje birimi uygulamaları

Kaynak: Işık, İşsizlik ve Yoksulluk Sorununu Çözmeye Yönelik İstihdam/Gelir

Politikalarının Uygulanabilirliği: Antalya Örneği, 2011, Papadimitriou, Promoting Equality Through an Employment of Last Resort Policy, 2008.

Bu programın yukarıdaki olumlu yanlarına karşın programla ilgili olarak birçok eleştiri bulunmaktadır. Eldeki bütçe tahsisatı ile mevcut kronik işsizlik/ yoksulluk problemini çözenin zorluğu, istihdam fırsatlarının kısalığı, mesleki eğimin hedefleri ve amaçları gerçekleştirme zorluğu, farklı ücret yapıları ve istihdam koşullarının yarattığı uygulama zorlukları (ücret farklılığı sorunu, kamu sektörü/ resmi/gayri resmi/sürekli/geçici istihdam gibi sosyal sektörün kurumsal problemleri) bu eleştirilerden birkaçı olmaktadır (Işık-Mert, 2011a, s: 64).

Türkiye ile ilgili birkaç düzenlemeye de bu minvalde değinmekte yarar vardır. Türkiye’de Eylül 2010 itibariyle resmi işsiz sayısı yaklaşık 2.9 milyon ve işsizlik oranı ise %11.4 düzeyindedir. Fertlerin % 17.11 yoksulluk sınırının (gıda ve gıda dışı harcamaları içeren) altında yaşamaktadır. T.C. Anayasası’nın 60. Maddesinde sosyal devlet olmanın bir gereği olarak herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve devletin bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğu belirtilmekle birlikte bugün yüksek işsizlik ve yoksulluğa karşı henüz geliştirilmiş kapsamlı bir politika önlemi-önlemleri bulunmamaktadır (Işık-Mert, 2011a, s: 65). Güncel rakamlar bağlamında ise kendi ülkemizden birkaç rakama değinecek olursak, ülkemizde TÜİK rakamlarında açlık sınırının 2010’da 4 kişilik aile için 318 TL, yoksulluk sınırının ise 896 TL olduğu görülmektedir. Kamu-Sen ise 2012 rakamlarını şu şekilde belirtmektedir: 4 kişilik ailenin şu an ki yoksulluk sınırı 3341 TL ve gıda+barınma 1302 TL, sadece gıda ise 787 TL olmaktadır. Tek başına yaşayan birey için ise yoksulluk sınırı 1652 TL, açlık sınırı ise 1272 TL olmaktadır (www.cnnturk.com a). Aynı şekilde Türk-İş ise 4 kişilik ailenin sadece gıda yoksulluğunu 925.36 TL ve yoksulluk sınırını ise 3014.19 TL olarak belirtmektedir (www.cnnturk.com b). Bunun yanında Türkiye’nin işsizlik rakamlarına değinecek olursak, Nisan 2012’de %9 genel oran, tarım dışı % 11,1 ve genç işsizlik oranı da % 16,7 olarak oluşmuştur; 2011 Nisan’da ise % 9.9 genel oran, % 12,5 tarım dışı ve % 17.9 genç işsizlik oranı oluşmuştur (www.tuik.gov.tr). Dolayısıyla yoksulluğun işsizlikle güçlü bir bağı bulunduğu sonucuna 2011 ve 2012 işsizlik oranlarına bakılarak ulaşılabilir. Çünkü işsizliğin genel oranında çok az bir değişme olmaktadır ve dolayısıyla yoksulluk açığı ortaya çıkarmaktadır ve eğer temel gelir politikaları vasıtasıyla bir çözüm arayışına girilirse var olan piyasa başarısızlığının sürdürülmesi sağlanacaktır, bu minvalde derhal yapılması gereken, devletin istihdam piyasalarına girerek iş yaratması ve işsizliği düşük seviyelere düşürücü projeleri yaratması gerekmektedir.

Tablo 5.2 Açlık ve Yoksulluk Sınırı (2007-2010)

Hane halkı Büyüklüğü	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
1	105	122	127	141	283	341	365	396
2	159	185	192	213	428	515	552	599
3	201	233	243	269	540	651	699	739
4	237	275	287	318	638	767	825	896
5	271	313	328	363	728	874	944	1025
6	301	350	365	404	809	976	1050	1140

Kaynak: TÜİK, 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları (2010 ilk 3 aylık veridir)⁴².

Değnilmesi gereken bir diğer noktada kayıt dışı istihdam olmaktadır. Bu minvalde bir takım rakamlara değinecek olursak, ilk göze çarpan durumun kentsel ve kırsal ekonomi ayrımında ortaya çıktığı görülmektedir. Buna ek olarak kadın ve erkek ayrımı da göze çarpan nitelikte bir ülke olgusu olarak ortaya çıkmaktadır. 2011 yılı sonu itibariyle kayıt dışı istihdam edilenlerin oranı % 42.1'ken; bu oran tarım dışı sektörlerde % 27,8 ve tarım sektöründe ise % 83.92'dir ve erkek işgücünün % 40.9'unun kayıt dışı istihdam edilmesine karşılık, kadın işgücü arasında kayıt dışı istihdam edilenlerin oranı % 62,3'tür. Bu bilgilere dayanılarak Türkiye'de güvenceli esnekliğin kentsel kesim işgücü piyasasında uygulanma şansının kırsal kesim işgücü piyasasına göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan eldeki veriler güvenceli esnekliğe dayalı çalışma koşullarında istihdam edilme şansının, erkek işgücü için kadın işgücüne göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Kuzgun, 2012, s: 45). Bunların dışında bugünkü küresel kriz nedeniyle istihdam piyasasına (işsizliğe) yönelik olarak iki geçici yasa çıkarılmıştır. İlki, 5763 sayılı "İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"la işveren priminin 5 yıl boyunca belirli oranlarda Hazine ve 18-29 yaş arasında hiçbir şart aranmaksızın işe alınan gençler ile tüm kadınların işveren primlerinin İşsizlik Sigortası Fonu tarafından ödenmesi hükme bağlanmıştır. Diğer yandan, işsizlik sigortası fonunun işten çıkarılan işçileri korumaya yönelik olduğu ve işten çıkarılan sigortalı işçilerin büyük çoğunluğunun bu haktan yararlanmadıkları dikkate alındığında, bu fonun kullanılmasının sakıncalı yönleri olduğu açıktır. İkincisi, hükümetin kamuya yararlı işlerde çalışmak üzere 100-150 bin kişiye geçici olarak 6 ay için 300-600 TL aralığında maaş karşılığı iş olanağı sağlayacak şekilde yapılan düzenlemedir. Geçici de olsa küresel kriz nedeniyle yurtdışı ve yurtiçi talebin ve dolayısıyla büyüme oranının düştüğü günümüz koşullarında bu önlemler olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir (Işık-Mert, 2011a, s: 65). Her ne kadar bu önlemlerin işsizlik üzerindeki etkilerini değerlendirmek için erken olsa da, bu tür önlemlere, IMF, Dünya Bankası gibi Bretton Woods kurumlarınca desteklenen ana akım iktisat yaklaşımını içermesi nedeniyle kuşkuyla bakmak gerekmektedir.

⁴² Sol taraf 2007-2010 açlık sınırı rakamlarını, sağ taraf 2007-2010 yoksulluk sınırı rakamlarını göstermektedir.

Diğer yandan benzer nedenlerle ülkemizde yoksulluk meselesi ve bununla bağlantılı olarak izlenen sosyal politika önlemlerine kuşkuyla bakılmaktadır. Ülkemizde süren işsizlik ve yoksulluk, sosyal politika tartışmalarında bir fikir ikililiği yaratmaktadır. Türkiye’de sosyal politika bağlamında tartışmalarda, toplumun, çalışmanın erdemine olan inancı, doğal olarak bir takım sosyal ödenekler vasıtasıyla yoksulluk ve işsizlikle mücadelenin toplumun bu kesimini tembelleştireceği ve asalaklaştıracağı inancını oluşturmaktadır.

Nitekim global düzeyde 1996-2006 dönemi arasında ortalama büyüme oranı % 4 iken işsizliğin azalması % 0.2 olmaktadır (Buğra, 2008, s: 74-75). İşsizliğin kalıcı bir sorun haline gelmiş olmasının yanı sıra, 20. yüzyıl boyunca çok sözü edilmemiş olan çalışan yoksul olgusu da yeniden gündeme gelmektedir. 2006’da 10 yıllık bir hızlı büyüme döneminin sonunda çalışan yoksulların sayısında da bir azalma olmaktadır. Ama hala, dünyada çalışanların %17,6’sı günde 1 dolardan daha az bir gelire geçinmeye uğraşmaktadır. Çalışanlar arasında günde 2 dolardan daha az bir gelire sahip olanların oranı ise %47,4 olmaktadır. Dolayısıyla yoksulluğun bu şekli ile olan mücadelede ülkelerin GSYİH’ları içindeki sosyal harcamaların payı, büyüme ile birlikte azalmak yerine artmaktadır⁴³.

Ülkemizdeki yoksulluk ve sosyal politika sürecine özetle bakarsak, I. Dünya Savaşı ve Cumhuriyet’in kuruluşu anında zorunlu göçlerden kaynaklanan nüfus kaybı sonucunda hem eğitimsiz hem de yoksul bir kesimi oluşturmaktadır. Daha sonra 1928’de büyük bir kuraklık yaşanmıştır ve 1930 krizi de ülkeyi etkilemiştir, 1929-39 arasında yakalanan yüksek ortalama büyüme rakamları yerini 1940-45 yılları arasında negatif rakamlara bırakmaktadır. Bunun yanında 1927’den 1950’ye kadar Türkiye nüfusunun köylü nüfusu oluşturması durumu söz konusu olmaktadır. Yani yoksulluk köylere hapsedilmiş durumdadır. Bu noktada Polanyici bağlamda köylünün toprağından koparılmamış olması dolayısıyla emeğin metalaşmasını engelleyici bir unsur olmaktadır. Türkiye’nin var olan iktisat tarihinin ihtiva ettiği bu rakamların yanında, bir de yoksulluk sürecinde de farklı bir evrim yolu görülmektedir⁴⁴.

Çocuk yoksulluğu, barınma koşullarının kötü oluşu ile ortaya çıkan bir barınma yoksulluğu ve köylülüğün çözülmeye başlaması vasıtasıyla (tarımda sübvansiyonların kesilmesi ile) küçük çapta olan ve ailenin emeğine dayalı olan tarımsal faaliyetin çökmeye başlaması vasıtasıyla tarım içi istihdamdan tarım dışı istihdama doğru, yani köyden şehre göçün başlaması ile şehirde yaşamak zorunda kalan Türk köylüsünün şehir hayatında çalışan yoksul haline dönüşmesi durumu ve bununla bağlantılı olarak köylü yoksulluğu görülmektedir (Buğra, 2008, s: 75-219). Dolayısıyla bu durumla bağlantılı olarak uygulanması gereken sosyal politika örnekleri ve uygulananlar arasında bir kıyas farkı ortaya çıkmaktadır. Keza zaten

⁴³ Buğra Ayşe, 2008, “Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika” kitabı kullanılmıştır. Tarafımızca özetlenmiştir.

⁴⁴ A.g.e., yine tarafımızca özetlenmiştir.

uygulama bağlamında Türkiye'deki durum sadaka politikalarından farklı olmamakta ve uygulananlar ise piyasa-STK ve devlet işbirliği içinde olmasının yanında piyasa yanlısı görünümüleriyle de dikkat çekmektedir. Keza bakıma muhtaç çocuklarla ilgili olarak devlet bu konuya çok az eğildiğini ve bu işin devletin işi olduğunu 1949 yılında kabul etmektedir, ancak o yıllarda şehit yetimlerinin bakım işinin zenginlerin işi olması gerekliliği üstüne dem vurmaktadır. Bebek ölümleri, mektepli aç çocuklar ve metruk bakıma muhtaç çocuklar konunun temelini oluşturmaktadır, bunun yanında anası babası olan çocukları, aileleri bakamadığı zaman Darülaceze kabul etmemektedir (Buğra, 2008, s: 75-219).

Buna ek olarak dönemin göç sorunu bağlamında şehre göçün sonucunda, şehir de istihdam edilmeye başlanan bireyin çalışan yoksula dönüşmesi durumu söz konusu olmaktadır. Bu minvalde devlet 1930-1950 yılları arasında, emekli sandığı, iş kazası ve bir takım sigorta hakları kapsamında çalışma hayatını düzenleyici uygulamalara gitmektedir, ek olarak grev hakkı ve iş kanunları ortaya çıkmaktadır. CHP iktidarı yoksulluğu köye hapsetmeye çabalarken, DP iktidarı da göçün önünü açmaya çabalayarak şehirleşmeye dayalı kalkınma yoluna gitmeye çalışmaktadır. Ancak bu durum ticaret hadlerinin tarım aleyhine dönmesi ile sonuçlanmış ve böylece 1950-60 yılları arasında büyüme oranları düşmüştür. DP ayrıca sağlık alanına da eğilmiş ve 20.000 kişiye bir sağlık merkezi düşecek şekilde teşkilatlanmaya gitmiştir (Buğra, 2008, s: 75-219).

12 Eylül darbesini izleyen dönemde ise neo liberal politikalar izleyen Turgut Özal'la işçinin reel anlamda gerçek yoksullaşması bu dönemde yaşanmaktadır. 1988 döneminde yasaklı siyasetçiler politik sahneye tekrar dönmektedir, yeniden tesis edilen demokratik süreç işçilerin haklarında düzelmeye yaratmaktadır, ancak kısa sürmektedir ve taşeronlaşma vasıtasıyla kayıt dışı istihdamın önü açılmakta ve gerçek anlamda çalışan yoksul durumu ortaya çıkmaktadır. ANAP hükümeti zamanında ise sağlık alanında döner sermaye uygulamasına gidilmiş, yani yine piyasa mantığı söz konusu olmaktadır ve o döneme kadar idare edilmiş olan yoksul hastalar artık hastane kapılarından çevrilmekte ve cenazelerini alamayan insanların haberleri göze çarpmaktadır. Ancak daha sonra ANAP'ın seçimleri kaybetmesi ile DYP-SHP koalisyonu oluşmuştur ve bu dönemde de yeşil kart uygulaması başlamaktadır ve yoksul kimselerin tedavi ve ilaç masrafı SYDT tarafından karşılanmaktadır⁴⁵.

Ülkemizde bütün vatandaşları kapsayıcı bir sosyal politika anlayışı AKP döneminde başlamaktadır. Ancak AKP hükümeti iktidarının bir kısmında IMF politikalarını eksiksiz uygulamasıyla neo-liberalizmi sonuna kadar benimsemiş bir görünüm sergilemiştir, ancak son dönemlerde ortaya çıkan eğitime destek kampanyaları, okul çağına gelmiş çocukların kitap ve defter ihtiyaçlarının Milli Eğitim Bakanlığınca karşılanması güzel sosyal devlet uygulamaları

⁴⁵ A.g.e., tarafımızca özetlenmiştir.

olmaktadır, ayrıca sağlık alanında hastaneye gelen hastanın özel hastane ya da devlet hastanesi olması fark etmeksizin, eğer sosyal güvencesi varsa tedavi ediliyor olması da güzel bir sosyal politika örneği olmaktadır. Ancak AKP sosyal politikayı, yoksul ve işsiz kesim adına STK, aile ve derneklerin dayanışmasıyla birlikte yürütmeye çalışmaktadır. Çünkü IMF politikaları gereği, sosyal güvenlik reformu yapılmasını gerektirmekte ve bu bir kesimi dışlarken başka bir kesimi içine alan bir yapı sergilemektedir, sonuç olarak kamu maliyesiyle bağlantılı bir yönü bulunmaktadır ve sosyal güvenlik sisteminin yapısal bazı eksiklikleri ortaya çıkmaktadır ve bununla bağlantılı olarak da sosyal güvenliğin olması gereken şeklinin, sosyal politika bağlamında “sosyal içirme” şeklinde olduđudur⁴⁶.

Sadece formel sektörde çalışanları değil bütün vatandaşları kapsayan bir sosyal politika anlayışının Türkiye'nin siyasi gündemine girmesi, AKP iktidarı sırasında olmaktadır. Bu ilk bakışta paradoksal görünebilecek bir durum olmaktadır. Çünkü söz konusu parti iktidarının ilk dönemlerinde, neo-liberalizmi sonuna kadar benimseyen ve IMF'nin önerdiği politikaları harfiyen yerine getirmeye odaklı bir görünüm sergilemiştir. Ayrıca toplumcu bir siyasi gelenekten gelmektedir, dolayısıyla doğal eğilimi zor durumdaki bireye destek olma sorumluluğunu aileye ve İslami dayanışma mekanizmalarına yükleme yönünde olmaktadır. Kısacası muhafazakar liberalizmin sosyal politika karşıtı tavrını benimsemesi gereken bir konumda bulunmaktadır (Buğra, 2008, s: 219). Ama ortada söz konusu paradoksu açıklama açısından önem taşıyan üç önemli unsur bulunmaktadır. Bunlardan biri IMF'nin Türkiye'ye önerdiği politikaların içinde sosyal güvenlik reformuyla ilgili olanların taşıdığı ağırlık olmaktadır. Kamu maliyesiyle ilgili kaygıları yansıtan sosyal güvenlik reformu önerilerinin uygulamaya konulma süreci içinde, ülkenin sosyal güvenlik sisteminin inkar edilmesi mümkün olmayan yapısal sorunları da ister istemez gündeme getirilmiştir ve bir kesimi kapsayan bu sistemin epey önemli başka bir kesimi dışlayıcı niteliği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, sosyal politika, ilk defa, “sosyal içirme” meselesi bağlamında tartışılmaya başlanmaktadır (Buğra, 2008, s: 219-220).

Bunun yanında istihdam piyasalarına da değinecek olursak, ülkemizde de güvenceli esnek istihdam kavramı tartışılmaktadır. İkinci bölümde yeterli miktarda bahsettiğimiz emek piyasalarındaki esnek istihdam üzerine yapılan ampirik ölçüm ve çalışmalar, ülkemizde de AB'ye uyum süreci gereği dillendirilmekte ve mevzuat oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Türkiye'de güvenceli esneklik kavramının tartışılması, çalışma mevzuatının AB mevzuatıyla uyumunun sağlanması açısından da önem taşımaktadır. AB'ne uyum süreci kapsamında iş mevzuatının şekillendirilmesinde Avrupa Sosyal Modeli Türkiye tarafından örnek olarak kabul edilmektedir. Güvenceli esneklik kavramı da, Avrupa Sosyal Modelinin

⁴⁶ A.g.e., tarafımızca özetlenmiştir.

dayandığı temel kavramlardan biri olmaktadır. Bu modelde işçiye istihdam ve gelir güvencesinin sağlanmasının, firmanın rekabet gücü korunarak desteklenmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bu nedenle de güvenceli esneklik kavramının, Türkiye tarafından işgücü piyasasının işlerliğini belirleyen temel bir kavram olarak benimsenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye’de güvenceli esneklik kavramının bir yönü ile işgücü piyasalarının, iş organizasyonlarının ve iş ilişkilerinin AB Sosyal Modeli çerçevesinde esnekleştirilmesini; diğer yönü ile gelir ve istihdam güvencesi sağlanmasını içerdiği belirtilmektedir⁴⁷ (Kuzgun, 2012, s: 40).

Bunun yanında AKP döneminde mikro kredi politikası da istihdamı arttırıcı bir politika örneği olarak uygulanmıştır. Verilen bütün krediler geriye ödenmiştir, çünkü kredilerin ödenmemesi halinde, krediyi çekenin kendisi, ailesi ve yakınları bir daha kredi çekemeyecektir, yani toplumsal anlamda utandırma devreye sokulmuştur⁴⁸.

Mikro krediyle, daha düşük faiz oranları (ya da 0) ve daha büyük kredi miktarları vasıtasıyla kişilerin daha orta ölçekte kendi işlerinin sahibi olması sağlanabilir, ödemeler uzun vadelere yayılabilir hatta bu uzun vadeli geri ödemeler sadece enflasyon farkının kişiden faiz miktarıymış gibi geri alınmasıyla da ödeme kolaylığı sağlanabilirdi. Bu durumun Türkiye’de DNİOR’nin uygulanabilirliği ile bağı kurulabilir, DNİOR’yi reel bir çıktı üretmeme dolayısıyla ana akım iktisadın marjinal fayda kavramıyla eleştiriye tabi tutulmasına bir engel teşkil etmektedir. Çünkü açılan işler reel çıktı ortaya koyan ya da en azından perakendeciliğini ya da toptancılığını (tedarikçiliğini) yapan işler olabilecektir, bunun yanında sosyal faydası olan işlerin de bu şekilde yaratılması mümkün olabilecektir (kreş, ya da yaşlı bakım evleri).

DNİOR bağlamında Türkiye’de herhangi bir proje yaratımı da buna ek olarak işsizliği ve yoksulluğu azaltıcı olarak uygulanabilir, örnek olarak hedef kitle belirlemesi köyden kente göç eden kesimlere doğru yapılabilir (tarımsal sektörden, özel sektöre): Bu kesime ve hatta piyasanın geride bıraktığı işsiz kesime yaratılacak işler bağlamında, park-bahçe düzenlemeleri, yol-yapım onarım işleri, hatta gece asayışı sağlamak için bekçilik mesleği bile yeniden devreye sokulabilir. İşsizlik yüksek olduğu için DNİOR işgücü stok havuzu, yaratılacak işler bağlamında kullanılabilir. İşsizliğin azalması enflasyonu yükseltici bir etkide bulunmayacaktır, keza DNİOR ücretleri özel sektör ücretleri ile rekabet içinde olmayacaktır. Enflasyon yaratımı bağlamında, devlet harcaması yapılması, tekrar paranın yaratımı açısından mutlak güç olan devletin yaratılmış parayı vergilendirme ile piyasadan çekmesi sonucu oluşmayacaktır ve zaten işsizliğin azalması ile enflasyonun artacağına dair görüşe karşı, tam tersine kullanılabilir aktif bir istihdam stoğunun olması fiyatlar genel düzeyinin istikrarlı

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2008), “Matras Projesi Sonuç Raporu, Esnek Güvence Bağlamında Türkiye’de Sosyal Güvence”, s: 1.

⁴⁸ Buğra Aysel, 2008, aynı eser tarafımızca özetlenmiştir.

sürdürülebilirliğine katkı da bulunmaktadır görüşü de öne sürülmektedir (Işık, 2011b, s: 142). Dolayısıyla DNİOR, hem toplumumuzun çalışmaya verdiği önemle tutarlı hem de demokratik bir toplum olmanın gereğidir. Bu bağlamda DNİOR'yi Türkiye'de işsizlik ve yoksulluk problemiyle mücadelede zenginliklerin paylaşıldığı bir toplum projesi olarak görmek mümkündür.

SONUÇ

Polanyi, “Büyük Dönüşüm” adlı eserinde piyasa ekonomisini, emeği metalaştırması, bireyi toplumsal olandan koparıp, toplum dışı olan ekonominin ellerine teslim etmesi sebebiyle ve bu metalaşma vasıtasıyla yoksullaşmasına sebebiyet vermesinden ötürü 20. yüzyılın garabeti olarak görmektedir. Yapılan her devlet düzenlemesinin sadece piyasa koşullarının sürdürülebilirliğini arttırması ve merkezilik vurgusuna dayanan yeniden tahsis etmenin kontrolünün piyasaya verilmesi ile toplumsal olan her birimin parçalanmasına sebep olması Polanyi’yi rahatsız etmektedir. İnsanın hiçbir zaman emeğini satmak namına bu dünyaya gelmediğini düşünmektedir ve bir zamanlar kendi üretim araçlarına sahip olan insanın avcılık, tarım, dokumacılık, demircilik ve demir zanaatkarlığı vb. yapabilirken, devletlerin liberal itikatla insanın kaderini piyasaya devretmesine ve üretim araçlarından koparılmasına yol açarak emeğini satmak zorunda bırakılmasına bir karşı duruş sergilemektedir. Bu minvalde işsizlik-yoksulluk ve piyasa-devlet bağıını “Endüstri Devrimi”nden başlayarak incelemekte, bu dönemde ve Elizabeth Döneminde uygulanan piyasa ve devlet düzenlemelerini eleştirmektedir. Ve 1929 Büyük Buhran’ı gelmekte olan Büyük Dönüşüm’ünün bir ön belirtisi olarak görmektedir. Ancak büyük kriz ile birlikte artık ekonomideki liderlik rolleri değişmeye başlamaktadır ve II. Dünya Savaşından sonra ekonomik anlamda mutlak bir güç olarak ortaya çıkan Amerika’nın büyük krizden sonra “Yeni Düzen” anlayışını geliştirmesine ve bunu Keynesyen Doktrinle birleştirerek yeni bir piyasa mutasyonu olarak ortaya atmasına şüpheli bir gözle bakmakta ve durumu “sınırlı bir keynesyen rol” olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında “Yeni Düzen”de paraların altına olan yoğun bağı kaldırılmıştır ve paralar dolara endekslenmiştir ancak Bretton Woods Sistemi düzenlemesiyle yabancı ülke paraları dolar endekslidir ama dolar altın endekli olmaktadır ve ABD’nin ticaretin ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesini sağlama isteği ile birlikte Polanyi sistemin kendi yıkımını kendi içinde taşımasına sebebiyet verdiğini düşünmektedir. Tabi ki 1948-73 döneminde Fordist üretimin verimliliği düşürücü etkilerinin ortaya çıkmaya başlaması, Meksika Petrol krizinin dünya ölçeğinde bir kriz yaratması ve keynesyen refah devleti politikalarının aşırı talep şişmelerine yol açması birleşimi ile 1970 stagflasyon krizi ortaya çıkmakta ve Polanyi’nin tahminleri doğrulanmaktadır. Bu dönemin ardından artık dünya devletleri neo-liberal politikalara dönüş yapmakta ve emeğin ücreti ve hakları gerileme göstermektedir. Birçok emekçi istihdam güvensizliği içinde bulunmakta ve büyük bir kısmı da gelir kaybına uğrayarak yoksulluğa düşme korkusu hissetmektedir ve bu noktada ülkelerdeki siyasiler bu durumu bir oy kapma yöntemi olarak kullanmak için emekçi kesime sosyal haklar vaat etmektedir. Keza dönemin içinde bulunduğu durum gereği artık esnek istihdam ve yarı zamanlı işlerin artışı insanların

güvenilir istihdam koşullarına sahip olması durumunu etkilemektedir. Bu haklar ise genellikle yoksulluğu azaltıcı olduğuna inanılan işsizlik ödenekleri ve temel gelir politikaları olmaktadır. Polanyici bir perspektiften emeğin bu gibi haklara sahip olması metalaşmasına bir engel teşkil etmektedir ancak emeğin ücretinin piyasa dışında belirlenmesi durumu oluşturulamadıktan sonra bu kesin bir dönüşüm olamayacaktır ve 70 sonrası dönem sendikalarında zayıflamasıyla emek haklarında muazzam bir gerileme yaratmış ve emeğin metalaşması korkunç bir boyuta ulaşmıştır. İşte bu noktada bir kısım iktisatçılara göre asgari gelir uygulamaları, belli bir yaştan sonra genç bireye belli bir sermayenin verilmesi politikaları gibi temel gelir politikaları da en azından işvereni tarafından aşırı sömürülmesinin engellenmesi bağlamında vatandaşa temel gelirin bir hak olarak verilmesi savunusunu yaratmıştır. Ancak Marksist iktisatçılara göre ise bu politika bireyi tembelleştirici ve asalaklaştırıcı bir politika olmaktadır ve verimliliği düşürücü etkileri olmaktadır. Buna ek olarak iş arayan kimselere de istihdam büroları vasıtasıyla ya da mesleki eğitim kursları vasıtasıyla istihdam arama faaliyetleri de göze çarpmaktadır, keza bir kesim için istihdam güvenliğini artırıcı, bir kesim için ise iş bulma konusunda etkinsiz bir yöntem teşkil etmektedir. Dolayısıyla, devletin yan kurumları vasıtasıyla aktif işgücü politikalarını izlemesi ve temel gelir politikalarıyla emeğin yoksulluk açığını kapatıcı politikalara bir alternatif duruş olarak ortaya post keynesyenlerin devletin nihai işveren olması rolü ortaya çıkmaktadır.

Post-keynesyenler, Keynes'in temel argümanlarının yanlış yorumlandığını düşünmektedirler. Çünkü onlara göre talebin aşırı şişmesinin sebebi kamu istihdam stratejilerinin uzay araştırmalarını, ordu harcamalarını vb. sektörel alanları desteklemesi olmaktadır. Bu yapıldığı için eğitilmiş ve gelir düzeyi zaten yüksek olan kesim istihdam olanağı bulmuştur ve bu yatırım patlamasına yol açarak sistemin patlamasına sebebiyet vermiştir. Ancak Minsky ve post-keynesyenlere göre olması gereken, devletin, piyasanın geride bıraktığı yoksul, eğitimsiz ve işsiz kesimi desteklemesi gerekliliği olmaktadır. Bunun için teorik bir alt yapı kurulmuştur ve makro iktisadi olarak tutarlı bir yapıdır ve bunun yanında birkaç ülke örneği de bulunmaktadır ve bu politika bağlamında uygulanan projelerin maliyetleri, bu projelerin uygulandığı ülkelerde düşük olmasına rağmen etkileri pozitif olmaktadır ve inanç, bu projelere daha da fazla kaynak ayrılabilceği yönünde olmaktadır. Bu bağlamda bu sisteme eleştiriler gelmektedir ancak piyasanın zaten kriz yaratan yapıyı kendi içinde barındırması dolayısıyla yarattığı işsizliği ve yoksulluğu yine kendisinin yok edeceği yönündeki yaklaşımla ortaya yeni bir şey koyamayan ana akım iktisatçıların eleştirileri yersiz kalmaktadır, keza 2008 krizi artık Minsky Anının ortaya çıkmaya başlamasına sebep olmaktadır. Çünkü liberal itikatla ücretler kendi doğal oranına gelecektir ve piyasada işsizlik yok olacaktır şeklindeki savunu artık paradigma olarak kendini taşıyamaz bir hale gelmiştir. Buna ek olarak işsizliğin doğal

oran hipotezi ve enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı tam istihdama ulaşılması noktasında da çok yara verici bir argümandır ve kriz üreten yapısıyla parasal kapitalizmin sürdürülebilirliğini perçinlemekten ve sermaye gelirlerini şişirmekten başka bir şeye sebep olmamaktadır. Ülkemizde ise bu politikalar bağlamında temel gelir ve devletin son işveren olması rolü üzerine tartışmalar sürmektedir. Herhangi bir proje için devlet olarak girişimimiz bulunmamaktadır ancak temel gelir ile ilgili Buğra-Sınmazdenir (2008) çalışması bulunmaktadır. Temel gelir politikası kısa vadede derhal yoksulluğun önüne geçilmesi için bir araçtır ancak piyasanın yapısal sorunu olan işsizliğin sürmesine sebep olmaktadır, ne kadar süslü cümlelerle savunulursa savunulsun işsizliğe bir çare sunmamaktadır. Bu sebeple (DNİOR) genç işsizlik oranının % 18’lerde olduğu ülkemizde derhal bir politik araç olarak kullanılmalıdır ve gelirsizlikten dolayı daha hayata atılma aşamasında olan bireylerin psikolojik olarak çökmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir. Neo-liberal ekonomi politikalarının uygulanması, dünyada uluslararası rekabet ve ihracatta uzmanlaşma büyümenin temel motoru olsa da, bu büyümenin işsizliği yok etmesi söz konusu olamamaktadır. Hatta bunun yanında artık negatif bir dışsallık olarak küresel ısınma ve mevsim değişiklikleri ortaya çıkmaktadır. Bu duruma mani olmak namına dünyada, kullanılan enerji kaynaklarının çeşidinin değişmesi bağlamında yeşil ekonomi çalışmaları yapılmaktadır ve bu bağlamda da çeşitli güneş reaktörlerinin üretiminin, karbon içerikli atıkların ve sanayi atıklarının dönüşümü sağlanarak enerji üretiminin sağlanması, ulaşımın doğaya uyumlu araçlarla sağlanması konularında, fayda-maliyet kıyaslamasına dayanan çalışmalar yapılmaktadır ve bu çalışmaların devletin son işveren mercii olması ile bağı kurulmaktadır. Özü itibariyle yeşil ekonomi baştan aşağı üretim sisteminin global düzeyde değişimini hedeflemektedir ve bu bağlamda global düzeyde bu alanda artacak olan bir istihdam talebi söz konusu olabilmektedir. Ancak bir nokta gözden kaçmamalıdır, böyle bir düzen kurulumu “üsttekileri” hedef alacağı için enflasyon konusunda sağlıklı sonuçlar alınamayabilir. Ancak sonuç olarak politik önerilerin hedeflemesi gereken kesim piyasanın geride bıraktıkları olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Antonopoulos R., **“The Right to a Job, The Right Types of Projects: Employment Guarantee Policies From a Gender Perspective”**, The Levy Economics Institute, Working Paper, No. 516, 2007.
- Aren, Sadun., **“İstihdam Para ve İktisadi Politika”**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1963.
- Aren, Sadun., **“100 Soruda Para Politikası”**. Altıncı Basım. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 2000.
- Arpacıoğlu Özge, Yıldırım Metin., **“Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi”**, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 2011, 60-76.
- Barber, William J.. **“İktisadi Düşünce Tarihi”**. Çev.: İhsan Durdu. Üçüncü Basım. İstanbul: Şûle Yayınları, 1999.
- Beaud, Michel. **“Kapitalizmin Tarihi”**. Çev.: Fikret Başkaya. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2003.
- Bienefeld Manfred, **“Finans Diktatörlüğünün Muhafazası İçin Çifte Hareketin Bastırılışı”**, 21. Yüzyılda Karl Polanyi’yi Okumak Bir Siyasi Proje Olarak Piyasa Ekonomisi, Ed. Buğra Ayşe, Ağartan Kaan, 31-55, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0701-4, 2009.
- Buğra Ayşe, Sınmazdenir Tolga N., **“Yoksullukla Mücadelede İnsani ve Etkin Bir Yöntem: Nakit Gelir Desteği”**, Bir Temel Hak Olarak Vatandaşlık Gelirine Doğru, Ed. Buğra Ayşe, Keyder Çağlar, 85-113, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0516-4, 2007.
- Buğra Ayşe, Keyder Çağlar., **“Bir Temel Hak Olarak Vatandaşlık Gelirine Doğru”**, Çev.: İsmail Çekem. Birinci Basım. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.
- Buğra Ayşe, **“Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika”**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- Buğra Ayşe, Kaan Ağartan, **“21. Yüzyılda Karl Polanyi’yi Okumak Bir Siyasi Proje Olarak Piyasa Ekonomisi”**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.
- Burgoon Brian, Dekker Fabian, **“Flexible Employment, Economic Insecurity and Social Policy Preferences in Europe”**, Journal of European Social Policy, Cilt 20, Sayı 2, 2010, 126-141.
- Chung Heejang, Oorschot van Wim, **“Institutions Versus Market Forces: Explaining the Employment Insecurity of European Individuals During the Beginning of the Financial Crisis”**, Journal of European Social Policy, Cilt 21, Sayı 4, 2011, 287-301.

- Davidson Paul, **“Keynes, Post Keynesian Analysis and the Open Economies of the Twenty First Century”**, Growth and Economic Development, Ed. Arestis Philip, McCombie John, Vickerman William Roger, U.K: Cheltenham, Edward Elgar, 2006, 68-81.
- Devine Pat, **“1970’ler ve Sonrası: Enflasyonun Ekonomi Politikası”**, 21. Yüzyılda Karl Polanyi’yi Okumak Bir Siyasi Proje Olarak Piyasa Ekonomisi, Ed. Buğra Ayşe, Ağartan Kaan, 57-76, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0701-4, 2009.
- Deyo C. Frederic, Ağartan Kaan, **“Doğu Asya Emek Sistemlerinde Reform: Çin, Kore ve Tayland”**, 21. Yüzyılda Karl Polanyi’yi Okumak Bir Siyasi Proje Olarak Piyasa Ekonomisi, Ed. Buğra Ayşe, Ağartan Kaan, 261-296, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0701-4, 2009.
- Dobb, Maurice. **“Kapitalizm Sosyalizm Azgelişmiş Ülkeler ve İktisadi Kalkınma”**. Çev.: Mehmet Selik. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1981.
- Forstater Mathew, **“Flexible Full Employment: Structural Implications of Discretionary Public Sector Employment”**, Journal of Economic Issues, Cilt 32, Sayı 2, 1998, 557-563.
- Forstater Mathew, **“Unemployment”**, Center for Full Employment and Price Stability, Working Paper, No. 20, 2002, 1-8.
- Gouverneur, Jacques. **“Kapitalist Ekonominin Temelleri”**. Çev.: Fikret Başkaya. Ankara: İmge Kitabevi, 1997.
- Gruchy, A. G., **“The Reconstruction of Economics: An Analysis of the Fundamentals of Institutional Economics”**. NewYork: Greenwood Press, 1987.
- Holt F. P. Richard, Pressman Steven, **“Empirical Post Keynesyen Economics”**, New York: Armonk, 2007.
- International Labour Office, (ILO), **“World of Work Report 2011: Making Markets Work For Jobs”**, Ed. Torres Raymond, Geneva: ILO, ISBN: 978-92-9014-975-0, 2011.
- International Labour Office, (ILO), **“Social Protection Flor For A Fair and Inclusive Globalization”**, Ed. Bachelet, Michelle, Genava: ILO, ISBN: 978-92-2-125338-9, 2011.
- İşık Sayım ve Mert Mehmet, **“İşsizlik ve Yoksulluk Sorununu Çözmeye Yönelik İstihdam/Gelir Garantisi Politikalarının Uygulanabilirliği: Antalya Örneği”**, İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, 2011, 51-80.
- İşık Sayım, **“İstihdam Bağlamında Neo Liberal Yaklaşımın Post Keynesyen Karşı Duruş: Devletin Nihai İşveren Olma Rolü”**, İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, 2009, 137-162.
- İşık Sayım, **“Yoksullukla Mücadelede Minsky’nin Kamu İstihdam Stratejisi”**, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 45, Sayı: 2, 2012, 1-29.

- Işık Sayım, **“Para, Finans ve Kriz: Post Keynesyen Yaklaşım”**, Ankara: Palme Yayıncılık, 2010.
- İnel Ahmet, **“İktisat Aklına Sokulan Siyasal Çomak: Vatandaşlık Geliri”**, Bir Temel Hak Olarak Vatandaşlık Gelirine Doğru, Ed. Buğra Ayşe, Keyder Çağlar, 37-50, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0516-4, 2007.
- Jo Hee Tae, “Social Provisioning Process and Socio-Economic Modeling”, **American Journal of Economics and Sociology**, C. 70, S. 5: 1094-1099, Kasım 2011.
- Juniper James, Mitchell William, **“Towards a Spatial Keynesian Macroeconomics”**, Centre of Full Employment and Equity, Working Paper, No. 05-09,2005,1-22.
- Kadmos G., O’Hara P., **“The Taxes-Drive-Money and Employer of Last Resort Approach to Government Policy”**, Journal of Economic and Social Policy, Cilt 5, Sayı 1, 2000, 1-18.
- Kaboub Fadhel, **“Employment Guarantee Programs: A Survey of Theories and Policy Experiences”**, The Levy Economics Institute, Working Paper, No. 498,2007,1-19
- Keynes John Maynard, **“General Theory of Employment, Interest and Money”**, New York: Harcourt, 1936.
- Keynes J. M., **“Essays in Biography”**, London: Macmillan, 1972.
- Kimmel S. Michael, **“Uluslararası Bir Bağlamda Devrim: Jeopolitik Rekabet ve Kapitalist Dünya Ekonomisi”**, Çev: Fahri Çakı, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 2, 2011, 1-40.
- Kuzgun Kayhan İnci, **“Güvenceli Esneklik Kavramı ve Türkiye’de Güvenceli Esnekliğin Belirleyici Değişkenleri”**, Sosyal Güvenlik Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2012, 35-48.
- Lacher Hannes, **“Hafif Dönüşüm: Karl Polanyi’nin Mirasına İtiraz”**, 21. Yüzyılda Karl Polanyi’yi Okumak Bir Siyasi Proje Olarak Piyasa Ekonomisi, Ed. Buğra Ayşe, Ağartan Kaan, 77-97, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0701-4, 2009.
- Marx Karl. **“Artı-Değer Teorileri”**. C. II, Çev.: Yurdakul Fincancı. Ankara: Sol Yayınları, 1999.
- Marx Karl. **“Kapital”**. C. II, Çev.: Alaatin Bilgi. Beşinci Basım. Ankara: Sol Yayınları, 2003.
- Marx K., **“A Contribution to the Critique of Political Economy”**, NewYork: International Publishers, 1970.
- Marx Karl, **“The Marx-Engels Reader”**, Ed.: Robert Tucker. İkinci Basım, New York: Norton, 1978.
- Minsky P. Hyman, **“Employment, Growth and Price Levels: A Review Article”**, The Rewiev of Economics and Statistics, Cilt 43, Sayı 1, 1961, 1-12.
- Minsky P. Hyman, **“Effects of Shifts of Aggregate Demand upon Income Distribution”**, American Journal of Agricultural Economics, Cilt 50, Sayı 2, 1968, 328-339.

- Minsky P. Hyman, **“Strategy of Economic Policy and Income Distribution”**, Annals of the American Academy of Political and Social Science, Cilt 409, Income Inequality, 1973, 92-101.
- Mitchell William, Wray Randall L., **“Full Employment through Job Guarantee: A Response to Critics”**, Center for Full Employment and Price Stability, Working Paper, No. 39,2005,1-23.
- Papadimitriou B. Dimitri, **“Promoting Equality Through an Employment of Last Resort Policy”**, Levy Economics Institute, Working Paper, No. 545,2008,1-14.
- Perez Rey Luis Jose, **“Çalışma Hakkı, Toplumsal Dışlanma Yolu mu? Çalışma Hakkı Güvencesi Olarak Temel Gelir”**, 21. Yüzyılda Karl Polanyi’yi Okumak Bir Siyasi Proje Olarak Piyasa Ekonomisi, Ed. Buğra Ayşe, Ağartan Kaan, 139-159, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0701-4, 2009.
- Polanyi, K., **“The Economy as Instituted Process”**, In Primitive Modern and Archaic Economies: Essays of Karl Polanyi, Ed., George Dalton, 139-174, Garden City, NY: A Doubleday Anchor Original, 1968.
- Polanyi, Karl. **“Büyük Dönüşüm”**, Çev.: Ayşe Buğra. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.
- Ramsay A., **“The Jobs Guarantee: A Post Keynesyen Analysis”**, Journal of Post Keynesian Economics, Cilt 25, Sayı 2, 2002-3, 273-292.
- Reisman, David. **“Welfare and State”**. Third Edition. London: Macmillan Press, 1987.
- Ricardo, David. **“Ekonomi Politğin ve Vergilendirmenin İlkeleri”**. Çev.: Tayfun Ertan. İstanbul: Belge Yayınları, 1997.
- Robbins, L., **“An Essay on the Nature and Significance of Economic Science”**, London: Macmillan, 1932.
- Rose N. E., **“Workfare, Fair Work and the Job Guarantee”**, The Urgency of Full Employment, Ed. Carlson E., Mitchell W., 183-200, Sydney: UNSW Press, 2002.
- Sawyer Malcolm., **“Employer of Last Resort: Could It Deliver Full Employment and Price Stability?”**, Journal of Economic Issues, Cilt 37, Sayı 4, 2003, 881-907.
- Sawyer Malcolm., **“Employer of Last Resort: A Extended Response to My Critics”**, <http://129.11.89.221/MKB/malcolmsawyer/elra.pdf>, (2005).
- Smith, Adam. **“Ulusların Zenginliğı”**. C.I, Çev.: Ayşe Yunus ve Mehmet Bakırcı. Üçüncü Basım. İstanbul: Alan Yayıncılık, 2001.
- Standing Guy, **“Küresel Dönüşümde Emegın Yeniden Metalaşması”**, 21. Yüzyılda Karl Polanyi’yi Okumak Bir Siyasi Proje Olarak Piyasa Ekonomisi, Ed. Buğra Ayşe, Ağartan Kaan, 101-138, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0701-4, 2009.

Standing Guy, “**Temel Gelir: Küreselleşen Dünyada Yoksullukla Bir Mücadele Yöntemi**”, Bir Temel Hak Olarak Vatandaşlık Gelirine Doğru, Ed. Buğra Ayşe, Keyder Çağlar, 17-36, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0516-4, 2007.

Stewart, Michael. “**Keynes Devrimi**”. Çev.: Asım Baltacıgil. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları, 1980.

Talas, Cahit. “**Sosyal Ekonomi**”. Üçüncü Basım. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1972.

Tcherneva R. Pavlina, “**Job or Income Guarantee?**”, Kansas City: University of Missouri, 2003.

Trattner, Walter I. “**From Poor Law to Welfare State: A History of Social Welfare in America**”. Second Edition. New York: The Free Press, 1979.

Tymoigne Eric, “**Minsky and Economic Policy: “Keynesianism” All Over Again?**”, Levy Economic Institute, Working Paper, No. 547,2008,1-9.

Wray Randall L., “**The Social and Economic Importance of Full Employment**”, Levy Economics Institute, Working Paper, 560,2009,1-11.

Wright Olin Erik, “**Temel Gelir, Paydaş Geliri Transferleri ve Sınıf Analizi**”, Bir Temel Hak Olarak Vatandaşlık Gelirine Doğru, Ed. Buğra Ayşe, Keyder Çağlar, 51-62, İstanbul: İletişim Yayınları, ISBN-13: 978-975-05-0516-4, 2007.

İnternet Kaynakları

<http://home.-earthlink.net/~local1613/nlra.html> (05.05.2012)

www.cnntürk.com a (29.07.2012)

www.cnntürk.com b (29.07.2012)

www.tuik.gov.tr (6.8.2012)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Cafer Berk ZEVKLİLER

Doğum Tarihi ve Yeri : 15/04/1986-ANTALYA

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Antalya Anadolu Lisesi

Lisans Diploması : Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi: İktisat Bölümü

Yüksek Lisans Diploması: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İktisat Bölümü

Tez Konusu : Yoksulluk ve İşsizliğe Post Keynesyen Yaklaşım

Yabancı Dil / Diller : İngilizce

E-Mail : berk_zevkliler@hotmail.com